

Městská knihovna v Praze

MŮJ PŘÍTEL JAROSLAV HAŠEK

Emil Artur Longen

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Můj přítel
Jaroslav Hašek

Emil Artur Longen

Znění tohoto textu vychází z díla [Můj přítel Jaroslav Hašek](#) tak, jak bylo vydáno v Praze nakladatelstvím XYZ v roce 2008. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Text díla (Emil Artur Longen: Můj přítel Jaroslav Hašek), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uved'te autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 26. 11. 2018.

OBSAH

Úvodem	6
1 Setkání	7
2 Paměti Vinci Špandy, bývalého c. k. tajného policisty v Praze ..	9
3 Haškův kabaret	44
4 Dobří lidé a Hašek	51
5 Psí dni	73
6 Otec	80
7 Přátelství	84
8 Zlodějovo vypravování	92
9 Prokazování dobra	108
10 Přetvářka	113
11 Na vojnu	122
12 Návrat z Ruska	131
13 Štědrý večer	136
14 Útěk	143
15 Franta Sauer vypravuje	147
16 Na Lipnici	154
17 Na odchodu	214

Úvodem

O Jaroslavu Haškovi obíhají světem nesčetné pověsti a bajky z jeho života se zřejmou tendencí, aby Haškova povaha vynikla ve spleti veselých kousků co nejkomičtěji. Tvrdí se, že se Hašek narodil jako humorista, a proto různí lidé objevují ve svých vzpomínkách, že Hašek jako humorista též žil. Ať spáchal cokoli, všechny události z jeho života, smutné, všechno obrací se po Haškově smrti v žert vhodný k smíchu. Neschází mnoho a snad by se lidé chechtali také Haškovu osudu. A jeho předčasná smrt? Možná že mnozí považují tento tragický akt za veselý závěr humoristova života. Nebo za nutné skoncování životní taškařiny.

Hašek zvítězil svým humorem a svět se chce smát i stvořiteli velikého humorného díla. Necht' však smíškové nezapomínají, že i k smíchu musí být oprávnění. Není každému dáno, aby se uměl tak smát jako Jaroslav Hašek. A nejtrapnější je smích pro smích. Jistě by byl Jaroslav Hašek hned pohotově s úsudkem:

„Jen idioti se smějou bez humorné příčiny.“

EMIL ARTUR LONGEN

Poříčí na Sázavě, 10. ledna 1928

1

Setkání

Žil jsem v Berlíně, když Jaroslav Hašek zemřel. (V prvních dnech ledna roku 1923.) Zpočátku nechtěl nikdo z mých známých uvěřit první zprávě o Haškově skonu.

Egon Ervín Kisch vyskočil za stolem v Romanisches Café a křičel, jako by se s někým hádal:

„Nesmysl! Jaroušek si zase tropí blázný ze světa. Nedejte se nachytat, přátelé, nebo jste v mých zracích volové. Pokolikáté již Hašek umřel? Nevíš to, Karle?“

Karel Nový usmál se snivě a pokrčil rameny.

„To je už jistě desáté Haškovo úmrtí,“ rychle si odpověděl na svoji otázku rozohněný Kisch. „Jarda tak brzy neumře. A vůbec nikdy nesejde z tohoto světa, protože je nesmrtelný.“

Druhého dne byla zpráva o Haškově smrti potvrzena ve všech novinách. Prožívali jsme v Berlíně smutné dny. Sedávali jsme s Novým v zastrčených kavárničkách a vzpomínali na Haška. Bylo prolito mnoho slz a vypito hodně nápojů.

Jednoho večera seděl u vedlejšího stolu neznámý starší muž, jenž četl noviny, jako by se o nás a naše řeči ani nezajímal. Vyhlížel jako čistokrevný Berličan a nevzbudil pražádný náš zájem. Opustil kavárnu téměř zároveň s námi a zůstal stát na ulici, jako by se rozmýšlel, kam jít. Když jsem se s Novým rozloučil a zamířil k blízkému domovu, neznámý mě dohnal a oslovil:

„Odpusťte, pane, že vás zdržuji, ale rád bych vám sdělil, že jsem pana spisovatele Haška taky znal osobně. Odpusťte, že jsem naslouchal v kavárně vašemu rozhovoru, ale to je už můj dávný zvyk. Byl jsem až do převratu v službách rakouské tajné policie v Praze.“

Pohlédl jsem zkoumavě na bývalého tajného, jenž se mně představil jako Vinca Španda a vypravoval, že praštil s policejní službou,

vystěhoval se navždy z Prahy do Berlína a zařídil si v Bülowstrasse vinárničku s dámskou obsluhou. Nezapomněl si přitom postěžovat:

„V Praze jsem nemohl za svoje služby pranic očekávat. Jak jistě asi víte, byly veřejné domy po převratu zrušeny. Avšak abych vám vysvětlil, proč jsem se k vám přidružil. Mám mnoho vzpomínek na nebožtíka pana Haška a mohl bych vám o něm leccos vypravovat ze svých zkušeností jako tajný policista. Navštivte mne v mém podniku a můžeme společně dát mé paměti o panu Haškovi dohromady. Bude to náramně zajímavý doklad o tom, jak se pan spisovatel snášel s rakouskou policií.“

Vinárník Vinca Španda z Bülowstrasse mne nezklamal. Svěřil mi několik sešitů svých záznamů o Jaroslavu Haškovi a vypověděl mnoho ze své zkušenosti nabyté o Haškovi.

Úmyslně uveřejňuji paměti Vinci Špandy, neboť líčí dobrodružství bývalé c. k. rakouské policie s Jaroslavem Haškem pravdivě a nezkresleně.

2

Paměti Vinci Špandy, bývalého c. k. tajného policisty v Praze

(Roku 1911) Včera jsem přišel na policejní ředitelství pro rozkazy a pan komisař na mne vybafl:

„Nějakej spisovatel Jaroslav Hašek založil na Žižkově novou politickou stranu. Co o tom vědí?“

„Poslušně hlásím, pane komisaři, že je mně tahle zpráva španělskou vesnicí.“

„Tak nevědí nic?“

„Koukám na nich, pane komisaři, jako tele na řezníka.“

„A neznají toho spisovatele Haška? Nečetli jeho spisy? Není politicky *verdächtig*?“

„Nejsem dlouho u policie, a tudíž jsem nemoh ještě všechny spisovatele a redaktory probádat.“

„Hned se seberou a najdou si informace o tom Haškovi.“

Vyhledal jsem si spisy o Jaroslavu Haškovi a pak jsem si pohovořil s jedním strážníkem, kterej pana redaktora zná z hospody. S boží pomocí sestavil jsem následující raport:

– Jaroslav Hašek, spisovatel a redaktor.

Píše články poučné, ale hlavně zábavné. Napsané podpisuje někdy vlastním jménem. V některých případech se vůbec nepodpíše, ale na to se vždycky přijde, že to napsal Jaroslav Hašek. Také se podpisuje falešnými jmény, například Kočka. To by byl pokus o oklamání policejních orgánů, který mají dozor nad činností všech redaktorů a spisovatelů. Píše do různých novin a humoristických časopisů, avšak též do odborného listu *Svět zvířat*. Vystudoval obchodní akademii a pak cestoval. Byl už víckrát policejně pokutován pro noční výtržnosti. Rovněž byl několikrát ponechán na strážnici, aby se vyspal z opilství. Musí se dodatečně zjistit, zda je politicky podezřelý. –

Odevzdal jsem raport panu komisaři, kterej zavrtěl hlavou a rozkázal:

„Ted' táhnou na Žižkov a vypátrají, co je to za politickou stranu, *diese neue Partei Hašek's.*“

Vydal jsem se bez otálení na Žižkov a cestou jsem se vyptával všech strážníků, v který putyce je nákej brajgl, protože všechny politický partaje dělaj randál. Teprve pod Volšanama mně prozradil jeden nadstrážník, že za rohem v hospodě hulákají náčí flamendři už vod voběda. A to bylo sedm hodin večer, když jsem vlez do výčepu tý hospody.

Bylo tam namačkáno, takže jsem se nemoh protlačit do lokálu, kde bylo tolik lidí, že seděli i na stolech. Všichni v hospodě řvali, až se mně hlava zatočila, a nedoved jsem pochopit, vo co de. Raděj jsem si stoup na plechový kamna, abych nebyl nápadnej, a držel jsem sklenici s pivem v ruce, aby mně to někdo nevypil, protože jsem jakživ předtím neviděl, jak se tam strašlivě pilo.

Ztrácel jsem pomalu trpělivost a zlobil jsem se, že se nic nedovím. I nohy mě začaly bolet, jenže to mám revma v kotníkách. Tu někdo zařval:

„Koukejte, lidi, fízl čumí za kamnama.“

Lek jsem se, že bych byl málem upustil sklenici. Hned jsem chtěl vytáhnout revolver, ale nemoh jsem se dostat rukou do zadní kapsy, tak jsem byl přimáčkutej na zed'.

„Je to fízl! Bydlí naproti mně v ulici.“

Podíval jsem se přes troubu na chlapa, kterej tak sprostě řval. Na mou duši, znali jsme se. Už dříve jsme se znali, než jsem šel k policii. Chodívali jsme spolu hrát kuželky a von mě jednou přemlouval, abych se dal k anarchistům, že je taky u nich a že budeme pašovat sacharín a padělat peníze. To se mně nezamlouvalo a dal jsem se raděj k tajný policii.

Ten anarchist zařval znova:

„Lidi, vykouříme toho fízla!“

To byla slova jako do pranice. Hned se všechno shluklo kolem kamen. Vzpomněl jsem si, že mnoho psů je zajícova smrt, zved jsem obě ruce do vejšky a vykřikl jsem:

„Pánové, nejsem tady služebně. Chci si vypít klidně pár piv a mám ženu i děti.“

Někdo mi vyškub sklenici z ruky a ostatní řvali:

„Vyhod'te ho. Na kandelábr s fízlem!“

Chumáč zběsilců podnikl útok na kamna, ale já se za nima přikrčil do kouta, že jsem si připadal jako vytisknutý písmeno. Byla to kritická chvíle a v duchu jsem se viděl houpat na lucerně jako oběšenec.

Tu rozhodil zuřivce nějaký muž a zařval jako tur:

„Zpátky, přátelé! Nezapomínejte, že jsme politická strana mírného pokroku v mezích zákona!“

Anarchista z naší ulice chraplavě odpověděl:

„Fízla nikdy mezi sebou nestrpíme!“

A ve výčepu to jednomyslně zahlučelo:

„Ať zhyne fízl. Ven s takovou krysou a voběsit!“

Muž, kterej se mě zastal, porazil mohutným nápojem kamna přímo na útočníky a spustil pokřik jako na hláskou troubu:

„To jste členové strany, jež má být všem politickým stranám mocnářství rakousko-uherského zářivým vzorem? Takhle si nepočíná ani dobytek, velectění přátelé! Tento srdnatý pán odvážil se do našeho středu jako zástupce pana policejního ředitele Křikavy a vy jste se vrhli na vzácného hosta jako horda trampů amerických pamp na nějakého lotra, kterého chtějí lynčovat. Host do domu, bůh do domu. Toto přísloví, užívané prakticky Slovany již v pátém století před Kristem, musí vám být svato! Co provedl tento pán, jenž zastává odpovědný úřad nezbytné c. k. tajné policie? Je to nějaký sprostý lupič nebo vrah, že ho chcete pověsit? Můžete mu dokázat nějaký zločin?“

„Je to policejní špicl. Bídnej fízl, a to stačí,“ vykřikli moji protivníci a zahrozili na mne pěstmi.

Můj dobrovolnej obhájce vystoupil na poražený kamna a pokračoval s velikou vervou:

„Nejste hodni, abyste náleželi ke straně, jež má na svém štítu vyryto heslo: v mezích zákona. Heslo, jež si v ničem nezádá s heslem našeho staříčkého mocnáře Františka Josefa: *Viribus unitis*. Spojenými silami. Přátelé, otočte svorně hlavy a zahleďte se na ten vznešený obraz tamhle na špinavé stěně, odkud shlíží na nás ušlechtilá tvář Jeho Veličenstva císaře a krále a rdí se, že má za poddané takový vyvrhel, který chce utratit život věrného policejního úředníka. Hleďte, přátelé, Jeho apoštolské Veličenstvo zavřelo v milostivém opovržení levé oko, protože mu nějaký ničema rozmáz na panence štěnici. Hanba vám, vážení přátelé, že si počínáte jako idioti, kteří nevědí, že musíme respektovat rakouské zákony, abychom duševně nezakrněli jako Herodesova nemluvňata. Jen umírněně vpřed, přátelé, abychom vzrostli k nejmohutnější politické straně tohoto mocnářství. Pak nám spadnou plody naší politické činnosti do klína jako zralé slívy. A nevíme hodiny ani dne, kdy někdo z nás zasedne ve Vídni na ministerské křeslo, aby pomáhal ustaranému duchu Jeho Veličenstva řídit osudy národů tohoto mocnářství. Přece nepoženeme na Vídeň šturmem a nepovraždíme všechny úředníky a vykonavatele zákonů. Jezdíme na divokých hřebcích pojídající shnilé maso, prolezlé červy? Jsme barbaři? Jsme Hunové? Nikoli, neboť žijeme v Praze jako civilizovaní občané. Nikoli krvavý Attila, ale mírumilovný František Josef První stojí v čele národů našeho mocnářství. A pohleďte na tohoto poslušného úředníka Jeho Veličenstva. Počíná si tak provokativně jako vy? Fakt nás poučuje, že se pan inspektor krčí za mnou do kouta jako podesranej saks, cvaká zuby do taktu a je bledý jako tlustý od šunky. Tak slušně se chová úředník tajné policie a má takovou moc, že by vás mohl dát všechny zavřít. A takového vynikajícího muže chtěli jste zadávit jako lidožrouti! Vsadte se, přátelé, o pět tupláků piva, že má náš host na zadku revolver. Proč nepoužil proti vám své zbraně? Protože je si

vědom zákona i své moci. Mohl se vykázat svým orlíčkem a legiti-
mací, zavolat na vás: Jménem zákona! – a byli jste v troubě, přátelé.
Tento statečný muž nezneužil zákonů, neboť nás přišel navštívit,
aby nás dokonale poznal a mohl referovat o naší činnosti na vyš-
ších místech. Byli bychom ztracená strana, kdyby se o nás nestarala
police. Vězte, přátelé, že se můžeme rozvíjet pouze pod dozorem
policejních úředníků. I vítám vás, pane inspektore, jménem strany
mírného pokroku v mezích zákona. Kráčejte po našem boku jako
naše čestná stráž a bděte nad námi, abychom mravně i politicky
prospívali. Když se ruka k ruce vine, pak se dílo podaří. Sláva císaři!”

Za ohromného smíchu seskočil řečník z kamen a vytáh mě z kou-
ta ven. První se k nám protlačil davem hostinský, kterej poplácal
mýho zachránce po zádech a pochvaloval si:

„Tak to musí bejt, pane Hašku. S policií musíme žít v nejlepší
shodě. Já bych měl nerad ňáký opletání nebo potahování s ouřady,
abych pak snad ztratil živnost. To by mně celá vaše partaj za to
nestála, pane spisovateli.“

„Nebojte se, nic se vám nepříhodí,“ konejšil pan Hašek hos-
podského. „V nejhorším vám vypije naše partaj celou hospodu,
a uděláte bankrot. A to není nic špatného. Baron Rotschild položil
se pětadvacetkrát a není to žádný vypočítavý žid, nýbrž mecenáš
panovnického rodu a celého mocnářství.“

Koukal jsem na pana Haška jako na zjevení a cítil jsem se mu
zavázán vděčností, poněvadž bych byl jinak zdráv neodlez.

Pan spisovatel Jaroslav Hašek je muž v plné síle, vyšší postavy,
něco ke třicítce, zavalitej, s ohnutejma zádama od stálýho sezení,
má krátký, tlustý krk s naběhlejšíma žílama, protože hodně křičí,
velikou a kulatou hlavu, oholený obličej a masitý jako bochánek,
drobnější nos se slabším kořenem, malá ústa s odšpulenými rty,
menší oči, tmavší a náramně čilé, nenápadný obočí, vyklenutý čelo
a na spáncích tmavě kaštanový vlasy, neučesaný a rozházený jako
vrabčí hnízdo, mluví silným hlasem, ale jaksi dušně, má sklony

k tloušťce, kouří cigára, cigarety, fajfku a taky baguje. A pije s takovou chutí, jako by polykal vzduch.

Nepopírám, že na mne učinil veliký dojem, ačkoliv pan spisovatel nedbá pranic na svůj zevnějšek. Z jeho řeči jsem nebyl příliš moudrý, ale vyrozuměl jsem, že je pan Hašek vzdělaný a sečtělý muž. A hlavně že je uznalý k úřadům a vládě a Jeho Veličenstvu. Má vliv na lidi a dovede imponovat, neboť si založil vlastní politickou stranu. A je náramně oblíbenej.

Příslušníci jeho strany jsou neomalení hrubci, který v jinejch partajích nechtěj asi trpět. Když pan spisovatel mluvil vážně, tak se mu všichni smáli jako blázni. Ti hlupáci nechápají politické ideály pana Haška a jeho poctivou snahu, aby se nenarazilo na zákon.

Pan Hašek nechce asi dělat takovou divokou politiku s obstrukcí v parlamentě a velezrádnými rejdy, za což se musí každý slušný rakouský občan stydět. Doufám, že pan Hašek neprovede žádnou politickou ostudu jako jiní politikové, kvůli nimž máme na policii plný ruce práce a veliký starosti. Jinak hovoří pan Hašek dosti lidově, co na srdci, to na jazyku – a vypustí sem tam tlusté slovo, takže by nemoh sedět při svačině u milostpaní policejní ředitelky Krzikawové. Ostatně teprve začíná svou kariéru, ale mě tak snadno nikdo neoblafne, ani žádněj spisovatel nebo redaktor.

Pak jsme seděli s panem Haškem v lokále u předsednickýho stolu. Byl jsem taky představen mnoha lidem, avšak nemohu si ty všechny jména zapamatovat. V hospodě byl takovej kravál, každej řval pátý přes devátý jako posedlej, takže jsem byl z toho všeho celej pitomej.

Vedle u stolu psal nějakěj vlasatej a silnej muž, kterej pořád škrтал na papíru a přitom si utíral rukou obličej jako ručníkem. Divil jsem se, že si neutrh pysk nebo kus nosu, jak si dřel líce.

Pan Hašek hodil tomu podivnýmu muži slanej rohlík na papír a zvolal:

„Nech toho, Gusto, a přisedni si k nám. Popovídáme si s naším milým hostem panem inspektorem Špandou o policejní mezinárodní situaci.“

„Neblbni, Jardo,“ vyjekl mrzutě vyrušený muž. „Musím to rychle dopsat, abych se neocit na suchu.“ A pustil se do rohlíku i do psaní.

„Koukejte, pane inspektore, takhle vyhlíží český básník Opočno,“ rozhorlil se pan Hašek. „Doma nemá kdy, aby básnil, až tady v hospodě pospíchá, obávaje se, že by spadl ožralý pod stůl dřív, než doveršotepuje. Počínal si takto básník Wolfgang von Goethe? Slavný spisovatel Václav Beneš Třebízský také nechodil ráno domů zpít do němoty a jistě si pamatoval, co předtím napsal, a netvrdil, když to později četl vytištěno, že mu byl jeho výtvar vyměněn za cizí. Proč bychom neměli následovat ušlechtilých vzorů nesmrtelných géníů? Vzpomeň si na Jaroslava Vrchlického, Gusto, a ustaň, nebo tě násilím donutíme, abys zahodil péro, i kdyby ses proto nestal slavným.“

Pan Hašek byl v právu, neboť není slušné psát básně v hospodě a ve společnosti, ale pan Opočno vykřikl něco hrozně sprostého a básnil dál.

Pan Hašek se nemoh víc opanovat. Skočil k neposlušnému básníkovi, vyrval mu plod jeho ducha a zlobil se:

„Nikdy nedopustíme, aby byl do našich řad vnášen zmatek nějakými šengajsty jako básníkem Opočnou. Hle, píše o rozlomených poutech! On láme pouta v přítomnosti pana policejního inspektora! Jsme státotvornou stranou, přátelé, a takové zjevy mezi sebou nestrpíme! Navrh bych, aby byl Opočno vynesena na vzduch a hozen přes hřbitovní zeď, kdybych nebyl přesvědčen, že Opočno ochotně zaplatí dvacet piv.“

Avšak pan Opočno se ukrutně rozvzteklil. Utřel si několikrát po sobě rukou obličej a prskal přitom jako křeček. Pak uchopil pana Haška za rameno a chtěl ho povalit na stůl.

Hned jsem poznal, že mám před sebou rváče, což bych nebyl býval o básníkovi nikdy soudil. I rozhodl jsem se, že zakročím. Neučinil jsem nic zlého, jen jsem chytil pana Opočna za kabát a táh ho nazpět, aby neublížil panu Haškovi, ale po facce, kterou mi pan básník vlepil, nastala mela k nepopsání. Viděl jsem mnoho rvaček

v hospodách, avšak něco podobného jako tam, v přítomnosti pana Haška, jsem nikdy ještě nezažil. Rány se na mne ze všech stran jen sypaly a najednou jsem ležel na zemi, i bylo do mne bušeno jako do kovadliny, kerá by takovou řežbu taky nevydržela. Pak mě chňapli za nohy a vlekli po podlaze, až mi hlava brnkala o prkna jako koule na kuželníku. Více se nic nepamatuju. Teprve po delší době poznal jsem pana Haška, kterej stál nade mnou a lil mně pivo do obličeje. Zakuckal jsem se a tím jsem se probral z mrákot. A již jsem slyšel pana spisovatele hovořit:

„Přátelé, přestaňte! To by nebyl zločin zabití, nýbrž sprostá úkladná vražda. Ruce zpátky, a nepošpiňte si jich krví tajného policajta. Dejte sem láhev rumu, aby náš vážený host přišel k sobě. Proboha, do čeho jste se to připlét, pane inspektore? Proč jste raději neodešel na záchod?“

Pak mně pan Hašek utřel zakrvácený nos svým kabátem a pokračoval:

„Pane inspektore, nesmíte si víckrát tak počínat, protože jste policejní úředník a odpovědnost vašeho nemístného konání bude přičtena k tíži panu policejnímu ředitelovi i vysoké vládě ve Vídni. Policejní oud nesmí se takhle zahazovat. Vždyť jste se tady rval jako šílený demonstrant! Tloukl jste kolem sebe jako kobyla, když má hřebík pod sedlem. To mne bolí, pane inspektore, a kdybyste nebyl ve službách zákona, tak bych vám vrazil takovou ránu mezi oči, že byste si šel rovnou lehnout na Olšany. A odpustíte mi, že jsem byl nucen uštvěřit vám prozatím dvě facky, abyste pamatoval na svou policejní čest.“

Zadíval jsem se vyjeveně na pana spisovatele a chtěl jsem se zeptat, jestli to vše není nějaký děsný sen, avšak pan Hašek mi vrazil hrdlo láhve do huby a lil mi rum do hrdla, že jsem nestačil polykat. Přitom křičel pan Opočno:

„Neplýtvěj rumem, Jardo! Ricinovej olej bys měl chlapovi nalejt do chřtánu. Zatracenej fíz! Serve se tady jak pacholek u muziky

a ještě by chlatal na naše útraty. A povídám, voni fízle, neběžež za tepla s udáním na policii!“

Rána do žeber byla nádavkem, až jsem se zajík a celej polil rumem. Od té chvíle přestal jsem věřit básníkům a soudím, že jsou jen na obtíž veřejnému pořádku. Pan Hašek se mě opět zastal:

„Přátelé, pan inspektor dostal už svůj patřičný díl za svoji nerozvážnost a nikdo více nesmí dotknouti se muže zákona. My víme dobře, co znamená zákon a platit daně a útraty v hospodě. A nejsme žádní policajti, abychom si počínali vandalsky jako barbaři, když se dostali křesťanům na kůži. Vstaňte, pane inspektore, tropíte ostudu policii, válíte-li se na zemi v louži jako prase. Přisedněte si k našemu stolu a my se vynasnažíme, abychom zapomněli, jakou výtržnost jste zde způsobil jménem zákona. Způsobené škody započítá vám pan hostinský do outraty. Já mu to nezapomenu hlásit. A chovejte se slušně jako host naší politické strany, jež slibně rozvíjí svoji činnost, jak jste musil pozorovat.“

Nejraději bych byl odešel, ale vzpomněl jsem si, že musím panu komisaři podat referát o partaji pana Haška. Z těch důvodů jsem se posadil vedle pana Haška a pak jsem si poručil guláš s knedlíkem, abych zakryl rozpaky, kterejch jsem se v tý společnosti nemoh zbavit.

V duchu jsem se tázal: „Jak je možno, aby s takovými vyvrheli obcoval spisovatel, kterej chce vyniknout před celým světem? Asi proto,“ usoudil jsem, „že každý vůdce potřebuje dav nerozumných lidí, aby dosáh cíle.“ Rozhlédl jsem se po lokále a pomyslně si: „Inu, to je ten zhovadilý dav, kterej pan Hašek potřebuje.“

Ulehčilo se mi a zadíval jsem se kurážně na anarchistu, kterej seděl vedle básníka Opočna. Ten zpozoroval můj pohled a ihned na mě vzkřik:

„Hledej si svýho guláše, drzej špicle. To už vyhlížež, koho udaj? Chtějí prodat nákou dušičku, voni fízle? Kolik jim platí policejní ředitel Křikava za jednu duši?“

Pan Hašek vstal, udeřil sklenicí o stůl, aby se kravál trochu ztišil, a promluvil:

„Přítel Opočno dotkl se svými otázkami prodeje duší, i dovolte, přátelé, abych pohovořil o tak zajímavém tématu. Bylo by vulgární, abych pojednával o výnosném obchodu s gumovými dušemi. Promluvím výhradně o prodávání a kupování takzvaných lidských duší. Vznik toho obchodu nelze zařadit do dob pohanských, kdy se prodávali pouze otroci a ženy. Věděl snad Ramses I. něco o lidské duši? Zhola nic, stejně jako Hunové nebo příslušníci divokých afrických kmenů a kanibalů. Teprve první křesťané učili svět poznávat lidskou duši, a pak alkohol, neboť pan profesor Houska dokazuje ve svých spisech o abstinenci, že alkohol hubí lidskou duši. Dovolíte, přátelé, abych tvrzení profesora Housky zapil slivovicí.“

Pan Hašek učinil notný doušek a pokračoval:

„Konstatuji, že se policie nezúčastnila objevení lidské duše a jen nevzdělanci mohou přičítati původ toho druhu obchodu na vrub policii. Nejvíce obchodního smyslu pro lidské duše projevily různé křesťanské církve, jež své zboží navzájem přepílaly a sobě konkurovaly. Tak se záhy stalo kupování a prodávání duší výnosným obchodem. Spisovatel Gogol psal o člověku, který kupoval dokonce mrtvé duše ruských mužiků. V moderní době rozkvetl tento obchod velmi utěšeně, a čím více má někdo duší na skladě, tím se těší většímu respektu chudých lidí, kteří se mají co ohánět, aby udrželi vlastní duši v těle. Obchod je obchod, a není divu, že se také naše vláda zabývá kupováním duší, jež zavírá do kriminálu, aby získaly na jakosti a pozbyly nechutných vlastností jako vzdorovitosti, neposlušnosti a nenávisti k vrchnosti. Každá vláda kdekoli a kdykoli touží, aby měla na skladě duše poslušné a příchýlné stávajícímu řádu a zákonům. K tomu účelu zřizuje instituce tajné policie, zaměstnávající agenty, kteří vycházejí na lov lidských duší a prodávají je svým vládám jako ulovené slanečky. Tato fakta pozorujeme též v našem mocnářství, a přátelé, mýlíte se, považující zaměstnání

policejního agenta čili špicla nebo fízla za hnusné a nečestné. Jak by to v Rakousko-Uhersku dopadlo, kdyby směl každý podle své libosti rvát, že císař pán je korunovaný vůl a že má kojnou?“

„To je pravda,“ křičeli posluchači a pustě se rozesmáli.

Seděl jsem při té přednášce jako na bodláčí, protože jsem nevěděl, jak pan Hašek skončí, a neodvážil jsem se ani zvednout hlavu. Pan spisovatel se napil, utišil bouchnutím do stolu nehorázný smích a povídal dále, jako by to nebylo nic špatného:

„To by každému otevřhubovi klapala huba, kdyby nebylo policejních agentů. A zejména v Čechách, neboť mnozí Češi mají císařský rod v žaludku. To by se to švitořilo, a zanedlouho bychom měli z rakouské říše prachsprostou putyku! Vidíte, jakým důležitým státním aparátem jeví se tajná policie, jež bdí nad tím, aby nemohl každý neotesanec říci Jeho Veličenstvu do očí, aby mu milostivě políbilo prdel!“

Zatahal jsem pana Haška za kabát a zaúpěl jsem hlasitě:

„Proboha vás prosím, pane spisovateli, račte pomlčet o Jeho Veličenstvu, nebo budeme mít z toho oplétání. Prosím vás.“

„Přátelé, slyšíte, jak mne pan inspektor prosí, abych pomlčel o příkladech lidské sprostoty, stříkající až na nejvyšší místa? Mějme v úctě takového věrného úředníka, jenž nedopustí, aby se vznešeným a urozeným hlavám bohapustě spílalo jako němému dobytku. Jsem přesvědčen, že by mne pan inspektor ihned udal, kdybych řekl, že na Rakousku hovno záleží, poněvadž česká země existovala dávno před Rakouskem a obejde se vždycky na světě bez toho blbého císařského dvora ve Vídni. Něco podobného už vyslovil náš otec Palacký. Vidíte, pane inspektore, že byste učinil na mne udání, kdybych řekl...“

„Proboha, neříkejte už nic, pane spisovateli. Já bych to musil na policejním ředitelství oznámit,“ vyhrkl jsem a sepjal ruce, aby pan Hašek přestal. Avšak pan spisovatel nedal se umlčet a křičel:

„Zde vidíte, přátelé, úředníka dbalého své povinnosti. A kdyby se mně přihodil takový malér, rozumějte, pane inspektore, kdyby,

kdyby – a já bych prohlásil celou rakouskou vládu i s císařem pánem za bandu lupičů. Jak byste se v tom případě zachoval?“

„Musil bych vás zatknout, pane Hašku,“ vykoktal jsem rozpačité a v duchu jsem si přál, abych raději seděl v pekle.

Pan spisovatel se vítězoslavně zasmál a zase tlachal dál:

„Slyšeli jste, přátelé, jak by to se mnou dopadlo? A věřte, že bych si zasloužil dva roky těžkého žaláře, kdybych rozšiřoval po Praze, že je císařský rod dědičně zatížen progresivní paralýzou. Pozorujete, přátelé, že by si pan inspektor naprosto správně počínal, kdyby mne zatkl nebo mne udal. A za to by dostal na policejním ředitelství peněžitou odměnu. Hle, tomu se říká prodávání duší, a přísahám, že nemůže být poctivějšího obchodu. Tu nelze tak snadno páchat podvody – jedině v tom případě, že by pan inspektor udal něco, co jsem zde neřekl, a tvrdil by na policejním ředitelství, že jsem povídal, že bychom měli celou šlechtu i s Francem Josefem Procházkou Prvním vymrskat z Čech jako prašivé ovce.“

„Ano, to bych musil oznámit,“ podotkl jsem vážně a důrazně, abych ukončil takové nebezpečné povídání.

„A co byste řekl?“ obrátil se pan Hašek ke mně.

„Co jsem vás slyšel hovořit.“

„A co? Chci slyšet, co byste udal.“

„Nu, že bychom měli celou šlechtu i s Francem Josefem Procházkou vymrskat z Čech jako prašivý vovce.“

„To jste si vymyslel vy sám, pane inspektore!“

„Proboha, jak jsem si to moh vymyslet, když jste sám povídal, že bychom měli císaře pána vymrskat jako prašivou vovci,“ vykřikl jsem zoufale a studený pot mi vyvstal na zádech.

„Nic takového jsem nepovídal.“

„Ne, vy ste to řek, pane Hašku,“ odpověděl jsem nejistě a vstal jsem.

„A to byste oznámil na policii?“

„Ano, že jste řek, že je císař pán prašivá vovce...“

„To byste se dopustil podvodného udání.“

„Vždyť jste to tak nějak řek, pane spisovateli.“

Pan Hašek zakulil očima a zařval na mne strašlivě:

„Ne, já jsem řek, že byste jednal podvodně, kdybyste oznámil policii vlastní váš výmysl. A o těch prašivých ovcích jste si to vymyslel sám, na což jsem výslovně upozornil, že byste to na mne svedl.“

Zatočila se mi hlava, před očima utvořila se mi mha a srdce se mi sevřelo úzkostí. Pan Hašek vybuch:

„Co vás to napadlo, tvrdit, že já říkal takové urážky o císaři pánu?“

„Na mou duši, řek ste to,“ bránil jsem se posledními silami a byl jsem blízek mdlobám.

Tu se v náš rozhovor vmísili ostatní a hulákali o překot:

„Ne, Hašek nic podobného nemluvil. To vy! Vy jste si to sám vymyslel, abyste učinil falešné udání. My to všichni dosvědčíme.“

Kles jsem na židli jako podťatej strom. V duchu jsem se viděl, že mě pan Hašek vede se svou partají na policejní ředitelství a vykládá tam o mně lži.

Básník Opočno mě popad za krk a zařičel:

„Řeknou, fízle, udají Haška na policii?“

„Ne, na mou duši, neudám,“ zvolal jsem a slzy mi vyhrkly. „Jen neničte moji existenci, pánové.“

„My na vás nic neprozradíme, pane inspektore,“ chlácholil mne pan Hašek, když mne viděl plakat jako dítě. „Pozoruji, že jste poctivý úředník a že byste na mne neudal nějakou pitomost, jakou jste schopen si vymyslet. A uvěříme vám všichni vaše poctivé jednání, zaplatíte-li padesát piv.“

Vzpomněl jsem si na ženu, že jsem jí slíbil koupit koženou kabelku a pěknou šněrovačku s krajama a hlava mi klesla bezvládně na prsa.

„Výborně, pan inspektor souhlasí. Hospodo, padesát piv na účet pana tajného,“ jásal pan Hašek, jako by vyhrál milion. „Děkuji vám jménem strany mírného pokroku v mezích zákona a v příští schůzi podám návrh, abyste byl jmenován čestným členem. Přátelé, tomu se říká prodávání duší, a tím končím.“

Potom se jen pilo a zpívalo. Pan Hašek přednášel nějaké básně a taky zpíval, ale hrozně falešně. Z toho všeho nevím nic, poněvadž jsme chodili s panem Haškem a nějakými pány po různých lokálech. Ani nevím, jak dlouho jsme cestovali a jak jsem se dostal domů. Když jsem se probudil, položil jsem ze zvyku pravou ruku na druhou manželskou postel a pocítiv teplé tělo, odvážil jsem se zeptat:

„Moje zlatíčko, kolikpak je asi hodin?“

„Kuš a chrň,“ ozval se chraplavý hlas. Pozved jsem se a poznal, že to vedle mne neleží moje žena, ale ten anarchista, kterej bydlí naproti v ulici.

Tu jsem pana spisovatele Haška proklel.

Pak jsem běžel na policejní ředitelství, abych podal referát. Umínil jsem si, že si dám pozor na hubu, abych neprozradil nic choulostivýho. Pan komisař doktor Tchorz zrudnul, jak mne spatřil, a hulákal úředně:

„Policejní ředitelství není žádný holubník, aby courali tři dny po špacírech a tady se ani neukázali.“

Poprosil jsem pana komisaře, aby mi to odpustil, protože to byla strašně namáhavá služba, když se po celou tu dobu nepřetržitě řečnilo, takže jsem nemoh ani zatelefonovat.

„A jakej je ten Hašek?“

„Podle mýho názoru je to slušnej spisovatel, ale rád pije a pak mluví hodně nesrozumitelně.“

„A jakou to založil politickou partaj?“

„Stranu mírného pokroku v mezích zákona.“

„Mírněj pokrok v mezích zákona? To není špatné,“ liboval si pan komisař a mnul si ruce. „A co chce dělat ta partaj?“

„Kandidovat pana Haška za poslance.“

„No ja, to dělaj všechny partaje. Chci vědět, jakej má ta partaj politickej program!“

„Tak akorát podle zákona. Budou pořádat schůze a taky kabaret,“ odpověděl jsem hodně vyhybavě.

„Cože? To jsem ještě neslyšel, aby nějaká politická partaj pořádala kabaret mimo vídeňský parlament,“ podivil se pan komisař a zasmál se svému vtipu. „To bude asi nákej zábavnej spolek. Nezapomenou mne upozornit, až ten Hašek svolá příští schůzi. Podívám se tam.“

Ted' se bojím, aby to na schůzi pana Haška nedopadlo s panem komisařem jako se mnou. To bych vyletěl ze služby a ještě by mě snad dal pan komisař doktor Tchorz zavřít. Rád bych panu Haškovi nenápadně sdělil, že s našejma pány od policie nejsou žádný špásy, ale raději se panu spisovateli vyhnu.

Před volbama do parlamentu procházel jsem se na Ferdinandce, kde jsem moh na korze snadno něco pochytit, protože ve volbách vyletí z lidí vždycky něco vostrýho, co jinak v sobě utajujou. Natahoval jsem uši na všechny strany. Najednou mně někdo zatůkal na rameno. Otočil jsem se. Byl to Bienenfeld, můj kolega z policie. Nesnes jsem ho dobře, protože si Bienenfeld hrál na zkušenějšího a mazanějšího, a přitom byl hloupej. Hrával rád karty a na Smíchově, přišel o kšeft s prádlem. Nezmoh se ani na bankrot a nevěděl kudy kam, a jeho žena mu vyváděla psí kusy. Jednoho večera se oběsil na dvorečku, ale domovník ho včas odříz a Bienenfeld šel k tajný policii. Nejvíc se stará o hazardní hry a parlamentáře.

„Nezdržuj mě,“ osopil jsem se na Bienenfelda. „Mám tady moc důležitý pátrání a sleduju jednoho chlapa.“

Avšak Bienenfeld se mě nepustil. Vzal mne pod paží a začal, jako by medem mazal:

„Nech toho a pojďme do hospody. Já ti povím o materiálu, že si prsty voblízneš, a za jednoho chlapa, kterýho ted' pustíš, dostaneš jich třicet.“

Ze zvědavosti jsem se dal Bienenfeldem svést, ale v hospodě jsem valil voči, když mi můj kolega vypravoval, že byl na schůzi

spisovatele Haška a jeho partaje. Stavěl sem se nevědomým, ale Bienenfeld řečnil:

„To musíš poznat, Špando. V tý partaji ti pokvete pšenice. Taková holota nebyla už dlouho pohromadě. A co se tam mluví! Co slovo, to pět měsíců kriminálu. A ten pan spisovatel? Myslil jsem, že mě raní mrtvice, když vypravoval hrozný věci o Jeho Excelenci panu místodržitelovi knížeti Thunovi.“

Podotkl jsem suše: „Proč jsi ho teda nezatknul?“

„Nic jsem s tím Haškem nemoh svíst. Jak jsem ho chtěl usvědčit, tak se na obrátce vyvlík jako úhoř a málem že jsem v tom nezůstal sám. Ten má za ušima a dělá si ze všeho blázný. A těch ničemů, který ho poslouchají, má hned kolem sebe plnou putyku. Když pobouří jednu ulici, tak táhne do jiný hospody a cirkus začne znova. Hašek říká, že zakládá odbočky strany mírného pokroku v mezích zákona. Na zejtra svolal schůzi do Kravína na Vinohradech v Korunní třídě. Povídám ti, tam musíš jít.“

Prohlíd jsem si Bienenfelda pozorněji. Na čele a pod okem měl pěkně barevný modřiny a levá ruka byla pohmožděna. Otázal jsem se nevinně:

„A půjdeš se mnou?“

„Ne, ne, já nemohu,“ odtušil kvapně Bienenfeld a vzdychl. „Kdepak, já nemohu chodit na takový zábavy. Mám důležitější práci...“

Rychle jsem zaplatil a opustil Bienenfelda. Na ulici jsem se tak rozesmál, že se lidi za mnou ohlíželi. V té náladě jsem dorazil až na policejní ředitelství, kde jsem vyhledal pana komisaře doktora Tchorze a pověděl mu o chystaný schůzi pana Haška.

„Dobrá, zejtra si tam vyšlápneme,“ zaradoval se pan komisař. „Už jsem myslel, že na tu novou partaj zapomněli.“

Jak bych moh zapomenout na pana spisovatele a jeho stranu?

Následujícího dne k večeru kráčeli jsme s panem komisařem na schůzi do Kravína. Pan komisař vězel v úřední uniformě a pískal si

cestou veselé písničky, který mně zněly v uších jako pohřební žalmy. Ani pomyslit jsem nechtěl na náš návrat, s jakou asi půjdeme domů.

V Kravíně bylo namačkáno ještě víc lidí než v hospodě na Žižkově. První se k nám přihnál anarchista z naší ulice, ten sprosták Vejlupek, kterej tehdy znečistil postel mojí ženy a tak zavdal příčinu k domácím nesvárům. Přivítal nás jako starý známý:

„Proč ses mezi námi tak dlouho neukázal? Zeptej se Bienenfelda, jak se mu to s námi líbilo. Vítám vás, pane komisaři. To sou k nám hosti. Hašek bude mít velkou radost. Posad'te se k předsednickému stolu, Jarda přijde za chvíli. Už je celou dobu na záchodě.“

Nebylo mně příjemný, že se stal pan komisař terčem všeobecné pozornosti, neboť jsem se obával, že dojde k nějaký provokaci. Konečně se objevil pan Hašek a přihnál se rovnou k nám:

„Promiňte, že jsem vás nechal dlouho čekat, ale zdržel jsem se nepředvídaně. Pan inspektor Španda měl na mne zaklepat.“

Můj představený se přísně zakabonil a představil se.

„Těší mne, pane komisaři. Doufám, že se podle zákona a své úřední moci přičiníte, abychom byli všichni spokojeni. Dáte si pivo nebo víno? Snad byste u nás nechtěl pít sodovku nebo mléko? Musíte se posilnit, a proto vám objednám pivo.“

Pan komisař sebou vrtěl jako v mraveništi. Kousal si nehty, utíral si skřípec a díval se stále na hodinky, jako by je byl právě dostal k biřmování.

Pan Hašek se choval tak sousedsky, že se zdálo, že chodil s panem komisařem na flámy. To jsem mu měl zazlé, neboť policejní komisař není žádný ledajaký spisovatel, nýbrž pán s velikou mocí svého úřadu, pevným platem a pod penzí. Pan Hašek si svlík kabát, vestu, šle si spustil, aby prý ho neškrtily, rozhalil si košili, vysoukal si rukávy a rozepnul kalhoty. Očekával jsem, že bude co nevidět sedět vedle pana komisaře v podvlíkačkách, ale ty naštěstí na sobě neměl, jak jsem po chvíli zjistil. A ke všemu nutil pana komisaře k přípitkům.

Náhle vybuchl pan komisař svým obvyklým tónem, kterým nutil delikventa, aby se přiznal ke zločinu:

„Vyzývám vás, abyste zahájil schůzi!“

Pan Hašek se zdvořile uklonil:

„Myslím, že by bylo rozumnější, pane komisaři, kdybyste vyzval číšníka, aby vám přinesl čerstvé pivo. Nezačnu dříve, dokud nebudu dostatečně připraven.“

„Měl jste se připravit doma,“ rozkřik se pan komisař.

„Doma se nemohu náležitě připravit, protože z vodovodu neteče žádné pivo ani rum, nýbrž káranská voda. Každý máme své principy, jak se pustit do práce. Já taky nestrkám nos do vašich záležitostí, a proto si zakazuji, abyste mne poučoval, jak se mám připravovat k duševním výkonům,“ rozeřval se pan spisovatel a kop do stolu, že se sklenice převrhly a pivo polilo úřední kalhoty pana komisaře. „To je omezování osobní svobody, přátelé, a proto protestujeme proti nezákonnému přehmatu policejního orgánu.“

Nastal nevylicitelný hluk a povyk. Pan komisař zezelenal jako nezralá švestka a mával zoufale rukama nad hlavou, jako by se topil.

Pan Hašek vyskočil na stůl a dupal, div se neprobořil. Pak zvolal:

„Bez rezoluce to nepůjde. Příteli Opočno, napiš to ostře, že si nedáme od nikoho foukat do kaše, ani od policie. Přátelé, v této pohnutlivé chvíli zahajují předvolební schůzi, ale dovolte, abych si napřed zul boty.“

Pan komisař se zhroutil na židli, až mu sletěl skřípec. Pan Hašek si zvolna sundával boty a při tom řečnil:

„Tento okamžik je nesmírně důležitý a fakta, jež uvedu, osvětlí náležitě poměry v živnostnictvu. Slyšte, přátelé. Vraceje se dnes za krásného východu slunce z hospody domů, shledal jsem, že moje levá bota ztratila podpatek a pukla a pravá bota otevřela hubu dokořán, takže prsty u nohy růžověly se v mdlých paprscích usměvavého jitra jako mastní červi. I zmírnil jsem chůzi a šoural jsem se opatrně k svému obydlí, připadáje si jako vědec Pythagoras

při bádání. Počítal jsem, zdali boty neztratím. Tu jsem spatřil na konci ulice muže, jenž se pokoušel se zřejmou námahou zvednout železný závěs u obchodu. Přiblíživ se opatrně, konstatoval jsem, že chce onen muž vniknout do obuvnického krámků. Zahřměl jsem na něho přísně:

„Jste nejdrzejší a nejpošetilejší zloděj, protože loupíte za bílého dne a před svědky.“

Lupič zablábolil se značnou těžkostí jazyka:

„Nejsem zloděj, nýbrž švec, a nenadávejte mi. To bych si vyprosil.“

– „Co zde tedy tropíte?“

– „Hrál jsem celou noc dardu a chci teď jít domů jako pořádný člověk, ale žena mne nechce pustit dovnitř, až prej se sama vyspí. Ona je veliká podivínka. Dnes večer se budu muset s ní modlit u postele a prosit pánaboha, aby mne odnaučil hrát karty a chlastat.“

– „Člověče, můžete mi spravit boty?“

– „To je nápad, mladej pane. Řeknu, že jsem byl večer u nich a že mě zdrželi na noc. Sundají ty křampy.“

– „Přece nepůjdu domů bos? Nevidíte, že mám chatrné ponožky? Doprovodíte mne domů, aspoň poznáte, kde bydlím.“

Švec se potácel se mnou a stěžoval si:

„Kdyby mne žena nechala dopoledne prospat, tak bych se pak zase přičinil. Ale to ona furt mele svou, že musím taky dělat, když jsem celou noc prodřepěl při kartách. A hned si musím sednout na verpánek a ševcovat. Jak má potom moje dílo vypadat? Tuhle se mně stalo, že jsem přišel domů až v devět dopoledne a žena byla na trhu. Honem jsem se posadil k práci a přiděloval kramfleky na lakýrky pro slečnu domácího. Žena se vrátila a ani muk, jen chodila kolem mne jako kat u šibenice, když čeká na odsouzenec. Vůbec jsem hlavu nepozvedl a pobručoval jsem si písničky, jako bych se byl dobře vyspal, a dělal jsem, abych byl s tím zčerstva hotov. Najednou ke mně žena přiskočí a spustí jakot: „Zatracenej kořalo, což nevidíš, že si přitlouk kramfleky na špičky lakýrek místo na paty? Ty prase!“

Vyšklubla mně botky a vomlátila mně je vo hlavu. To maj ten ženskej nerozum, mladej pane, že ženský nutěj člověka dělat, když na to nevidí.'

Zastavili jsme u domu a řekl jsem ševci, že bydlím ve třetím patře. Švec mne zul a rozloučil se: 'Voni jsou moje šťastná hvězda, mladej pane. Za to se hned do toho pustím a po obědě jsem u nich s botama jako na koni.'

Já jsem se probudil až odpoledne, ale boty nikde. Čekal jsem do večera, avšak marně. Švec asi na verpánku usnul a vykašlal se na svoji šťastnou hvězdu. A poněvadž postrádám jiných bot, musil jsem si vypůjčit perka svojí bytné, jež má sice nohy jako konve, ale přece nedostihuje mého formátu. Račte se přesvědčit, pane komisaři."

Pan Hašek postavil boty na stůl a položil bosou nohu před mého představeného. A kupodivu. Ten přísný pan komisař se smál jako v divadle. Pak vypravoval pan spisovatel, jak se loví medvědi v Karpatech a jiné historky. Pan komisař se stále víc a víc řehtal a poroučel pivo, který s ním pili pan Hašek a básník Opočno. Tím jsem nabyl jistoty, že toho dne k politické schůzi nedojde.

Teprve o půlnoci povstal pan Hašek a učinil pilný návrh, aby se hlasovalo o tom, má-li jít strana mírného pokroku v mezích zákona do voleb. Návrh byl všemi hlasy přijat, vyjma anarchisty Vejlupek, kterej prohlásil, že zakrouťí panu Haškovi krk, jestli půjde do parlamentu jako poslanec. Pan Hašek pohlédl přísně na Vejlupek a zvolal:

"Ty chceš rozdvojit naši mladou vzrůstající stranu? My ti ukážeme, jak se zachází s opozicí. Přátelé, vyneste ho a na ulici mu naplácejte hubu, aby se urazil a odešel domů!"

Tento rozkaz byl ihned vykonán s velikým nadšením. Vejlupek se už v lokále neobjevil. Básník Opočno napsal na balicí papír prohlášení, jež bylo předtím odhlasováno:

"Občané! Volte jen stranu mírného pokroku v mezích zákona, jež vám zaručuje všechno, čeho si přejete. Pivo, kořalku, buřty i chleba. V čele kandidátky je spisovatel Jaroslav Hašek, jenž si bude

v parlamentě počínati jako doma a s veškerým temperamentem své osobnosti, aby uhájil vaše zájmy i práva, občané!“

Provolání bylo vyvěšeno za okno hospody a tím byla předvolební schůze skončena.

Pan komisař si zaznamenal podrobnosti této události do svého notesu a poručil kořalku strážníkům, který přišli, aby se zavíralo. Mne poslal pro drožku, do níž se usadil s panem Haškem, Opočnou a ještě s několika inteligenty. Já si vylez na kozlík a jelo se do Prahy na flám.

Z toho výletu si pamatuju velmi málo, protože jsme cestovali tři dny. Jenom, že dal pan Hašek posledního dne panu komisaři pár facek a že jsem půjčil svoje boty panu Haškovi, kterej mi říkal, že se podobám starýmu Římanovi a ti že chodili naboso. Taky jsme byli v Tróji a Chuchli, což jsem zjistil až doma, když mi žena ukázala naše pohledky s hrozným obsahem a podpisy nějakých slečen. Myslila, že má důvod k rozvodu, a rozbila mi budíček vo hlavu. Tu jsem zase pana spisovatele proklel.

Pan komisař navštívil svůj úřad až za tři dny. Myslil jsem, že vstal z hrobu, jak příšerně vyhlížel. Kašlal, nemluvil, jen šeptal a ploužil se po kancelářích jako přízrak. Mne si vzal stranou a sípavě šeptal:

„Poslouchaj, Špando, mlčet jako hrob! Musím ted’ odejet na měsíční zdravotní dovolenou. Zatím vodějí na schůze pana Haška vrchního policejního radu Siegla a radu Burianka. Vědí dobře, že oba nemůžu ani cejtít. Tak mi tu radost udělají a seznámějí pány rady s tím spisovatelem.“

Po volbách jsem se dověděl, že to pan Hašek prosek na celý čáře. Dostal jenom 24 hlasů, což by bylo trochu málo pro vídeňskej parlament. Je to však veliký štěstí pro zákonodárnej sbor. Pánbů ví, co by tam pan Hašek bejval tropil. A pak, takovej spisovatel nemůže reprezentovat slušnýho člověka, jako má bejt poslanec. Chodí

v ošuntělých šatech, nemá pořádný prádlo ani boty, pije přes míru a dluží si peníze, když se mu nedostává. A z celého světa má jenom švandu. Může potom napsat nějaký vážný dílo? Z toho kouká leda takový taškárství, že si pan Hašek nabere nějakého vážného člověka a udělá z něho blázna nebo blbce.

Ze mne si už taky vystřelil. Prej jsem zatknul hluchoněmýho a tvrdil na policii, že ten hluchoněmej křičel u vinohradský vodárny, že ho korunní princ Rudolf vobehrál ve ferblu o třicet zlatek, a jestli mu to starej císař za toho svýho kluka nezaplatí, tak to prej udá četnictvu. Povíдали mně to kolegové, že tohle pan spisovatel o mně na schůzích vypravuje, a všichni se mi na policii vysmívají.

Avšak doufám, že se na každýho dostane.

Pan Hašek se stal na policejním ředitelství a po všech pražskejch komisařstvích známej jako falešnej groš. Nemine týdne, abysme o něm neslyšeli nějakou novinku, co zase vyved. A policie je proti panu Haškovi bezmocná. Ještě se žádnýmu panu komisaři nepodařilo, aby moh dát toho pana spisovatele na pár měsíců zavřít, což by zasluhoval, aby trochu zkrot. A přitom má na mušce hlavně strážníky, nás (tajný) a pány od policie. Všechno mu projde a nakonec se nikdo na něj nezlobí. Ani pan rada Burianek, kterej si udělal s panem Haškem ukrutnou vostudu.

Upozornil jsem pana policejního radu Burianka telefonicky, že bude na Žižkově v jednej hospodě moc divoká schůze. Pan rada se nachytl a šel tam zastupovat úřední moc. Jak to mohlo dopadnout? Při schůzi se pan spisovatel s panem radou hrozně pohádali. Pan rada si zapsal toho vykutálenýho řečníka a všechny jeho velezrádný řeči, ale v noci po schůzi se spolu při velké debatě vožrali a táhli to zase celej den až do večera, kdy pan Hašek svolal narychlo novou schůzi, na kterej už pan rada nevěděl, kdo je a čím je, prohlásil se za českýho bratra a povídal před celou hospodou strašný věci o poměrech na policejním ředitelství, jakej prej to je všechno samej ksindl,

jen udavačství a špionství, a že se raději z Rakouska vystěhuje do Švejcara, aby nemusil sloužit takovému neřádstvu.

Mohlo to dopadnout s panem radou Buriankem sakramentsky špatně, protože ho pan Hašek furt ponoukal k horším řečem, a pan rada byl oblečený v úřední uniformě, ale přítomnej pan komisař Drozdík zakročil. Rozpustil energicky schůzi a dal odvézt pana radu Burianka do krčskýho sanatoria k panu doktorovi Šimsovi, že se nešťastný rada následkem přepracovanosti pomát na rozumu. Tím se to všechno před panem policejním ředitelem ututlalo, ale pro pana Haška to byla voda na jeho mlejn.

Vypravuje o tom po hospodách a líčí policejní ředitelství jako nejhorší inkvizici. A nejvíce mne zaráží ten smutnej fakt, že páni komisařové a radové lezou za tím podařeným spisovatelem jako posedlí a čtou ty jeho uličnický povídačky. Jak se některej z pánů neukáže v úřadě den nebo dva dny, už víme, že se někde baví s panem Haškem. I pan vrchní rada Siegl se spustil, taky vrchní komisař Zacker. Komisař Pirhal chodí za panem Haškem každou sobotu. O vostatních ani nemluvím. Zkrátka, jsou to nezdravý poměry, který přivodil pan spisovatel.

Mnohdy musí být pan Hašek ponechán někde na komisařství přes noc v separaci, když něco proved a není s ním řeč. Před tejdnem byl deset hodin zavřenej na čtyřce policejního ředitelství a dostalo se to do novin. Dokonce tam napsali, že pan Hašek měl při sobě sedmatřicet krejcarů. A tu jsem poznal, že panu spisovateli na tomto světě na ničem nezáleží. Jinak by byl zticha, aby se taková ostudná událost nerozmazávala, ale pan Hašek poslal do novin vopravu, v kerej se doznává ke všemu, jak spal u nás na čtyřce, vopravuje však článek v novinách, a sice: že bylo u něho nalezeno pouze sedmadvacet krejcarů a troník pro štěstí, nikoli sedmatřicet krejcarů.

Konečně došlo taky na pana Haška. To jsem se nasmál! Schválně chodím po všech hospodách a vejčepích a všude to vypravuju. Kdo by si byl pomyslel, že obyčejnej frizér z divadla přivede takovýho mazanýho spisovatele do neštěstí? Avšak dobře mu tak, snad se polepší.

Celou událost vyšetřoval pan komisař Honzík z Malý Strany a protokol přines na policejní ředitelství, kde z toho měli všichni pánové velikou švandu. Nahlédl jsem taky do toho protokolu a smíchy jsem se svalil.

Ten divadelní frizér vypovídá:

„Šel jsem ve dvě hodiny v noci přes Karlův most z Malý Strany domů na Nový Město. Přešel jsem Kampu a zpozoroval jsem u sochy svatýho Jána nějakýho člověka, kterej se nachyloval přes zábradlí nad vodu. Hned jsem věděl, že chce skočit do vody, a proto jsem k němu rychle přiběh a strh ho zpátky. Tu jsem poznal, že je to můj dobrej kamarád Jarda Hašek, i vykřikl jsem: ‚Proboha, Jaroušku, proč se chceš utopit?‘ Hašek mi vrazil dvě pořádný facky, až mi slít klobouk do Vltavy, a zařval děsným hlasem jako zoufalec: ‚Nech mě bejt, ty vole!‘ A nachýlil se zase přes zábradlí, jako by se chtěl přehoupnout do vody, a začal strašlivě hekat a naříkat. Hned mi bylo jasný, že je s Jardou zle. Zapomněl jsem na ty facky a ztracenej klobouk i stáh jsem opět Haška ze zábradlí. Hašek se pustil se mnou do křížku. Marně jsem ho prosil, aby nemyslel na sebevraždu a šel se k nám vyspat, že mu moje žena uvaří námořnickej grog, kterej Jarda tak rád pije. S Haškem jsem nemoh nic pořádně, jen chtěl furt na zábradlí, pral se se mnou, když jsem mu v tom úmyslu bránil, a neustával řvát: ‚Táhni po svých, idiote, a nepleť se do mých záležitostí!‘ Naštěstí přiběhla policejní patrola a spojenými silami zdolali jsme Haška.“

Policejní strážníci vypovídají:

„Slyšeli jsme až v Mostecký ulici hrozný křik od Karlova mostu. Úprkem jsme tam utíkali a již od schodů na Kampu jsme viděli, že u svatýho Jána zápasí dva muži a křičí. Jeden z nich se vždycky

druhému vyškub a lez na zábradlí, ten druhý ho pokaždý strh dolů a rvačka a křik začaly znova. Pak jsme panu frizérovi pomohli sebevraha odnést sem na komisařství. Ten člověk zuřil, utrhal nám knoflíky, taky se s námi rval a řval, abychom ho nechali, že si se svým tělem může provádět, co chce.“

Pan komisař Honzík: „Jaký je váš úsudek o stavu pana spisovatele Haška?“

Policejní strážníci: „Je nepřítel.“

Divadelní frizér: „Ne, opilej nebyl, to bych to byl hned poznal, ale myslím, že mu přskočilo kolečko.“

Pan komisař Honzík: „Pane Hašku, znám vás velice dobře. Prosím vás, uklidněte se a vypravujte mi, jak se všechno sběhlo.“

Pan Hašek: „To je rošťáctví, sprosté přepadení a omezování osobní svobody. Prosím, pane komisaři, činím trestní udání na tohoto pitomého frizéra a na oba strážníky.“

Divadelní frizér: „Pane komisaři, Hašek se zbláznil.“

Pan komisař: „Pane Hašku, řekněte mi, proč jste lez na zábradlí u mostu a proč jste se chtěl vlastně utopit?“

Pan Hašek: „Pane komisaři, řekněte mi, proč pět a tři jsou čtyři?“

Divadelní frizér: „Hašek se zbláznil.“

Pan komisař: „Ba ne, pane Hašku, pět a tři nejsou čtyři, nýbrž osm.“

Pan Hašek: „Já se taky nechtěl utopit. Mně přišlo špatně od žaludku a tenhle blbec mne tahal od vody, když jsem nechtěl znečistit chodník před Janem z Nepomuku.“

Divadelní frizér: „Ne, Jardo, ty ses chtěl vrhnout do Vltavy.“

Pan Hašek: „Ne, já chtěl vrhnout do Vltavy.“

Divadelní frizér: „Ne, pane komisaři, já odpřisáhnou, že se chtěl Hašek utopit.“

Pan komisař: „Pane nadstrážníku, co můžete dosvědčit?“

Nadstrážník I.: „Že se pan Hašek chtěl utopit.“

Nadstrážník II.: „Já to mohu taky přísežně dosvědčit.“

Pan komisař: „Vidíte, pane Hašku, že tři svědci dokazují váš sebevražedný úmysl.“

Pan Hašek: „Pak se vzdávám. Proti přesile nelze bojovat.“

Pan komisař: „Vysvětlete mi pohnutky vašeho zoufalého činu.“

Pan Hašek: „Měsíc mně pražil úporně do temena a ve Vltavě ohnivě fosforoval telecí jazyk.“

Divadelní frizér: „Hašek se zbláznil.“

Pan komisař: „Zavolejte policejního lékaře.“

Policejní lékař: „Proč jste se chtěl utopit, pane Hašku?“

Pan Hašek: „Protože jsem tělo bez ducha.“

Policejní lékař: „Ale, ale, pane spisovateli, jak by bylo možno, abyste žil na světě bez ducha?“

Pan Hašek: „Ano, nemám žádného ducha, neboť mi ho tito lupiči vzali. Vraťte mi mého ducha zpět!“ (Pan Hašek vrhl se s hurónským řevem na frizéra a oba nadstrážníky. Byl přemožen a spoután do svěrací kazajky.)

Policejní lékař: „Jak se jmenujete?“

Pan Hašek: „Jan z Nepomuku.“

Policejní lékař: „Kolik je vám let?“

Pan Hašek: „Asi pět set osmnáct. Určitě si to nepamatuji.“

Policejní lékař: „Vy jste se narodil před tolika roky?“

Pan Hašek: „Ne, já se vůbec nenarodil. Plavci mne vylovili z vody živýho.“

Policejní lékař: „Pojedeme spolu na procházku, milý příteli.“

Pan Hašek: „Jak je libo, ale do vody mne neházejte.“

Pan Hašek byl odvezen do blázince do Kateřinek. Hle, tak končí všichni podobní lidé, který se nechtějí podrobit pořádku a provádějí na světě neřesti a taškářství. Bud' v kriminále, nebo blázinci. Nic je před takovým osudem nezachrání, ani vyšší inteligence. To mi potvrdil sám pan spisovatel Ž. N. Kurděj, kterež je náramně pořádněj a poučnéj muž.

Pan vrchní rada Siegl navštívil pana Haška v Kateřinkách a vypravoval, že má pan spisovatel báječnou náladu. Lékaři mají tam s ním legraci a pan Hašek prý dává do pořádku ňákou knihovnu, kterou asi blázni rozházeli. Umínil jsem si, že pana spisovatele také poctím návštěvou, abych se přesvědčil, jak působí blázinec na podobný druh lidí.

Pan Hašek byl zrovna v knihovně, a tak ho zavolali. Přišel bez pout a svěrací kazajky a podal mi ruku. Dělal jsem, jako bych to neviděl, neboť jsem se bál, aby mně pan Hašek nic neudělal. Tu chovanec blázince promluvil:

„Bojíte se, abych se o vás neumazal. Žádné strachy, mne se žádná špína nechytne.“

„Jak se vám tady líbí, pane Hašku?“

„Jsem tu naprosto spokojen. S blázny si mohu krásně popovídat. Líp než s lidmi. To sem za mnou přijde takový nějaký hovado jako teď a já nevím, co bych s takovým idiotem mluvil.“

„Domýšlíte se, že jste zdrav, pane Hašku?“

„Nic se nedomýšlím, ale jsem přesvědčen, že jste duševní kretén.“

Ve mně vzkypěla žluč. Jižjiž chystal jsem se k pádné odpovědi, když tu přiběhli dva lékaři a odvedli bláznivého spisovatele, že budou hrát karty.

Pak jsem se zeptal opatrovníka, jak dlouho zůstane ještě pan Hašek v blázinci. Opatrovník se zasmál:

„Ten moh jít hned druhej den domů, ale nechce se mu, protože to tady všechno vočíhuje, aby o tom něco napsal. Člověče, to je moc chytrá hlava, a doktoři by mu snesli modrý z nebe. A Hašek si dělá ze všeho žerty.“

Za několik dnů spatřil jsem pana Haška v Nekázance. Zrovna vyšel z hospody. Schválně jsem uskočil do průjezdu, abych se s ním nesetkal.

Přestal jsem se o pana Haška zajímat. A když se někde o něm hovořilo, raději jsem se obrátil a odešel pryč. Dnes jsem toho názoru,

že je pan Hašek nebezpečný člověk, v němž se nikdo nevyzná, jak co myslí, kdy hovoří pravdu a kdy si tropí šoufky. Nikdy bych se s takovým člověkem neshod. Mně jsou milejší lidi, který sou upřímný a mluvěj, co mají na srdci. S takovejma jsem hned hotov.

Čert mně napískal, že jsem se dal přemluvit kolegou Čonským, abychom navštívili v noci bohémskou kavárnu Montmartre v Řetězové ulici. Zpočátku se mi tam líbilo. Hrála tam hudba, zpívalo se a tančilo a pan kavárník Waltner zpíval kuplety.

A najednou pan Hašek tu. A s celou partou takovejch podivnejch umělců. Zrovna vedle nás si sedli k dlouhému stolu.

Upozornil jsem Čonskýho, abychom odešli, ale kolega mne odbyl: „Jen sed', teď bude s Haškem teprve sranda.“

Ano, ta zábava se vydařila. Avšak na čí útraty?

Jak mne pan spisovatel zblejsk, hned se přihnal k našemu stolu a křičel, aby to slyšeli všichni v lokále:

„Jak se máte, pane policejní inspektore? Máte tady s panem kolegou nějaké zajímavé pátrání?“

Byli jsme prozrazeni. Marně mne Čonský chlácholil, že to pan Hašek tak zle nemyslí. Chtěl jsem odejít, ale Čonský mne násilím zadržel, že chce pana spisovatele poznat osobně.

Dobrá. Kdo chce kam, pomozme mu tam, pomyslel jsem si a zůstal jsem sedět. Později jsem už nemoh zmizet, protože všichni v Montmartru se nahrnuli do naší blízkosti, dívali se na nás drze a smáli se nám do očí, jak se tváříme při přednášce, kterou pronesl pan Hašek.

Vždyť hovořil o policejních psech!

Každý věděl, že tím míří na nás, i my to uhádli, ale ani za jedno slovíčko nemohli jsme prostořekýho žvanila chytit. On balancoval krkolomně nad propastí jako provazolezec! Již jsem myslil, že si konečně zchladím žáhu a řeknu panu Haškovi: „Jménem zákona, zatýkám vás.“ Kdežpak. V tý chvíli udělal ten chytrák takovej řečnickej vobrat, že jsem se posadil s votevřenou hubou a kolega Čonský

vykulil oči jak voběšenec. Třás jsem se hanbou a zlostí, i není divu, že si z té přednášky nic nepamatuju. A nejhorší byl konec!

Pan Hašek měl tolik směrlosti, že k nám přistoupil a řek tak milounkým hláskem, jako by se chtěl mazlit:

„Nezlobíte se, pánové policejní inspektoři, že jsem zde pojednal téma, jež se týká také vás?“

Všichni se rozesmáli a my jsme vyskočili. Pan Hašek nás důvěrně poplácal po zádech a dodal:

„Vaše služba vyžaduje největší obezřetnosti a měli byste brát s sebou na svoje obchůzky policejní psy. Mohu vám několik skvostných exemplářů doporučit, neboť jsem se též zabýval chovem psů, jak bude zajisté na policii zaznamenáno. Dovolíte, abych si k vám přisedl, a porozprávíme si obšírněji o tomto bodu.“

Skončili jsme až druhého dne v poledne a byl jsem úplně smířen s panem Haškem. Čonský nemoh ani mluvit.

Ne, na toho člověka se nelze hněvat, i kdyby jednoho dopálil nevím jak. Takovejch se rodí zřídka a málokdy.

Událo se to asi v říjnu roku 1914, když se rozpoutávala světová válka a Rusové vnikali nezadržitelně do Haliče.

Dostavil jsem se zrána na policejní ředitelství pro rozkazy, z kterejch jsem už byl jelen, poněvadž se týkaly jen samýho smýšlení obyvatelstva v Praze, a upřímně řečeno, na kovaný Pražáky jsem byl kratás. Kdekdo mě znal, a jak jsem moh vyslídít cítění lidu, když přede mnou každý mluvil jen o počasí nebo o úrodě?

Vrazil jsem do kanceláře a u pana komisaře Tchorze seděl kolega Rapat a počínal si jako paša. Hulil ostošest a chvástal se:

„Jinej by si toho nepovšimnul. Naštěstí jsem měl dnes v noci ty pajzly já, a jak jsem u Valšů mrk na přihlášky hostů, hned jsem poznal, kolik uhodilo.“

Pan komisař se na mne obrátil a zaskřehotal výsměšně:

„Špando, vám se takovej lov už dávno nepodařil. Pan Rapat chytil dnes k ránu v hotelu U Valšů ruskýho špióna.“

Mne to bodlo u srdce. Pochopil jsem, že si budu muset hledat nový zaměstnání, když jsem už dlouho nic zvláštního nevykonával, řek jsem smutně:

„Ten ruskej špion žil asi dlouho v Praze?“

„Kdepak, člověče,“ rozesmál se pyšně kolega Rapat. „Přijel v noci a ubytoval se u Valšů. Domníval se, že se v hotelu posledního řádu spíše ztratí. Ale ten se splet!“

Pan komisař spustil úřední kázání:

„Počínáte si, Špando, jako byste nevěděl, že zuří světová válka a že do Haliče vniká nepřítel. Naše vojska byla nucena před ruskou přesilou ustoupit daleko zpět od hranic, aby se zkrátila fronta, a situace je velmi vážná. Proto máte být co nejostřejší, neboť je přirozeno, že teď bude naše mocnářství zaplaveno ruskými špióny, a zejména Praha. Rus jistě počítá, že zde vypukne revoluce, jakmile se přiblíží na dostřel!“

Omluvil jsem se panu komisaři, že jsem nedostal potřebné instrukce a že mne nenapadlo, že by Rusové za války jezdili do Prahy.

„Jak by nejezdili,“ rozkohoutil se pan komisař. „Tady to vidíte, že jezdí. Přečtěte si přihlašovací lístek v hotelu U Valšů. Ten špion přijel až z Moskvy.“

Přečetl jsem si přihlášku:

„Lev Nikolajevič Turgeněv, narozený 3. listopadu roku 1885 v Kyjevě, příslušný do Petrohradu, pravoslavný, soukromý úředník, přijíždějící přímo z Moskvy.“

Ustrnul jsem:

„Jaká to odvaha! Ničema přijede do nepřátelský země přímo z Moskvy a ještě napíše na přihlášku správný údaje. To hraničí s drzostí.“

„Však to také odnese,“ zachechtal se pan komisař. „Po výsledku ho předáme ihned vojenskému soudu, kde s ním nebudou dělat žádný dlouhý srandičky. Chlap bude bez milosti zastřelen.“

Rapat si zamnul ruce a spokojeně řek:

„A mně to vynese zvláštní odměnu.“

„Ovšem,“ přitakal ochotně pan komisař. „Po výsledku toho Rusa vám napíšu doporučení k odměně na prezidium. Čekám netrpělivě, kdy chlapa přivedou.“

„Podívám se, proč dozorce toho Rusa nevede,“ pravil Rapat a odkvapil.

Bylo mně líto, že jsem nedostal sám ruskýho špiona do rukou, protože bych byl potřeboval nějakou zvláštní odměnu, abych nakoupil cukr, kterej byl pro mne k mání u jednoho hokynáře. Právě jsem počítal, kolik bych býval moh vydělat na třech metrácích, když Rapat vrazil do kanceláře a hlásil, jako by přicházel nějaký arcikníže:

„Lev Nikolajevič Turgeněv z Moskvy.“

A vstoupil pan spisovatel Jaroslav Hašek, kterej se usmíval na mne a pana komisaře jako na rodiče a pozdravil:

„Dej pánbůh dobré jitro, pánové.“

Pan komisař neodpověděl, ani já ne. Nemohli jsme huby otevřít, tak jsme zdřevěněli. Teprve za chvíli, když si pan Hašek sed, rozkřik se pan komisař:

„Člověče, Rapate, kde jste nechal toho Rusa?“

Rapat ukázal na pana spisovatele:

„Tady sedí před vámi, pane komisaři.“

„Vždyť je to pan spisovatel Hašek,“ zakvílel zoufale pan komisař a pobíhal po kanceláři, chytaje se za hlavu.

„Ne, to je Rus Lev Nikolajevič Turgeněv,“ bránil se Rapat. „Na přihlášce byl zapsán, že spí na pokoji číslo pět, a tam jsem ho také zatknul.“

Pan komisař byl blízek šílenství. Na pana Haška ani nepohleděl a křičel na Rapata:

„Nezblblnul jste to? Nenechal jste Rusa Turgeněva upláchnout a přived jste za něho do neštěstí pana Haška?“

Pan spisovatel vstal a prones nesmírně vážně:

„Pane komisaři, váš člověk jednal zcela správně jako svědomitý policista. Nemohl vám nikoho jiného přivést, protože jsem přihlašovací lístek psal sám.“

„Vy jste to psal?“ užasl pan komisař a posadil se.

„Zajisté,“ přikýv usměvavě pan Hašek a uvelebil se na židli.

„A proč jste to psal?“

„Byl jsem zvědav, zdali naše policie spolehlivě bdí nad vnitřním bezpečím státu, který je vážně ohrožen nepřítelem.“

Pan komisař udeřil pěstí na stůl a rozeřval se na Rapata:

„To jste tajný policista? Nechal jste se nachytat jako tele! Což neznáte pana Haška?“

„Ne, vidím ho poprvé,“ vykoktal ustrašeně Rapat.

„Pan spisovatel si z vás vystřelil,“ zuřil pan komisař. „A vy jste mu na jeho aprílový žert naletěl. Běžte, člověče, a o ničem nemluvte, nebo by vás to mohlo něco stát. Zmizte a podruhé bud'te chytřejší.“

„Nechápu, proč se tolik rozčilujete, pane komisaři,“ zahovořil konejšivě pan Hašek.

„Protože jsem očekával, že ten idiot ulovil skutečného ruského špiona,“ vyhrk pan komisař.

Pan Hašek tázal se s nevinným výrazem v tváři:

„Vy jste také věřil, že Rusové jezdí za války do Prahy na výlety?“ Pan komisař se zahryz do pysku a bubnoval chvíli na stůl. Pak se vzchopil a zahrnul pana Haška výčitkami:

„Pane spisovateli, tohle není od vás hezké. Z policie si nemáte tropit blázný. Takové žerty jsou nemístné a svědčí, že si nevážíte úřadů. To by vás mohlo vytrestat. Což kdybych vás potrestal vězením pro klamání úřadů a falešné hlášení?“

„Prosím, pane komisaři,“ odpověděl pan Hašek. „Souhlasím na-prosto s vámi. Zavřete mne. Pak o tom napíšu, jak policie zatkla u Valšů ruského špiona a já to odseděl.“

„Pane Hašku, kdy už nás necháte na pokoji? Naprováděl jste se nám tolik nepřístojností a celkem jste prošel hladce. Vždy jsme

na policii zavřeli obě oči. Chováme se k vám s největšími ohledy, protože jste humorista, ale co je moc, to je moc. Nesmíte zabíhat za hranice možností. Prosim vás, pane Hašku, pomyslete, že na světě musí být pořádek. Proto jsme zde my, a nikoli pro vaši legraci. Úřad a zákony musíte respektovat jako každý jiný občan. Přestaňte nás znepokojoval a uvidíte, že budete také spokojen. Jaký to má smysl? Jednou praskne tětíva trpělivosti a pak si to odnesete. Myslím, že by pro vaši kariéru neposloužilo několik let kriminálu. Teď je světová válka a vše je daleko přísnější. Nechám věc usnout, podruhý bych však zakročil s veškerou přísností. Pozor, pane Hašku!”

Pan spisovatel poděkoval dojatě, čemuž jsem se tiše zasmál, uklonil se a odešel.

„Běžej za ním, Špando, a poprošej ho, aby o ničem nepsal,“ rozkázal mi horlivě pan komisař. „Měli bychom z toho ostudu.“

Opustil jsem úřadovnu, ale za panem Haškem jsem nešel. Obával jsem se, že by se ta ostuda zvětšila, kdybych pana spisovatele prosil, aby se slitoval nad policií.

V druhém roce války narukoval pan spisovatel na vojnu do Českých Budějovic. Všichni na policii jsme si oddychli. Pan vrchní rada Siegl prohlásil:

„Zaplat’ pánbů. Tam Hašek zkrotne.“

V třetím roce války bylo v novinách, že pan Hašek pad na poli cti a slávy. Každý ho na policii litoval. I pan komisař Tchorz povídal:

„Haška je veliká škoda. Nikdy bych si nepomyslel, že zemře jako hrdina. Tím odčinil všechny svoje hříchy.“

Za nějakou dobu došla zpráva, že pan spisovatel žije zdrav a vesel a že se dostal do ruskýho zajetí. Pan rada Burianek se rozhořčil:

„Opět nás Hašek mystifikoval. Tomu člověku nesmíme na policii věřit ani jeho smrt.“

Po roce napsal někdo z ruskýho zajetí do Prahy, že spisovatel Jaroslav Hašek serval se v Oděse v krčmě s námořníky a byl jimi ubodán k smrti. Páni na policii sjednotili se ve společném názoru:

„To je věrohodná zpráva, které lze věřit jako Písmu svatému. Hašek neušel zaslouženému osudu. Ano, tak svět odplácí.“

Pak bylo sděleno na policii, že pan spisovatel vstoupil do legií a vydává na Rusku pro český vojáky noviny. Pan komisař Tchorz podotk, když zanášel pana Haška do seznamu vlastizrádců:

„Ted' můžeme na policii až do smrti volně dýchat. Hašek se už nesmí nikdy vrátit, aby nebyl oběšenej.“

Převrat 28. října roku 1918. To byla mela. Nevím, jak dlouho mne republika nechá u policie.

Musím svoje místo opustit. Nelíbí se mi to za republiky. O panu Haškovi jsem se dověděl, že se stal bolševickým komisařem a provádí hrozný věci. Nesměl se za Rakouska vrátit a nesmí se ani teď ukázat ve své vlasti. Nadrobil si pěknou kaši, ten pan spisovatel. Bude žít jako psanec. S čím kdo zachází, s tím schází.

Odstěhoval jsem se do Berlína, kde jsem si otevřel vinárnu. Nikdy bych se nebyl nadál, že tady potkám na Unter den Linden pana Haška. Přijel přes moře z Ruska a představil mi nějakou ruskou kněžnu Alexandru Lvovnu. Hned jsem panu spisovateli sdělil, že už nejsem u pražský policie a že se živím v Berlíně. Pan Hašek se zasmál:

„To jsem rád, aspoň se spolu v Berlíně někam podíváme. Kněžnu dovedu do hotelu, kde jsme se včera ubytovali, a nechám ji tam.“

Pohlédl jsem významně na kněžnu, ale pan spisovatel radostně zvolal:

„Před kněžnou můžeme mluvit, co chceme, protože nerozumí ani slovo česky. Teprve se učí. Koupil jsem jí před odjezdem z Ruska učebnici.“

Vyškub kněžně knížku z ruky a podal mi ji. Zůstal jsem jako omráčen. Byla to rusko-maďarská mluvnice. I podivil jsem se:

„Vždyť se učí kněžna maďarsky! Tak se nikdy v Praze nedohovoří.“

„To mně právě vyhovuje,“ odvětil pan Hašek. „A pojďme rychle. Kněžna musí zůstat doma, neboť nesmí spatřit, že piju alkohol. Dělal jsem před ní v Rusku abstinenta a tvrdil jsem, že jsem nikdy nevzal ani kapku alkoholu do úst.“

I stalo se, že jsme chodili po Berlíně nepřetržitě tři dny. Taky jsme byli několikrát v mojí vinárně. Potom jsme šli ke kněžně, která se už chtěla ze zoufalství voběsit. Pan Hašek jí řekl, jak jsme měli smlouveno:

„Zabloudil jsem v Berlíně, zapomněl jsem jméno i adresu hotelu a nemoh jsem to najít. Až jsem dnes náhodou potkal krajana, který mne sem dovedl. Teď si lehnu, vyspím se a pojedeme do Prahy.“

Víckrát jsem pana Haška neuviděl, ani jsem o něm neslyšel, neboť si hledím jenom svého kšeftu a nestarám se o krajany.

(Zde Špandovy paměti končí.)

3

Haškův kabaret

V červenci roku 1911 kvečer u přisedl si ke mně v kavárně Slavii herec a spisovatel Josef Lukavský a vyzval mne, abychom večer společně navštívili hostinec Kravín na Vinohradech:

„Jaroslav Hašek tam pořádá kabaret.“

Dostavili jsme se s Lukavským později a představení již bylo v plném proudu. V Kravíně stálo v rohu malé pódium těsně vedle vchodu na chodbu, odkud přicházeli účinkující. Na pódiu zpíval mladík o prostitutce, jež byla naivní, zamilovala se do policajta a věřila mu, že se s ní ožení. Ten policajt ji však opustil, padlé děvče oddalo se pití alkoholu a říkají jí policajtko.

Těšil jsem se upřímně, až vystoupí Hašek, jehož jsem dosud neznal osobně, a toužil jsem seznámit se s autorem humoristických povídek.

Mezitím se do Kravína vhrnula rozjařená společnost nějakých řezníků a trhovců a zabrala stůl přímo u pódia. Lukavský hned poznamenal:

„Tito lidé sem nepatří. Neporozumí ani za mák Haškovi a jeho prostředí. Mějme je na mušce, Longene, a okřikneme je, kdyby si počínali sprostě.“

A vskutku. Těm obhroublým lidičkám zdál se program anarchistického ducha a nabitý politickými narážkami nemožně nudný a nehumorný, i bavili se zámyslně nahlas, aby přehlušili přednášející. Lukavský podotkl:

„Hašek tu bandu usadí.“

Očekávaný humorista se neobjevoval, neboť popíjel v kuchyni černou kávu s rumem, jak nám prozradil Franta Sauer. Odbyl si svoji hlavní produkci hned zpočátku, a proto se posiloval k dalšímu vystoupení.

Konečně se vynořil. Byl uvítán se zadostiučiněním, již vzhledem k přestrojení, v němž vystoupil. Vyhlížel v ženském oděvu a šátku jako baba z trhu a jeho první slova náležela povykujícím trhovcům:

„Ted' kušte, přátelé. Já jsem vaše.“

A rozezpíval se hrůzným hlasem a naprosto falešně o Piemontovi. Opakoval pokaždé refrén do omrzení:

„Pomoz nám Kristuspán s panenkou Marií, hop, hop, hop.“

S panenkou Marií, hop, hop, hop.“

Bylo to příšerné, avšak všichni, kteří jsme znali Haška, jsme pochopili, že Hašek bije hlava nehlava do zabedněných trulantů, a smáli jsme se divoce, pozorující, kterak polekaně se tvářili nemilí vetřelci. Hašek by byl vydržel zpívat tak dlouho, až by byla nepřijemná společnost odešla, ale zapomněl na mentalitu podobných lidí. Ti vydrží neústupně, dokud nejsou přemoženi. Najednou se vyřítili trhovci na pódium, vzduchem zasvištěly hole a pár sklenic a Hašek úprkem zmizel za dveřmi chodby. Vše se odehrálo jako krátká třímetrová scéna ve filmu a nikdo ze známých nemohl přispět Haškovi na pomoc. A hned usedl jeden řezník k pianinu a jiný začal rvát hloupý kuplet.

Tu jsme s Lukavským propukli ve vášnivý protest. Pískali jsme, mlátili holemi do stolu a křičeli, aby nezvaní účinkující táhli ke všem čertům. Zpěvák ustal ve zpěvu, seběhl z pódia dolů a přímo k nám.

„Nekažte nám naši zábavu,“ rozčiloval se. „Nebo uvidíte, co dovedeme!“

A jeho druhové přikvačili, aby pomohli, neboť nechtěli bez boje opustit opanovanou místnost. Postavili se před nás výhružně, ale Lukavský, drobounký človíček, jenž v celém svém životě ani mouchu nezamáčkl, zůstal nebojácně sedět vedle mne a kousavě zavrčel:

„Jak vy nám, tak my vám. Co se líbí vám, nelíbí se nám, a proto musí jedna část obecenstva vyklidit smetiště.“

Náš klid bojácné chlapíky zarazil, a již proti nim vedl Hašek četu svých válečníků a vybídl nepřátele:

„Bud' zaplatíte a odejdete v míru, nebo budete ztrestáni a vyhozeni.“

Jeden řezník se odvážil k protestu. Vzápětí jsme se všichni svorně vrhli na výtržníky a zatlačili jsme je do rohu lokálu, kde musili Haškovi slíbit, že se vzdávají a že po zaplacení odejdou. Pak jsme utvořili špalír, kterým poražená armáda schlíple procházela ven až na ulici.

Tím bylo kabaretní představení skončeno, poněvadž jsme pak oslavovali vítězství.

Tak jsem se seznámil s Jaroslavem Haškem. Tehdy si Hašek stěžoval, že jeho produkci nikdy buržoazie nepochopí:

„Pokaždé jsem byl ještě vyhozen, když jsem zapadl do jiného prostředí, v kterém jsem nebyl ve své kůži. Nevím, jak si to vysvětlit, a myslím, že to není nikterak příjemné, má-li se člověk každého večera produkovat před neznámým obecnstvem, které si platí drahé vstupné a nadutě uplatňuje svoje nároky.“

Hašek hovořil pravdu. Nejlépe se dařilo jeho skvělým improvizacím v bohémských krčmách. Tam proslul jako skvělý improvizátor, neboť bavil znamenitě svým vypravováním, nabitým vtipy a nápady. Pletl se však, kde se dalo, i tam, kam vůbec nenáležel. Nedělal to z touhy po uznání širokou veřejností, ale spíše ze zlomyslnosti, aby pozlobil buržousty, které dráždil, jak mohl.

Žádný dramatický výstup dosud nepřekvapil více než Haškův na kabaretu pražské „zlaté mládeže“ v Obecním domě. Hašek sliboval, že jeho scéna bude ohromným překvapením. Při sestavování programu neměl ani zdání, co bude mluvit, ale poručil:

„Napište na plakáty: Jaroslav Hašek ve své překvapující scéně.“

A vybral si honorář předem.

Když se ho ptali pořadatelé krátce před vystoupením, má-li scénu připravenou, podivil se nevinně:

„A proč? Nestarejte se, já už si něco vymyslím. Jen zůstaňte hezky za kulisami, abyste mi mohli podat nějakou rekvizitu, kdybych náhodou potřeboval.“

Vystoupil.

Obecenstvo hořejších deseti tisíc napjatě hledělo na ošuntělého ob-tloustlého muže, jenž křižoval jeviště jako pavouk, dupaje za-blácenýma botama, ruce v kapsách. Zvířiv dostatečně prach, zvolal:

„Jsem Jaroslav Hašek. Sehraju vám scénu z mého života. Je to drama, ale můžete se smát podle libosti a inteligence. Moje tragédie se nazývá: Nemilý host v kavárně.“

Uklonil se a odešel za kulisy, kde křičel, až ho bylo slyšet do sálu: „Půjčte mně zvonec, abych ohlásil začátek.“

Po zazvonění vstoupil s kloboukem na hlavě a posadil se. Díval se chvíli vztekle do obecenstva a plival střídavě na všechny světo-vé strany. Pro změnu se otočil k obecenstvu zády počínaje si ještě hlučněji a nenuceněji. Kopnul do židle, jež přeletěla jeviště a vyra-zila okno v kulise, takže se obecenstvu objevil obraz vyjeveného pořadatelstva. Pak začal nadávat jako v kořalně.

V obecenstvu nastala chvíle, ve které se rozhoduje o osudu herce.

Přítomný starosta města Prahy dr. Groš svažtil tvář, kousaje knírek a potahuje bradkou, a nervózně odklepával popel doutníku. Ostatní se přizpůsobili. Dámy ostentativně zívaly a šeptaly si. Nepokojný šum se vzmáhal.

Pro Haška neexistovalo obecenstvo. Ignoroval strašlivé napětí v hledišti, pohroužen cele do své hry, jež vyvrcholila v hrůzostrašné scéně, kdy Hašek mlátil pěstmi do stolu a řičel jako býk:

„To je kavárna? To jsem v Repre? Mně to pranic neimponuje, kdyby tady se mnou seděl sám místopředseda Thun. Kde mám pivo, jářku? Nemáte-li ke mně důvěry, tak mi podejte aspoň rum nebo mě vyhodte. Už jsem vyletěl z horších putyk, než je tenhle váš Re-prezenták.“

Obecenstvo rozhořčeně zahlučelo.

V takovém okamžiku by se svědomitý herec odhodlal k sebe-vraždě, ale Hašek byl neústupný. Přerušiv hru, postavil se k rampě a přeřval výkřiky nevole:

„Ať je ticho. Chci vám vyslovit své uspokojení, že jste tak dokonale pochopili hluboký smysl mé tragédie. Pamatujte si, že mě z kavárny může vyhodit jedině pan vrchní, když nemám na útratu. Počkat, hra pokračuje.“

Obecenstvo sedělo s otevřenými ústy jako přimrzlé. Hašek běžel k oknu kulisy a poručil pořadatelům, podobným umrlcům na lodním vraku, s kterým se setkal Poeův Gordon Pym poblíž jižní točny:

„Pánové, musíte mně půjčit dvacet korun, abych mohl dokončit své drama.“

Pořadatelé by se byli vysvlékli, jen aby Hašek zmizel z jeviště. Při živelných katastrofách pozbývají peníze i zlato ceny.

Svíraje bankovky v hrsti, přikročil Hašek bohatýrským krokem jako Cyrano ke stolu a zvolal:

„Hospodo! Bud' jedno pivo, nebo odejdu jinam.“

Konec se nedohrál. Hrdina tragédie dočkal se osudu „nemilého hosta“. V nedaleké hospodě v Nekázance se potom chlubil:

„Docílil jsem živého úspěchu. Podali mně na jeviště peněžitý dar a nesli mne na rukou přes celý Reprezenták.“

Později s námi Hašek účinkoval na kabaretním představení v Besedě v Plzni. Věděl jsem, že nebude připraven, ale neodvážil jsem se mu ve vlaku připomenout, aby si něco předem vymyslel. Oplýval znamenitou náladou, a to nás těšilo. Přijeli jsme do Plzně dopoledne a byli jsme překvapeni, když jsme spatřili na nádraží Ž. N. Kurděje ve vojenských šatech. Přivítal nás:

„Bando. Jsem na vojenském cvičení v Rokycanech a kvůli vám jsem si vzal už včera večer přesčas, abych nepropás váš příjezd. Celou noc jsem proseděl v nádražní restauraci.“

Letmým pohledem jsme ocenili jeho pravdomluvnost. Kurděj se kymácel jako lodní stožár. Moje žena Xena mne upozornila rýpnutím:

„Ať se s Kurdějem a Haškem neztratíš někde v hospodě. To bychom večer nehráli.“

A svírajíc pevně moji paži vedla mne do Besedy.

Plzeň nevyniká velkoměstským ruchem, ale Hašek s Kurdějem nám cestou zmizeli. Až večer se přibatolili do šatny v Besedě právě při začátku představení. Xena je přivítala:

„No, vy vypadáte. Ne, Hašíčku, v takovém stavu se nemůžeš objevit na jevišti.“

Hašek se rozhněval:

„Zrovna ti ukážu, co dovedu. Poruč mně sodovku s rumem, Xeničko, a nerozčiluj mne zbytečně, abych nedostal trému.“

Haškovo vystoupení bylo tehdy okázalé. Tenorista Josef Drvota a basista Čermák se přičinili o slavnostní přivítání. Hašek se rovnou na jevišti posadil do křesla a tvářil se, že pohnutím není schopen slova. Když se pauza protahovala, křičel na něho Kurděj z kulis:

„Povídej něco, ničemo, nebo tě shodím dolů.“

Hašek se probral a po delší hádce s obecnstvem se rozhodl, že uspořádá přednášku o choleře, protože se prý tato nakažlivá choroba vyskytla v jedné vsi na Plzeňsku. Zůstal sedět v křesle a spustil sáhodlouhý úvod jako učenec, chystající se během čtyřiceti hodin přesvědčit své odpůrce. Vymýšlel si neuvěřitelné detaily v popisu cholery, a takového choulostivého rázu, že dámy kvapně opouštěly hlediště. Kurděj spokojeně usnul. Xena chystala zavazadla k útěku.

Netrvalo dlouho a zbývající pánové v hledišti se vzbouřili. Pivní tácky bombardovaly jeviště, avšak Hašek pokračoval, jako by seděl na kazatelně v kostele uprostřed věřících. Na jeviště zalétlo několik sklenic a židle, jejíž úder vzbudil Kurděje. Tasil vojenské bodlo a vběhl na jeviště, hotov utnout hlavu každému, kdo by se odvážil překročit rampu.

Vřavu utišil Drvota, jenž vyskočil na jeviště a svým překrásným tenorem zazpíval:

„Nechte je, pánové, neboť nevědí, co činí, jsouce omámeni plzeňským Prazdrojem.“

Ještě jednou hráli jsme společně s Haškem. (V Adrii v Praze.) Tehdy jsem vybral z Haškových rukopisných humoresek dvě nejlepší, aby je Hašek vypravoval. Kavárník Jančák z Unionky napomáhal, aby se Hašek dostavil v střízlivém stavu. Zavřel ho do svého pokoje a odvedl večer na představení.

I tehdy se Hašek dožil nepochopení, ačkoliv četl své humoristické povídky velmi zábavně a projevil se jako vtipný konferenciér. Buržoazní společnosti se nelíbil Haškův humor.

Hašek ustoupil rozběsněnému obecenstvu a prohlásil v šatně, že buržoazní sebranka není vyspělá pro kabaret.

4

Dobří lidé a Hašek

V předválečné době žil Hašek jako nejrozdivočilejší bohém. I se ženou Jarmilou se rozešel, opustil domácnost a zapomněl na otcovské povinnosti. Oddal se úplně volnému životu, i zatoulal se často mimo Prahu, také se s jistým zlodějem vydal na česání chmele, kde vydržel několik měsíců. Vrátil se do Prahy, pokračoval v rozháraném životě a mnohdy neměl, kde by hlavu složil.

Tu projevovali o Haška zájem někteří lidé dobré vůle, snažíce se uvést věčně žíznivého a toulavého bohéma na cestu pořádku a dobrých mravů.

Jedním z těch mužů pevného předsevzetí byl cestovatel A. V Frič, jenž jednoduše Haška zavřel ve své vile Božínce v Košířích, a aby ztížil útěk, ukryl mu boty. Chlubil se, že Haška napraví a učiní z něho abstinenta.

Chodíval jsem na návštěvu do Košíř a Frič mne vždy odváděl stranou a sděloval:

„Mám nad Haškem úžasnou moc. Podléhá slepě mému vlivu a poslouchá jako médium, neboť má slabou vůli a dobře cítí moji převahu. Pozoruj ho, s jakou chutí pije vodu.“

Frič se považoval za hypnotizéra, mága a indiánského čaroděje.

Bylo rozkošné pozorovat potutelného Haška v prostředí indiánských a zvířecích sbírek, kterak pomáhá velikému náčelníkovi pěstovat kaktusy. Opravdu, Hašek pil vodu. Zdálo se, že mu to jde k duhu. Byl červený jako jablíčko a pil s takovou chutí vodu, jako by se měnila v jeho ústech zázrakem v alkohol. Poslouchal svého vychovatele na slovo, zastává v podivném domě místo pomocníka i sluhy, jaksi z vděčnosti za pohostinství a dobrotu.

Frič chválil dokonce Haškovu píli:

„Celé noci píše. Po večeři odejde do svého vigvamu, který jsem mu vykázal, zamkne se a celou noc pracuje. Napsal již pěknou sbírku povídek. Jakmile si Hašek odpracuje zálohy v redakcích, začne mít pravidelný příjem, pozná cenu peněz a bude zachráněn. Kdybych nebyl zavčas rázně zakročil, Hašek propadl nadobro alkoholu a byl ztracen.“

Hašek se spokojeně usmíval a šmejdil po vile jako čilá hospodyně. Frič si liboval v pěstování nejširších styků a byl štědrý hostitel, který bohatě zásobil své sklepy vínem, kořalkami, rumem a pivem. Hašek nestačil vařit čaj a obsluhovat hosty. Hostitel vypravoval o svých výzkumech v Jižní Americe, o životě mezi indiány, lovu a bojích, a předváděl ukázky některých indiánských obyčejů, například tance čarodějů, hudbu na prapodivné nástroje atd. Pro Haška bylo takové výstřední prostředí jako stvořeno. Frič často prohlašoval pateticky: „Nikdy Haška neopustím. Pojede se mnou do Ameriky mezi indiány. Vydáme se na cestu ihned, jakmile budu mít naprostou jistotu, že Hašek je abstinents z přesvědčení a že alkoholem opovrhne. Jedině Hašek může literárně zachytit nezkaženou duši indiána.“

Brzy se po Praze rozhlásilo, že se Hašek stal abstinents, jenž pije pramenitou vodu vášnivěji než alkoholik alkohol. Bez Haška bylo však v bohémských krčmách nudno a smutno. Jeho staří přátelé plivali pochmurně na podlahu a prohlašovali, že Frič utopí ve vodě Haškův dar humoru. Již se chystal spisovatel Ž. N. Kurděj, že přepadne vilu Božíňku, přemůže v poctivém boji krutého čaroděje Friče a vysvobodí Haška z otroctví – když se jednoho večera zčistajasna objevil Hašek ve vysokých botách, které, jak se později ukázalo, patřily Fričovi. Jeho uvítání mělo ráz slavnosti a při přípitku Hašek pronesl:

„Přátelé, nikdy se nevrátím do Božíňky, jako že nevrátím také tyto boty Fričovi, který ukryl moje. Pranic mne nepoutá k Fričovi a opustil jsem Božíňku s pocitem zadostiučinění, neboť za dlouhých nocí vypil jsem všechny Fričovy zásoby vína, piva a kořalky. Nenechal jsem ve sklepě ani čistý líh a nemám už, co bych tam pohledával.“

Po několika dnech jsem se setkal s Fričem. Nikdy jsem neviděl člověka tak skleslého a zničeného. Zdálo se, že ztratil víru v člověka. Chvějícím se hlasem vypravoval o vypitém sklepe a dodal smutňounce jako zklamaný misionář v Číně:

„Ted' chápu, proč Haškovi ve dne tolik chutnala voda. Po takových kvantech alkoholu voda vždycky chutná.“

Pak zabručel cosi o pomstě, jak je tomu obyčejem na amerických pampách.

Hašek odešel na vojnu do Českých Budějovic a připravoval se na frontu.

Tu konstatoval Frič, že nadešla vhodná chvíle k pomstě, vyzvedl Haškovy rozbité boty z úkrytu, zabalil je dohromady s kameny a odeslal vkusně upravený balík nevyplaceně za Haškem do budějovických kasáren, označiv jej jako „láhev slivovice a salám“.

Avšak Frič dožil se definitivního zklamání, neboť pekelná zásilka byla doručena na vilu Božíňku zpět s výslovnou poznámkou:

„Voják bojující za císaře pána a vlast nepřijímá žádných darů od svých přátel.“

Největšího vlivu na Haška docílil malíř Lada, jenž se také Haška ujal, aby z nepolepšitelného bohéma učinil pořádného člověka, jehož první povinností jest: v noci spát, ve dne pracovat. V té době býval Lada nepatrný a hubený mužík – a zdálo se neuvěřitelné, když se silný Hašek nebránil tělesným trestům, jimiž ho Lada častoval za bohémské poklesky.

Bylo v tom něco tajemného.

Snad míval Hašek občas potřebu se někomu podřídít. Trpělivě nastavil Ladovým ranám masité tváře nebo záda a kajícíně povzdychával:

„Jednáš správně, Pepíčku. Škoda každé rány, která padne vedle.“

Potrestav Haška poručil mu Lada, aby pracoval. Hašek myl podlahu, vařil, uklízel a pak psal v koutku své humoresky. Lada chodil kolem jako dozorce otroků a vyhrožoval:

„Tak se musí na tebe, lumpe! Nebudeš-li dělat dobrotu, dostaneš tolik ran, že zdráv neodlezeš.“

Hašek se blaženě usmíval a tichounce šveholil:

„Děkuji ti, Pepíčku, děkuji za tvoji velikou péči a lásku. Nevím, jak se ti odvděčím.“

Lada se nepokoušel vychovávat Haška v abstinenta. Chodil s ním do krčem, ale nedopustil, aby pil přes míru, v rozhodném okamžiku energicky povstal:

„A dost! Jdeme domů. Marš!“

Lada nedovolil, aby Hašek sám vycházel z domova, jsa přesvědčen, že by zmizel na několik dnů a vrátil se domů zničen na duchu i na těle. Marné byly výmluvy Haškovy, že musí tam či onam za důležitější záležitostí. Lada se od něho nehnul, a musil-li sám obstarat svoje věci, zamkl prostě Haška v bytě. Vězeň zpočátku zuřil a řval ve svém vězení jako poraněný býk, aby poděsil sousedy, mlátil vším, co mu padlo do ruky. Dovedl tak řídit celé odpoledne za Ladovy nepřítomnosti, v té naději, že pan domácí pohrozí Ladovi výpovědí.

Pan domácí nezklamal Haškovy předpoklady a zakročil. Lada byl přivítán již v průjezdě rozezlenou domovnicí, jež líčila všechny zvuky a rány, které působí ten pan spisovatel nahoře. Lada ji chlácholil:

„Vyříd'te panu domácímu, aby se nezlobil, poněvadž Haškovi vyženu z těla jeho zlého ducha.“

Pak se rozléhalo z Ladova bytu příšerné kvílení Haškovo, neboť rozzlobený pán bytu pracoval tentokrát holí. Vykonav své dílo trestné, vyřkl ortel nejhroznější:

„Za trest nesmíš dva dny do hospody. Zůstaneme doma a napiješ se z vodovodu, lumpe! A opovážíš-li se ještě jednou dělat podobné výstupy v mé nepřítomnosti, seřežu tě bejkovcem.“

Hašek přísahal, že se polepší, a prosil:

„Proboha, Pepíčku, pojďme do hospody na jedno pivo. Vždyť se žízní zalknu.“

Lada zůstal pevný jako skála a Haškovi bylo přestát dva smutné dny. V předvečer druhého dne žádal žíznlivý trestanec svého mučitele, aby ho doprovodil k panu domácímu, že před tím netvorem klekne a poprosí za odpuštění, ale za to, že mu bude dovoleno navštívit s Ladou naproti v ulici výčep, kde mají dobře vyležené pivo. Lada se jen posupně zasmál:

„Slyšels někdy, že by pouštěli zločince z Pankráce na vycházky? Kam s tím na mne. Není-li ti to vhod, tak zalez do postele a mysl si, co chceš. Marš, já musím ještě kreslit.“

Hašek se tak odnaučil znepokojovat sousedy i domácího a chodil po domě tiše. Tím více se bál Lady a snažil se vyhovět každému jeho přání. Lada se tvářil spokojeně a říkával:

„Přece předělám toho lumpa v pořádného člověka.“

Později onemocněl Lada chřipkou. Ležel v horečce a prosil Haška, který mu dával obklady, aby koupil léky a šel zavolat lékaře. Dal mu desítku a zašeptal v polovědomí:

„Prosím tě, Jaroušku, vrať se ihned – neopouštěj mne – nenech mne tu samotného – přijď co nejdřív.“

Hašek zavzlykal:

„Jak bych tě mohl opustit, Pepíčku? To bych se ti špatně odvděčil za tvoji dobrotu.“

A po šest dnů se zdálo, že Jarouška pohltila země.

Lada očekával Haška prvního dne až do večera a div si nezoufal. Večer musil opustit lůžko, obléci plášť a dobelhat se dolů k domovnici, aby se ho ujala. Šestého dne se jeho stav zlepšil a zesláblý Lada již mohl chodit po pokoji. Večer se objevil Hašek, roztrhaný, ušpiněný, zablácený a podnapilý. V ruce svíral aspirinové prášky a jiné léky jako vítěznou trofej a křičel již na prahu:

„Už jsem zde, Pepíčku. Sehnal jsem všechno, ale doufám, že to svinstvo už nepotřebuješ. Vidíš, že to nic vážného nebylo. Škoda vyhozených peněz. Nepůjdeme do hospody?“

Lada necítil v pažích tolik síly, aby zpronevěřeného druha tělesně potrestal. Řekl s veškerým důrazem, jehož byl schopen:

„Podívej se na sebe, jak vyhlížíš. Myslíš, že budu s takovým špinavým otrhancem pohromadě? Hned zatop v koupelně, svlékni se na chodbě a počkej tam, až bude voda horká. Musíš se vykoupat.“

Hašek vykonal Ladův rozkaz a usnul nahý na chodbě na rohožce. Lada čekal trpělivě, až se voda v kotli počala vařit. Pak napustil vodu do vany a vzbudil Haška:

„Koupel je připravena. Marš tam.“

Rozespálý Hašek se potácel k vaně, do níž ho Lada vši silou vstrčil. Vzápětí vylétlo z koupelny světlíkem k nebesům smrtelné řvaní:

„Milost, Pepíčku, paříš mne jako prase.“

Lada uchopil cihlu, namydil ji a drhnul Haškovi záda. Zbytečně se Hašek pokoušel o útěk. Lada zapomněl na svoji chorobu, nepovolil a dřel nemilosrdně Haškovu kůži cihlou. Pak se musil Hašek obléci do čistého prádla a zachovalého šatstva. Lada otevřel dveře z předsíně na schody a zavelel:

„Marš! At' už tě tady nikdy nevidím. Ani mne nenapadne, abych se s takovým lumpem trápil. Běž!“

Hašek se pokorně zašklebil a odpověděl:

„Díky bohu, že ti konečně vnukl takový dobrý nápad.“ A rychle zmizel.

Jistou dobu sdílel Hašek společnou domácnost s básníkem Opočnem, Ž. N. Kurdějem, výrobcem lesního čaje Šimonem a básníkem Kalušem.

Matka Opočna odjela na letní byt a dobrák Opočno pozval své kamarády, kteří neměli, kde by hlavu složili, aby se k němu nastěhovali. Za to si vymínil, že podnájemníci musí jeden po druhém každého dne řádně uklízet, aby byl byt udržován v čistotě a v pořádku podle naléhavého přání paní Opočnové. Ale už druhého dne v poledne – to byla obvyklá hodina otvírání očí – nechtělo se žádnému z nich vstávat, až se Opočno rozzlobil a hrozil, že všechny vyžene. Pánové se pohádali, který z nich začne uklízet. Opočno chtěl napsat rozvrh na celý týden, aby každý viděl, kdy přijde na řadu, ale Hašek prohlásil:

„To by byla největší pitomost. Předně nejsme žádní úředníci, kteří se řídí ve svém konání rozvrhem, a pak co kdyby se někdo z nás stal některého dne neschopen k práci? Pokaždé budeme tahat sirky. Kdo vytáhne nejmenší, stává se toho dne otrokem většiny.“

Návrh byl přijat a Hašek si připravil do ruky ulámané sirky. Kaluš vytáhl nejmenší a dělal toho dne věrného otroka. Ustlal postele, zametl, vyléval špínu a nosil vodu, vařil kávu a běhal stále ven, buď pro rum, nebo cigarety, nebo jídlo, až se panstvo připravilo k odchodu do hospody. Cestou upozornil Hašek Kaluše:

„Nemysli si, že jsi se svou prací hotov. Tvoje služba trvá nepřetržitě až do zítřka, kdy tě vystřídá někdo jiný, například Šimon nebo já. Chovej se k nám uctivě a poslušně, jak se na tvůj stav sluší.“

Panstvo zasedlo v hospodě a otrok Kaluš musil běžet do redakcí s příspěvky svých velitelů a hlavně s dopisy o zálohu.

Následujícího dne vytáhl Kaluš z Haškovy ruky opět nejkratší sirku – a otročil zase celý den. Když se Haškovi podařilo podstrčit Kalušovi nejmenší sirku ještě po několik dnů, pravil:

„Kaluši, osudem byla tobě přidělena v naší společnosti úloha otroka. I pravím tobě: sirky už tahat nebudeme, ale ty jediný nám všem bez výhrady poctivě a věrně budeš sloužiti.“

Kaluš chtěl odporovat, avšak přesila zdolala jeho vzdor. Od té doby sloužil Kaluš bezohlednému panstvu, jež nešetřilo jeho sil. První musil vstávat a poslední ulehnout na své lože v kuchyni u kamen. I v noci byl burcován ze spánku, aby natočil čerstvou vodu, neboť panstvo trpělo žízní také ve spaní.

Jednou pozdrželo se panstvo i se svým otrokem při radovánkách až do druhého dne přes oběd. Vstávalo se až kvečeru. Všichni hleděli zachmuřeně, neboť správce společné pokladny Opočno shledal při oblékání, že je pokladnice vyčerpána až na dno. Na důkaz svého tvrzení obrátil všechny kapsy naruby.

Kurděj zuřil, proháněje Kaluše po bytě jako honící pes zajíce. Opočno vzdychal, že mu čert našeptal, aby si vzal takovou partu do bytu, a počal ze zoufalství psát básničku o smutku zapomenuté cesty.

Hašek našel v popelníku několik zbytků doutníků a bagoval je spokojeně. Brzy byl rozhodnut:

„Zde zůstat nemůžeme. Jsem přesvědčen, že bychom se navzájem povraždili. Do redakcí nemůžeme, neboť mají pokladny dávno zavřeny. Vzpomínám krásných slov bible: I počali metati v kostky o roucho Páně. Přátelé, složme nepotřebné součástky našeho šatstva na jednu hromadu, naložme ji na bedra našeho otroka Kaluše, který vyhledá známé vetešníky v jejich doupatech a zpeněží roucha naše. Očekávati budeme návratu jeho za rohem v ulici ve známé hospodě.“

Nastala významná chvíle, kdy se přátelé zbavovali těch částí oděvu, jež pokládali za přebytečné. Opočno přihodil na hromadu matčinu kožešinu, již objevil Kurděj v krabici na klobouky. Konečně byl Kaluš naložen a sestupoval ze schodů.

Hašek pohlédl zkoumavě na náklad a odhadl cenu zboží podle vetešnického obyčeje deseti procenty kupní hodnoty na padesát zlatých.

V hospodě si čtyřhlavé panstvo poroučelo jako společnost bankéřů. Nikdy nebylo tak veselé a divoké jako té noci. Spoléhajíce se, že budou mít padesát zlatých, zapomněli na opatrnost. Teprve o půlnoci si Kurděj vzpomněl na Kaluše a vyslovil podezření. Hašek se Kaluše zastal:

„I otrok má právo, aby se po práci veselil. Z prodeje náleží Kalušovi plným právem deset procent čili pět zlatých, za něž asi hoduje někde ve společnosti lehkověrných dívek. Nebudeme očekávat jeho návratu a navrhuji, aby Šimon přinesl z domova ty alabastrové hodiny, jež zde u hostinského zastavíme, abychom mohli pokračovat v zábavě.“

Opočno se zdráhal svolit k zastavení památky po pradědech, ale byl přesilou donucen k souhlasu s podmínkou, že starožitné hodiny budou vyplaceny, jakmile se vrátí Kaluš, očekávaný marně až do večera.

Panstvo se pak usneslo zastavit krásné benátské zrcadlo a sošku Panny Marie ze slonové kosti. Třetího dne byly zastaveny koberce, čtvrtého dne peřiny (vzhledem k nesnesitelnému vedru), ale zrádný otrok se nevracel. Pátého dne pozbylo panstvo víry v návrat Kaluše a ustanovilo sobě ze svého středu za nového otroka Šimona.

Panská trojice se odevzdala rezignovaně duševní práci, neboť Opočno vyhrožoval vším možným, nebudou-li zastavené předměty vyplaceny dříve, než se vrátí paní Opočnová.

Hašek se usmíval a psal již pátou povídku. Šimon oběhával redakce, prodávaje první čaj a cukrátku. Panstvo bylo zachváčeno horečnou činností.

Osmého dne večeru objevil se na chodbě nesměle Kaluš, vyhublý a přepadlý. Byl vtažen dovnitř a podroben křížovému výslechu. Vykoktal jen:

„Stržil jsem za všechny ty hadry všeho všudy devatenáct zlatých. Protože jste mně řekli, že si mohu ponechat pět zlatých, vyhledal jsem jednu známou dívku a pobavili jsme se spolu.“

„A kde máš těch zbývajících čtrnáct zlatých, bídný ničemo?“

„Vracím vám svých pět zlatých, protože těch čtrnáct zlatých jsem spotřeboval s onou slečnou, neboť jsem se bál vrátit se s takovým málem.“

Kurděj povstal a zachmuřeně pravil:

„Soudce lynč.“

Když se po třech dnech Kaluš poněkud zotavil tělesně i morálně, napsal lístek:

„Odcházím, protože nebudu otročit panstvu, jež pustoší a vykrádá zařízení bytu ctihodné paní Opočnové.“

Lístek pověsil na kliku u dveří a ujel z Prahy na venkov k sestře.

Hašek prohlásil:

„Přátelé, nemohu sdílet společnou domácnost s lidmi, jimiž opovrhne i bídný otrok, jako je Kaluš.“

Popadl klobouk a hbitě proklouzl dveřmi, aniž ho mohl Opočno zadržet. Postižený básník se spokojil s tím, že křičel dolů na schody za prchajícím Haškem:

„Darebáku! Jak přispěješ na vyplacení zastavených předmětů? Střez se mne potkat!“

To už byl Hašek na ulici a pospíchal do nového prostředí!

Dobří lidé nikdy s Haškem nepochodili dobře. Zklamali se krutě ve svých nadějích, že divoký temperament Haškův pokrotí a uvedou Haškův život ve vyježděné koleje. Všechny pokusy selhaly. Mnozí dobráci dlouho hovořili o čirém nevděku, vzpomínajíce Haška jako ztraceného ničemy žijícího ze dne na den, z ruky do úst, bez cíle a ušlechtilého snažení. A pravidelný Haškův výsměch, hodnotící starostlivé dobráčky jako malicherné pošetilce, působil jako zúmyslné znesvěcení krásných lidských citů a vznešených úmyslů. I bývalo před Haškem varováno.

„Hašek je zlomyslný větroplach, jenž sází na lidskou dobrotu a splácí dobro zlem.“

Nejvýraznější případ Haškovy zlomyslnosti (v očích dobráčků) udál se v menším městě na Českomoravské vysočině. Hašek vpadl v maloměstácké prostředí jako výbušná hmota, s níž si chtěli lidičky pohrávat jako nerozumné děti.

Haškovo vzezření vzbuzovalo důvěru jako kulatoučká puma pro nezasvěcence. Věčně usměvavý výraz (málokdo postřehl ironický úsměv) a zdánlivě dobrácká očička v odulé tváři pijáka i prosté chování pana spisovatele, tyto znaky sousedské dobroty slibovaly měšťáčkům výborného společníka, jenž snese též jejich vtipečky a žertíky.

Hašek byl přijat v lůno rodiny svého kamaráda Emany s nadšením. Pan Š., hlava rodiny, náležel k předním měšťanům ve městě a myslil si, že prospěl dobrému jménu svého velkoobchodu uhlím, když poskytl pohostinství spisovateli, jehož humoresky byly v sou-

ladu s pověstí o jeho veselém životě. Ani nový kožich paní Š. nezpůsobil by tolik rozruchu ve městě jako přítomnost humoristy Haška ve starém domě pana Š. na náměstí. Lidé se rádi chlubí dobrými styky. I pan Š. uvedl Jaroslava Haška do elitní společnosti rodného města s gestem kulturního mecenáše. Měšťáckové pohlíželi na pana spisovatele jako na tvora, jenž denně popíše určité množství papíru a pak tráví zbytek dne v družných besedách, vypravuje zajímavé a veselé historky ze svých zkušeností k obveselení svého okolí, toužícího po rozptýlení. Očekávali veselou kořist jako vyhladovělí vlci.

Zpočátku vystupoval Hašek u rodinného krbu pana Š. mírně, slušně a bohabojně. Hotový beránek! A uctivý, že přiváděl paní a slečnu Š. v rozpaky.

Chválil přípravu pokrmů, zajímal se o obchod i rodinné starosti, ale celkem málo hovořil. Nikdo z rodiny Š. netušil, že Hašek přijel z blízkého velkostatku, kde hýřil s majitelem nepřetržitě několik dnů a nocí, až byl vyhozen na silnici, poněvadž před velkostatkářem vynadal čeládce ve dvoře do pitomých otroků, kteří se dřou o skývě chleba jako soumaři na takové panské ochlasty, jimž se zalévá mozek sádlem a alkoholem. Hašek se zotavoval v prvních dnech své návštěvy u pana Š. z přestálých útrap a ran. Většinu dní prospal v pokojíku Emany, který žil v Praze jako redaktor realistického deníku, a v hospodě udivoval přítomné svými časnými popudy k odchodu:

„Pane Š., nezapomínejte, že milostivá paní neusne dříve, dokud se nevrátíme. I pověst vašeho domu by utrpěla, kdybychom se dobývali do vrat o půlnoci jako lupiči. Jak by na nás pohlížel služebný personál? A ráno vás očekává tolik důležitých záležitostí. Kalkulace s vydražováním uhlí vyžaduje bystrou a svěží hlavu.“

Vžil se do úlohy vychovaného hosta tak živě, že nadával na žebráky a městskou elektrárnu i hovořil s rozhořčením o šlendriánu na rakouských dráhách, protože nedošla jeho zavazadla. Bylo mu nabídnuto prádlo a oděvy nepřítomného Emany. Stěžoval si na

nemístné ohledy svých nakladatelů, kteří si prý umínili, že zaspoří svému spisovateli jmění, za něž mu zakoupí v idylickém a romantickém zákoutí zámeček s parkem a menším panstvím. Pan Š. ochotně otevřel svoji kapsu:

„Vzkažte si každého dne do mé kanceláře, kolik potřebujete, pane spisovateli.“

Paní Š. a slečna dcera vypravovaly městským dámám, že pan Hašek celé dny píše a chodí dolů jen k jídlu, aniž by projevil zájem aspoň o památnosti a historii města. I zdálo se, že bude Jaroslav Hašek prohlášen za dobrou partii pro některou dcerku z města:

Pátého dne pronesl pan Š. při obědě:

„Připadáte mi nesmírně vážný, pane spisovateli, a soudil bych, že píšete nahoře v Emanově pokoji nějaká drama.“

„Vážený pane Š., moji kamarádi a známí šíří o mně zlomyslné řeči, že dovedu psát jen nehorázné pitomosti, vhodné pro potěšení sprostáků a opilců. Prohlašuji, že je to drzá lež, neboť toužím po stvoření vážného díla, jež by všestranně lidstvu prospělo. A přísahám, že neustanu ve své práci, dokud nedosáhnu svého cíle, tak pevně vytčeného. Pak vyvrátím lživé výmysly svých úhlavních nepřátel a hamižných konkurentů.“

Toho večera se konala schůze realistů v hotelu Morávek. Pan Š., příslušník realistické strany (vzhledem ke kariéře svého syna Emana), uvedl Haška mezi ty rozmarné pány, mající starost o objektivní vyřešení poměru českého národa k rakouské říši. Maloměstští politikové uvítali Haška s přesvědčením, že po schůzi požádá o legitimaci realistické strany.

Ještě nebyla schůze skončena, a Hašek se již projevil jako nesmiřitelný odpůrce realismu, z čehož měl hoteliér Morávek, zvaný „vaserkumst“, nehoráznou radost jako zásadní mladočech a hostil výtržníka, posílaje mu po číšníkovi nápoje všeho druhu s připomenutím, aby vytrval.

Marně usiloval pan Š., aby Haška přivedl k rozumnému chování:

„Pane spisovateli, proboha vás prosím, jste přece na schůzi naší strany, nespílejte realistům, nebo tito pánové přestanou u mne odebírat uhlí.“

Hašek nebyl k utišení ani k umlčení. Počínal si, jako by chtěl realistickou stranu naráz zničit a zadupat v bláto opovržení a zapomenutí. Vymýšlel si hrozné věci, aby zesměšnil realismus, a nakonec křičel, když už byl silně opilý:

„Pánové, připadáte mi jako telata a ovce, které ve své omezenosti němé tváře usilují o reálné vztahy k vlkům a dravým šelmám. Na takovou politiku, s odpuštěním, jen se vysrat.“

Poděšení pánové překotně uprchli, neboť jejich zásady jim bránily, aby provokatéra ztloukli a vyhodili.

Hašek je pronásledoval až na náměstí, kde hulákal:

„Utíkáte do svých doupat jako zbabělci, kteří nedovedou čelit svému politickému odpůrci tváří v tvář. Hanba vám a vaší politice!“

„Pane spisovateli,“ pokoušel se pan Š. o zkrocení rozlíceného Haška. „Nejste zvyklý pít a opil jste se. Pojd'te se mnou domů, abyste si v opilství nepoškodil své dobré jméno.“

„Vy se starejte o sebe, starý pokrytče,“ rozkřikl se na něho Hašek. „Myslíte, že nevím, jak svádíte slečinku ve své kanceláři a že v noci lezete do kumbálu za služkou? Nehrajte si na ctnostného, a nechcete-li se se mnou pobavit, tak běžte domů a zalezte pod postel.“

Pan Š. upaloval do tmy jako zoufalec, pronásledován Haškovým křikem a láním, že nepřijel na návštěvu, aby byl mučen hladem a disciplínou jako v kriminálu.

Hašek se vrátil do ctihodného domu až druhého dne v poledne, kdy rodina Š. obědvala. Rozdivočen po probdělé noci a opojen alkoholem, žertoval i povídal nejnesmyslnější příběhy. Členové rodiny se smáli, rděli, děsili a tonuli v rozpacích.

Tak začalo Haškovy veselý působení v rodině i městě. S každým se seznámil a putoval z jedné hospody do druhé, nevynechaje ani kořalny, ani lékárny, kde popíjel medicínální koňak, bavil zákazníky

a poučoval pana lékárníka o tajemných a zázračných lécích, jež odhalil ve starých knihách. Štval příslušníky různých politických stran proti sobě a bavil jednu společnost na účet druhé. Často přivedl mezi maloměšťáckou honoraci nějakého tuláka, kterého sebral na ulici, a donutil rozhořčené měšťáky, aby poskytli světoběžníkovi peněžitou podporu. Pak obyčejně společně s obdarovaným výnos sbírky propil.

Ujal se také zloděje, propuštěného z vězení okresního soudu, a přišel s ním do hotelu Morávek, kde se radil spolek paní a dívek o své příští činnosti. Tam se postavil na židli, a ukazuje na svého chráněnce jako na předmět, na němž lze demonstrovat mnoho poučného, promluvil k překvapeným ženám:

„Vizte, dámy, oběť zavlitého režimu. Tento člověk odpykal sobě několikaměsíční žalář. A proč? Nenávidí všechno, co je císařovo, a pěstuje politiku činu. Byl odsouzen pro svoje politické přesvědčení jako sprostý lump a na vás je, abyste vydatně pomohly takovému vynikajícímu muži, jenž dovede tak trpět za svoje krédo jako žádný z našich čelných politiků. Volám k vám, abyste otevřely srdce i štědrrou dlaň a nenechaly tohoto mučedníka zemřít hladem a hlavně žízní.“

Dámy se musily vykoupit, jinak by byl Hašek se zlodějem z místnosti neustoupil. Obešel během dne a noci se svým mužem všechny lokály, v nichž vysedali majetní lidé. Stržil značnou sumu, již pečlivě před rozradostněným trestancem přepočítal, a vrazil několik korun do napřažené pravice zloděje, zastrčil větší díl do kapsy s věcnou poznámkou:

„Víc jsem pro tebe nemohl udělat. Teď jsi aspoň jednou zakusil pocity okradeného. A už ať jsi z města venku. Pal, nebo tě kopnu!“

Užaslý a zklamaný chlapík zůstal stát jako přimrazen. Hašek klidně poodešel několik kroků, obrátil se a zamířil zpět k zlodějovi, z něhož se dralo rozhořčení nevybranými slovy, a vzkřikl na něho:

„Neslyšels, co jsem ti slíbil?“

Následovalo pádné kopnutí Haškovy nohy do zlodějovy nejmašitější tělesné části a další napomenutí:

„Nemizíš-li v nejbližší chvíli za roh, vyprovodím tě kopanci až za město.“

A chlap se rychle vzdálil, volaje z dálky, že takového zloděje jako toho redaktora ještě nepoznal.

Hašek si peníze neponechal. Zamířil do malé hospůdky navštěvované dělníky a hodil kořist na stůl:

„To jsou peníze od známého národně socialistického poslance. Organizovali jsme spolu po hospodách antimilitaristické hnutí, a onen poslanec právě opustil město, neboť už nemohl chlastat. Tento obnos mi dal, abych ve městě založil odbočku antimilitaristické ligy. Poněvadž jsem přesvědčen, že nikdo ze zdejších občanů na takovou volovinu neskočí a bude raději císaři pánu sloužit do roztrhání těla a dá se s radostí na vojně zabít, přicházím, abychom základní fond antimilitaristické ligy svorně projedli a propili.“

K obědu v rodině Š. se Hašek dostavil opilý a na dotaz, s jakým to vagabundem chodil po městě, spustil příšerný povyk:

„Žádný vagabund, pamatujte si, člověk jako člověk. Je to anarchista tělem i duší jako já a radili jsme se, koho máme v nejbližší době odpravit. Můj přítel chtěl, abychom postříleli městskou radu se starostou v čele, okresního hejtmana a přední měšťany, vás nevyjímaje, vážený pane Š., avšak spokojili jsme se s vyhozením okresního soudu do povětří. Zítra o půlnoci vyletí ta hnusná budova na měsíc.“

Rodině Š. bylo úzko z pana spisovatele, který nadobro převrátil domácí pořádek a zvyky, počínal si v tichém domě jako sveřepý tyran a považoval tichou a spořádanou domácnost za zájezdní hospodu. S členy rodiny zacházel dle své nálady. Pan Š. býval blízek zoufalství, když pan Hašek v opilosti poplácával paní Š. po plecích a štípal slečnu Maňku do tváří:

„Milostivá paní, uvař černou kávu a nalej mi do hrnce hodně rumu. A ty, milá slečinko, řekni, že by sis mne ihned vzala za muže,

kdybych tě chtěl? Odpusť, tu radost ti neprokážu, protože bych se dopustil bigamie. Už mám jednu ženu a nejsem s ní rozveden. A kluka mám k pomilování. Škoda že nevím, jak vypadá. Tak, ženské, noste nápoje, ať zapomeneme na politickou situaci, která je teď nudná jako vaše měšťácké duše.“

Ve městě se všichni rodině Š. vysmívali a ubozí příslušníci ti-chého domu na náměstí se báli vycházet a obcovat s lidmi. Pan Š. zahovořil jednoho jitra, když se Hašek opět vrátil z noční toulky, spadl ze schodů a usnul na chodbě:

„Musíme dostat Haška z domu, nebo budeme nuceni prodat obchod a vystěhovat se z města.“

Při večeři navázal pan Š. s Haškem diplomatický rozhovor:

„Před chvílí jsme se dohadovali se ženou, kdy nás asi opustíte. Kdypak chcete vlastně odejet, pane spisovateli?“

„Na odjezd jsem vůbec ještě ani nepomyslel,“ měkce zazněla Haškova odpověď. „Ubezpečuji vás, že jsem s vámi a se zaopatřením ve vašem městě nesmírně spokojen a město se mi taky velmi líbí. Zatím se teprve rozkoukávám, abych se mohl později pustit do obsáhlého díla, pojednávajícího o obyčejích a životě na malém městě. K tomu potřebuji delší dobu, ale doufám, že mi deset až čtrnáct měsíců postačí. Dříve vás neopustím, drazí přátelé.“

Jako by hrom do stavení udeřil. Hašek osaměl v pokoji a labužnický dojedl zbytky večeře. Pak odešel do hostince, kde vypravoval, že byl právě pozván rodinou Š., aby zůstal jejím milým hostem dva roky, i déle, dle libosti a chuti.

Pan Š. prohlásil své rodině, že musí Haška dostat z domu stůj co stůj. Při jídle prohlížel jízdní řád a Haškovi ukazoval:

„Odpoledne jede nejlepší vlak do Prahy. Nikdy nemá zpoždění. Kdybyste toho vlaku použil, tedy budete v devět hodin večer doma.“

„Ano, tím vlakem odjedu, až tady vykonám své poslání,“ přitakal ochotně Hašek, požádal pana Š. o několik korun a zanechal zoufalou rodinu duševním mukám.

„Neustanu,“ sliboval pan Š. „Hašek musí do Prahy. Uvidíme, kdo s koho.“

Několik dnů trval skrytý boj mezi panem Š. a neodbytným hostem. Vždy se dovedl Hašek podivuhodně vytočit a pan Š. se ocitl ve slepé uličce, nevěda, jaký nový způsob objevit, aby vyštval Haška z domu.

Paní Š. pokaždé tiše zalkala:

„Čím jsme se provinili, že nás milý bůh tak tresce?“

Konečně si dodal pan Š. odvahy a pravil k Haškovi úsečně, avšak s přátelským zabarvením hlasu:

„Milý pane Hašku, uznáte, že všeho moc škodí. Přijel jste k nám na pár dnů a byl jste námi srdečně přivítán jako kamarád našeho Emánka a nadějný spisovatel. Učinili jsme pro vás vše, i do místní společnosti jsem vás uvedl. Vy jste si však umínil, že u nás zůstanete celý rok, a vysmíváte se nám po městě a tupíte nás. To by nám nevadilo, protože víme, že humor a žerty jsou vaším povoláním, ale očekáváme návštěvu našeho švagra, který přijede dnes večer se svojí paní a čtyřmi dětmi. Neradi se s vámi loučíme, milý pane Hašku, ale musíte odpoledne odejet do Prahy. Zde máte peníze na cestu.“

Hašek se rozloučil s rodinou Š. a vykročil z domu, jenž se zachvěl v základech blaženým vzdechem ulehčení. Té noci spala rodina Š. poprvé za šest neděl klidným spánkem.

Dopoledne se objevil Hašek v domě, nevyspalý a zmožený pitím. Stěží zamumlal:

„Zmeškal jsem včera odpolední vlak. A zjistiv, že velectěný pan švagr s početnou svojí rodinou nepřijel, přicházím se vyspat.“ A nepouští pokoj, dokud se nevyspal.

Pak doprovodil pan Š. Haška na nádraží, kde mu koupil jízdenku do Prahy, a počkal, až pan spisovatel zmizí v zástupu cestujících, deroucích se na nástupiště. Pan Š. zdětinštěl ohromnou radostí a cestou pokřikoval na každého známého, kterého potkal:

„Hašek odejel do Prahy. Konečně bude v našem městě zase klid a pořádek.“

Hašek prodal po odchodu pana Š. z nádraží jízdenku se slevou, vrátil se do města a usadil se v hotelu Morávek, kde si najal pokoj. Hoteliér „vaserkumst“ se zaradoval, že získal proslaveného muže jako hosta, a sezval kdekoho k slavnostnímu večeru. Hašek bavil přítomné vypravováním o poměrech v domě pana Š. a učinil krutý závěr:

„Ano, pánové, nikdy bych byl nevěřil, že může na našem venkově vládnout v rodině taková demoralizace. A představte si to nejhorší, co mne tam mohlo postihnout! Slečna Maňka mi nadbíhala a musil jsem se před ní zavírat v pokoji na klíč i na záchodě. A nakonec mne její rodiče denně nutili, abych se s ní oženil, že mně dají obchod, abych jej vedl. To bylo přespříliš, i odstěhoval jsem se raději do hotelu, abych vyvázl z nebezpečných osidel. Jinak jsem s poměry ve městě nadmíru spokojen a doufám, že zde ještě rok vydržím.“

Již po čtrnácti dnech začal chodit pan „vaserkumst“ po hotelu zadumaně a sklíčeně. Hašek neplatil a zval si nejrozmanitější lidi, aby s ním pojedli a popili. Účet rostl úměrně s Haškovou požívačností a pohostinstvím. Když hoteliér poprvé naléhal, aby Hašek zaplatil svůj dluh, strhl se ukrutný povyk. Pan spisovatel pobíhal vztekle po lokále, kopal do židlí, mlátil do stolů a řval:

„Jak se můžete opovážit mě upomínat? Kdyby u vás žralo a chlastalo nějaké hrabátko nebo poslanec, to byste byl zticha a čekal byste trpělivě, až vám zaplatí, ale k českému spisovateli nemáte důvěry. Je vidět, že vám, pane Morávku, na kultuře hovno záleží. Jste ignorant a duševně méněcenný člověk.“

„Vaserkumst“ se rozhněval Haškovým odsudkem a pohrozil:

„Musím od vás dostat zaplacené, pane Hašku, nebo vás dám zavřít pro podvod a urážky na cti.“

Pan spisovatel bouchl dveřmi a odebral se do jiné hospody, kde napsal panu Š. dojemný dopis, aby mu vypomohl z tísně určitým

obnosem, který nutně potřebuje, poněvadž chce navždy opustit město. Psaní svěřil číšníkovi a netrpělivě očekával poslova návratu. Ten se vrátil s Haškovým dopisem a řekl:

„Pan Š. ani paní ani slečna nejsou doma. Povídala služka, že před několika dny odcestovali na zotavenou do lázní.“

Pan spisovatel roztrhal zuřivě dopis a napsal pohledku Hamletovi, vrchnímu číšníkovi v bohémské kavárně Montmartru:

„Drahý! Jsem zastaven v hotelu Morávek jako nějaký bídný předmět a budu zavřen do kriminálu jako sprostý zločinec, nevyplatíš-li mne.“

Do hotelu vstoupil Hašek jako milionář a poznamenal k „vaskumstovi“ přes rameno:

„Právě jsem napsal do Živnobanky, aby mi poukázali peníze. V několika dnech dostanete ten hamižný pakatýlek.“

Hamlet se domníval, že Hašek žertuje, a neposlal nic. Pan spisovatel se chytal za hlavu, rval si vlasy a křičel:

„Co v té bance dělají? Hrom do těch volů. Musím tam ještě jednou napsat.“

A odeslal pohledku, již označil: č. II.

„Drahý! Dluh vzrostl a před hotelem se dnem i nocí procházejí četníci. Pochop moji strašlivou situaci a vyplat' mne!“

Takových pohledek odeslal Hašek šest, vždy správně očíslovaných. Pak přijel Hamlet, neboť se chtěl přesvědčit, jestli Hašek nelhal. Při vyrovnání účtu vznikla hádka. Hašek se rozčiloval:

„Tohle že jsem všechno vychlastal? To je vyloučeno, neboť by den musil mít plných osmačtyřicet hodin. To je vyložené zlodějství, a nevěděl jsem, že jsou hotely na venkově lupičská doupata, kde člověka okrádají a dřou mu kůži z těla, když se poctivě ožere. Uveřejním o těchto neblahých hospodářských poměrech ve všech pražských novinách obsírnou stat', aby bylo cestující obecnstvo varováno před podobnými neblahými jevy. Já vám zasolím, páni hoteliéři!“

„Vaserkumst“ se dušoval, přísahal a zaručoval čestným slovem, že nepřipsal panu spisovateli ani sodovku, ale Haška nepřesvědčil o své nevině, ani nezarazil spád jeho výmluvnosti. „Vaserkumst“ se nakonec rozlítostnil:

„Dobrá, pane Hašku, nevěříte mi. Nuže, slevím vám plnou třetinu z účtu, abyste se přesvědčil, že jsem poctivý člověk a že je můj hotel daleko široko proslulý svojí solidností. Za to vás však žádám, abyste upustil od uveřejnění nějakých hanopisů.“

Po zaplacení odvedl Hašek okamžitě Hamleta do jiné hospody, kde vykládal, jak byl „vaserkumstem“ soustavně vydírán a okrádán. Té noci se strašlivě opil a vynadal každému, kdo se v lokále objevil. Došlo k rvačce a Hašek s Hamletem byli donuceni k útěku z hospody.

Utíkaje na nádraží křičel Hašek ze všech sil, takže vyburcovaní spáči zvědavě otevírali okna na ulici:

„Mor na vás, maloměšťáci! Jste pokrytci, nemravové a zloději, a přitom se nosíte jako páteři v ornátech. Nepřejete druhému sousedovi do huby, sajete z chudáků krev a sežrali byste i hovno po sobě, bídná prasata!“

Místní strážník chtěl u mostu pana Haška zadržet, ale byl obdařen nehorázným políčkem, až se položil na zábradlí, a napomenutím:

„Jdi domů, mizero, nebo tě hodím do vody. Divím se ti, že můžeš za ten svůj ubohý žold otročit takové holotě a honit slušné lidi se šavlí.“

Obyvatelstvo města si po odjezdu pana spisovatele spokojeně oddychlo, ale zanedlouho bylo vzrušeno Haškovou povídkou uveřejněnou v humoristickém časopisu.

Hašek se vysmál trampotám maloměstské rodiny se zatvrzelým hostem.

Někteří se tomu smáli, ale byli okřiknuti:

„Nesmějte se, neboť nevíte, jestli Hašek nezesměšní také vás.“

Eman Š. vyhledal Haška a obořil se na něho:

„Cos to u nás prováděl? Proboha, Jardo, cos to napsal? Tatínek se chtěl zastřelit, maminka přísahala, že dům do smrti ani na krok

neopustí, a snoubenec sestry zrušil zasnoubení. To je sprosté a neděčné!“

„Mlč, nebo to s tebou dopadne špatně,“ rozkřikl se Hašek. „Jste pitomá rodina buržoustů, kteří si myslí, že jim má spisovatel za pár žvanců a šestáků dělat před ostatními idioty ve městě parádu a doma kašpárka pro obveselení. Naučil jsem je tam v tom hnízdě všechny, že je nutno na spisovatele pohlížet zcela jinak. Myslím, že na mne celé město vzpomíná s patřičným respektem.“

Běda každému měšťákovi, který uvěřil Haškovi, že trpí, a chtěl mu vnutit svoji pomoc. Hašek přijal jen, co nutně potřeboval. O více nestál a ohledy k své osobě nebo soucitem opovrhoval. A zejména od lidí, které považoval za hloupé povýšence. S nevinnou tváří je napálil.

Policejní komisař Pirhal se ubíral pozdě v noci domů a na rohu Řetězové ulice spatřil Haška, jenž seděl na chodníku, podpíraje si hlavu rukama. Připadalo mu, že pláče.

Komisař zaklepal Haškovi na rameno:

„Pane spisovateli, proč pláčete?“

Hašek se probudil a zavzlykal:

„Protože mi Waltner v Montmartru nechce dát nalejt.“

„A to by bylo pěkné, aby vám v hospodě nenalili, pane spisovateli. Šenkýř vám musí nalejt, co budete chtít. Neplačte, vstaňte a pojd'te se mnou. Uvidíte, že vám v Montmartru dají všechno, co budete chtít vypít.“

Hašek pokorně vstal a následoval komisaře Pirhala, jenž se tvářil ukrutně přísně a vrhal zlé úřední pohledy na obsluhující personál. Nerovná dvojice se usadila stranou do rohu místnosti a komisař se šeptem tázal Haška, co chce pít.

„Láhev piva a štamprli slivovice,“ odtušil skromně Hašek.

„Panu spisovateli dáte láhev piva a slivovici,“ poručil komisař číšníkovi a zablýskal výhružně brýlemi. Sám si objednal kávu s rumem.

Ve chvíli byli oba obslouženi. Komisař zašeptal vítězně:

„Vidíte? Musejí vám nalejt, pane spisovateli. Jen pijte podle chuti.“ Hašek brzy dopil. Komisař se tázal, chce-li pan spisovatel dále pít. Hašek zavrtěl nedůvěřivě hlavou:

„Obávám se, že mně více nenalejou.“

„A to by hrálo,“ zahučel komisař a zacinkal sklenicí o láhev. „Hej, číšníku, panu spisovateli dáte novou láhev piva.“

A tak poroučel komisař Pirhal nápoje a Hašek pil až do rána. Ráno komisař pohlédl na hodinky a polekal se:

„Pro pána krále, musím rychle domů, umýt se a rovnou do úřadu. Platit, platit!“

Číšník položil před Pirhala značně vysoký účet. Komisař vypouil oči a vyjekl nedůtklivě:

„Co to znamená? Přece jsem tolik nevypil?“

„Ráčil jste však poroučet panu Haškovi, pane komisaři,“ klidně se omlouval číšník. „Panu Haškovi bychom nebyli nalili, protože zde dnes už jednou zůstal dlužen. Nemá žádné peníze.“

Pirhalovi se trásly ruce, když platil. Při rozchodu s Haškem vzdychl:

„To jste mi neměl dělat, pane Hašku. Ted' musím jít pěšky až na Letnou, neboť mně nezbylo ani na tramvaj!“

Hašek pokrčil rameny a ušklíbl se:

„Já jsem vás nežádal, abyste za mne platil.“

5

Psí dni

Zuřilo úporné léto.

Těžce jsem sháněl živobytí, neboť kabaret byl koncem jara zavřen a podnikatel nás vyhodil všechny na dlažbu bez letní gáže. To náleží k zvyklostem všech majitelů podobných podniků a herci jsou proti tomu bezbranní. Musí se přes léto všelijak protloukat. Neměl jsem ani příbuzných, u nichž bych byl strávil prázdniny, ani úspor, i vystupoval jsem se svými kolegy pohostinsky, kde a jak se dalo. To sotva stačilo na skromné uhájení života, neboť jsme mnohdy delší dobu nesehnali žádné účinkování a výdělky nebyly valné. Často jsme dřeli bídu s nouzí.

Opět jsem delší dobu nevystupoval a byl jsem zadlužen u bytné, takže jsem se toho dne, kdy jsem se kvečeru setkal s Haškem na nábreží, neodvážil jít domů spát, neboť jsem nemohl slyšet nářky, upomínání a výčitky bytné. Nikdy předtím jsem neviděl Haška tak skleslého, unaveného a rozmrzelého. Seděl jsem na lavičce a kouřil poslední cigaretu, když jsem ho zahlédl. Pomalu se blížil z dále a myslil jsem, že snad přebíral, neboť se občas zapotácel, pak se zastavil a opřel o strom, jako by se bál náhlého pádu. Sám jsem se cítil nanejvýše unaven, neboť jsem za celý den vypil pouze šálek kávy a byl jsem nevyspalý; i nemohl jsem přispěchat Haškovi na pomoc. Konečně se přibelhal. Zakýval tragicky hlavou, klesl vedle mne na lavičku a zasípal úpěnlivě: „Kamaráde, vezmi mne k sobě spát.“

Vysvětlil jsem Haškovi svoji situaci. Hašek zaklel a pak monotónním hlasem promlouval:

„Svinský život. Jsem také bez bytu a nespál jsem už čtyři noci. Ty víš, že hodně snesu, ale tuhle štrapáci by ani slon nevydržel. V žádné redakci mi nechtějí dát zálohu, že prý mám vybráno mnoho napřed, a nevím, čím to je, že jsem nebyl v těchto dnech schopen napsat ani

řádku. A nenajdu žádného pitomce, který by mi půjčil pár zlatek, abych se mohl jít vyspat do hotelu a pak něco kloudného spáchat. Ano, chlast zaplatí, holomci, abych je za to bavil. Prolezli jsme za ty čtyři noci spoustu krčem a všelijakých doupat. A když ve dne potkám známého a požádám ho, aby mi dal zlatku na hotel, že chci spát a jen spát, tak se mi každý vysměje do očí a strčí mi do ruky pár šestáků. To prý stačí na pivo a na kořalku. A v hospodě nenechají člověka spát. Hned s tebou zatřepou, že se tam nesmí chrnět. Ani v kořalně, ani na lavičce v parku. Nikde. A nemám síly, abych něco provedl, za co by mne zavřeli do separace. Vidíš toho pupkáče, jak si nadutě vykračuje?! Já vím, že má aspoň pět pokojů, a řekni mu, aby nás k sobě pozval na nocleh. Zavolal by na nás policajta. Lidstvo je nestydatý dobytek. Žádný se nestydí nechat druhého padnout na hnůj. A ti vypasení, ta arcibanda se tím ještě honosí, že leze přes mrtvoly a cinká přitom vesele zlatem v kapse. Zasloužíte přes držku, lotři, a slibuji vám, že vám je budu radostně sázet, až se chytíte za nos. A kamarádi? Naplivat. Zakrátko tě nechají za rohem, jakmile jsi pár dnů bez groše. Každý jen poučuje, filozofuje a vykládá své hloupé rozumy, jak se má žít a pracovat. Čistá bohéma.“

A Hašek se tiše a jízlivě rozesmál:

„Ti kluci si hrajou na bohému jako darmošlapové o masopustě na maškary. Což rozumějí, co to znamená být bohémem? Vždyť mají v hlavě zatmění, v srdci nečistou loužičku a každý z nich jen se třese, aby byl co nejdřív v teple. Pak po starém kamarádovi ohrne nos. To by žádný dělník nebo chudák neudělal. Asi před několika týdny jsem bydlil pár dnů u dělníka z Ringhofferovy továrny. V sobotu v noci jsme se seznámili a on mne odvedl k sobě domů. Taky jsem tehdy neměl ani halíř. A každého dne mi říkal: ‚Jardo, zůstaň u nás, jak dlouho chceš. Piš si, a až vyděláš, tak mi něco dáš, když pořád meleš pyskem, že mne stojíš prachy.‘ – Kamaráde, poprvé v životě jsem se za sebe zastyděl. Před tím dělníkem, že jsem takové prase, že prochlastám všechno až do poslední vindry a pak cucám z mozo-

lů toho otroka. I utekl jsem. A věříš, že bych se nestyděl utratit tady s tím panákem, který se před námi kroutí, celé jeho jmění a ještě bych mu dal jednu do zubů? Poslyš, musíme spáchat nějaký menší podvod, abychom si opatřili pár zlatek. Nemůžeš něco prodat? Já už nemám ani klobouk.“

„Já rovněž ne,“ odpověděl jsem. „A domů se nemohu vrátit bez peněz. Taky se nějak před tou starou bábou stydím. Počítá s každým troničkem.“

„Musíme tedy někoho zavraždit,“ pronesl Hašek tak vážně a tragicky, že jsem se rozchechtal na celé kolo.

„Považoval jsem tě za statečnějšího a otrlého,“ pokračoval Hašek chmurně jako sebevrah. „Život je boj, praví známé měšťácké přísloví. Nutno nad tím pokrčit rameny a pustit se chladnokrevně do pranice. Krást neumíme, jsme tedy donuceni sáhnout k ostřejším prostředkům, abychom se udrželi na bitevním poli a nepošli k radosti většiny přátel, příbuzných i nepřátel. Nijak se nelekám té chvíle, až mě povedou k šibenici, jestli mne totiž pražská policie chytne, a celý národ bude na mne ukazovat prstem: Hle, vrah! Vrah! – A já pohlédnu klidně všem do očí a vzkřiknu: Ano, jsem vrah, neboť vy jste ze mne udělali vraha! Hahaha, jsem vrah!“ Poslední slova zařval tak mocně, že od staroměstských mlýnů zahlučela ozvěna: „Jsem vraaaah.“

Život na nábřeží na chvíli zmlkl. Chodci se polekali a zvědavě se rozhlíželi po zločinci, kterého svědomí pohnulo k doznání. Nejbližší lidé v našem okolí se zastavili a jejich ustrašené zraky se zabodly do našich tváří.

Hašek se posměšně usmál a ukázal pohybem ruky:

„Takhle budou všichni na mne vejřit, až mne budou věšet. To bude pastva!“ A prudce si vyjel na zvědavce:

„Co čumíte? Ještě jste neviděli lupiče?“ A vyplázl jazyk.

„Kdybyste se šli raději vyspat,“ rozhorlil se nějaký starý pán. „Sotva na oči koukáte a ještě chcete znepokojoval pořádné lidi.“

„Nespali jsme několik dnů, starý pane,“ hbitě se zachytil Hašek rozhovoru. „Prcháme dnem i nocí od místa zločinu, kde jsme po-vraždili celou vesnici, a policejní psy i četnictvo máme za patama.“

„Lumpové. Darebáci.“

„Neposlouchejte ty žvásty, pane rado. Jsou to známí pražští fla-mendři.“

„Jsou opilí, sprostáci.“

Hašek vyskočil, jako by zázrakem nabyl ztracených sil, a výhruž-ně se rozehnal pěstí po nejbližším nactiutřači:

„Ještě slovo, a udělám každému z hlavy proležený syreček.“

Pochopil jsem, že chce vyvolat výtržnost, i vmísil jsem se:

„Běžte svou cestou a nestarejte se o nás. Jsme herci a opakujeme si svoje úlohy.“

„Styd'te se za to, jak jste se zachovali k svým umělcům,“ obratně navázal Hašek. „A poněvadž kolega Kainz prozradil naše inkognito, jsme nuceni požádat vás, velectění, o malou podporu ve prospěch azylu sešlých herců. Je hanbou českého národa, že musíme volit tuto cestu, ale pomněte, že nechceme sdílet osud tolika zasloužilých umělců, kteří ve své vlasti zemřeli v zapomenutí a hladem.“

Hašek napřáhl majestátním gestem pravici. Přidružil jsem se a pohlíželi jsme dotěrnému hloučku pevně do očí. Ihned nastal rozchod. Jen zpovzdáli se jednotlivci ohlíželi zpět a ulevovali si ne-srozumitelnými poznámkami. Odvedl jsem Haška na druhou stranu ulice a povzbudil ho:

„Na Poříčí podniknu odvážný krok k naší záchraně.“

Hašek zalkal:

„Proboha, neved' mne pak ještě do Brandýsa nad Labem.“ Nevyč-kav mé odpovědi, začal polohlasně odříkávat ruské verše.

„Ty umíš rusky?“

„Nevyrušuj, je to Puškin.“

Vlekli jsme pozvolna zmalátněná těla a Hašek neustával de-klamovat, neohlížeje se na nikoho. Pozoroval jsem, že je skutečně

zahlobán v duchu odříkávaných veršů, znějících z jeho úst měkce a lahodně. Zvážněl a zkrásněl. Zvýšený jeho hlas lehce zvonil v jednotvárném toku, ale přednes byl prostý a rytmický. Teprve po čtvrt hodině ustal, zastavil se a překvapeně na mne vzhlédl, jako by byl zapomněl, že jsem ho následoval. Kráčel nějakou dobu mlčky, náhle však promluvil:

„Mohl bych zabít člověka jen v sebeobraně.“ A rozesmál se, kuckaje se dusivým kašlem:

„To nepovídám, že bych snad chtěl být dobrý. Mně je to jedno. Ale člověk za vraždu nestojí. Člověk je v podstatě směšný tvor, ať trpí, nebo se nadouvá. Nejsme my oba k smíchu?“

Na Poříčí před domem U Rozvařilů jsem Haška požádal, aby chvíli počkal, že učiním nabídku řediteli kabaretu U Rozvařilů, aby mne angažoval na pohostinské hry, a že si hned vezmu zálohu.

„Jen ho zbodni pořádně o peníze. Vystupovat ani nemusíš,“ souhlasil Hašek.

Ředitel Samec odmítl moji nabídku, že nemůže v létě riskovat podobné pokusy. S velikou námahou jsem si od něho vypůjčil dvě koruny a vrátil jsem se k Haškovi, jenž dřímал v průjezdě opřen o zeď.

„Kolik?“ houkl Hašek, probrav se z dřímoty, a když zvěděl pravdu, chytil se rukama za spánky (jeho oblíbené gesto, chtěl-li zdůraznit své rozčilení) a naříkal sípavým hláskem, jakoby v posledním tažení:

„Jsi vůl a žádný umělec. Lidi, ten trouba se prodá nějakému komediantovi za dvě koruny, vleče mne proto až na Poříč a ještě mne vzbudí, aby se svým pitomým kouskem pochlubil. Musím se napít, nebo mne raní mrtvice. Kdo to jakživ slyšel, lidi? Pojd'me do hospody.“

Tehdy bylo za dvě koruny buřtů, piva a cigaret dost, abychom se s Haškem poněkud vzpamatovali z tělesné slabosti a malátnosti.

Zatím se setmělo.

„Kam teď?“ zvolal Hašek na ulici a jeho rozhořčený tón mne obvinil z hrozící katastrofy. „Pamatuj si, že nebudu spát nikde venku,

na šancích nebo na Židovských pecích. Jsem nastydlý a schyluje se k dešti.“

Vytasil jsem se s nápadem, abychom šli do Montmartru, kde nás Hamlet nechá vyspat, a v šámbrech. Hašek pochválil ten plán:

„Výborně. Dnes tam jistě nebude žádný křen, který by vyhazoval peníze za séparé, a vyspíme se klidně až do rána. Přidejme do kroku, začíná pršet.“

Hamlet nám dovolil, abychom složili znavené údy na pohovkách v *chambres séparées*. Bylo to zvláštní oddělení podniku Montmartre a bylo rozděleno chodbou na dvě řady útulných pokojíčků. Bez meškání obsadili jsme s Haškem každý po jednom šámbru a za chvíli jsem nevěděl o světě.

Vzbudil jsem se krátce po půlnoci. Ležel jsem značně nepohodlně na úzkém sedadle a vyrušil mne křiklavý hlahol hlasů zaléhající z vedlejšího lokálu. Vstal jsem a zaslechl jsem z protějšího pokojíčku tichounek oddychování. Hašek pokojně spal.

V hlavní místnosti seděl Egon Ervín Kisch se svou partou a několika děvčaty. Přisedl jsem si, ale nezmínil jsem se slovem o Haškově přítomnosti, aby unavený kamarád nebyl snad vzbuzen některým rozjařeným kumpánem. Hamlet mi neochotně úvěr povolil a za krátko jsem pro obvyklou zábavu zapomněl na Haška, že vyspává svoje čtyři noci v pokojíčku, zasvěcenému chvilkovým láskám.

Náhle se ozval z oddělení šámbrů strašlivý hluk jako neočekávaný výbuch a již vběhl z chodby do lokálu pán, červený jako vařený rak, rozcuchaný, v neupraveném šatstvu, a za ním jako střela přilítla číšnice Božka s vyvalenýma očima a strašlivě pištíc.

Naráz zavládlo v lokále napjaté ticho a každý z nás sledoval, co se bude dít. Tu se přihnal dovnitř Hašek, děsivě rozlícený, ač rozespálý. Hrozil pěstmi a řval, jedva dechu popadaje:

„Nemravové! Styďte se! K čemu už bych na světě neměl sloužit? I volám slovy Gellnera, avšak rozhořčeně: Přemilostivý bože, jakés to stvořil milencům divné svatební lože!“

Pán utekl na dvůr, Božka se ukryla v šatně a celý lokál se otřásal hromovými salvami smíchu, znova vybuchujícími, čím více se Hašek zlobil. Spáček, vyrušený tou podivnou příhodou, nebyl prostě k uklidnění. A rozlítel se, když k němu přistoupil Hamlet a hrozil mu:

„Měl bys být vyhozen, Jardo, protože jsi nám svým ukvapeným jednáním vyhnal dobrého hosta.“

„Takže ty mne považuješ za nějaký balík, způsobilý pro každou potřebu. Dobrá. Opouštím místnost. Lehnu si na koleje a nechám po sobě jezdit tramvaj.“ Hašek se rozhořčeně uklonil a chtěl odejít. Kisch mu zastoupil cestu:

„Zůstaň, Jardo. Napiš na svoje dobrodružství povídku, já ji přeložím a pošlu do některých německých novin.“

„A kolik dáš?“

„Šest zlatých.“

„Ne, sedm zlatých padesát.“

„Platí.“

„A máš tolik při sobě?“

„Seženu to.“

„Dobrá, přijímám,“ uzavřel Hašek obchod a podal Kischovi ruku. Usedl, namočil si kapesník do piva, omyl si čelo i oči, napil se a za chvíli psal v koutku, potouchle se usmívaje, objednaný článek:

„Mravnost prostituce a občanská morálka.“

Za hodinu byl hotov. Kisch přečetl Haškovu úvahu, zasmál se a vyplatil smluvený honorář, který Hašek zastrčil do kapsy a beze slova zamířil k východu. Někteří kumpáni chtěli Haška zdržet, aby setrval, avšak Hašek je mocným rozmachem od sebe odhodil a rozloučil se:

„Vlezte mi na záda, volové. S vámi přece svoje peníze neutratím.“

6

Otec

Nikdy v životě nebyl Hašek tak rozradostněn, pouze jedenkrát byl viděn tak neskonale šťasten, když se mu narodil syn. Žádný otec na světě si nepočínal s takovou dětinskou blažeností jako Hašek. Jako když dítě dostane nejkrásnější hračku. Válel se po zemi a objímal kdekoho na potkání. Běhal po celém domě, zvonil na všechny nájemníky a vykřikoval o svém štěstí tak hlasitě, že mu domovnice pohrozila policajtem a blázincem.

Přiběhl do hospody mezi své přátele a nemohl ani promluvit. Jen slzy mu tekly po tvářích a šklebil se přešťastným úsměvem. Vyděsil všechny přítomné, kteří sborem zvolali:

„Proboha, Jardo, co je s tebou?“

Tu vyskočil na stůl, a srážeje sklenice na zem, tancoval divoký tanec neznámého původu a řval jako Liliom:

„Moje žena mi porodila dítě! Mám kluka! Mám kluka!“

A vrátil se domů až za tři dny, které pohltily mnoho jeho štěstí. Doma se hnal rovnou do ložnice, aby dítě pochoval, zlíbal a pohrál si s ním. Násilím mu v tom bylo zabráněno a nemohl pochopit, že rodička i dítě potřebují klidu. Viděl v tom nepřátelský čin ženina příbuzenstva, i začal hádku:

„Nerozumíte výchově dětí. Nikdy nedopustím, aby byl můj syn zmrzačen na duchu i na těle vaší měšťáckou výchovou. Sám budu dbát o jeho vývoj. Žil jsem mezi cikány, a co myslíte, jak že cikáni s dítětem zacházejí, aby bylo zdravé a sílilo? Hodí je do studené vody, jakmile se narodí. Tím způsobem se pozná, zdali je k světu. A pak už snáší dítě s dospělými dobré i zlé. A poněvadž považují cikány za nejzdravější národ, bude můj kluk vychováván po cikánsku.“

Domácím se jen s velikými obtížemi podařilo dostat Haška na lůžko. Vyspav se, prosil na kolenou, aby mu byl jeho syn ukázán.

Tato žádost byla opět důrazně zamítnuta. Marně lezl Hašek po kolenou za tchyní a vyl jako věrný pes, který nesmí k svému pánovi:

„Co mám tedy pro svého kluka učinit, když ho nesmím ani vidět, ani pohladit?“

Pak vyskočil a upaloval z domu rovnou do hospody.

„Co je, Hašku?“

„Musím koupit klukovi kočárek,“ nadšeně výskal šťastný otec. „Koupím mu krásný niklový s pneumatikami. Je to nejkrásnější dítě na celé zeměkouli. Budete vyjeveni, až tu antickou krásu uvidíte.“

Přátelé se zasmáli.

„Nu, je-li po tobě, Jardo, pak má do krásy daleko.“

„Prohlašuji, že každému rozbiju hubu, kdo se opováží promluvit hanlivé slůvko o mém klukovi,“ prohlásil Hašek s velikou opravdovostí a gestem mstitele. „Teď se posílím a pak opatřím kočárek, jaký Praha ještě neviděla.“

A Hašek se posiloval ve své radosti plné dva dny. Potom navštívil obchod s dětskými potřebami a hrdě žádal, aby mu ukázali kočárek pro dítě.

„Jak asi veliký kočárek si přejete?“

Tato technická otázka uvedla Haška do strašlivých rozpaků. Sevřel spánky do dlaní a zasténal:

„Proboha, jak to mám vědět, když jsem svého kluka ještě vůbec neviděl?“

Avšak dlouho se nerozmýšlel. Vybral si deset kočárků různých velikostí a pravil:

„Váš příručí mne doprovodí domů, kde změříme, který kočárek bude vyhovovat velikosti a síle mého syna.“

S pomocí mladíka z obchodu dovlékl Hašek deset kočárků až na Vinohrady. Domácí lidé strnuli, když se hejno kočárků objevilo v bytě. I v tomto případě byl Hašek rázně odbyt, že už nemluvně obdrželo svůj kočárek hned po narození.

Hašek práskl dveřmi a vyhledal své známé kumpány, které nutil, aby s ním celý týden sdíleli otcovský žal. Plakal, že si připadá jako kvočna, které adoptovaná kachňátka utekla na vodu, a přísahal, že se nikdy více domů nevrátí. Přece se však hnulo jeho srdce a odhodlal se k návratu.

Po vyspání byl zahrnut výčitkami, že si nepočiná jako vzorný a starostlivý otec, když se celé dny a noci bůhví kde potuluje.

„Mám snad ustavičně sedět v koutku a dívat se na dveře do ložnice, kde odpočívá můj poklad?“ bránil se Hašek. „Dovolte mi, abych navštívil svého syna, a přesvědčíte se, že začnu zcela nový život.“

Bylo mu slíbeno, že dostane synka do své náruče, bude-li se delší dobu slušně chovat. Hašek se uklidnil a neopustil ani na krok dům. Psal své povídky a občas chodil naslouchat za dveře ložnice. A musil si cpát do úst kapesník, aby bezmeznou radostí neřval, když slyšel svého syna vrnět nebo plakat.

I bylo Haškovi uvěřeno, že se změnil a polepšil. Jednoho dne směl navštívit své dítě a pohledět na ně několik okamžiků. Za pár dnů mu bylo povoleno, aby je políbil a pohládl. A tak se stupňovala výchova divokého otce, až syn spočinul v náručí svého rodiče. Haškovo srdce překypovalo nevýslovným štěstím a byl by málem dítě upustil, jak je ve svých loktech houpal za doprovodu falešného zpěvu. Byl pokárán s dodatečnou výhrůžkou, že by víckrát nesměl na dítě sáhnout, kdyby neprojevil dosti opatrnosti.

Hašek těžce snášel tato bezpečnostní opatření a s největším sebezapřením se podvoloval domácí disciplíně. Jedině myšlenka na syna sílila jeho vůli, aby přemohla nezkrotné pudy bouřící se proti nadvládě druhých lidí a hrozící vypovědět poslušnost. Avšak dobře věděl, že takové otročení dlouho nevydrží. Pojednou se rozhodl. Vplížil se během oběda do ložnice, kde spal jeho syn v kočárku. Zabalil dítě, uchopil je do náruče a zmizel tiše z domu.

Ted' teprve zachvátilo Haška skutečné štěstí a šílená radost obestřela jeho smysly. On se může veřejně pochlubit se svým synem! Na

ulici jásal. Napřed ukázal své dítě za rohem v trafice, pak u holiče a nakonec přiběhl do kavárny Hlavovky, kde se po obědě scházelo mnoho Haškových známých.

„Podívejte se, to je můj kluk,“ vychloubal se všude. „Za pár měsíců ho naučím chodit a bude mě stále doprovázet.“

V kavárně si podávali dítě z ruky do ruky a Hašek zářil nejvyšší spokojeností, že jeho syn vzbudil tolik pozornosti. Naposledy uvázl maličký Hašek u slečny pokladní v kuchyni.

Avšak všechno má svůj konec, i otcovské pocity štěstí a radosti. Přátelé vyzvali Haška na partii kulečníku, k čemuž blažený otec ochotně přivolil, když viděl své dítě v dobrých a láskyplných rukách. Během hry Hašek na syna zapomněl, neboť se zlobil, že pozbyl následkem delšího domácího vězení potřebné zručnosti. Praštil tágem a pronesl návrh, aby se šlo do vinárny. Přátelé souhlasili. Venku před kavárnou rozpomněl se Hašek na syna, ale nevrátil se zpět, prohlásiv, že je dítě u slečny v kuchyni jako doma.

Bylo veliké štěstí, že kavárník znal adresu obydlí Haškovy ženy. Poručil, aby slečna odnesla děťátko matce, protože se prý Hašek může shánět po synovi také až za několik dnů. A zkušený muž se nemýlil.

Hašek vpadl do kavárny třetího dne, ušpiněn a nevyspalý, a chraptavě křičel od vchodu:

„Vraťte mi mého syna. Chci své dítě nazpět.“

Tím otcovské štěstí Haškovo vzalo zasvé.

Zanedlouho opustil domácnost své ženy navždy.

Přátelství

Haškovy sympatie nenáležely nikdy nikomu. Žádný z jeho žijících vrstevníků se nemůže pochlubit, že by byl Haška získal za věrného a oddaného přítele, jenž by byl schopen pro přátelství největších obětí, i cedit krev. Hašek byl absolutně soběstačný a krajní egoista. Jeho přátelství nebo kamarádství se do jisté míry projevovalo pouze ve formě kumpánství, podle nálady a potřeby. Hned se s každým sprátelil při sklenici piva a v opojné atmosféře, avšak nový Haškův přítel se jistě podivil nejčernějším zklamáním, když nakonec byl Haškem určitým způsobem napálen, ba krutě ztrestán nebo ponechán nejhoršímu osudu, jaký potkává pijáky při nočních rvačkách a srážkách s policií. Často k nebi zaléhaly srdcelomné výkřiky beznadějného zoufalství:

„Neopouštěj mne, Jardo! Pomoc! Pomoz mi, Jardo!“

A nebohý přítel pocítil Haškovu cynickou odpověď drásavějším úderem než surovým bitím, jehož se mu právě dostávalo.

„Ať tě zabijou, svině! Řežte do něho, pánové, získáte si velikých zásluh o lidstvo.“

Opuštěného kumpána Hašek bleskurychle vyměnil za nového, třeba v nejbližší kořalně, kde si oblíbil nějaké individuum, vzbuzující u Haška dojem zajímavosti nebo vlastností, jež stvoří mimoděčně impulz k určitým příběhům.

Navštěvovali jsme Zvěřinovu hospodu v Košířích u starého hřbitova. Básník Opočno měl jisté vztahy k rodině Zvěřinově a vždy nutil své kamarády, aby tvořili pevný kádr stálých hostů nárožního hostince u památného svatého pole. Nikdy předtím nebyl rušen věčný spánek zpráchnivělých nebožtíků jako v době Haškovy košířské anabáze. Hašek miloval divoký pohyb a ruch i přičinil se často, aby rozvířil nudu nebo klidný průběh zábavy, neohlížeje se na ovoce své působnosti.

Tehdy chodil ke Zvěřinům také Láďa Hájek, redaktor *Světa zvířat*, oddaný Haškův kamarád, jenž přes tolikeré zklamání lpěl na Haškovi a zbožňoval ho jako kromobyčejný talent. Mnoho zlého mu Hašek natropil, zejména v činnosti stálého redaktora *Světa zvířat*, k čemuž dopomohl svému oblíbenci Hájek. Těžce za to pykal, neboť Hašek úplně rozvrátil vážnou a ušlechtilou úroveň poučného časopisu a způsobil v řadách stálých abonentů a čtenářů ukrutnou paniku. Vymýšlel si tvorstvo a přírodní úkazy s obratností Otce Stvořitele. Důvěřiví čtenáři byli v každém čísle překvapeni nějakým novým Haškovým objevem, ale zpočátku věřili svému listu pro jeho vážnou tradici a cítili se pouze dotčeni ve svých vědeckých znalostech. Předhistorická blecha, již Hašek objevil v jantaru a nazval „jantarovou blechou“, mocně otrásla důvěřivostí abonentů a „stříbrošedí vlkodlaci“, které Hašek nabízel ke koupi, doporučuje své živé vlkodlaky sáhodlouhou odbornou statí, podnítili revoluci. Abonenti rozhořčeně vraceli časopis s poznámkami, aby redakce přesídlila do blázince. Na Hájkovi zůstalo, aby dlouholeté abonenty osobně upokojil a navrátil časopisu tradiční podobu. Toto úsilí si vyžádalo nadlidskou práci i peněžní oběti. V té době se Hájek podobal těžce nemocnému, jenž vyvázl ze spárů smrti.

Hájek se nikdy na Haška vážně nezlobil, i když ho proklínal a přísahal, že nechce toho ničemu znát ani na onom světě. Jakmile se Hašek objevil a usmál se na Hájka, bylo po přísahách. Hájek se zmohl na matně kárné výčitky, jimiž Haška častoval, ale pravidelně ho vzápětí odškodnil tím, že zaplatil jeho útratu nebo mu dal zálohu na článek. Uváděl se tak ve všeobecný posměch u svých přátel, ale bránil se cituplnou omluvou, maje slzy v očích:

„Mám Haška rád, protože je to nejchytřejší chlapík pod sluncem, a odpouštím mu všechno, neboť jsem přesvědčen, že je mým nejvěrnějším přítelem. Páše svoje hanebnosti pouze z opilství a věřte mi, že tím nemyslím pranic zlého, jelikož má předobré srdce. Viděl

jsem Haška už víckrát plakat a litovat svého darebáctví, jímž mne poškodil. A pamatujte si, že jen dobrý člověk je schopen slz.“

Hájek netušil ve své přátelské zaslepenosti, že Hašek proléval krokodýlí slzy, jež mu pomáhaly k dobytí ztracené přízně, k upevnění přátelství a hmotnému prospěchu. Opočno se řadil k posměváčkům, kteří se vysmívali Hájkově dobrotě, a odpovídal jízlivě:

„Neznáš Haška a přesvědčíš se, že to je prevít.“

Přitom Opočno Haška miloval a nikdy bez něho dlouho nevydržel. Sám ho hledal po Praze, když se Hašek dlouho neukázal, a věřil, že na dně Haškova nitra dříme přátelský cit. Opočno vždy maskoval svoji lyrickou duši periferijním cynismem a nedůvěřivou odmítavostí, ale ve svém jádru byl něžný a sentimentální jako nezkažené děvče v rozpuku mládí. Za mnohých nocí se Opočnův měkký a vřelý cit prodral skrz tvrdou skořápku – a tu Opočno hlasitě ulevoval svému bolu, ať se tak událo kdekoli, i u Hvězdiček nebo u Mrázů. Opočno s Haškem prožil mnoho vzrušujících příhod a spoléhal na Haška, jenž byl každým coulem neobyčejně statečný a uměl se rvát jako hrdinný syn moře, navrátilší se po dlouholeté plavbě na pevninu s přebytkem síly. Opočno ale také získal smutné zkušenosti s Haškem, a proto vykřikoval veřejně o něm nejhanlivější pochyby, avšak nikdy nepochyboval, že Hašek rozumí přátelství jako věrný druh z mnoha společných bitev i hořkého utrpení za psích dnů.

Za krásného letního večera jsem se stal svědkem bouřlivé události v košířském hostinci u hřbitovní zdi.

U Zvěřinů bylo velice živo přičiněním větší tlupy Slovinců, kterou přivedl jako své krajany jistý inženýr, jenž se vyznamenával podobnými vztahy k Zvěřinovým dcerám jako Opočno.

Seděli jsme s Opočnou venku před hospodou, pohlížejíce na košířské kopce nebo na šedou zeď hřbitova. Pozoroval jsem u svého druhu veliký neklid, neboť Slovinci se uvnitř v hospodě bavili svým způsobem a upoutali pozornost hostinských dcer. Marně jsem se namáhal, abych zapředl s Opočnou nějaký zajímavý rozhovor. Bás-

ník naslouchal ženským výkřikům, zalétajícím z otevřeného lokálu do večerního ticha, a stával se víc a více nepokojnějším.

Tu jsme zaslechli v lokále Haškův hlas. Opočno vyskočil a již se chopil Haška, s nímž se dostavil též Hájek:

„Doufám, že si sedneš k nám ven a nezůstaneš v této společnosti.“

Poslední Opočnova slova zazněla jako opovržlivé pohrdání. Slovinský inženýr se ušklíbl a křikl na Haška:

„Jardo, máme peníze a pití, co hrdlo ráčí.“

Hájek pravil důstojně:

„Haška jsem já pozval a přivedl, i sedne si tam, kam já.“

Oba kamarádi odvedli Jarouška na čerstvý vzduch. Za chvíli jsem poznal, že se Hašek nebaví ve společnosti Hájka a Opočny, který byl rozzuřen na Slovince a ustavičně jim spílal i vyhrožoval, že utrhá výprask. Hašek pošilhával po lokálu, v němž hlučelo bujné veselí a zpěv, a odpovídal Opočnovi způsobem, jenž básníka ještě popudil:

„Já bych si takové provokatérství nedal líbit. Jsi zde štamgast a mohl by ses přiznít k Zvěřinovým. To se musí respektovat. Ovšem leccjakí cizonárodní přivandrovalci nemají ani potuchy o právech a povinnostech hostů. Vyvádějí hůř než doma a nedivil bych se, kdyby povstal nějaký poctivý muž a vypráskal by tu sebranku z hospody a zahnal ji k vodě. Bohužel se za těchto časů nevyskytují nebojácní muži, kteří by dovedli vyčistit svůj domov od pochybné láje.“

Prudký liják nás zahnal do lokálu.

Slovinci se ihned zmocnili Haška, jenž se naráz ukázal jako obratný diplomat. Přitáhl slovinského inženýra k Opočnovi a donutil je, aby se sblížili:

„Nechtějte si vyškrábat oči. Jste bratři Slovani a zachovejte svoje síly proti společnému nepříteli, jenž rdousí svobodu obou sbratřených národů.“

Tím nadchl přítomné, kteří zazpívali slovinskou vlasteneckou píseň. Pak jsme se usadili všichni u jednoho velkého stolu.

Haškovy sympatie k Slovincům rostly od hodiny k hodině, neboť byl od nich zahrnován přízní a nápoji. Opočno těžce snášel Haškovo koketování s cizími lidmi, jež považoval za vetřelce, a vyčítal Haškovi:

„Mluv také s námi, Jardo.“

„S tebou jsem si toho už dost napovídal,“ klidnil Hašek svého kamaráda. „A nesmíš ničeho namítat proti tomu, že se bratřím s příslušníky příbuzného národa.“

Opočno zuřil. Viděl, že osmahlý inženýr dobývá pevnou půdu pro svoje pletky s nejstarší dcerkou z hostince, a nevražil tak strašlivě, až ve společnosti vzrostlo silné napětí. Slovinec byl temperamentní mladý muž, jemuž požité víno dodávalo odvahy, a nešetřil rozzlobeného básníka uštěpačnými poznámkami, jež snižovaly soka před společnou vyvolenou. Opočno přehlédln zkušeným okem situaci a zašeptal mi.

„S Haškem a s tebou vymlátíme ty cizopasníky z hospody jako komáry. Na Hájka mnoho nespolehám. Nevyzná se v tom a dbá příliš na svůj zevnějšek. Pustíme se do toho, jakmile se naskytne vhodná chvíle.“

Brzy se naskytl. Inženýr pozval Haška, aby se šel k němu vyspat, že bydlí nedaleko v Košířích. Hašek nadšeně souhlasil. To rozlítlo Opočno, jenž velitelsky zavelel:

„Ty půjdeš s námi do Prahy, Jardo, neboť s tebou mám co hovořit. Přece nebudeš spát u člověka, který se na nás přilepil jako veš.“

„Ty mně nebudeš nic rozkazovat,“ mocným hlasem zaburácel Hašek. „A jsi povinen dát panu inženýrovi za způsobenou urážku satisfakci, neboť piju na jeho účet!“

Tu však již inženýr přiskočil k básníkovi a obdařil ho hlučným políčkem. Opočno uchopil hůl a rozbil ji o slovinskou lebku svého soka. To bylo znamení ke rvačce.

Všichni jsme se pozvedli a zaujali výhružné postoje, vyjma Haška, na něhož křičel Hájek:

„Vstaň, Jardo, a pomoz nám. Přece nezradíme starého kamaráda. Rychle, Jardo!“

Hašek se rychle napil a spojenectví odmítl:

„Mám co pít a na starého kamaráda se vyseru. Ať je bit jako žito, mne to nepohne a na pohřeb se nedostavím.“

Opočno odrazil několik útoků a v největší tísní zvolal:

„Proboha, Jardo, pomoz nám!“

„Už jsem řekl. Přiju ti zmrzačení i potupnou smrt.“

Přispěchal jsem Opočnovi na pomoc. Také Hájek přiložil ruku k dílu, ale vzápětí byl zfackován několika Slovinci jako panák k měření lidských sil. Hostinský a jeho personál zakročili, a musili jsme s Opočnou odejít za Hájkem, jenž byl předtím vyhozen na chodník před hřbitovem. Naše věci nám byly podány ven a hostinský spustil železné závěsy.

Osaměli jsme. Zasmál jsem se hlasitě při představě, že Hašek vesele popíjí s našimi nepřáteli, kteří nás udolali, a že je asi za to pochvaluje:

„Výtečně jste to provedli. Opočno nezaslouží ničeho jiného než bití.“

Na chodníku seděly dvě zhroucené postavy a hlasitě bědovaly. Opočno se rozplakal:

„Nikdy bych si nebyl pomyslnil, že Hašek zradí nejvěrnějšího kamaráda za sklenici piva.“

Hájek lkal jako zákeřně poraněný voják:

„Dostal jsem nafackováno jako kluk. A to se musilo přihodit mně, který jsem záložním důstojníkem. Tu hanbu nepřežiju.“

A rozbil svoji překrásnou hůl o chodník, doprovázeje svůj čin příšerným řevem:

„Tím je vinen zrádný kamarád, ten zrádce Hašek, který nás prodal jako Jidáš.“

Objevil se policajt:

„Chovejte se tiše, nebo vás předvedu na strážnici.“

Opočno vstal, utřel si svým obvyklým gestem obličej a vzdychl:
„Zlomili jsme nad tím bídákem Haškem hůl.“

Ke kumpánům za nočních toulek projevila Hašek často co nejméně ohledů a některé mnohdy potrestal, když se mu znelíbila jejich povaha a počínání. Malíř Pepík B. prožil s Haškem takovou soudnou noc. Prodal dobře několik svých líbivě vypracovaných pláten a s touže lehkostí, jakou nabyt peněz, rozhazoval svůj zisk po nočních lokálech. Kdesi narazil rozjařený malíř na Haška a více se ho nepustil. Častoval ho a nutil k útratám. Hrál si na Haškova mecenáše a veřejně v každém lokále, do něhož přesídlili, nabízel svému hostovi peníze. Hašek se nebránil. Klidně přijal vnucený obnos a sám si ještě během společně strávené doby vypůjčil nějakou maličkost.

Jitro překvapilo malíře B. zchudlého jako myšku a Haška obohaceného mecenášovými dary. S lítostí shledal rozmařilý výtvarník, že vyprázdnil svoji pokladnici do dna. Unaven a rozčarován zatoužil po vzdáleném domově, ale ani na tramvaj mu v kapse nezbylo. Obrátil se na Haška, přesvědčen o jeho povinném závazku k štědrému hostiteli:

„Hašku, musíš mi dát peníze na drožku nebo na tramvaj, abych se pohodlně dostal domů. A teď zaplat' za mne kávu.“

Hašek pohlédl malíři přímo do obličeje, pomalu se vztyčil, mžouraje výsměšně očičkama, napřáhl velitelsky paži směrem k východu a zalomozil na celý lokál jako znenadání se rozpoutavší orkán:

„Ven, ničemo! Utrácel jsi celou noc jako idiot, posedlý fixní ideou milionáře, a potáhneš domů bez kávy a pěšky, i kdybys vrávoral do Vršovic půl dne. Marš! A nelez mi víc na oči!“

Překvapený malíř nebyl mocen ani odporu. Namáhavě povstal a jen vypustil vyčítavý vzdech:

„To mně můžeš udělat?“

Hašek ho odstrčil a křičel:

„Pane vrchní, vyved'te toho vlasatýho mladíka na světlo boží. Nemá ani brd'ol a obtěžuje hosty.“

Malíř se vypoťácel co nejrychleji do bezpečí lhostejné ulice.

Hašek pak vyhledal výčep proti novostavbě, kde po celý den hostil za malířovy peníze zedníky.

Nikdo z postižených kamarádů a kumpánů si nemohl vysvětlit příčinu Haškova zrádného jednání a většinou se shodovali v názoru, že Hašek postrádá charakter, zato však od hlavy až k patě čpí zlomyslností. Hašek se jenom usmíval, slyšel-li podobné náhledy, a ochotně přisvědčoval:

„Ano, přátelé, jsem bezcharakterní lump a nejsem vás hoden.“

A v jeho nepokojných zracích zaplanul potměšilý výsměch, když se ti lidé smířili s jeho doznáním. Stejně se tvářil při vyřknutí odmítavé kritiky svých prací. Nikdy nehájil svoji literární činnost a vždy souhlasil s úsudky druhých, sám se ještě snižuje:

„Píšu hovadiny, jež nemají ani špetku literární hodnoty. Co můžete ode mne požadovat? Ostatně každý o mně ví, že strašně nerad píšu.“

8

Zlodějovo vypravování

Haškovo přátelství s jistým zlodějem bylo pověstné. Několikrát se ta podivná dvojice ztratila z Prahy a toulala se delší dobu na venkově. Náhodou jsem Haškova společníka poznal na dobrodružných cestách a zloděj se rozpovídal:

– To je fuk, jak se jmenuju. To může zajímat jenom četníky a soudy. A jinak na mně starou belu záleží, kdo jsem. Můžou mi říkat Matýsku, mladej pane. Četníci mi nevěřej a dokazujou mi u soudů, že prej kradu. A poněvadž se vykašlu na nějaký zastání, tak mě obyčejně zavrou, ale mně je to žabinec, jestli bydlím v paláci nebo v kriminále. Já jsem člověk vyrovnaněj jako širá rovina. Jardu – jako pana spisovatele Haška – jsem poznal jednou na sklonku zimy, když jsem vylez z kriminálu. Pustil jsem se z Pankráce do Nuslí a zabod jsem se tam v jedný hospodě, kde jsem chtěl vyčkat, až mě napadne, jak budu účinkovat, abych se necoural mezi lidma žaludkem navrch a s loktem v kapse. Tu přišli do výčepu ňáci pánové a jeden z nich mně byl nápadnej svojí podobou. Kruci, jako by to byl můj bratr!

A ten člověk se za chvíli na mě zadíval, pak se zved a rovnou ke mně. Podal mi ruku, posadil se a povídá:

„Člověče, neutek jsi nám z rodiny?“

A tak jsme se s panem Haškem důvěrně seznámili. Jarďa – vodpustěji, že mu tak říkám – nechal tehdy ty pány plavat, ačkoliv ho pořád tahali do svý společnosti, a došel se mnou do Vršovic do jedný hospody, kde prej moh zaseknout sekyru. Jarďa měl už jen pár krejcarů a já byl na tom ještě hůř. Pili jsme, vykládali jsme si a tak nám krásně ubíhal den. Chránil jsem se říct Jarďovi, že mě někdy dávají pod zámek pro nějaký to účinkování, ale Jarďa se mě vůbec neptal, kdo jsem a čím se živím. Vypravoval jsem mu leccos ze svýho života a nejvíc z mejch cest. To se Jarďovi ukrutně líbilo

a furt mě nutil, abych žvanil, co jsem kde zažil na vandru. Byli jsme v nejlepší zábavě, a najednou putykář hodí do Jardy takovej sos:

„Nerad bych viděl, kdyby mi tady zase uřízli velkou outratu na křidu, pane Hašku. Minule jsem jim řek, že to dělám naposled, protože ke mně přijdou, jen když sou švorc. Dnes bych zavolal chlupatýho, kdyby nechtěli platit. Už toho mají dohromady s jejich známým víc jak za šest vožralů.“

„Jste blázen, človče?“ rozzlobil se Jarda a bouch pěstí na stůl. „Předně – nesmíte veřejně upomínat, a za druhý – buďte bez starosti, že zaplatím, ale až já budu chtít.“

„To bych taky moh čekat na třicátýho února. Ba ne, pane Hašku, moc se tady nerozčilujou a zaplatěj mi hned, nebo jim víc nenaleju a přijdou chlupatý.“

Jarda vyskočil, jako by ho bodla vosa, a řval vzteky bez sebe:

„Postavěj se za pípu a nepletou se do našich záležitostí. To je moje věc, pokud se týká placení, a sou rád, že jsme hodně vypili. Jak se můžou opovážit křičet před celou hospodou, že nám nedají víc pivo? My se jim na ty jejich slivky vykašlem! Vychlastaj si tu břечku sám a pamatujou si, že zaplatím, až půjdu domů, jako každej jinej slušnej host.“

Věděl jsem, že to máme nahnutý, a řek jsem tiše Jardovi:

„Koukej, jsme oba dutý, ale já vezmu celou útratu na sebe, protože je mně fuk, jestli mě zase na pár tejdnu zavřou.“

„Kuš, Matýsku,“ zasmál se Jarda. „Ten pivní žok by nechtěl takovou obět' od tebe přijmout. On má žízeň na mne. Ale půjdeš něco prodat, abychom mu zacpali hubu.“

A než jsem se moh vzpamatovat, už sundal Jarda boty a nacpal mi je do náruče. Boty nebyly docela zlý, ale naše outrata měla větší cenu. Hned jsem si pomyslnil, že musím účinkovat, abych nenechal Jardu bosýho ve štychu. Hasil jsem si to plnou parou do lepší čtvrtě a cestou jsem si v palici srovnal, jakou provedu práci.

Na Vinohradech je průchodní dům. Tam jsem si omrk tabulky a vybral jsem si ženskýho doktora Neumanna. Vedle v ulici jsem navštívil ševcovskej krám a spustil jsem drze:

„Pan doktor Neumann potřebuje nový boty a mám vybrat velikost podle těchto starejch, protože pan doktor nemá kdy, aby si je tady opruboval.“

Švec by mně byl snes celej krám, když jsem se představil jako doktorův sluha. Vybral jsem pěkný žlutý pár a řek jsem:

„Váš učedník půjde se mnou k panu doktorovi pro peníze. Ale neručím za to, jestli pan doktor bude spokojen. Pak by musil běžet učedník pro jiný.“

Vzal jsem oboje boty a učedník šel se mnou. V průchodu jsem nařídil klukovi, aby běžel napřed k panu doktorovi nahoru, že musím domovníkovi poručit, že má jít spravit k panu doktorovi elektriků. Švíčko zmizelo na schodech a já to vzal průchodem. Za pár minut jsem doběh k vetešníkovu a prodal jsem Jardovy starý boty za devadesát krejcarů. Měl jsem radost, že se mi práce daří, a nastoupil jsem do tramvaje, do který se cpali lidi jako sardinky do piksly. V mačkanici jsem měl zase štěstí. Našmát jsem pěknou tobolku, protlačil jsem se na druhý konec tramvaje a vyskočil. V domovním průjezdě jsem přepočítal movitost. Čtyři modrý pětky, několik zlatníků a šestáků. Spokojeně jsem počkal na tramvaj do Vršovic, a měli vidět Jardu, když jsem před něho postavil ty krásný žlutý boty a vrazil mu prachy do ruky. Zamrkal šibalsky očima, jak to jen on dovedl, a zachechtal se:

„Nemysli si, že věřím, že moje boty měly takovou cenu. Hned jsem byl o tobě přesvědčen, že jsi zloděj.“

Tomu jsem se zasmál a prohodil jsem:

„Inu, Jardo, já účinkuju jenom v největší nouzi.“

Jarda mi stisk ruku a tak nějak srdečně pravil:

„Matýsku, jsi chlap a můžeš se vždycky na mne spolehnout jako na dobrýho kamaráda, který tě nikdy nezklame.“

Na tom by mi taky nebylo záleželo, kdyby se byl Jarda na mne vyflajznul. S tím jsem vůbec nepočítal, že by se spisovatel Hašek se mnou páral. Kdo jsem? Špinavá hnida. Vagabund, kterej nevydrží na fleku a nechce dělat, hehehe. A o Jardovi jsem věřil, že napíše něco kloudnýho, nad čím ty lidský hovada vyvaleji oči, protože tak chytrýho chlapa málokdy lze potkat. Věřej mi, mladej pane, že Jarda měl rozum i srdce na pravým místě, a nelžu, když jim povím, že mi přirost k srdci. Koukaj, co by udělal jinej pan spisovatel nebo nákej podobnej redaktor, kdyby mě byl za pár měsíců po našem seznámení viděl na stavbě skládat cihly a přidávat zedníkům? Byl by přede mnou utek, ale Jarda se hned ke mně rozběh, vyrazil mi cihlu z pazourů, potřás mně klepetem a rozkřik se:

„Člověče, Matýsku, sekni s takovou prací a pojď se mnou. Mám prachy.“

„To nejde, Jardo,“ odvětil jsem. „Musím to tady dodělat. Ale přijdu za tebou tamhle do výčepu.“

Dělal jsem, až padla šestá. Pak jsem šel do řečený putyky, ale nedoufal jsem, že tam Jardu ještě zastihnu.

A přece tam čekal. Celý odpoledne hrál karty s povozníkem a za chvíli s tím praštil, když jsem se objevil. Vypověděl jsem, co zamejšlím:

„Chci si přivydělat pár zlatek a pustit se teď v létě na vandr. Budu se flákat na venkově a v nejhorším se něčeho chytím, buď práce na poli, nebo půjdu na chmel.“

Jarda si se mnou připil a pak se rozhod:

„Matýsku, vyrazíme společně. V Praze mě ten život nebaví a řeknu ti, že bych se chtěl narodit cikánem, kdybych ještě jednou přišel na svět.“

Smluvili jsme si schůzku za čtrnáct dnů v Tunelu. Když jsem tam zára přišel, nebylo po Jardovi ani památky. Dřepěl jsem do oběda při pivě, ale Jarda se neukazoval. Už jsem chtěl odejít, a tu se přihnal Jarda, pořádně vzatej a nevyspalej. Hulákal:

„Kde vězíš, Matýsku? Hledám tě celý dva dny po všech možných pajzlech, neboť jsem zapomněl, kde se máme sejít. Teď se trochu posilníme a pak zvedneme kotvy. Mám ukrutnou žízeň.“

Popíjeli jsme až do večera, jelikož Jarda tvrdil, že se za chládku líp šlape než v slunci. Teprve za soumraku jsme opustili Prahu směrem k Benešovu. Jarda nemluvil a stále kašlal, jako by se dusil. Tak jsem poznamenal:

„Škodí ti kouření, nemáš docela zdravěj pajšl.“

Schválně jsem mírnil krok, poněvadž se Jarda kymácel ze strany na stranu. Vzdalovali jsme se od Prahy jako šneci, ale nezlobil jsem se. Byl jsem šťastnej, že jsem ve volný přírodě, a nám to bylo putna, kdy a kam dolezeme. V noci jsme se přivlíkli do Hostivaře a Jarda zarazil u první hospody, v který ještě svítily. Vlezli jsme tam a Jarda se dal do řeči s několika sousedy, který se nás ptali, kdo jsme a kam jdeme v noci.

„Jsme zedníci, ale vyhodili nás z práce, protože jsme chtěli vyvolat stávkou. Vždyť by ti podnikatelé chtěli, aby člověk dřel za šlupky od brambor. Měli jsme to pěkně sfouknutý, všichni zedníci v Praze byli pro stávkou, ale důvěrníci nás zradili. Šli do odborového sdružení a tam jim řekli, že se bude stávkovat až příští rok, že se do té doby musí vyčkat, jak se zachovají páni podnikatelé.“

„Vy jste socani?“ zeptal se jeden chlap, o kterým bych nebyl myslil, že je agrárník.

„To se ví, a jací socani,“ přisvědčil bouřlivě Jarda. „Nedáme dříve pokoj, dokud tu bohatou pakáž nesrazíme dolů.“

„Vy se chcete dělit?“

„Proč bychom se dělili? Vypadáme tak blbě? My si chceme vzít všechno, co teď patří těm nažraným buržoustům a chrapounům. Každý člověk se narodil, aby žil, a ne aby otročil kapitálu a jeho sebrance. Nejlépe pověsit každou štěnici, která saje z chudáků krev.“

V hospodě nastalo ticho. Strejcové dali hlavy dohromady a potom ten agrárník začal:

„Inu, teď chodějí po světě všelijaký lotři. Ale ke mně by měl takovej socanskej rebelant vlízt do chalupy a chtít, abych mu dal nocleh nebo práci.“

„Právě jsem vás chtěl požádat pro nás o nocleh,“ přerušil toho pitomce Jarda. „Na vás je vidět, že jste spravedlivý člověk.“

„Jo, spravedlivej jsem, a proto každému socanovi rozbiju držku, když přeleze práh mého stavení. Psům ho dám roztrhat.“

„Sousedé, dopouštíte se nebezpečného vyhrožování, neboť víte, že jsme socani.“

„My jsme doma a můžeme si mluvit, co chceme. A něký vagabundi nemají tady co hledat.“

„Poslyšte, strejdo, aby vás takový řečičky nemrzely.“

„Oho, já se nikoho nebojím a dovedu vyházet celou hospodu.“

„Jen pomalu,“ ohromně vážně promluvil Jarda, vstal a opřel se o stůl jako řečník na schůzi. „Není vám ničeho známo, sousedé, o výkonném výboru tajné revoluční anarcho-socialistické organizace?“

Strejcové se dostali do ohně:

„Nevykládejte nám o žádnéjch organizacích. My jsme agrárníci a se socany budeme brzy hotoví. Jen si s námi něco zkuste!“

„Sousedé, četli jste jistě v novinách, že občas nějaký potentát nebo větší zvíře dostane pořádnou ránu, až vypustí duši. Také je vám asi známo, že někdy vyhoří celá vesnice. A co když se strhají hráze u rybníka a dravý vodní živel zničí celý úrodný kraj a odplaví dědiny, lidi a domácí zvířata i lesy? Tyto všechny hrůzné jevy mají být výstrahou všem těm, kteří se staví proti socialistické myšlence, aby se měli chudí na světě taky tak dobře jako majetní.“

„Co kecáte?“

„Hovořím pravdu, sousedé. Výkonný výbor tajné revoluční anarcho-socialistické organizace nařizuje svým členům, aby působili děsivými činy na svědomí lidí zatvrzelých a zaostalých. To jde náramně hladce. Výkonný výbor povolá k sobě několik členů, ozbrojí je a vybaví všemi potřebami i penězi a vydá rozkaz: Zabijte

toho a toho, například španělského krále, na kterého už mají dávno spadeno, vypálíte tu či onu obec, ve které žijí nebezpeční nepřátelé naší ideje, prorvete hráze u rybníků.“

„Pro Ježíšekrista, je to možný?“

„Slyšeli jste přece, že potentáty zabíjí výhradně anarchisté.“

„Jo, o anarchistech víme.“

„A ti jsou členové oné tajné organizace. Jsou to muži ke všemu odhodlaní, kterým je šibenice jako postel, a poslušní na slovo rozkazů výkonného výboru. Takovým srdnatým mužům je maličkostí vyhodit do vzduchu půl města. Proč by fasovali dynamit? A nedávno dokazoval učenec profesor a doktor Schopenhauer, že poslední výbušnou činnost sopky Vesuvu a její sestry Etny zavinili anarchisté.“

„To sou snad přírodní oukazy.“

„Příroda sem, příroda tam. Takový učenec jako profesor Schopenhauer dovede vysvětlit každý úkaz. A dokázal, že anarchisté nasypali do kráterů obou sopek několik vagonů dynamitu, ekrazitu a jiných výbušných látek, jejichž výbuchy tak pobouřily vnitřnosti nevyhaslých sopek, že začaly soptit a dštít lávu na okolní města. Způsobené škody přišly za součinnosti sopek výkonnému výboru daleko levněji než za normálního způsobu provedení atentátu.“

„To je strašný,“ křížovali se pantátové a kulili oči.

„A teď se pokouší dokázat profesor Schopenhauer a s ním celá řada světových učenců jako Fibich, Wagner, Tolstoj, Gebauer, Heine, Kronbauer, Meixner, Voltaire a Paganini, že anarchisté do jisté míry ovlivňují i zemětřesení pomocí detonací na určitých místech, důležitých pro záchvěvy země.“

„To jsou věci k nevíře,“ vyjevíli se přítomní.

„A věřte, sousedé, že jeden anarchista jménem Pythagoras veřejně napsal, že by vyhodil celou zeměkouli z její dráhy, kdyby měl jediný pevný bod ve vesmíru, aby o něj opřel svoji páku.“

„Pomalu nebude člověk na světě jistě svým životem,“ děsil se první agrárník.

„Nikomu se nezkřiví na hlavě ani chlup, nepodráždí-li nějak výkonný výbor tajné anarcho-socialistické organizace. A vězte, že ten mstící výbor má ve všech jiných socialistických organizacích své lidi, kteří podávají pravidelně každého měsíce výkonnému výboru zprávy o nepřátelích socialistů. S tím nejsou žádné hračky, ale nebojte se, sousedé, že celá obec Hostivař vyhoří do základů nebo že všichni zdejší občané pomřou na choleru, zavlečenou sem anarchisty, když nebudete vyhrožovat socanům a dopřejete chudákům lepší životy.“

„A kdopak by vyhrožoval?“

„Majetnej nebo chudák, všichni jsme lidi.“

„Člověk jako člověk.“

„My chceme žít svorně, protože má na světě panovat klid a pořádek.“

Jarda neodpověděl a tvářil se nápadně mrzutě.

Čul jsem v jeho chování nějakou čertovinu a optal sem se hlasitě: „Co tě mrzí, Jardo, že se tak šklebíš?“

„Eh, Matýsku, nejraději bych do všeho kopl. Když si pomyslím, že se nemůžeme za naše krejcary dosyta nažrat a napít a že musíme nocovat někde v kanále pod tratí, tak se mě zmocní nad tou sociální nespravedlností taková zuřivost, že bych byl schopen nejhoršího skutku.“

A Jarda vyskočil a zařval:

„Avšak nadejde den odplaty!“

Pak se složil za stůl a opřel hlavu do dlaní, jako by přemýšlel. Já jsem se zakoukal do země jako trucovitej valach.

Chvilí bylo ticho. Pak promluvil jeden tlustoch:

„Nu, jestli se neurazíte, dejte si jíst a pít na náš účet. My už to uneseme, hehehe.“

„A vy pak budete všude vykládat, že jste si nás koupili,“ zabručel Jarda.

„Ne, to nevíte, kdo jsme. My dobře známe, co se smí povídat a co ne. Jen se nebojte a pijte. Spát můžete u mne na půdě v seně,

ale napřed musíte přísahat, že nemáte při sobě žádný pumy nebo dynamit, hehehe.“

Poměli jsme se s agrárníky dobře. Za svítání jsme se rozloučili a všichni se s Jardou líbali. Na půdě se nám spalo jako v prachových peřinách a vstali jsme až v poledne. Paňmáma nám přinesla do zahrady oběd a omlouvala pantátu, že dělá na poli. Pak nás obdařovala rancem buchet, chleba a másla.

To jsem už věděl, že se s Jardou protlučeme celým světem, a šlapal jsem si to vesele a bezstarostně, jako bych šel sám. Přiznávám se, že jsem se v Praze obával, že budu mít s Jardou obtíže. A přesvědčil jsem se o opaku, až na nemilou příhodu, za kterou Jarda nemoh. Bylo to radostný vandrování a vzpomínám na tu dobu nejraději ze všeho. Poznal jsem, že je Jarda opravdovej muskej, kterej se neohlíží napravo ani nalevo a má svý názory o životě a vyzná se v lidech. Nebál se ničeho, nezastavil se před ničím a žádná situace ho nepřivedla z rovnováhy. Nic si nezakládal na tom, že je spisovatel, a choval se ke mně tak kamarádsky, jako bych mu byl roven. A jak se doved postarat o nás, když jsme byli bez floku! Všeho se odvážil a za nic se nestyděl. Vlez na faru, představil se faráři jako redaktor klerikálních novin a spisovatel nábožných povídek a tvrdil, že cestuje, aby šířil na venkově mezi lidem zbožnou morálku a napsal o svých zkušenostech veliký román, který věnuje Jeho Eminenci arcibiskupovi. Vždycky dostal na faře peníze a přísahal, že je vrátí. Nebo navštívil některýho učitele. Taky jsme si klidně sedli do hospody a Jarda navázal známosti. Ti lidé pak za nás všechno zaplatili, neboť Jarda to s nimi uměl, když chtěl. Taky psal. Vždycky mi to přečet a ptal se, jak se mi to líbí. Ty povídky posílal do novin, odkud za to poukazovali Jardovi peníze do některý obce, kam jsme měli namířeno.

Já jsem taky sháněl. To vědí, mladej pane, účinkoval jsem. Jarda se nikdy neptal, když jsem něco přines, jak jsem to opatřil, ale kriminálu se nebál. Poznal jsem, že je mu taky všechno fuk, z čeho by si

druhý lidi dělali hlavu. Z četníků si střílel, když nás na cestě zadrželi a vyslýchali. Kdepak, na Jardu žádná autorita neplatila. A nemoh jsem se udržet smíchy při takovém výstupu. Vůbec jsem se Jardovi hodně nasmál. Nerad dlouho chodil a nadával strašlivě na slunce, když pořádně pražilo:

„Největší blbost je slunce. Měsíc taky svítí a nepálí. Žilo by se na světě mnohem příjemněji, kdyby nebylo slunce.“

V lese se zastavil a vykládal:

„Nejprotivnější věcí je strom. Proč má na světě něco růst? Nenávidím stromy, trávu a kytky. Holé skály a kamení, to si dám líbit. To je krása! A stroje, kamaráde, stroje! Jakápak příroda! Mně imponuje pouze strojový mechanismus.“

Přitom jsem viděl, že Jarda miluje přírodu. Často jsme seděli někde ve stínu nebo za větrem a Jarda vydržel dlouhý hodiny bez hlesu se dívat do krajiny nebo pozorovat nějaký zvířata a havěť. Jindy ležel a čuměl do nebe. To obyčejně přemýšlel a pak mi vypravoval. Mnoho jsem se od něho dověděl a nezapomenu na rozmluvu, když jsme si v potoce koupali lejtka. Jarda se spokojeně šplouchal ve vodě a mně napadlo, abych vyrukoval s otázkou:

„Řekni mi pravdu, Jardo. Proč se se mnou flákáš po světě a seš mně dobrým kamarádem? Copak ti docela nic nevadí, že jsem zloděj? To přece není pro tebe žádná velká čest.“

Jarda se rozpovídal:

„Víš, Matýsku, toulám se s tebou, protože nikde dlouho nevydržím a žene mě to z místa na místo. Už jsem se hodně natoulal světem. Měl jsem dobré místo u banky Slávie, ale zakrátko jsem utekl. Mohl jsem úředničit, když mne při sezení celé tělo svrbělo a chtělo se mi na čerstvý vzduch? Nikde se dlouho neohřeju. Taky jsem byl redaktorem různých novin. Vyhodili mě, Matýsku, neboť jsem prováděl takové věci, že to časopisům škodilo. A věř, že naschvál, abych redakci pozlobil a přivedl do nesnází. Z bujnosti. Nikdy jsem se nemohl dočkat, až odněkud vyletím. Pak jsem se

cítil šťasten, když jsem neměl žádné povinnosti. Je to jedno, kde se člověk potuluje. Jestli ve městě po putykách, nebo v širém světě. A s tebou vandruju, poněvadž nerad bloumám dlouho sám. K tobě se musím chovat kamarádsky. Přec ti nebudu vyvádět darebáctví? To bychom se ustavičně rvali a nakonec bychom chcípali někde v nemocnici nebo ve škarpe. A že jsi zloděj? Každý z nás musí na světě něco dělat, i když se mu nechce. Tím je vinen kapitalistický pořádek. Je to svinstvo, neboť majetek je krádež, jak zajisté víš. Lidstvo chce shromáždit na hromadu co nejvíce zlata, a proto jsou někteří lidé donucováni, aby kradli. Oni se nemohou dívat na ty haldy naspořené kapitálu, aby nebyli uvedeni v pokušení. Já to chápu. Taky bych neodolal, abych dlouhou chvíli stál před sklenicí piva, kdybych měl pekelnou žízeň. Jenže mezi zloději jsou rozdíly. Každý stav má svoje stupně a odchylky. Jsou zloději, kteří kradou, aby mohli žít jako bohatí buržousti. Ti zasluhují každý den padesát ran holí. Druhý druh zlodějů krade z určitého zatížení. To je nemoc, Matýsku. Takový zloděj okrade vlastního tátu nebo mámu, když to na něho sedne. Boháči, kteří se dopustili nějaké zlodějny, se obyčejně vymlouvají na kleptomanii čili zlodějskou nemoc. A pak se krade z nouze. Z největší potřeby, když už člověk neví kudy kam. Podobná krádež se nemá trestat. Potrestal bych ty holomky, kteří byli nablízku tomu chudákovi a nepomohli mu. Taky jsem se dopustil krádeže. Vandroval jsem v Dolním Rakousku a všelijak jsem se protloukal. Jednou kvečeru jsem přišel do vesnice bez peněz. A hlad jsem měl, že bych byl snědl po sobě hovno. Zamířil jsem do největšího statku, abych si vyžebbral chleba a nocleh. Zarazila mě vůně pečeného chleba a myslil jsem, že žádostí po žrádle omdlím. Vstoupil jsem do síně, kde selka vytahovala z pece překrásně vypečené bochníky. Představil jsem se jako student, který jde pěšky do Vídně na studie, a poprosil jsem zdvořile o krajíček, že hlady zmírám. Človče, Matýsku, ta selka mě hnala! A vynadala mi dolno-rakouským dialektem nejhorších jmen. Tu mě napadlo, že se nedám

tak lehce odbýt, a vrátil jsem se ze vrat, že požádám o práci. Zatím selka odešla s několika pecny do kuchyně, i neotálel jsem. Sebral jsem dva bochníky a utekl jsem za vesnici do lesa, kde jsem zalezl do houští a pustil jsem se do chlebička. Nikdy v životě mně tak nechutnalo jako tehdy. A ty, Matýsku, kradeš ponejvíce z nouze. Chápu, že nerad pracuješ a že se ti pak nedostává. Jsi tulák, a těžko je měnit si základy povahy a bojovat se svými pudy. Jen idiot by to od tebe žádal, abys pěstoval vůli. Já bych to taky nedokázal, ačkoli mne k tomu na školách a později různí lidé vedli. Takhle si žiješ svobodně, bez předsudků, bez ustálené shnilé morálky a výčitek svědomí. Jsi chlap, Matýsku, a mohl by být z tebe větší filozof než Tolstoj, kdybys uměl psát.“

Řek jsem, že bych nikdy nepsal, i kdybych to snad doved. Jarda se tomu zachechtal:

„Máš pravdu, člověče. Takhle si žiješ líp a nemusíš se obávat, že ti jednou postaví v tvé rodné obci pomník.“

Takový chvíle mi uvízly pevně v palici a často vzpomínám na Jardu, že to byl jedinej člověk, s kterým jsem si na světě rozuměl. Mockrát jsem se divil, že doved o všem možným mluvit, a vždycky docela jinak, než povídají lidi, ale přiznávám se, že jsem kolikrát nevěděl, kdy myslel Jarda něco doopravdy a kdy si dělal psinu. Jemu bylo většinou všechno k smíchu. Někdy jsem se dal taky nachytat a uvěřil jsem jeho vejkładům. Pak se mi dlouho posmíval a škádlil mě, že by mě napálili i četníci, kdyby mě pozvali na vepřový hody.

Prošli jsme spolu hezkej kus Čech a oklikou jsme se dostali z jihu na sever. Za tu dobu jsme roztrhali boty i šatstvo, takže jsme vyhlíželi jako hastroši. Lidi ve vsi se nás báli a četníci po nás šli jako po hledaných lupičích. Byla doba na chmel, a naznačil jsem Jardovi, že bysme si mohli vydělat s chmelem peníze, za který bysme se trochu vohodili. Jarda byl hned pro, a já jsem vyjednal práci.

Ale to bylo pro Jardu, jako by dělal na galejích. Mě to taky potejralo, a přece něco vydržím. Inu, to není žádná sranda, když se musí

člověk postavit na celý den na slunce a vobírat chmel. A nikde stín. A zanedlouho jsou ruce rozbodaný, podebírání se to, a palčivostí byste brečeli jako nerozumnej chlapec. Hned jsem věděl, že dlouho česat chmel nebudeme. Po tejdnu jsme sebrali vejplatu a Jarda povídá:

„Takovou prasečí práci si nikdy na mundúry nevyděláme, protože bychom co nejdřív utekli. Proto učiníme lépe, když s tím sekne-me ještě dnes a potáhneme dál. Ovšem dříve se důkladně posílíme v hospodě, abychom necítili tu strašnou palčivost v rukách.“

V hospodě nám nechtěl šenkýř nalejt, protože se nás obával. Takovej strašnej dojem jsme vzbuzovali. Roztrhaní, zarostlí a špinaví, že byla škoda se mejt. Jarda hodil peníze na stůl a představil se jako třebaňskej sládek, kterej šel ze sportu na chmel, aby poznal, jak se češe. Jarda mluvil plyně německy a hostinský mu uvěřil, zvláště později, když mu Jarda vypravoval všelijaký kousky a bavil celou hospodu. Všichni si s ním připíjeli a objímali se.

Už jsem znal takový zasedání, že to potrvá dlouho do noci, i přemýšlel jsem, jak bych účinkoval, abychom se mohli převlíknout. V našich hadrech jsme nemohli dál. Brzy jsem se rozhod. Řek jsem Jardovi, že na něj budu čekat za obcí u stohu, v kterým jsme první dny spali, aby však nepřišel až ráno. Pak jsem se v hospodě poroučel, že jdu domů spát.

To už jsem se připravil, jak na to. Obešel jsem hospodu a vlez otevřeným oknem do pokoje. Klidně jsem vzal potřebný šatstvo, prádlo a boty, neboť jsem věděl, že se hostinský se všemi domácími lidmi nestačí točit v nabitéj hospodě a pustil jsem se za obec. Na Jardu jsem nečekal tak dlouho, jak jsem si myslel. Přišel a zlobil se:

„To byla ukrutná volovina s tím chmelem. Ani pít mi nechutná a jsem jako polámaný.“

A pohádal se se mnou, když jsem řekl, že musíme ještě v noci vandrovat dál, aby nás hostinský druhý den nedopad. Hulákal:

„Nech si svoje šaty, já o to nestojím. Kdo ti řekl, abys smečil? Teď jsem si moh tady pár dní odpočinout a kvůli tobě musím namáhat tělo. Tohle ti oplatím i s úroky.“

Ani převlíct se nechtěl, že prej je mu ňáká zima. Šel rychle kupředu, takže jsem mu sotva stačil, a po celou cestu se mnou nemluvil. K ránu se rozběh k nejbližšímu stohu, kterej stál stranou vesnice, zavrtil se rychle do slámy a usnul.

Kvečeru jsem chtěl Jardu probudit, ale polekal jsem se. Jarda byl celej rozpálenej a těžce oddychoval. Ani oči neotevřel, když jsem s ním zatřás, jen zahekal, že chce pít.

Bylo zle. Jarda se vážně rozstona. Dostal silnou horečku i zimnici a z díry ve stohu vůbec nevylez. Na další cestu nebylo ani pomyšlení. Musil jsem Jardu ošetřovat a shánět na živobytí. Přitom jsem se nesměl ve dne nikde dlouho blejskat, aby v blízky vsi nezpозorovali, že jsme se usadili ve stohu. Raděj jsem vždycky šlapal dvě hodiny pěšky do jiný obce, v který jsem posmejčil, co se dalo a co jsme potřebovali. Hned za první noci jsem přines nutný zařízení pro domácnost a ve dne jsem za všechny naše zbývající krejcary nakoupil cukr, čaj, sůl a podobný drobnosti, který bych nemoh tak snadno dostat hmatem. Měl jsem tolik práce, že jsem si sotva zdřímnul.

Jardu jsem balil do studených obkladů a spousty hadrů, aby se vypotil. Vůbec jsem nevěděl, jakou má nemoc, jestli je to zápal plic nebo ňáká chřipka. Taky si nepamatuju, jak dlouho jsme bydlili ve stohu, protože jsem nepočítal dny a noci. Konečně se Jardovi udělalo líp a moh vylízt ze slámy, v který byl tak dlouho zavrťanej jako krtek. Tu teprve začal se mnou mluvit a chtěl, abychom táhli zpátky do Prahy. Když jsem namítal, že to může mít pro něho zlý následky, tak se uškĺb:

„Kašlu na to, co se se mnou stane, ale chci se pustit se smrtí do křížku v pražský nemocnici.“

Tak jsme se vydali na cestu. Šlo to pomalu kupředu, ale Jarda statečně přemáhal únavu a slabost. Dycky jsme si trochu odpočinuli a zase jsme se loudali po silnici dál. Pojednou mi pověděl:

„Matýsku, nikdy ti nezapomenu, že ses o mě staral jako máma a ošetřovatelka. A nezlob se, že jsem ti teď na obtíž, když nejsem schopn sám něco opatřit.“

Blázínek. Bylo mně hračičkou sehnat nákej ten žvanec a dělal jsem to pro Jardu s radostí. Byl bych dokázal i víc. Třetího dne večeru jsme přišli k náký samotě u lesa. Jarda káp božskou:

„Matýsku, nemůžu dál a chcípám hlady a žízni.“

Namířili jsme tedy k stavení. Byla to fořtovna. Lesní nás uvítal hned ve vratech.

„Marš, holoto, a táhněte dál! Tady není pro takové vagabundy místo.“

To se ví, že jsme se nehnuli, ale poprosili o kousek chleba tak žalostně, že by byl kámen nad námi cedil slzy. Fořt popad poleno a řval:

„Už jsem řek! Táhněte k čertu, nebo bude s vámi zle!“

Jarda sepnul ruce před tím necitou a požádal o sklenici pitný vody. Tu se po nás fořt rozehnal s polenem a my musili utéct. Obešli jsme fořtovnu a na louce jsme zalezli do kupy sena. Spali jsme dlouho, poněvadž jsme byli hlady vysílení. Ráno ukázal Jarda na dvě kozy, který se pásly za fořtovnou uvázaný u stromu:

„Koukej, Matýsku, jdi ty kozy oddělat.“

Mysлил jsem, že Jarda chce, abych kozy odvázal a přitáh, tak jsem se rozesmál:

„Snad nechceš jít do Prahy s kozama? To by nás četníci bafli.“

„Chci, abys ty kozy zapích.“

„Cože?“

„Jsou to kozy toho lakomého fořta a ten holomek musí být potrestán, že nám nepodal ani sklenici vody. Jen běž a podřež ty přežvýkavce. To bude celkem nepatrný trest.“

Nechtěl jsem, ale Jarda nepovolil. Musil jsem se tedy ke kozám připlížit a zabít je. Pak jsem utíkal za Jardou, kterej šel napřed, a hlásil jsem mu, že jsem proved popravu.

„Děkuju ti, Matýsku,“ odpověděl Jarda. „Já bych to nemoh dokázat, neboť bych nedoved zabít ani kuře. Ted' jsem spokojen, že jsme si to s fořtem vypořádali.“

Do Prahy jsme se vrátili jako trhání. Lidi se za námi na ulicích ohlíželi. Jarda navštívil jednu redakci a přines peníze. Pak jsme šli do hospody za Jardovými kamarády. Jarda řek překvapeným pá-
nům:

„Hle, přátelé, takhle vyhlízejí lidé, kteří pilně česali chmel.“

Jardovi kamarádi nás zaopatřili prádlem a šatstvem a pak jsem doprovodil Jardu do nemocnice, v který zůstal asi čtrnáct dní.

Dlouho jsem ho od té doby neviděl, až skoro po roce. Jarda mě objal a zasmál se lišácky:

„Matýsku, potáhneme zase co nejdřív na vandr. Už jsem všude rozhlásil, že půjdu na chmel, jakmile jen dozraje.“

9

Prokazování dobra

Xena náhle ochuravěla a omdlela na ulici. Odnesli ji na policejní komisařství, kde ji ošetřil lékař. Pak byla ambulancí přivezena domů. Tento případ byl uveřejněn v novinách, ačkoliv to nebylo v podstatě nic vážného. Již třetího dne se Xena cítila ve své kůži, i chystali jsme se odejít do divadla na zkoušku.

Tu vstoupil Hašek s balíky v rukách a jal se řečnit, jakoby rozhněván:

„Co to provádíš, Xeno? I v novinách se člověk dočte, žeš nemocná a leháš si na dlažbu. A to jenom proto, abych musil k vám, holoto. A protože se nemá chodit k nemocným s prázdnem, nesu něco na posilněnou. Ale zdá se mi, že jsem se opozdil, neboť máš dobré vzezření, Xeničko.“

Hašek položil své dary na stůl a ulehl na pohovku.

„Jez a pij, Xeno. Je to dobré víno a připil bych si s tebou, kdybych nebyl po těžkém flámu. Proto doufám, že se nerozhněváte, když se u vás trochu prospím. Nezavírejte, kdybyste odcházeli, abych mohl po vyspání zmizet.“

Za chvílku spokojeně chrápal.

Dívali jsme se s Xenou mlčky na sebe. Po chvíli se Xena ozvala:

„Nikdy bych byla nevěřila, že se Hašek projeví zčistajasna jako dobrák.“

Zahleděl jsem se na spáče, jenž s hlučnou chutí doháněl probdělé noci.

„Učinil Hašek tento dobrý skutek z úpřímné pohnutky, aby prokázal své kamarádce dobro? Nechtěl Hašek svým činem zakrýt podstatný účel své návštěvy, a to aby se v klidu vyspal?“

„Necht' jednal z jakéhokoli důvodu, přece projevil dobré srdce,“ soudila Xena. „Obětoval poslední peníze, aby mi způsobil radost svými dary na posilněnou.“

Opustili jsme Haška. Vracejíce se v noci po představení domů, dohadovali jsme se, zdali Hašek ještě spí.

Sousedka vyběhla na chodbu a podala mi klíč:

„Váš host odešel už před večerem, uzamk byt, odevzdal mi klíč a řek, abych vyřídila, že to vyspání stálo za tu maličkost a že prej si nejste navzájem ničím zavázáni.“

Hašek prokazoval dobro podivným způsobem, jako by se styděl za své projevy dobroty nebo nechtěl, aby se říkalo, že je dobrák. Dal poslední a svlékl ze sebe kabát, aby pomohl, kde toho bylo krajně zapotřebí. Znal dokonale lidi, nikdy se nezmýlil a pomáhal podle svého názoru o dotyčném člověku, jenž byl v úzkých. Haškovi bylo lhostejno, spáchal-li svým dobrým skutkem vlastně zlo, jak na to nahlíželi svědkové těch činů.

„Snad nezavezu notorického alkoholika do sanatoria, aby ho tam léčili z alkoholu?“ prohlašoval Hašek, když hostil kořalkou chudáka, jenž poprosil Haška o pomoc. A opilcově rodině poslal jídlo. „Ten kořala by každé peníze prolil chřtánem.“

Starému kolovrátkáři, jenž v zimě na vesnici skomíral s rodinou v bídě, poručil, aby nepřetržitě po celý den hrál před farou stejnou písničku k velikému zoufalství faráře, a štědře obdaroval staříka, jehož bolely ruce po skončeném úkolu.

„Naříkal sis, dědku, na nezaměstnanost. Dnes ses natočil klikou u flašinetu za celý měsíc. Doufám, že se hned tak brzy neukážeš.“

Většinou prováděl Hašek dobré činy skrytě, aby se o tom nikdo nedověděl. Vyhledal na periferii ženu, které utekl muž a zanechal ji v bídě s několika dětmi. Ovšem dostavil se silně podnapilý, a jakmile vstoupil do chudého příbytku, okamžitě poslal ubožákům pro jídlo a sobě pro pivo. Popíjeje vyčítal ženě, že neuměla se svým mužem zacházet, že sama vyštvala z domu toho chudáka nešťastného, který si ze zármutku namluvil mladičkou holku, aby zapomněl na přestálé útrapy a svízele manželství. Žena se rozplakala a přísahala,

že nemá pražádné viny, protože její muž běhal hned po svatbě za každou zástěrou, volný čas trávil v hospodě a domů chodil jen se vyspat. Toto obvinění muže se Haška dotklo.

„Jak jste si vlastně představovala chlapa? Snad jste si nemyslíla, že bude po práci dřepět u vás a bude vám pomáhat mýt podlahu a prát pleny na děti? Všechny ženské jste stejné a pak se divíte, když vám opravdový mužský práskne do bot. Pořádný chlap se nebude se žádnou ženskou dlouho otravovat.“

Opuštěná žena spustila křik a začala se hádat. Když se Hašek dostatečně vyřval a vypil několik džbánů piva, zvedl se a rozloučil:

„Uznáte, že se nebudu hádat se ženskými, s nimiž jsem už dávno zúčtoval. Jediné, co mohu pro vás udělat, že se na vás občas přijdu podívat, jak se vám a dětem vede. Málem bych byl zapomněl. Tady máte nějaké peníze, které posílá jeden pán, jehož nesmím jmenovat.“

Hašek hodil na stůl hrst zmačkaných bankovek, a než se převržená ubožačka vzpamatovala, uháněl už podivný dobrodinec ulicí, přemýšleje, jak by lehce nabyl peněz, jichž právě stejně lehce pozbyl.

Stával se i krutým k lidem, jimž pak pomohl. Vysmál se žebrákovi, že věří na lidskou dobrotu, a nakonec se rozhorlil, když se žebrák zastával lidí.

„Žebrota je nanejvýše nemravná neřest veřejnosti. Ty žebráš, kamaráde, a kazíš své spolubližní, kteří se domýšlejí, že jsou útlocitní, jestliže ti vrazí do ruky nějaký ten groš. Každý si u tebe může za babku vykoupit království nebeské, a přitom okrádá hejna chudáků ve velkém. A ty se ponižuješ v nejzbabělejší kreaturu, zuboženou a nemohoucí, abys působil na nejpitomější lidskou vlastnost, jakou je soucit. To je oboustranná přetvářka, neboť neexistuje lidský soucit, a ty bys raději kradl, kdyby ses nebál. Jsi lump, jenž plně odpovídá společenskému řádu a požadavkům kapitálu. Náležíš ke dvoru bohatých buržoustů, kteří se cítí šťastni, vidí-li někdy bídáka, jenž se plazí v prachu pro drobky spadlé z plného žlabu.“

Obyčejně však určitým způsobem obdaroval pohaněného žebráka, zejména když vyzozoroval, že chudák nežebrá z profese. Stejně se vysmíval lidem, kteří udíleli milodary.

Do hospod chodívali žebráci a nuzáci, spoléhající na stud pijáků, kteří před sebou zakrývají trapné rozpaky nemírného pijáctví tváří v tvář lidské bídě tím, že hodí několik halířů do žebrácké mošny. Hašek se v takových případech málokdy zdržel, aby neztropil krutý žert.

Seděl ve společnosti bohatých vlastenců, kteří hovořili o politice a nadávali socialistům, a do hostince se vplížil bezruký mrzák. Nebyl číšníkem z toho elegantního lokálu vyhozen jako řada všelijakých poloztracených existencí, hledajících záchranu v noci po putykách, neboť číšníkovi bylo zřejmě bezrukého líto a radši odešel z místnosti.

Páni se kysele zatvářili, když mrzák přistoupil ke stolu a prosil o almužnu, že se nemůže živit. Hašek dobře postřehl, že by každý z přítomného panstva nejraději vzal na trosečníka života hůl a vyhnal ho ven na ulici, i vybuchl rozhořčeně, jako by sám byl milionářem, jenž nerad přichází do styku s chudáky:

„Co si to dovoluujete, chlape? Jste v plné síle a nestydíte se obtěžovat nás žebrotou? Nic mu nedávejte, pane továrníku. Prosím, jen se na toho muže dobře podívejte. Vždyť by chlap mohl skály lámat, jaké má plece. A ten zdravý hrudní koš! Nemluvte, člověče. Do toho nám nic není, že jste nechal obě ruce ve stroji. A dobře vám udělali ve fabrice, že vás pak vyhodili. Vy jste více nechtěl pracovat a myslil jste si: – Živte si mě, když jsem u vás ztratil ruce. – Ano, takový jste, ale zapomněl jste, že se na světě musí v potu tváře pracovat, jinak nejsou koláče. Nepovídejte, vy byste mohl ještě hodně pracovat, kdyby se vám nelíbilo courat po hospodách a propíjet peníze, jež vám naivní a dobří lidé dají, aby se na vás dlouho nekoukali.“

Pan továrník zastrčil peněženku zpět do kapsy a radostně sdílel Haškovy názory:

„Máte pravdu, pane Hašku. Ten člověk by mohl jít za hlídače nebo za skladníka. Proč nechcete pracovat?“

Ostatní páni se cítili povzbuzeni a každý z nich křičel po svém:

„Jděte si shánět místo a neobtěžujte lidi.“

„Kdo hledá – najde!“

„Nepodporuji zásadně žádné povalovače.“

„Pracujte nohama, nemáte-li ruce.“

„Jděte k poště za listonoše.“

„Koukejte, ať jste za dveřmi, nebo zavoláme strážníka.“

Mrzák nebyl mocen slova omluvy nebo odporu. Ponížen, zdeptán těmi hrubými slovy, jež ještě veřejně neslyšel, vypotácel se ze dveří.

„Měl načase, že odešel, kudy tesař nechal díru,“ křičel Hašek. „Ještě chvíli, a byl bych toho lenocha vyhodil. A víte co, pánové? Poběžím za ním a nechám ho sebrat pro potulku a nedovolenou žebrotu. Pane továrníku, zapravte moji útratu, kdybych se s tím chlapem náhodou zdržel.“

Na ulici Hašek dohonil mrzáka a nacpal mu peníze do kapsy.

„Odpusť, kamaráde. Chtěl jsem ti ukázat pravou tvář lidí, u nichž se ucházíš o pomoc. Jsou to hyeny. Nech pro dnešek žebroty a pojď se mnou do nějaké putyky, kde si spolu pohovoříme jako dva dobří kamarádi. A na tu bandu se vyflákni.“

10

Přetvářka

Uvykl jsem setkávat se s Haškem za rozmanitých okolností a v podivných situacích, ale přesto jsem byl nesmírně udiven, spatřiv Haška na Příkopech v gumovém plášti, sportovní čepici na uších a se skřipcem na nose. Haškův nos nebyl stvořen pro podobnou ozdobu a udržel ji pouze na své dolní tlusté části, takže Hašek musil naklánět hlavu dozadu, aby skřípec nespádl. Celý Haškův zjev nasvědčoval jakési kromobyčejné události nebo nadcházejícímu dobrodružství. V pravici svíral spisy.

Vyprskl jsem smíchy, jakmile jsem se probral z prvního překvapení.

„Nesměj se, idiote,“ důstojně mne oslovil Hašek. „Jen pitomci se smějou vědátorům. A já se zde procházím, očekáváje svého mecenáše, jenž mne bude financovat, abych dopsal své vědecké dílo, jež jsem ještě nezačal. Teď víš vše a vyzývám tě, aby ses choval s patřičnou vážností po boku tak učeného muže, jímž se stanu od nejbližšího okamžiku, až se před námi objeví mecenáš. Máme tady na Příkopech spolu schůzku. Včera jsme se poznali u Fleků a já jsem se mu později prohlásil jako spisovatel vědeckých knih, když ten vážný pán ustavičně horoval pro vědeckou literaturu a opovrhoval beletrií, že prý kazí vkus obecenstva na úkor vědeckých spisů. Řekl jsem mu, že jsem mnoho prozkoumal v oboru vědy a že píšu ohromně obsáhlé dílo o předhistorickém člověku, respektive diluviálním člověku. Naráz jsem byl jeho a milovník vědy nedopustil, abych za sebe platil. V kavárně U Tří košů se mi vyznal, že by k smrti rád vydal nějakou vědeckou práci, poněvadž prý však nevládne dobře perem, spokojil by se pouhým financováním nějakého odborného spisu. Je logické, že k ránu se zavázal písemnou smlouvou, že vydá Diluviálního člověka, ovšem s tou podmínkou, že bude na knize vy-

tištěno jeho jméno jako nakladatele. To jsem mu po delším zdráhání povolil, jakmile přislíbil, že mi dnes vyplatí větší peněžní zálohu, abych mohl klidně pracovat na svém vědeckém díle. Představím tě svému mecenáši jako profesora orientálských jazyků.“

Procházeli jsme se s Haškem delší dobu na Příkopech, ale mecenáš se neukazoval. Hašek si ulevoval:

„Obávám se, že mne to hovado v noci oklamalo. Chlapa asi zblbnul alkohol, zmocnila se ho touha po vědě a já mu sedl na lep. Dvě hodiny jsem promarnil, abych si opatřil nezbytné součástky ústroje hodného muže vědy. Nestrkej do mne, aby mi nespádl skřipec. Půjčil mi jej vrchní Patera z Unionky a nesměl bych mu víckrát na oči, kdybych ta skla v pořádku neodvedl. Teď se tady promenuji skoro hodinu mučen pekelnou žízň a přetvařuji se na učenou opici. A to všechno provádím kvůli potrhlému pitomci, který si umínil promrhat své jmění v zájmu a pro slávu vědy.“

Přešli jsme opět Příkopy od Prašné brány k Václavskému náměstí a zpět, aniž jsme v proudících davech objevili příštího Haškova mecenáše. Hašek zuřil a hlasitě proklínal všechny podivíny.

„Mor na vědu a zavřít všechny učené potřeštence do blázince! Hned bych odložil přetvářku a vtrhli bychom do hospody, kdybych měl peníze.“

„Nazdar, Jardo,“ náhle vykřikl malý tělnatý muž se širákem na hlavě a uchopil Haška za ruku. „Co provádíš v tomto úboru na Příkopech?“

„Očekávám zde pana doktora Kramáře, s nímž mám vážnou politickou poradou. Mladočeši mne lákají do své strany a musím se dnes rozhodnout. Myslím, že přistoupím s celou stranou mírného pokroku v mezích zákona jako odbočkou. U mladočechů nám kyne slavná budoucnost, bratře poslanče.“

„Vždyť jsi se poslední dobou exponoval u sociálních demokratů,“ hihňal se poslanec. „Ty měníš politické přesvědčení jako ponožky.“

„Předně, bratře poslanče, neměním ponožky, neboť zásadně nosím onuce nebo si balím nohy do papíru, a za druhé, dobře víš,

že jste mne z vaší strany vyhodili jako politického vyvrhela. Toho jsem si od národních socialistů za svoji obětavou práci nezasloužil.“

„Vždyť jsi brojil proti naší straně.“

„Tomu se říká poctivá práce. Nechtěl jsem se přetvařovat a chválit takové svinstvo, jakým byla vaše strana zaneřáděna, bratře poslanče.“

„O tom nemluvme,“ bránil se poslanec jako napadený křeček. „S tebou přece nemohu polemizovat. Mlč, Jardo, zachoval jsi se hanebně. A teď jsi jistě zase něco provedl sociálním demokratům, že chceš znovu předsedat.“

„Poněvadž mi pan doktor Kramář činí výhodné návrhy, bratře poslanče, a pak nevím hodiny ani dne, kdy budu sociálními demokraty vyhozen na dlažbu.“

„Inu, ty si nedovedeš počínat vážně,“ zubil se poslanec.

„Protože se nemohu dlouho přetvařovat. Mysli si, co chceš, ale věz, že jsem ryzí charakter. To by byla špatnost, kdybych ti předstíral bůhvíjaké důvody, proč s tebou mluvím, a zatím bych sledoval jenom ten hamižný cíl, abys mi půjčil tři koruny. Já jsem tak poctivý, že ti o podobnou nicotnou půjčku řeknu zpříma a bez obalu.“

Poslanec se znova rozesmál a dal Haškovi žádané mince, které Hašek vážně vsunul do kapsy a poznamenal:

„Doufám, že nebudeš nikde vypravovat, že jsi mne podplatil, abych věnoval své sympatie vaší straně, že sis koupil moje politické přesvědčení. Proto se raději rozejdeme, aby nevzniklo podobné podezření, kdyby mne pan doktor Kramář viděl s tebou pohromadě.“

Hašek stiskl překvapenému poslanci rychle ruku a otočil se k němu zády.

„Teď navštívíme hospodu, protože mne mecenáš asi obelhal. Pomstím se mu. Napíšu o něm v hostinci povídku, jak dělal za své peníze vola a financoval celou vědeckou společnost, jež byla složena ze samých taškářů, přetvařujících se za učence.“

U Prašné brány vyrazil na Haška starý pán vousatého a ustrašeného vzezření.

„Odpust'ťte, pane spisovateli, že jsem vás nechal dlouho čekat, ale zdržela mne porada s mojí ženou, jež za nic na světě nechce přivolit, abych spekuloval se svými penězi v takovém pochybném – jak bych to řekl – nejistém obchodním odvětví, jako je vědecká literatura. Promiňte, pane spisovateli, že nemohu investovat peníze do vaší práce, i prosím vás, abyste mi laskavě vrátil moji smlouvu, kterou jsem s vámi napsal ve značném opojení mysli. Uznáte, že nemohu jednat proti vůli své paní a způsobit si domácí tragédii. Proboha vás prosím, pane spisovateli, neničte mne a vraťte mi moji smlouvu.“

Haškovu mecenáši zarosily se zraky i hlas se mu třásl pohnutím, ale Hašek rozburácel se mocným hlasem, až se lidé zastavovali:

„Nikdy vás nepustím ze smlouvy. Vy jste smlouvu podepsal a do-
kážu vám svědky z včerejší noci, že jste nebyl ožralý. Pane, dopustil
jste se podvodu a poškozujete mne, protože jsem již dal zálohu
v tiskárně a objednal plakáty, které mají hlásat veřejnosti, že jste
se ujal záslužného díla a budete vydávat mé vědecké spisy. Jednáte
hanebně a zbaběle, pane. To jste přítel vědy? Styďte se, že se bojíte
ženské a zavrhuje celou vědu pro laskavý pohled ženy, jež si za
ty peníze koupí kožich a jiné tretky.“

Mecenáš div před Haškem neklekl. Úpěnlivě prosil Haška o mi-
lost, že by se nesměl domů vrátit bez té smlouvy, kterou chce jeho
žena vlastnoručně spálit, a doprovázel svoje prosby tichým pláčem.

„Kozla se starám o to, co chce vaše žena spálit. Ať se spálí sama!
Kdo mi teď nahradí moje výlohy?“ neústupně vykřikoval Hašek.

„A mnoho-li obnáší vaše hotové výlohy, pane spisovateli?“

„Několik set korun, ba i více.“

„Pro Kristapána, pane spisovateli, já nebudu smět domů.“

„Buďte rád. Já také nežiju doma a pranic mi to nevadí. Mohl jste
vědět, že věda vyžaduje velikého nákladu. To není bednička syreč-
ků, přáteli.“

„Zničíte mne, pane spisovateli. Já se zastřelím,“ lkal mecenáš.

„A to zas ne,“ rozkřikl se Hašek a popadl přítele vědy pevně pod paží. „Dokud nezaplatíte moje výlohy, nesmíte se zastřelit. Pak si dělejte se svým hříšným tělem, co chcete, spáchejte třeba harakiri, ale dříve neodejdete z tohoto světa, dokud nepřivedete své účty do pořádku.“

„Požádejte v tiskárně, aby vám zálohu vrátili, já tam půjdu s vámi, nechtějte, na kolenou vás prosím, abych to platil. Raději skočím pod elektriku,“ zaštkal pan mecenáš a chtěl se vyrvat Haškovi, jenž však svoji oběť stiskl ještě pevněji, až polapený ctitel vědy zakvíkl.

„Zaplatte, nebo vás odevzdám do rukou spravedlnosti,“ vyřkl Hašek ortel.

Přitom mu spadl skřípec na chodník a skla se rozbila.

„Hled'te, čím jste vinen! Nová výloha a k tomu strašlivá škoda, neboť to byla americká skla z Washingtonu, jež zde nedostanu. Jsem odsouzen na několik týdnů k nečinnosti, než obdržím nový skřípec z Ameriky. Bez skřípce nemohu vědecky pracovat.“

„Pane spisovateli, jsem ochoten nahradit vám část vašich výloh,“ smlouval nešťastný mecenáš, jenž vzbuzoval útrpnost okolostojících.

„To je vaší svatou povinností a žádnou ochotou,“ přísně zdůraznil Hašek. „A kolik byste dal?“

Mecenáš položil ruku na náprsní kapsu, jako by se bál, že mu zmizí peníze pod Haškovým pohledem, a nesměle zašeptal:

„Dal bych třicet korun.“

„K smíchu. Slyšel jste, že mám tisíkové škody a výlohy, a nabízíte mi takový pakatel. Z čeho budu živ ve své nezaměstnanosti, zaviněné vámi? To je těžká urážka mé vědecké potence, nabízíte-li mi za několik týdnů pár korun. Celý vědecký spis bych za tu dobu napsal, a víte, jakou cenu mají moje práce? Dejte mi aspoň sto padesát korun.“

„Pro Ježíše Krista, pak nesmím přes práh domova. Dal bych vám padesát korun, kdybyste mne pustil, pane spisovateli.“

Po dlouhém dohadování a smlouvání vyplatil zkrušený mecenáš Haškovi sedmdesát pět korun a pár desetiníků. Přijav smlouvu od Haška, rychle nastoupil do tramvaje, aby se vrátil k ženě se svojí drazé vykoupnou kořistí.

V hospodě se Hašek radoval, že se mu podařilo potrestat zbabělost ctitele vědy.

„Zbavil jsem ho přetvářky, starého uličníka, který stál přede mnou jako kluk, když pustí do kalhot. Já ho naučím opravdově si vážit vědy! Takový zbabělec se ožere a pak se přetvařuje, že je milovníkem vědeckých spisů, opovrhne a nadává beletrii, jako by to byla neřestná škodná, a co je nejhorší, že takový opičák terorizuje své okolí, aby se rovněž přetvařovalo. Musil jsem si před ním hrát na učence, když jsem se s tím idiotem nechtěl hádat a chtěl mu imponovat. Ano, kamaráde, jsem velmi často nucen se přetvařovat. Málokdy vlezu někam bez škrabošky a zakuklení. Přetvařuji se, abych něco slyšel a viděl, a přetvařuji se též, abych snáze prolez životem a urval na tu skývu chleba nebo na pár kapek chlastu. Kdo chce s vlky být, musí s nimi výt. Osud mne zavál mezi národní socialisty, kteří mne posadili do redakce svého listu. Dost dlouho jsem tam vydržel, neboť jsem se přetvařoval. Ale všechno má svůj konec, a zejména moje přetvářka. Což jsem měl dělníkům stále lhát, že se jejich vůdcové o ně starají a že udělají ráj na zemi? Byl jsem za stávky vyslán do venkovského města na schůzi, abych tam řečnil. Když jsem stál tváří v tvář poctivým dělníkům, kteří se bili za větší sousto, tu ze mne spadla přetvářka. Zapomněl jsem, že jsem na národně socialistické schůzi, a mluvil jsem, jak jsem skutečně smýšlel a co jsem věděl: že páni poslanci hrají celé noci U Zlaté husy karty, že předáci už stávku zradili a že by se dělníci měli na takovou stranu vykašlat. Zpočátku dělníci naslouchali a bavili se jako sousedi poslouchající klepy z intimního života svých bližních, ale pak nastal kravál, když jsem nadával na celou stranu a její vedení. Vyletěl jsem na ulici a hnali mne až za město. Druhého dne mne vyhodili v Praze

z redakce. Moje přetvářky vždycky končí nějak podobně. Pravidelně fiaskem. Mockrát jsem byl bit, když jsem pronášel své názory příliš hlasitě. A také jsem dostal často bití za svoji přetvářku. Schválně někdy provokuji, stavě se jako zcela jiný člověk a pronášeje vymyšlené názory, které musí podráždit pitomé hlavy.“

Hašek se napil mocným lokem a udeřil na stůl.

„Snad byste nechtěli, volové, abych byl takový idiot jako ti druzí a ukazoval svůj charakter i kecal si rozum, co na srdci, to na jazyku! Kam bych to přišel! Ještě by se ze mne stal takzvaný pořádný člověk a zblbnul bych. Ondy mne pozval jeden finanční rada do vinárny. Sedělo tam více podobných pánů a před nimi mi rada začal domlouvat, abych zanechal nezřízeného života, toho věčného nepořádku, vrátil se k rodině nebo si najal slušný byt, vzal si hospodyní a žil slušně a střídme jako každý jiný občan, jenž chce býti své vlasti a národu užitečným. Spisovatel má prý býti národu vzorem, a nikoli odstrašujícím příkladem. Pak se prý změní i moje divoké názory a způsob psaní. Ted' prý je z každé moje povídky cítit alkohol, a proto se nesmím divit, když mi ze slušných redakcí práce vracejí. Měl bych se prý přizpůsobit spisovateli Ignátu Herrmannovi, jenž žije spořádaně jako úředník nebo rozumný živnostník. Přisvědčoval jsem radovi, a ostatní pánové mne rovněž napomínali, že prý je mne veliká škoda, že prý bych takhle skončil někde ve škarpe nebo v kriminále a v nejlepším případě v blázinci. Rozplakal jsem se, pozoruje tolik zájmu o mne, a prohlásil jsem, že jsem bídny lotr, alkoholik a lehkomyšlný lump, jenž nepatří mezi slušné lidi. Pánové mne těšili, že prý není ještě tak pozdě, abych se nemohl polepšit. Byl jsem ukrutně dojat, na mou černou duši, a přísahal jsem i zaklínal se při památce svých rodičů, že ihned začnu nový život, obrátím se a přestanu psát pitomosti. Rovněž jsem přislíbil, že prostuduji Beneše-Třebízského, Jirásku, Herrmanna, Popelku Bilianovou a Olgu Fastrovou, abych se naučil psát ušlechtilou literaturu. A požádal jsem radu, aby mi poručil velkou láhev minerálky. Z toho měli pá-

nové takovou nehoráznou radost, že pro sebe objednali deset litrů vína a k tomu popíjeli kolo kořalek za kolem. Můžeš si domyslit, jak toto obracení lotra na správnou cestu skončilo. K ránu byli pánové namol a jelo se do bordelu. Před vchodem mne rada objal a křičel: „Přísahěj, Jaroušku, že se budeš před děvčaty slušně chovat a že si se žádnou nezadáš. Ty nám musíš být všem zářivým příkladem!“ V bordelu se pánové dorazili, váleli se pod stolem a chodili s holkama na pokoj, pokud mohli. Rada už mne nepoznával, nazýval mne Karličkou, šmatal mi po stehnech, dělal mi neslušné návrhy a strkal mi peníze, že prý mne bude do smrti milovat, ale jeho stará že se nesmí ničeho dovědět. Naplácal jsem panu radovi hubu a utekl jsem. Za několik dnů jsme se sešli ve vinárně U Petříků. Rada si přisedl ihned ke mně a všem přítomným vypravoval, že se mu podařil se mnou zázrak, že jsem se změnil v pořádného člověka. Všichni se rozchechtali a policejní rada Burianek řekl: „Prosím tě, Franci, neblázni. Dnes se vyspal Jaroušek u nás na čtyřce a teď léčí kocovinu.“ Finanční rada se zarazil a vzdychl: „Způsobil jste mi veliké zklamání, pane spisovateli!“ A nakloniv se ke mně, zašeptal mi důvěrně: „Proboha tě prosím, Jaroušku, nevypravuj nikomu, že jsme byli v salónu U Goldšmídů a co jsme tam vyváděli. A dej si, na co máš chuť. Všechno zaplatím.“ A víckrát mne neobracel na cestu mravného a spořádaného života.“

Hašek dopil a zaplatil.

„Pojďme se projít někam na předměstí.“

Na Žižkově si upnul gumový plášť ke krku a vážně kráčel ulicemi. U kostela si hrálo několik pobledlých a vyzábělých dětí proletářů. Hašek se u nich zastavil a zakýval vycítavě hlavou.

„Což nevíte, dětičky, co se sluší, jde-li velebný pán kolem? Řekněte hezky Pochválen Pán Ježíš Kristus, i dostane se vám snad odměny.“

Děti vypískly sborem:

„Pochválen panškristus.“

„Dobře, dětičky. Je vidět, že vaši rodičové nezapomínají vás vychovávat ve víře svých otců. Řekněte jim, že jste hovořili s veleb-

ným pánem, který vašim rodičům vzkazuje, aby se nikdy nepustili pánaboha.“

Pak štědře děti obdaroval.

„Ne, abyste peníze promlsali nebo prohýřili. Dejte si je do prasátka. To je taková pokladnička pro hodné dětičky. Se spořivostí nejdál dojdeš. Pamatujte si, že vám to řekl sám velebný pán.“

Nebyli jsme ještě za kostelem, když se ozval asi desetiletý kluk:

„Hovno velebnej pán, ale starej flamendr!“

Hašek se usmál, vesele zahrozil na kluka a obrátil se ke mně.

„Vidíš, proletářský uličník nesedne na lep žádné přetvářce.“

11

Na vojnu

Po vypuknutí války jsme s Xenou bydlili na Vinohradech v Lužické ulici, kde nás Hašek často navštěvoval. Znali jsme jeho zvyky a vždy jsme ho ihned uložili na pohovku.

„Jen se vyspi, Hašíčku, víme, že sis přišel odpočinout.“

Po krátkém spánku se Hašek cítil jako znovuzrozen. Umyl se a byl čilý, jako by spal celý život. Jen se mu poněkud trásly ruce.

Pomáhal vařit, procházel se po pokoji s rukama složenýma na zadku nebo se povaloval na pohovce, popíjel černou kávu s rumem a ustavičně žvatlal. Povídal, co mu slina na jazyk přinesla, a nejvíce o válce. Tu jsem pokaždé pozoroval u Haška zvláštní vzrušení. Sledoval všechny události, podrobně studoval plány bojišť a znal všechny anekdoty i utajované příběhy. Jednou se po delší přednášce o bezhlavosti a pitomosti rakouských generálů odmlčel a po chvíli prohodil:

„Škoda že nejsem vojákem.“

Xena se rozesmála.

„Co by tam s tebou dělali? Ty bys celou armádu demoralizoval.“

„Ba ne, Xeničko, choval bych se jako každý jiný voják, abych to poznal všechno hodně zblízka. A pak bych se někam podíval, třeba do Ruska. Mě už pálí v Praze půda pod nohama. Mám tady jen přihlížet, jak sem přivázejí raněné, a poslouchat, že bude po Vánocích po vojně? Jakživ jsem se v Praze tolik nenudil. Ani hřmění děl tady neslyšíme, a shodí na Prahu nějaký ten aeroplán pumy a bomby? Nic. Pranic se neděje. Jenom se lidé krčí a bojí se nahlas mluvit, neřkuli nadávat. Je to nuda, obrovská nuda. Přál bych si být aspoň v kasárnách, když ne někde v bitevní vřavě, v dešti kulí a granátů.“

Obyčejně u nás Hašek zůstal dva tři dny. Nikdy se neloučil, když odcházel. Naopak, vždycky říkával, že si běží obstarat nutné záležitosti po redakcích a že se co nejdříve vrátí.

Potom jsme Haška opět delší dobu nespatriili.

Haškovy návštěvy se opakovaly v neurčitých časových intervalech. Asi nás vyhledával, když už neměl, kam se obrátit.

Po několika týdnech vevrávorál k nám Hašek a okamžitě klesl na pohovku s radostným výkřikem:

„Včera jsem byl odveden.“

Vzápětí usnul.

„Jaroušek má s tou vojnou něco za lubem,“ podotkla Xena.

Jistěže měl. Považoval válku za veliké dobrodružství, jež mu mohlo poskytnout mnoho zajímavé látky i typů. A válka skýtala též možnost k toulání. Porozuměl jsem mu.

„Jarda se hrne na vojnu z tuláckého pudu, jako by šel česat chmel.“

Vyspav se, nechtěl Hašek o vojně ani slyšet.

„Nechte mě,“ odpovídal na všechny otázky a narážky na vojenské záležitosti. „Užiju toho ještě víc než dost, tak mě s tím krvavým řemeslem nemuňte. Hovořme raději o umění.“

Xena vyjekla smíchy.

„Nesměj se, Xeničko,“ naoko se mrzel Hašek. „Nepředstavuj si mě jako to boží hovado, jež neví, co činí. Mám také své názory o umění jako jiní spisovatelé, například Quido Maria Vyskočil, Jiří Karásek ze Lvovic, Brodský atd. Víím dobře, že mě nikdo v Čechách nepovažuje za vážného spisovatele, jehož díla mají trvalou literární hodnotu, víím, že se soudí o mých spisech jako o psině z chlastu, ale proč bych nemohl mluvit o umění? I kdyby mi Skružný v Humorech a jiní redaktori vrátili ještě desetkrát tolik povídek, kolik mi jich hodili zpět pod nohy, přece mě neumlčí a nevezmou mi moje umělecké názory.“

Hašek popošel k oknu, zadíval se ven a prudce vyrazil ze sebe, jako by se chtěl zbavit nesnesitelného břemene:

„Sakra, kde v přítomné době slyším nebo čtu něco kloudného umění? Ve válce prý mlčí Múzy, avšak zdá se, že oněměly už dříve. A většina pánů umělců propaguje prakticky svůj umělecký názor

tím, že přestávají tvořit a pokračovat dál v pátrání po objevech, jakmile se trochu uchytili a ohřáli na veřejnosti. Nepokládám sebe za žádného umělce, ale soudím, že umění znamená odhalovat pravdu v její podstatě. Umění je věčný pohyb, je nutno pořád rýt a hrabat se povrchem dolů do hloubky. Je lhostejno, jakými prostředky se tak činí, totiž jakou mají povahu, zda tragickou, nebo komickou, ale technika musí mít svůj silný výraz, neboť je nástrojem umělcova ducha. Líbí se mi moderní směry, například ve výtvarnictví. Líbí se mi kubismus, protože vyjadřuje prostor na plátně novým způsobem. Kašlu na přírodu, tak jak ji podává fotografie, neboť v přírodě vždycky vidím mnohem víc a vůbec zcela jinak se mi jeví, než ji reprodukuje foto nebo někteří malíři. Totéž je v literatuře. Jsem anarchista, a již proto hledím na život jinýma očima. Rozhodně však sociální hnutí, rozdíly, nárazy a vývoj jsou mi daleko znatelnější i nesmírně důležité pro moje literátství. Otročina a blbost lidská, jež snižuje úroveň života na nejnižší stupeň, vládnou světem a proti tomu neřádstvu nutno bojovat. Ano, přátelé, i v umění se má zračit boj. Dnes je povinností umělce, aby ukazováním pravdy bojoval proti temným mocnostem, ovládajícím lidstvo jako stádo dobytka na pampách. A překresli tu pravdu, kamaráde, přežeň lidskou obludnost, a bude to jen na prospěch dobrému dílu. Myslí, že v nedaleké budoucnosti se umění stane mocným činitelem. A nejpotřebnějšími budou umělci, kteří projeví veliký lidský názor na život a půjdou bezohledně za pravdou. Měšťáctví, samolibost, koketerie a malichernost jsou příhanou umělcovou. Na ty hnusné vlastnosti každý literát zajde. Kamaráde, musíme být silní, abychom nezabředli do hnoje. Snad by se nám tam dobře žralo, ale shnili bychom. A umění je život v nejostřejším pohybu, živá pravda dýchající svou podstatou. Nenávidím hnilobu a stojaté vody. Teď vidíme, jak to bylo všechno zbahnělé, zmrtvělé i zblblé, a smečka vládců světa žene lidstvo proti sobě, aby se navzájem pobíjelo. Nejsem žádný humanista, abych zavrhoval boj, ale bojovat ve prospěch kapitálu

a nevědět, proč jít na smrt, to je vrchol lidské blbosti. Když boj, tak opravdový boj. Pobíjet ve jménu určité myšlenky, to si dám líbit, a vědět, proč a za co dostat kouli do hlavy. Ježíšmarjá, krucifix, lidi dobří, já bych se pral jako Herkules, kdybych měl k tomu povahu a svaly. Takhle se musím spokojit, že píšu všelijaké psiny, o nichž mají páni kolegové nejhorší mínění. A pak se nemám ožrat, když tu hroznou pravdu vidím za každým krokem trčet před sebou jako šklebící se sfinx, a já nemohu pomoci? Kamaráde, vzhůru do hospody! Ten váš rum je slabý a je ho v láhvi na dně. Dnes se nachlastáme pro umění! Totiž, i chlast náleží do oboru umění. Mnoho pravdy najdeš v opilství. Věř, Xeničko, alkohol mi ukázal hodně lidí, jakými jsou v podstatě, a pak alkohol svádí k sdílnosti.“

Z hospody se Hašek pustil pozdě v noci do vnitřního města. Na rozloučenou křičel:

„Dnes musím upít červa. A běda nějakému idiotovi, přijde-li mi do rány.“

Pak se Hašek dlouho neukázal.

Až jednou v noci jsme byli probuzeni z nejtvrďšího spánku mocnými údery na dveře bytu. Vyskočil jsem a křičel za dveřmi:

„Který pacholek nás nenechá spát?“

Na chodbě se ozval nesrozumitelně huhňavý hlas:

„Otevři, Longene, to jsem já. Je mi strašně zle a patrně je mi souzeno, abych u vás zemřel.“

Otevřel jsem a posvítil si na nočního příchozího. Byl to Hašek. Nos měl ovázaný zkrvaveným obvazkem a zhluboka dýchal ústy jako lekající kapr.

„Kdo ti to udělal?“

Avšak Hašek neodpověděl. Pouze ze sebe vyrazil temný skřek a skácel se na pohovku. Gestem mi naznačil, že žízní. Podal jsem mu sklenici vody, kterou vypil bez odporu, nadzvedáváje si obvazek nad ústa. Pak mi pokynul, abych odešel, a obrátil se ke zdi, žalostně vzdychaje.

V šest hodin ráno se ozvalo nové bušení na dveře. Otevřel jsem vzteky bez sebe. Domovnice přede mnou uskočila na schody, a vzta-
hujíc ruce proti mně, křičela zoufale:

„Pro Krista Pána, nechodějí ke mně, mají v bytě koleru. Jejich pan
bratr přišel v noci rovnou z bojiště.“

„Co to povídáte?“

„Můj starej šel v noci otvírat, a tu vrazil do domu váš pan bratr
se zafačovaným obličejem a povídá: ‚Já jsem bratr pana Longena
a přijel jsem rovnou z bojiště a mám koleru.‘ Starej před ním utek
do sklepa a teď běžel do špitálu dát se prohlídnout. Takový nemo-
ce nemůžeme v domě trpět, to uznaj, a nejlíp bude, když odejdou
s panem bratrem do špitálu.“

Vysvětlil jsem domovnici její omyl.

„To sou ale hloupý žerty,“ křičela babka. „My sme se starým
už celou noc nezamhouřili oka a starej furt běhal strachy na zá-
chod, jestli se nenakazil. To je smutný, že takovej pan spisovatel
nemá rozum a tropí si z lidí bláznů. A zůstal starýmu dlužen za
otevření.“

To byla příčina, proč Hašek postrašil domovníka. Sdělil jsem
rozmluvu s domovnicí Haškovi, jenž nadzvedl zakrvácený obvazek
a zlostně huhňal:

„Zatracený idiot. Musil jsem mu to říct, protože se mě při otevře-
ní polekal a nechtěl mě vpustit. A pak jsem přišel bez halíře. Posled-
ní šesták jsem dal sluhovi na záchranné stanici. Člověče, spustila
se mi včera večer z nosu krev a tekla a tekla, jako když píchne do
vola. Mám asi nadbytek krve a to jsou smutné příznaky. Doktor
mi vrazil do nosních dírek dva pořádné tampóny až do krku, že se
dusím. Smůla mne pronásleduje v životě. Ted' zrovna onemocním,
když mám rukovat na vojnu. Jestli mi to krvácení nepřestane, tak
si uříznu nos a půjdu do války s dírou v hlavě.“

Haškovi opravdu nebylo dobře. Celý den proležel, nevzal sousto
do úst a těžce dýchal, i odmlčel se. Mluvení mu činilo potíže.

Vrátili jsme se k půlnoci z představení. Hašek se rychle posadil, a šermuje zoufale rukama, s námahou zahuhňal:

„Zle – lékaře – rychle...“

Úprkem jsem běžel pro lékaře. V třetí ulici jsem zvonil na doktora Alinu, jemuž jsem vysvětlil Haškův případ. Pan doktor se oblékl a šel.

Hašek se podobal mrtvole. Jen hekal. Lékař vyměnil obvaz, a tu se ozval Hašek skomírajícím huhňáním:

„Není to smrtelné, pane doktore?“

„Prozatím se nemusíte ničeho tragického obávat, ale omezte pití.“

„Slibuji. Přestanu chlastat. Já bych teď nerad umřel, když mám jít bojovat na frontu.“

Následujícího dne se Haškovi přitížilo. Přidružila se horečka. Házel sebou na pohovce jako polapená velryba a vzlykal i propukával v zuřivost.

„Lehce se řekne, omezte pití! Nechlastám, a je mi ještě hůř. Krev mi crčí zadem do chřtánu. Vykrvácím. Pak mějte důvěru k lékařům. Ucpě mi nos novými špunty z vaty, zakáže mi pít, a umři, chlape. Kruci, já nechci chcipnout jako podřezané prase.“

V noci Hašek nápadně ztichl. Seděl jsem u něho, abych mu posloužil, ale Hašek vše odmítal. Pojednou mne uchopil za ruku a zachrčel:

„Odvez mne do nemocnice. Vysílením sebou nemohu ani hnout. Život je blbá mizérie, ale přece se mi nechce ze světa. Musím do války. Tam něco najdu. Tady je pozvolný rozklad. A revoluce nebude.“

Ráno byl Hašek převezen do vinohradské nemocnice. Primář doktor Semerád srdečně přivítal nemocného Jarouška, avšak po lékařské prohlídce neváhal ušetřit Haškovi napomenutí:

„To je vážná výstraha, Hašíčku. Každému chlast nesvědčí a vy nejste žádný statný sedlák nebo námořník. Nemáte pevnou konstrukci a vaše srdíčko je otřeseno. Omezte pití, Hašíčku. Vás by bylo škoda, kdybyste předčasně zhasl.“

„Ježíšmarjá, lidi dobří, napřed mi pomozte, uzdravte mě, a pak můžete krákorat, abych omezil pití. Teď polykám jenom vlastní krev, jež mi teče do hrdla, a to je odporný nápoj.“

Během týdne se Hašek začal pozdravovat. Jakmile mu trochu otrnulo, už byl ve svém živlu. Bavil se s lékaři a seznamoval se se všemi nemocnými i návštěvami, jež docházely na sál. I Hašek přijímal četné návštěvy, neboť se po Praze rozkřiklo, že Hašek umírá ve vinohradské nemocnici. Mezi prvními byl Opočno. Právě jsem seděl u Haška, když se básník přihnál jako podrážděný kohout.

„Co jste mi to vyvedli, kluci? Nemáš rozum, Longene. Vyburcuješ v noci pana doktora Alinu a přivlíkneš ho k Haškovi, jako by šlo o smrt, a zatím teklo Jardovi trochu z nosu. Bůhví kde dostal přes hubu, a pro takovou pitomost obtěžuješ pana doktora? Vždyť je to můj představený ve vojenské nemocnici, kde sloužím jako saniták. Strašně si pan doktor na vás oba stěžoval a musil jsem se za vás stydět, že provádíte takové hlouposti. Ani jste Alinovi za jeho noční návštěvu nezaplatili, syčáci. Kdybys nepil, Jardo, tak by se ti nic podobného nestalo.“

„Už toho mám dost,“ vykřikl Hašek s vypětím všech sil. „Každému dám pár facek, kdo se opováží promluvit do mých soukromých záležitostí. Jak si to představujete? Jsem obecní majetek, aby mě kdekdo směl otravovat a zakazovat mi moje radosti? Tvému štábnímu lékaři jsme nemohli zaplatit, protože se u mne více neukázal, ačkoliv to bylo jeho mravní povinností. Co bys byl říkal, kdybych byl druhého dne vykrvácel? Díkybohu, že je ten lump Hašek na onom světě. A pana doktora Alinu by z toho také nebyly bodaly výčitky svědomí. I nakašlejme svorně na můj případ, kamarádi, a hovořme o něčem jiném.“

Hašek slezl z postele a odešel na druhou stranu sálu k dělníkovi se zlamanou nohou, u něhož pobyl tak dlouho, dokud se návštěvy nevytratily.

Když se primář Semerád dověděl, že má Hašek co nejdříve odejít na vojnu, nabídl mu, že vše zařídí, aby Hašek nemusil do války.

„Děkuji, pane primáři, ale nepřipustím, abyste se kvůli mně vydával nějakému nebezpečí, kdyby se vojenští páni něco dověděli.“

„Nebojte se, Hašíčku. Zůstanete u nás v nemocnici a vojenské správě oznámím, že jste v léčení, a to postačí. A já vás chci vyléčit z alkoholismu.“

„Proboha, pane primáři, vy mě zničíte. Prosím vás, propustte mě. Cítím se již úplně zdrav jako jehně.“

„Ne, ne, Hašíčku, nepustíme vás,“ chladně odvětil primář na Haškovou zoufalé zalkání. „Umínili jsme si v nemocnici, že vás zachráníme.“

Toto lékařské odhodlání Haška strašlivě pobouřilo. Mého příchodu se nemohl ani dočkat.

„Konečně, že ses přihrabal. Kamaráde, musím odtud prchnout, jsem v hrozném nebezpečí života. Doktoři si umínili, že jim zde budu sloužit za pokusného králíka, a chtějí mě nějakou novou léčebnou metodou utýrat k smrti. A tomu říkají, že prý mě chtějí zachránit. Nikdy jsem si lékařů příliš nevážil, avšak od včerejšího dne je nenávídím. Zeptej se přítomných pacientů, jak o doktorech hovořím. Jestli tady strávím ještě jedinkou noc, pak vypukne v celé nemocnici revoluce a všem lékařům naočkujeme vzteklinu. Běž domů pro šaty a prádlo. Moje mi vzali, bídáci. Převleču se a fouknu. Přísahám, že napíšu proti lékařské vědě veliké pojednání.“

Za hodinu jsem se vrátil. Hašek mě očekával na chodbě. Chtivě popadl balík a zmizel s ním v koupelně. Haškův útěk se odehrával v době návštěv, i zdařil se velmi snadno.

U tramvajové zastávky se Hašek obrátil směrem k nemocnici a zvolal s opovržením:

„Hle, eskulapové, nepodařilo se vašemu umu mne zachránit!“

Odjeli jsme do kavárny Union, kde se Hašek ubytoval u Jančáka. Sliboval mu hory doly.

„Láďo, zab mne jako prašivou kočku, jestli vezmu jen kapku alkoholu do huby. Jen vodičku budu bumbat, aby byl ze mne zdravý voják.“

A zdálo se, že dostojí svým přísahám a narukuje ve střízlivém stavu. Ani u Fleků se piva nenapil. Se zářící tváří popíjel z cínového džbánu sodovku. Zbývalo již jenom několik dnů do Haškova odchodu na vojnu do Českých Budějovic. Hašek vysedával v Unionce a vypravoval o svých příštích válečných činech.

„Od svého čtyřiaadvacátého roku pocítoval jsem trpce, že na mně byla spáchána velká křivda, poněvadž jsem nebyl odveden. Musila se přihnat válečná litice, aby vojenská správa pochopila, že jsem rozený vojín. Teprve v hodině dvanácté, kdy udatná rakouská armáda chrabře utíká před nepřitelem, byl jsem povolán, abych dovršil zkázu. I přísahám, přátelé, že se přičiním jako srdnatý vojín, abych vnesl zmatek do všech řad, v nichž se ocitnu. A neustanu bojovat, dokud poslední rakouský generál nezahodí čepici.“

V předvečer Haškova narukování jsme se s Haškem loučili v hospodě Na Bidýlku ve Spálené ulici. Hašek se opět mazlil se sklenicí vody, ale tvářil se mrzutě, téměř smutně. Sotva nám odpovídal.

„Vida, Jardo, přece se těžce loučíš s Prahou,“ poznamenal Jančák.

„Co tě napadá, Láďo, ale obávám se, aby mě neposlali v Českých Budějovicích do civilu. To by byla moje smrt, neboť jsem si umínil, že se z války vrátím jako velezrádce.“

Všichni jsme se tomu zasmáli a nikomu z nás nenapadlo, že se Haškova slova splní.

O půlnoci byl Hašek značně rozjařen, ačkoliv pil stále vodu ve značném množství. Před zavřením hospody se u Haška ukázalo silné opojení. Zpíval vojenské písně a povykoval, že nás všechny postřílí a potáhne do Budějovic pěšky. Pak vykládal, že se opil vodou.

Presvědčil jsem se, že nás Hašek oklamal. Na chodbě u záchodu mu číšník stavěl na okno skleničky slivovice, jichž vypil víc než vody. Na nádraží se s námi Hašek rozloučil velmi krátce:

„Kdyby přišla zpráva o mé smrti, tedy vězte, že to byla smrt nepřírozená.“

(Do Českých Budějovic odjel v únoru roku 1915.)

12

Návrat z Ruska

Na podzim roku 1920 prolétla Prahou zvěst, že se Hašek vrátil ze sovětského Ruska. Této zprávě mnozí lidé nechtěli uvěřit a tvrdili, že jsou takové řeči podobny sdělením o Haškových smrtích.

„Ten bolševik se přece mezi nás neodváží. Uvěříme, až toho lotra uvidíme,“ hovořili českoslovenští občané prodchnutí vlastenectvím.

Haškův příchod vzrušil pražskou veřejnost. Každý, kdo Haška znal osobně nebo aspoň z vypravování, přál si se s ním setkat. Jedni, aby ho srdečně uvítali, a druzí, aby se s ním vypořádali za zradu, již spáchal na zahraničním odboji československých legií tím, že přešel do bolševického tábora, a za ukrutnosti, jichž prý se dopustil na českých legionářích a lidech. Vynořily se nejfantastičtější bajky o Haškových zločinech. Tatíci vykládali v hospodách o jeho zvěrstvech a ďábelských činech. Legionáři, kteří v Rusku vůbec nepřišli s Haškem do styku, divoce skřípali zuby, zatínali pěsti a slibovali Haškovi nepotupnější smrt za jeho hříchy na československém národu. I vylétlo z úst rozhořčených občanů tolik Haškových hříchů, jako by je samo peklo vdechlo do těch lebek rozpálených vlasteneckým hněvem.

Rázem byl z Haška učiněn první a největší československý vlastizrádce. Byl obviněn jako vrah, který má na svědomí tisíce a tisíce Čechoslováků, které dával popravovat jako Herodes nemluvňata. Velká část Pražanů se vyznamenává tím, že slepě uvěří každé vymyšlené špatnosti, kladené některé z veřejných osob za vinu. A bylo nasnadě, že každý klep o Haškově novém zločinu byl považován za ryzí pravdu a v desáté hubě vzrostl v obludný přízrak hříchu, jaký nezatížil lidskou duši od stvoření světa. Vždyť těm lidem běželo o bolševika. Nikdo z vlastenců nemohl Haškovi odpustit, že se stal jako český spisovatel bolševikem. A v tom spočíval jeho hlavní hřích, z něhož se šmahem rodily ostatní. V té době, kdy sociální

vlna hrozila svým vzednutím povalit starý společenský řád, družil se k bezmeznému hněvu československých státoporných občanů též strach z Haška, jenž se asi navrátil, aby pomáhal při sociální revoluci. Jistě bylo povícero takových, kteří se přinejmenším obávali Haškova pera.

Hašek zavítal do kroužku svých známých, jako by se vracel z krátkého výletu, usměvavý, hovorný a kamarádský jako dříve. Pouze jediná změna byla viditelná. Nepřicházel sám, nýbrž byl doprovázen Ruskou Šurinkou, již představoval v demokratickém prostředí jako kněžnu Alexandru Lvovnu. Z toho povstaly nové řeči, že prý Hašek popravil jako bolševický komisař celou knížecí rodinu až na Šurinku, z níž učinil svoji otrokyni.

Hašek se ani nepokusil, aby všechny ty strašlivé zprávy o sobě vyvracel, když mu je přátelé sdělovali:

„Jsme ve svobodné republice a každý republikán má právo, aby mluvil největší blbosti. To je typický znak demokracie a tomu nesmíme bránit, neboť by se demokratický duch dostatečně nevyvíjel a nešířil by se mezi občanstvem. A jsem povděčen, že se vlastně od těch lidí dovím, co jsem všechno v Rusku páchal. Důvěrně řečeno, považoval jsem se až do svého návratu za většího lotra. Za krvežíznivého arcilotra všech lotrů.“

A chodil klidně se Šurou po Praze, usmívaje se i na svoje nepřátele, kteří mu za zády hrozili krutým trestem. Vlezl všude, nevynechal žádné hospody a kavárny, jako by věren svému starému zvyku. Netušil nebezpečí, když navštívil lokál, v němž denně sídlili občané, chystající se pomstít Haškovi za jeho zločiny. Hašek si hověl v nepřátelském doupěti a labužnicky popíjel, nepomýšleje, že upadl do jámy lvové.

Haškova bezstarostnost a růžová nálada uvedla rozhněvané vlastence v největší zuřivost. Cítíce se početně silnější, zahrnuli Haška hlasitými výčitkami a nadávkami. Jejich odvaha a zloba vzrostla, neboť Hašek odpovídal měšťáčkům úsměvy, jako by se ho hospod-

ské vření netýkalo. Situace se stala hroživou. Rozvášnění pánové, většinou usedlého věku, se seskupovali kolem Haška a dávali mu najevo, že ho udolají.

Hašek si dal mnoho líbit a nevyrušil se ze svého usměvavého klidu ani nejhorším obviněním nebo potupením. Pouze okřikoval ustrašenou Šuru, byla-li přítomna:

„Neboj se, Šurinko, tito pánové mi nezkříví ani vlásek na hlavě. V Praze není zvykem párat lidem břicha jako v Rusku. Tady byla nekrvavá revoluce a tito pánové jen manifestují proti mně. Nemyslí to doopravdy, spíše ze žertu, abychom strávili veselý večer.“

Bojovná nálada vyvrcholila, a přece žádný z útočníků nevztáhl na Haška ruku.

A podobných výjevů zažil Hašek na počátku svého poválečného pobytu v Praze velmi mnoho. Záhy tomu uvykl a pak vstupoval do podezřelých lokálů demonstrativně.

„Tady mne máte, občané. Jak je vám známo, spáchal jsem v Rusku tolik zločinů, že jsem byl teď donucen vzít si tajemníka, aby o tom vedl podrobné záznamy.“

Rozhořčení proti Haškovi ochladilo prohlášení mnoha legionářů, kteří Haška znali z Ruska a zastali se ho proti hanebným klepům i ubohým výmyslům. Tato mužná slova vyznání účinkovala jako prudký liják, a rovněž nově se vynořivší pověst, že Hašek ujel z bolševického Ruska na cizí pas. Bleskurychle byly krvavé činy Haškovy i zrada zapomenuty a vlastenecká společnost si spokojeně oddychla.

„Inu, to je Hašek. Nikde dlouho nevydrží a nakonec si tropil i z bolševiků takovou švandu, že měl být postaven ke zdi a odstřelen. Ten všivák nás pobaví ještě jinými kousky.“

Karta se obrátila a Hašek se šibalsky usmíval náhlým projevům přízně i obdivu bývalých nepřátel, kteří ho původně chtěli pověsit nebo zadávit. Byl jimi obletován, hostěn a všichni svorně žádali, aby vypravoval skutečnou pravdu o ruské revoluci, poměrech v sovětském Rusku a hrůzovládě bolševiků.

Nikdo se však ničeho nedověděl. Hašek si vymýšlel příšerná zvěrstva zcela podle přání těch maloměšťácků a v duchu měšťáckých novin hanobících soudobé Rusko. Vysmíval se nenávisným zvědavcům do obličeje, vyličuje fantastické hrůzy a hlad v širé Rusi. Vděčný smích posluchačů zaplašil poslední zbytek nedůvěry k Haškovi a Hašek obratem zevšedněl, jako by nebyl nikdy přestoupil obvod Prahy. Všechny hovory o Haškovi mívaly příbuzný závěr jako z předválečné doby:

„Hašek postrádá jakéhokoli přesvědčení a všemu se směje.“

Tím byl pro veřejnost vyřizen jako ruský bolševický komisař i jako člověk.

Hašek se již pár měsíců potuloval po Praze, a přece jsem se s ním nikde nepotkal. Tou dobou jsem řídil nové divadlo, Revoluční scénu na Václavském náměstí, a byl jsem tak zaměstnán, že jsem se nemohl vydat na toulku, abych Haška někde v některé zapadlé krčmě objevil. Nevěděl jsem, kde bydlí, i pokusil jsem se smluvit si s Haškem schůzku, vzkazuje mu po různých kamarádech, kteří se potloukali po oblíbených lokálech, aby mne vyhledal.

Teprve krátce před Vánocemi se Hašek dostavil se Šurou přesně po představení do Revoluční scény. Na prahu herecké šatny, kde jsme se právě odličovali, vzkřikl:

„Charošo! Těší mne, že zlobíte buržousty, ale je vám to hovno platno.“

V kavárně jsem si chtěl sám s Haškem promluvit a přinutit ho, aby mi vypravoval o Rusku i o ruském divadle, ale Hašek mne odmítl, usadil se mezi Xenou a Šurou, a popíjeje grog za grogem, snažil se upoutat pozornost celé kavárny. Na přímé dotazy o poměrech v sovětském státu odpovídal vždy vyhýbavě, vypořádaje si vtipem, po němž obratně sklouzl na zcela odlišné téma rozmluvy.

Nezúčastnil jsem se hovoru a pozoroval jsem Haška, jenž mne překvapil nápadnou horlivostí, kterou hleděl vyvolat dojem bývalého předválečného Haška.

Tím však už nebyl. Jeho potutelné úsměvy pozbyly měkkosti i zdánlivé srdečnosti a zraky chytrácky mžouraly s posupným výsměchem. Haškova ústa chrtila zábavná slova, ale oči se zřejmě posluchačům vysmívaly. Jeho zjev i pohyby nabyly na tvrdé hranatosti a v tváři se mu občas zachvěl opovržlivý úšklebek. I záchvěv mrzutosti chvílemi přeběhl Haškovým vzezřením. Tu se rychle napil. Pil nervózně, bez ustání, bez požitku, i napil se často několikrát za sebou, jako by chtěl odplavit jakýsi nepříjemný stav, jenž ho asi přepadl ve společnosti.

Šura bděla nad Haškovým chováním jako starostlivá kvočna.

„Ty, Jaroščík, mnoho pít.“

A brala mu sklenici s grogem. Hašek se surově rozeřval:

„Dej to sem, nebo ti utrhnu hlavu. Pamatuj si, že na ženské musí být přísnost jako na chudý lid. V republice se musí pít, abychom podporovali domácí průmysl. Tady nejsme v Rusku, kde se za cara vychlastalo tolik alkoholu, že teď za sovětů tam není co pít.“

„On, Jaroščík, v Rusku ničeho nepít,“ teskně si povzdychla Šura a rozžvatlala se o Haškovi, jaký byl hodný a střízlivý. Když ho prý Šurina matka chtěla na zámku uctít šampaňským, tu se Hašek dvorně poklonil a zdvořile poděkoval:

„Ručku vám políbím, ale nikdy jsem alkohol nepil, nepiju a do smrti pít nebudu.“

Hašek se shovívavě usmál:

„To jsem myslel, že zůstanu navždy v Rusku. Ale v Československu bych bez pití nevydržel. Tady je jiné podnebí, Šurinko, ostřejší vzduch i jiní lidé, kteří pohlížejí na abstinenta jako na zpustlíka. Musíme se přizpůsobit.“

13

Štědrý večer

Na Štědrý večer očekávali jsme u nás s doktorem Arnoštem Dvořákem a malířem Košvancem Haška se Šurou. Xena měla již večeři připravenou a co chvíli vybíhala na schody, zdali už „bolševici ne-táhnou“, ale v celém domě bylo mrtvo. Všichni lidé byli za dveřmi.

„Ta banda nepřijde,“ rozhodla Xena a nalila polévku. „Povečeříme sami.“

Asi za hodinu bylo prudce zazvoněno.

„Hašek!“

Opravdu, Hašek dodržel své slovo. Pomáhaje Šuře z kožichu, prozradil svojí mnohomluvností, že začal slavit vánoční svátky již od oběda.

„Ani netušíte, přátelé, kterak jsme se se Šurinkou těšili na dnešní večer. Jsem šťasten, že strávíme tento posvátný večer jako náš první na československé půdě v rodinném kruhu. Vypravoval jsem Šuře mnoho o starých českých zvycích a obyčejích, prováděných tohoto večera, ale doufám, že hlavně budeme mít co pít, neboť žízním. Na štědrovečerní dárky nereflektuji a spokojím se o půlnoci s námořnickým grogem. Jakže, vy nemáte vánoční stromeček? Toho vřele lituji, protože idyla nebude úplná. A vylíčil jsem Šuře ve vinárně během odpoledne český Štědrý večer tak dokonale, že bude nyní zklamána, ubohá dušička. Snad jí to však nějak vynahradíme, aby se jí nezastesklo po vzdálené vlasti a rodině. Vidíte, přátelé, jsem pohnut k slzám, a ještě jsem nesnědl ani kapra načerno. Přátelé, dnes se raduje svorně celý národ z narození Spasitele lidstva, všichni pohromadě, bez třídního rozdílu a politického příslušenství. Boháči, chudáci, lenoši, dělníci, zbožní, nezabožové, urození i ušlechtilí lidé, ba také lotři v kriminále, všichni sdílejí společně radost. Bůh vám žehnej! Proč by tak nemohlo být každého dne? Ano, je na škodu

lidského štěstí, že se neurodilo dostatečné množství spasitelů, aby jejich narozeniny připadly aspoň třikrát týdně. Jsem přesvědčen, že by v těch svátečních oslavách zapomnělo lidstvo na bratrovražedný boj, nevraživost a třídní nenávisť, a za čtvrt roku viděli bychom, přátelé, kterak se dělník objímá s fabrikantem, boháč hýčká chudáka v náruči a panuje na světě vytoužený mír. Pak by se dospělo k názoru, že jsou všechny revoluce a kravály zbytečné. Jen evolucí vede cesta ke konečnému cíli sbratření národů a odstranění třídní nespravedlnosti. To již hlásal sám Vykupitel, a nedivme se, že sociální patrioti následují vznešeného příkladu a polévají revoluční hlavy chladnou sprchou slov útěchy, víry, naděje a lásky. Připíjím výkonným výborům československé sociální demokracie i národním socialistům.“

Arnošt Dvořák chtěl si před Haškem zabouřit jako komunista.

„Milý Hašku, letošní rok 1920 bude československé sociální demokracii znít umíráčkem.“

„Co kecáš, Arnošte?“ rozchechtal se Hašek jako hladový racek. „Jaký čin jste tady provedli? Že pravice sociální demokracie nevěděla, co činí levice? Ani odvahu jste neměli, abyste se přihlásili k Třetí internacionále, zůstali jste jako levá strana sociální demokracie stejně žlutí jako pravice a národní socialisti. Podle toho také vypadal ten puč. Každý pořádný bolševik se musí za takovou akci stydět, protože levičácký puč byl ubohou parodií revoluce. Ježíši Kriste, beránkové chodili zabírat vlkům jejich bohatá doupatá a přitom je prosili, aby dále spravovali domácnost, již si beránkové přivlastnili. A revoluční nápor i úder podobal se českému posvícení. V každé obci v jiný den, takže vláda získala čas, aby jednotlivá revoluční procesí zahнала a vůdce pozavírala.“

„Lid postrádá revoluční výchovu,“ ozval se Košvanec.

„Pak se s tím nemělo začínat. Vůdcové mohli vědět, že letos bylo na revoluci dosti pozdě. Proč tak neučinili o převratu, když byly jiné podmínky, ještě plno hladu a nenávisť ke keřasům? A tako-

vý puč není žádná sousedská zábava. Byl jsem u Lidového domu, když přišla policie a četnictvo, aby vypudily levičáky ze zabraného sociálně demokratického brlohu. A jak to vypadalo? Za chvíli byli všichni levičáci vyházeni na ulici jako smetí. Udělalo se mi z toho špatně a šel jsem raději k Petříkům na slivovici. A pro toto bezpráví čili vyhazov, jak se patří a sluší, vyvolán byl puč. Revoluce bojuje o moc a vládu, a nikoli o nějaký barák.“

Hašek zanotoval svým strašlivým hlasem a naprosto falešně jakousi ruskou revoluční píseň. Zdálo se mi, že k tomu zvolil nápěv své oblíbené předválečné písně. Bylo to stejné. Jako by chtěl lidstvu zhnusit zpěv.

Xena pozvedla sklenici, aby přerušila Haškovo běsnění. Hašek okamžitě ustal, aby si důkladným douškem zchladil hrdlo.

„Líbilo se vám to, což? Ruské písně jsou překrásné a chci přeložit do češtiny několik revolučních písniček,“ nadšeně promluvil. „A jsem jist, že Třetí internacionálu nikdo tady pořádně neumí. Zazpívám ji, a pak zpívejte se mnou.“

Třetí internacionála vyzněla hudebně naprosto stejně jako předešlá Haškova píseň, jenže burácela mohutným fortem, až zaznělo varovné klepání na stěnu ze sousedního bytu. Šura přemohla zpěvákka tím, že mu ucpala ubrouskem ústa.

„Zatracení buržousti,“ ulehčil si Hašek, odfukuje po těžké námaze. „Ani o Štědrém večeru nejsou snášeni. Do Ruska s vámi! Tam by vás naučili poslouchat Třetí internacionálu.“

„A proč jsi nezůstal v Rusku, Hašku?“ ušklíbl se Košvanec.

„Ptám se tě já, proč nedřepíš na Štědrý večer u maminky a přišel jsi sem? Uznáš, že nebudu každému všet své ,proto‘ na nos. Jedině ti mohu prozradit, že jsem se vrátil, abych viděl vývoj sociálního hnutí i revoluční postup v Československu zcela zblízka. O Rusko jsem bez starosti. Dobře vím, jak se tam budou poměry vyvíjet.“

„Věříš v sovětské Rusko?“

„Už existuje, jak se můžeš denně ve všech novinách dočíst.“

„Myslíš, Hašku, že Rusko podnítí evropskou revoluci?“

„Doufám pevně, že se sověty co nejdřív vyfláknou na Evropu. Rusko je široší svět pro sebe a jeho budoucnost je Asie. Kam se těch půl tuctu evropských státek sere! Ostatně nesedím zde, abych vám poskytl interview o vyšší politice. Myslím, že naše společná schůzka má jiný účel, a z těch důvodů vyzývám vás, přátelé, abyste mne s udatnou myslí následovali.“

Hašek vyprázdnil sklenici a pokáral Šuru, že pije jako chlap. Šura se bránila křivému nařčení a přísahala, že ochutnala pouze jednu skleničku griotky.

„Pak už máš v sobě deset štamprlí, protože každá ženská spáchá v jedné větě deset lží,“ povykoval Hašek. „Ale opovaž se, aby ses opila. Pamatuješ, jak jsem zatočil v Omsku s kněžnou Baščičevovou? Přátelé, rozsekal jsem ji zaživa na patnáct kusů, polil benzinem a zapálil. Tentýž osud postihne tebe, Šuro, jestli se budeš oddávat alkoholu. Jsi zde se mnou, abys nade mnou bděla, a ne mne napodobovala. Jeden z nás musí vždycky zůstat střízlivý, když já se opiju. Kam bychom přišli? A jak se ti zde vlastně líbí?“

Šura projevila ze zdvořilosti jakés takés uspokojení s Prahou, třebaže pozvedla nosík a potměšile přimhouřila oči.

„Já bych ti dal, kdybys byla řekla, že je to tady blbý,“ pohrozil Hašek a výhrůžně ukázal svoji pravici. „Musí se ti v Praze líbit, když jsem zde prožil tolik roků. Jinak tě pošlu znovu do Ruska a tam tě postaví ke zdi, poněvadž jsi kněžna.“

Otočil se k Šuře zády a bavil se s Dvořákem, jenž horoval pro Krym.

„Hašek úmyslně nechce o poměrech v Rusku mluvit,“ tiše podotkl ke mně Košvanec. „Slibovali jsme si, že se něčeho dovíme, ale je patrné, že je dnešní večer ztracený. Hašek začíná vyvádět jako vyloděný námořník.“

Hrozně se rozdivočil vlivem požitého alkoholu, neohlížeje se na nikoho, ani na Šuru, kterou odstrčil, že upadla. Pil a zpíval, pil a nadával. Nadával nám i celému světu.

Nikdy před válkou jsem Haška v takovém stavu neviděl. V největším opilství neztrácel jistou dávku vědomí a zachoval si vtip, byť i drastický a nevybraný.

„Hašek v Rusku odvykl alkoholu, který teď na něho zapůsobil po dlouhé abstinenci zhoubně,“ zašeptal Dvořák, dívaje se na rozběsněného Haška s hrůzou a téměř s odporem.

„Pak by neměl víc v životě chlastat,“ zavrčel Košvanec. „Nesnesu ten pohled na něho. Řádí jako divoké prase.“

Pokusil jsem se zaujmout Haška hovorem.

„Jardo, napiš nám nějakou veselohru pro Revoluční scénu. Třeba z ruského života. Zaplatíme ti dobře.“

„Kdo je revoluční? Obyčejná hovada jste a neplete se do revoluce.“ Prudkou ranou srazil ze stolu sklenice a zasmál se. „Máte Revoluční třídu, náměstí Revoluce, Revoluční scénu, ale všem vám tady chybí revoluční duch.“

„Jarošík, ty mít za to peníze,“ burcovala Šura Haška, jakmile zaslechla o možném výdělku.

„Eh co, kašlu na peníze! Nedělám pro peníze,“ křičel Hašek a pustil se do Šury. „Tobě jsem už jednou řekl, abys kušovala a chovala se v mé přítomnosti slušně a jako řádně vychovaná ženská, potvoro jedna.“

„Jarošík, ty potřebovat peníze.“

„Ano, potřebujeme peníze,“ obrátil Hašek. „Tak si to napište v Revoluční scéně sami podle některé mé povídky. Já nedovedu psát pro divadlo. A vlezte mi s těmi blbostmi na hřbet, zatracení smradi. Mám důležitější věci na práci. Xeno, uvař ještě grog, ale nezapomeň nasypat do vařícího rumu hodně pepře.“

„Ne, Jaroušku, musíme jít spát, protože není víc nic k pití,“ přísně rozkázala Xena a chopila se Haška, aby ho odvedla do vedlejšího pokoje na lůžko.

„Nech mě, bídna zrádkyně,“ bránil se Hašek. „Půjdu do hospody nebo na Hradčana na půlnoční mši, když jsi ukryla rum.“

Vyžadovalo společné úsilí, aby byl Hašek dopraven na lože. Zavřeli jsme Haška se Šurou na klíč, aby nemohl uprchnout. Dlouho lomcoval dveřmi, hulákal, že zapálí barák, nebude-li propuštěn ze zajetí, a sliboval, že nás druhého dne pobije. Konečně se vysílil a vyburcovaný dům se pohroužil v noční klid.

„Prosím tě, Longene, nepij,“ před ulehnutím zašpitla Xena. „Opilství je jako jistá sebevražda.“

Na Boží hod se Hašek vyhrabal z lože až k obědu. Vstoupil k nám do pokoje dosti svěží, zato značně rozpačitý, jako by se něčeho ostýchal.

„Nedělej si z ničeho nic, Jardo,“ hleděl jsem ho povzbudit, když se ženské vytratily, aby donesly jídlo. „A vůbec nic se včera nestalo.“

Hašek se usmál a máchl rukou.

„Na tom mi nezáleží, přece mě znáš. Potřeboval bych však nějakou zálohu na příští divadelní hru.“

Po obědě jsme pospíchali do Revoluční scény, neboť jsme měli odpolední představení.

Představil jsem Haška Jílovskému, jenž vedl v divadle administraci.

„Hašek nám dal povolení k zdramatizování kterékoli jeho povídky a chce zálohu.“

Jílovský s povzdechem vyplatil tři sta korun, o něž Hašek nespěšle požádal.

Hašek přislíbil, že bude přítomen představení, ačkoliv mi předtím na ulici prozradil, že divadlo nemiluje. V přestávce jsem ho dal hledat, ale Hašek zmizel bez rozloučení.

Očekávali jsme, že nás Hašek vyhledá. Nebyl k vidění ani k nalezení, jako by ho pohltila země.

Až plakáty na nárožích vykřikovaly velikými písmeny do ulic, že v kabaretu Červená sedma v Hybernské ulici vystupuje denně spisovatel Jaroslav Hašek ve svém vlastním repertoáru.

Jílovský zuřil.

„Vidíte ho, bolševika! My byli první, kteří mu nabídli spolupráci, a chlap vypravuje v měšťáckém prostředí svoje humoresky. Zaleze si mezi šosáky.“

„Ujišťuji vás, Jílovský, že se tam Hašek dlouho neohřeje,“ zasmál jsem se Jílovskému, jenž opustil před půl rokem Červenou sedmu pro rozpor názorů. „Znám příliš dobře Haškovy kabaretní produkce.“

Ve dvou týdnech kolovaly po Praze poplašné zprávy, že Hašek prováděl na jevišti Červené sedmy výstřední scény. Vystupoval ve vysokých zablácených botách, opilý, a žvanil, co ho právě napadlo, zřejmě se vysmívaje obecenstvu i ředitelství tohoto slušného podniku. Musil opustit prkna dočasné slávy, neboť pánové ze Sedmy Haška uprosili, aby více neškodil dobré pověsti jejich kabaretu. To byla Haškova labutí píseň na scéně před obecenstvem.

Krátce po skončení Haškovy kabaretní činnosti zapadl jsem náhodou do Unionky. Znenadání se ke mně přidružil Hašek a usmíval se se zadostučiněním.

„Už jsi slyšel, co jsem nadrobil Červené sedmě? Schválně jsem vyváděl strašné věci, ostudu za ostudou, abych shnilou a měšťáckou akci Červené sedmy znemožnil. Ubezpečuji tě, že kvůli mně ztratili aspoň polovinu obecenstva.“

A spokojeně si mnul ruce.

„Řekni upřímně, Jardo, proč jsi raději nepřistoupil k nám do Revoluční scény? U nás bys byl vydržel.“

„Protože jste mě nepožádali, abych u vás vystupoval na jevišti jako herec. To mě dožralo. Jste prasata. Nedovedete pochopit skutečný herecký talent.“

Pohádali jsme se.

14 Útěk

V poválečné době nebylo více možno žít bohémským životem jako před válkou. Hašek vyčerpal své síly v několika měsících. Nevedl krásný a spokojený život a válečná léta podryla jeho zdraví, jež se nikdy nevyznačovalo nezdolností. Toulal se sice stále, avšak spíše ze zahořklosti než z veselé bujnosti jako před válkou.

Usídlil se se Šurou u Franty Sauera, jenž se po převratu domohl obchodu se střížním zbožím, aby jej v podnikání s Haškem ztratil. Sauera posedla podnikatelská vášeň a stal se nakladatelem válečného Haškova díla *Dobrého vojáka Švejka ve světové válce* i jiných spisů.

Žlutočerné plakáty ohlásily pražskému obyvatelstvu, že žižkovský nakladatel Sauer bude týdně vydávat slavné a nesmrtelné dílo Jaroslava Haška *Dobrého vojáka Švejka* po sešitech v ceně 2 Kč. Text plakátů zaručoval čtenářům jedinečnou zábavu i vzdělávací a poučnou četbu. Mezi jiným bylo uvedeno, že velkolepé dílo bude přeloženo do všech světových jazyků. (Počátkem roku 1921.)

Franta Sauer líčí začátky své nakladatelské činnosti a zkušenosti s Haškem ve svém románu *Franta Habán ze Žižkova*. Byla to křížová pouť, neboť Hašek žil dále svým životem hospodského tuláka, jako by mu na spisovatelské slávě nezáleželo. Psal v nejkrajnější nutnosti, když Sauer o to úpěnlivě prosil, neboť čtenáři sešitů si stěžovali na nepravidelné vydávání *Švejka*.

Utíkal z domu a často býval několik dnů nezvěstný. Šura běhala po pražských krčmách, hledajíc zoufale Haška. Zpočátku se jí toto bludné pátrání nedařilo. Později seznala všechny Haškovy oblíbené lokály a pak ho vždy dříve nebo později našla. Shledání bývalo bouřlivé. Hašek se nechtěl hnout.

„Tobě jsem utekl, abys mne neotravovala,“ křičel na ni. „Táhni domů, nebo tě dám vyhodit. Lidé dobří, jaký jsem si to upletl na sebe bič. Hospodo, jednu kořalku pro kněžnu, aby byla zticha.“

Šura usedla opodál, mlčela a nespustila z Haška zraky, aby snad nezmizel.

Hašek se dále bavil se svými kumpány, nevšímaje si Šury. Pojednou však vyskočil, zaplatil a odvedl Šuru.

„Ženské nepatří do hospody, a proto mne dovedeš domů.“

V hospodách uvykli na podobné výjevy. Nejbližším Haškovým kamarádům však nebyla Šura příjemná, když pozorovali, že Hašek není spokojen.

Sauer naříkal, že Hašek v takovém životě nikdy *Švejka* nedopíše, a dodával:

„Vím, že přijdu tak jako tak na mizinu, protože teď už nic nemám, ale toho díla bude věčná škoda.“

Haškovi přátelé se smluvili s malířem Panuškou, že Haška unesou.

Panuška odcestoval na Lipnici u Světlé nad Sázavou příslibiv, že bude určitého dne očekávat Haška ve Světlé na nádraží a že se o něho na Lipnici postará, aby si uspořádal život a mohl nerušeně pracovat.

Jistě cítil Hašek potřebu, aby vybědl ze začarovaného kruhu, do něhož po svém návratu z Ruska zapadl, a zbavil se toho nemožného prostředí, ubíjejícího jeho síly i chuť k práci, jinak by se nebyl nikdy dal kamarády přemluvit a dopravit na nádraží jako tajná zásilka.

Přátelé neustoupili, dokud Hašek nesesedl ve vlaku.

„Neříkejte Šuře, kde jsem,“ zvolal při odjezdu. „Budu žít v sázavských lesích jako poustevník.“

Na Lipnici ubytoval malíř Panuška svého kamaráda v hostinci U Invalidů. Tam měl Hašek celé zaopatření.

„To bude moje definitivní zkáza,“ prohlásil Hašek hned v prvních dnech. „Už jsem se nastěhoval do hospody, abych z ní nevylezl.“

Zůstane záhadou, jakým způsobem se dostala Šura asi po týdnu za Haškem na Lipnici. Sauer tvrdí, že Hašek sám napsal, aby přijela, jiní míní, že Sauer Šuru za Haškem poslal, neboť se jí chtěl zbavit. V jeho domácnosti byla málo platná a spíše překážela jako cizokrajné ptáče.

I začal na Lipnici život podobný předchozímu. Hašek brzy v celém kraji zdomácněl a putoval v tuláckých záchvatech od vesnice k vesnici. Kněžna požádala lesmistra Böhma o kočár a projížděla tak dlouho okolím, až Haška dopadla v některé hospodě, kde si Hašek vypravoval s vesničany nebo hrál v karty. Hašek dovedl zaplašit nudu.

„Proč za mnou lezeš?“ zlobíval se na Šuru. „Je lhostejno, sedím-li zde v putyce nebo doma na Lipnici u Invalidů. A psát budu, až se mi zachce.“

Na podzim roku 1921 jsem zdramatizoval malou část *Dobrého vojáka Švejka* a vyhledal jsem Sauera, aby vyjednal s Haškem podmínky. Premiéra byla odehrána bez smlouvy s Haškem a se slabým ohlasem u domácí kritiky. Jedině německý spisovatel Max Brod se nadšeně postavil za Haškovu dílo a napsal několik článků i do zahraničních novin.

Sauer přijel z Lipnice a doručil mi Haškovy podmínky, za nichž jsem směl Švejka na jevišti provozovat a další části dramatizovat.

V Lipnici dne 4. listopadu 1921

Milý kamaráde!

Z některých novin ze dne 1. listopadu dověděl jsem se, že 2. t. m. byla premiéra J. Hašek: Dobrý voják Švejk ve světové válce, což mně i potvrdil kamarád Sauer, který byl na představení v Adrii.

Pochválil scénování a ujistil mne, že věc jest velice dobře vypravena a že jsi si dal záležet, aby skutečně vše, od nejmenších dialogů, odpovídalo textu.

Pokud se však pamatuji, mezi námi nebylo již od měsíce prosince nijakých styků a naše nahodilé setkání v Unionce o něco později skončilo náramně pitomým výrazem nás obou, kterým jsme patrně chtěli dát najevo, že se neznáme.

Tím více jsem byl překvapen, že se najednou ke mně hlásíš a dílo, o kterém jsem tenkrát ani nevěděl, že napíšeš, uvádíš na scénu.

Pamatuji se velice dobře, že jsem Ti slíbil a podepsal, přijav 300 Kč zálohy, že něco pro vás napíšeš, což také udělám. Ale uznáš, že Švejka jsem pro vás nepsal a že vy vypravujete Švejka bez mého vědomí. Ani ses mne nezeptal, vysral jsi se na mne. – Odpouštím Ti to!

Za těchto podmínek, které jsou tvrdé a neúprosné:

1. Oněch 300 Kč se škrtne a vrátíš mně obratem stvrzenku. To je pokuta za to, že jsi se neoptal mne o svolení!

2. Pošleš mně okamžitě větší obnos jako zálohu (poněvadž jsi už dával Fr. Sauerovi zálohu) telegraficky na adresu: Jaroslav Hašek, spisovatel, Lipnice u Světlé n. Sázavou.

3. Obnos peněžní, který mně pošleš (nemysli si snad jenom 500 Kč!), jest zálohou na denní příjem z každého představení, který jsi se Sauerem vyjednal v obnosu 10 Kč.

4. Stvrzenka na zaslání mně zálohy dle uvedených podmínek jest zároveň v Tvých rukou mým svolením k provozování hry.

Jinak to, nebudu-li mít peníze okamžitě do úterka 8. listopadu 1921, zakáži.

Víš, že jsem svině! Tvůj Jaroslav Hašek.

Nazdar, Xeno! Šura vás dává pozdravovat a vzpomíná na rybí polívku.

15

Franta Sauer vypravuje

S vydáváním Švejka už to moc smrdělo. Tiskárně Neubertově jsme dluhovali jako štábsoficíři a pan Neubert oddaloval vytištění posledních sešitů a celého prvního dílu. Bylo to zlé. Spousta knihkupců nám vrátila sešity, to se ví, že hodně pozdě, že prej takovej marast nebudou prodávat, a naši přímí odběratelé se zlobili, že sešity vycházejí hrozně nepravidelně. Co jsem měl dělat, když Hašek nepsal? Zašel jsem opět k Neubertovi, ale marně jsem s ním vyjednával. Když jsem odcházel, potkal jsem na chodbě nakladatele Synka. Ihned jsem měl nápad.

„Pane Synku, převzal byste expedici a účtování Švejka a zaručil byste se tady v tiskárně, aby dotiskli sešity a nezdržovali vydání kompletního prvního dílu?“

Synek souhlasil a zařídil potřebné. Vyšly sešity s označením: expeduje Synek. Napsal jsem o tom Haškovi dopis na Lipnici a čekal jsem, až seženu nějaké peníze, abych jel za Haškem a vyrazil z něho rukopis. Konečně jsem měl přes tisíc korun pohromadě, i pustil jsem se na cestu.

Na Lipnici jsem vyhledal napřed hostinského Invalida.

„Kolik vám dluhuje Hašek?“

„Už je toho zase víc než dost, pane Sauer.“

Zaplatil jsem Haškův účet, poněvadž jsem věděl, že Hašek by nebyl býval všechno Invalidovi vyrovnal, kdybych mu dal peníze do ruky, a pak jsem zavolaal Haška, jenž se zatvářil radostně:

„Neseš peníze, Franto?“

Dal jsem mu část zbytku a podotkl jsem, že dostane ještě, napíše-li pokračování *Švejka*.

Hašek ochotně slíbil a prozradil:

„Poslyš, s tím Synkem jsi to provedl výborně. Takový nakladatel má větší zkušenosti než my, má personál a hlavně peníze,

aby vydržel tiskárnu a výlohy. Taky mi psal, abych pilně pracoval a nezdřžoval tisk.“

Okamžitě jsem byl doma. Synek s Haškem ve spojení?

Maucta. Franto, pozor! To nevěstí nic dobrého.

Hašek mne popadl pod paží a povídá:

„Utečeme Šuře, Franto. Podíváme se do Kochanova za Pepíkem Kolářem.“

Továrník Kolář byl Haškův dobrý přítel, jenž měl Haška rád a vážil si jeho talentu i ducha. Nezastihli jsme ho doma, a zalezli jsme proto do tovární kantýny, kde sedělo několik dělníků a také pověstný bratránek Srb, který pracoval na stavbě dráhy.

Srb byl zajímavý člověk. Vystudoval techniku, ale nestal se inženýrem. Zhnusilo se mu postavení inteligenta, jak říkal. Možná že v tom byla snad taky nějaká ženská, to nikdy Srb neřekl, zkrátka pohrdl pohodlným životem a odešel mezi bratránky dřít jako nádeník na stavbách dráhy. Žil primitivně jako zvíře. Nosil jedny šaty tak dlouho na sobě, až z něho spadly. Pak si opatřil jiné, obyečejně za dobré slovo. Hubený jako tyč, ale pracovat uměl za čtyři.

„Nechápu, kde se v tom chlapovi ta síla bere,“ říkával o něm Kolář. Srb tahal a vláčel metrakové balvany, jako by to byly prázdné škatule. A přitom pil jako žádný druhý. Co vydělal, prochlastal v rumu. Ale opilého ho ještě nikdo neviděl.

Kolář měl o Srba hned od jeho příchodu na stavbu veliký zájem. Dověděl se, že Srb studoval techniku, dal ho k ruce svému bratrovi inženýrovi. A vskutku, Srb rýsoval znamenitě. Kolář se zmýlil, domýšleje se, že Srba přinutí, aby se vrátil na pořádnou cestu. Ani větší výdělek Srba nezlákal. Za pár dnů praštil s prací ve stavební kanceláři a šel zase dělat jako dělník. Měl na sobě zachovalý oblek, který dostal od Koláře, a hned prvního dne se večer vrátil z práce ublácený, umáčený a roztrhaný. Kolář se vzdal naděje, že Srba předělá ve spořádaného člověka, a mlčky pak přihlížel, jak Srb dře jako soumar, aby po práci propil výdělek za rum. Jiné potřeby neměl. Za

jídlo nevydal skoro ani krejcar. Chytil kočky, ježky, sysly, ondatry a sám si tuto zvěřinu připravoval v kantýně. Velikou pochoutkou mu byl pes.

„Ale ze všeho žrádla nejmilejší jsou mi myši,“ liboval si Srb a zároveň naříkal: „Lidi nevědí, co je dobrýho, a nikdo mi nedovolí, abych si myši pečínku upravil pěkně v kuchyni a upekl ji v troubě. Musím to pálit venku na ohni, a to nikdy není to pravé. Kdyby mi to tady kantýnská dovolila, připravil bych několik myší a ochutnali byste. Jistě by vám to zachutnalo jako mně. Já bych to jedl denně.“

Toho dne, když jsme přišli do Kochanova, upekl Srb psa, kterého dostal od Koláře. Někdo psovi přerazil páteř, i musil být zastřelen. Psí pečení si směl Srb připravit v kuchyni kantýny, proti tomu kantýnská ničeho nenamítala, a Srb nás pohostil.

Upřímně řečeno, nechutnalo mi to a pozoroval jsem, že se Hašek taky nutí, aby snědl svoji porci. Nechtěl Srba urazit a pochvaloval si při jídle.

„Snědl bych to všechno sám a lituji, že jsem se na Lipnici před odchodem přecpal jitrnicemi. Teď se na tebe musím jenom dívat, jak ti to chutná, Srbe. Příště mi nezapomeň vzkázat, až budeš opět chystat takovou lahůdku.“

A zapíjel mocně psí pečení, aby spláchl poslední zbytky chuti toho neobvyklého jídla.

Kolář se vrátil domů dosti pozdě večer a přišel do kantýny uslyšev, že je Jarda přítomen.

„Byl jsem v Brodě,“ vypravoval, „a náhodou mi tam dali dnešní *Rudé právo*, abych si přečetl fejeton o tobě, Hašku. Napsal to Olbracht a říká v tom článku, že jsi geniální idiot. To je vrchol sprostáctví a divím se, že takovou sprostotu může napsat soudruh o soudruhu. Aspoň vidíš, jací jsou ti komunisti. Což je možno napsat o spisovateli, že je geniální idiot? Jak může být někdo geniální a přitom idiot?“

„Já nejsem idiot, Koláři,“ rozeřval se Hašek. „Ani geniální nejsem, a teprve ne geniální idiot, protože já jsem prachobyčejný vůl.“

„Neblázni, Hašku,“ mírnil tiše Kolář Jardu. „Nesnižuj se tady před těmi lidmi, kteří jsou u mě zaměstnáni.“

„Jaképak snižování,“ dále řval Hašek. „Já dobře vím, kdo jsem, a ti lidé tady mají zdravější rozum než my oba. A ty můžeš nejméně mluvit, protože jsi rovněž takový vůl jako já. A proto se moc nenafukuj a nedělej před těmi lidmi tady velkého pána, když se na tebe dřou.“

To byla silná slova pro zaměstnavatele před zaměstnanci. Kolář se urazil a odešel, neboť Hašek pokračoval v tupení pana továrníka.

„A teď se pořádně napijeme,“ prohlásil Hašek po Kolářově odchodu.

„Nu, ty moc nepotřebuješ,“ zašklebil se na něho Srb.

„Tebe bych vždycky udolal a dávno spadneš pod stůl, než mně přestane chutnat,“ vychloubal se Hašek.

„Kdepak, Jaroušku, mne neporazíš. A vsadíme se o láhev rumu, že tě přechlastám.“

Sázka byla okamžitě uzavřena a Hašek se pustil se Srbem do podivného závodu. Mlčky jsem přihlížel, kterak rozveselená dvojice pije čistý rum. Srb zpíval a Hašek mu přizvukoval. Zápas trval značně dlouho a zdálo se, že dopadne nerozhodně. Chtěl jsem jít spát, když najednou Hašek sjel ze židle, jako by chtěl něco sebrat na zemi. Pokusil se sice vstát, ale natáhl se v celé délce na podlahu a naráz usnul.

Odnesli jsme Haška do vedlejší místnosti, kde pro nás byly uchystány dva slamníky, a uložili jsme ho oblečeného. Srb mi zabránil, abych si také lehl, i musil jsem s ním dále popíjet, jako bych zastupoval Jardu. Náhle se mi začervenalo před očima a byl jsem v limbu.

Probudil mne příšerný řev. Vyskočil jsem ze slamníku a nemohl jsem si uvědomit, co se stalo. Až jsem otevřenými dveřmi spatřil Haška se Srbem. Drželi se kolem krku a zpívali jako staří indiáni, když táhli do boje. I vstal jsem a přidružil se k nim, abych pozoroval

další postup tuhého zápasu. Hašek se trochu prospal a pil s novou chutí, ale už jsem byl přesvědčen, že Srba nezdolá. Bratránek chlatal rum jako neškodnou vodu a po opilství nebylo ani zdání.

Za hodinu zmizel Hašek podruhé pod stolem. Šel jsem si také lehnout. Když jsme ráno opustili lůžka, seděl Srb ještě za stolem a dopíjel zbytky.

„Prohrál jsem na celé čáře,“ řekl Hašek s uznáním a stiskl Srbovi ruku. „Jsi chlapík, kamaráde. Ty bys uchlastal celou lodní posádku válečného křižníku.“

Koupil láhev rumu a odevzdal ji bratránkovi.

„A teď jdu do rachoty,“ zasmál se Srb. „Dnes budu makat s dvojnásobnou chutí, když jsem tě položil dvakrát za noc na lopatky.“

„A my se podíváme na Koláře, abychom si u něho spravili chuť nějakou dobrou kořalkou a vínem,“ rozhodl se Hašek.

Kolář nechtěl s Haškem ani mluvit, ale Jarda ho objal a líbal.

„Pepíčku, já nevím o ničem, čím bych ti byl ublížil, a prosím tě, odpusť mi, jestli jsem ti něco provedl. Byl jsem ožralý, a ty víš, že jsem největší dobytek na celý zeměkouli.“

Kolář se smířil, ale přesto domlouval Jardovi:

„Proč se schválně stále ponižuješ před lidmi? Takový geniální chlap, jako jsi ty, si nemá tak zadávat. Pak se každý o tebe otře a můžeš se dočkat, že někdo o tobě napíše ještě horší věci než tvůj soudruh Olbracht.“

„Nezlob se, Koláři. Já sebe znám příliš dobře a vím, že jsem veliká mrcha, která nezaslouží žádné ohledy. A věř, že to Ivan Olbracht myslel dobře, když mě nazval geniálním idiotem. Tím mě chtěl významat.“

Po obědě se nechtěl Hašek u Koláře déle zdržet.

„Šura nás půjde hledat a ví, že Kochanov je moje oblíbená štace. Potáhneme na opačnou stranu.“

Vydali se do Dolního Města. U jednoho domku se Hašek zastavil.

„Zde mám dobrou známou, která nás pohostí.“

Paní Bartošová projevila nelíčenou radost z naší návštěvy, ale litovala, že nás může pohostit pouze čajem.

„To je znamenité, neboť my výhradně pijeme čistý čaj beze všeho.“

Paní Bartošová odešla do kuchyně a Hašek se poškleboval.

„Pěkná domácnost, ani rum nemají ve stavení. Ta ženská je s to dát nám do čaje zavařeninu nebo mléko. To by byla moje smrt.“

Na stole ležela kupa krásných velikých jablek. Hašek se bleskurychle zmocnil asi půl tuctu a nacpal si je do kapes.

„Tímto dárkem odzbrojím Šuru, která ráda mlsá lahůdky.“

Vypili jsme čaj a měli jsme se k odchodu. Loučil jsem se s paní Bartošovou a Hašek přitom ještě sebral jablka, takže na stole zůstalo pouze několik sirotků. Odešli jsme do hospody, kde jsme zůstali přes noc.

Ráno jsme se vrátili do Kochanova.

„Včera tě tu hledala před večerem Šura,“ uvítal Kolář Haška. „Byla velmi rozezlena a slibovala, že ti nabije, až tě najde.“

„To může říkat, ale ať se opováží přede mnou jen hubu otevřít. Ostatně tak brzy mě nenajde.“

Avšak už odpoledne vtrhla Šura do Kochanova jako vzteklá saň. „Ty lump, ty darebák, a Franta bídnej svoloč,“ křičela.

Hašek ji na místě tělesně ztrestal. Pak jsme se ubírali na Lipnici a Šura se nepřestávala hádat, obviňujíc mne, že jsem Haškův vrah a nepřítel. Mlčel jsem, neboť Hašek ji stále okřikoval a vyhrožoval, že jí uteče.

V lipnické hospodě U Invalidů pojednou Hašek zmlkl, když Šura začala obchodní jednání.

„Jarošík nesměl víc s tebou prodávat *Švejka*. Ty veliký zloděj, a my nemít žádné peníze.“

Pochopil jsem. Šura měla obchodního ducha a nakladatel Synek se jí zdál finančně zdatnější než já.

Hašek podotkl:

„Musíme to nějak zařídit, aby se *Švejk* lépe prodával. Takhle bych měl do smrti houby.“

To mi postačilo. Hned se mi rozjasnilo, že moji přátelé hrajou se mnou „betlém“. Vymluviv se na únavu, odešel jsem do svého pokoje – a ještě před svítáním opustil jsem Lipnici, abych odejel ze Světlé vlakem do Prahy.

Věděl jsem, že Hašek bude vydávat *Švejka* se Synkem. Celá moje práce byla v tahu. Jen jsem přemýšlel, jak bych získal nějaké peníze na úhradu vkladu investovaného do podniku s Haškem.

Měl jsem ještě asi dva tisíce knih *Tři muži se žralokem*. Nabídl jsem je ke koupi jistému nakladateli, který knihy ihned zaplatil. Poslal jsem Haškovi dva tisíce a připsal na poukázce:

„Za Tři muže se žralokem.“

Hašek pak říkal:

„Franta nám sežral tři muže i se žralokem.“

16

Na Lipnici

Mnohé důvody mne přiměly, abych se vydal za Haškem na Lipnici. V divadle a Xeně jsem ohlásil, že musím donutit Haška, aby napsal nové hry, protože jsem skončil při dramatizování třetí epochy *Švejka* a chtěl vyčkat, až bude Hašek hotov s celým dílem. Pro sebe jsem pak potřeboval změnu, byv každodenním vystupováním a napětím unaven. Toužil jsem po klidu.

Avšak hlavní podstatou mého rozhodnutí pro odjezd byl žhavý zájem o Haška. Nikdy jsem potřebu sejít se s Haškem nepocítil naléhavěji jako tou dobou, když jsme hráli *Švejka*. Myslil jsem často na Haška a neubránil jsem se neočekávanému nutkání, abych ho vyhledal. Po Haškově návratu z Ruska jsem si přál opět se s ním sblížit. Z několika schůzek jsem vytušil, že se s Haškem udála určitá změna, i chtěl jsem zjistit příčinu a poznat povahu té přeměny. A nikde nebylo tolik možností k důvěrným rozhovorům jako na Lipnici, kde jsem mohl být s Haškem celé dny i noci pohromadě. Každý by pošetile smýšlel, že jsem v takovém zvláštním duševním stavu, probuzeném žádostí po naprosto určitém vztahu k Haškovi, jednal proti sobě, když jsem vzal s sebou na Lipnici Xenu. Neučinil jsem tak ani vzhledem k vyjádření Xeny:

„Nepustím tě samotného k Haškovi. To by dopadlo špatně, kdybyste byli s Jarouškem sami. Jsem přesvědčena, že by ses už z Lipnice nevrátil, leda jako mrtvola pro pražské krematorium.“

Sám jsem vybídl Xenu, aby odcestovala se mnou. Víím, že Haška měla ráda a uměla mu čelit svým vtipem.

Těž rozmnožení zavazadel o vlčácké štěně Racajdu sledovalo svůj účel. To byla jistota, že Xena se Šurou budou několikrát za den s čubičkou vycházet, aniž bychom je k tomu s Haškem příliš nápadně nutili. Uzpůsobil jsem vše tak, abych zůstal s Haškem co nejvíce sám.

Příjezd do Světlé nad Sázavou jsem Haškovi včas oznámil se žádostí, aby nám přijel naproti s povozem, i byli jsme s Xenou nemile překvapeni, když jsme na malém venkovském nádraží v krátké chvíli osířeli, pátrající po Haškovi. Byl mrazivý prosincový večer a Xena pronesla prorockou předtuchu:

„Zdá se mi, že mně začíná křížová cesta. Teď jsme na mrazu a oznamuji ti, že cítím v noze strašlivé píchání. Dvě hodiny pěšky na Lipnici a za tmy nepůjdu. Přenocujeme ve Světlé a zítra se rozhodnem, co učiníme. Já bych se nejraději vrátila domů, když Hašek hned napoprvé projevil tolik bezohlednosti, že pro nás neprijel s kočárem.“

Kráčeli jsme zklamaně od nádraží dlouhou alejí do města, vzdorující mrazivému vichru. V tom kraji je značně drsné podnebí a Xena naříkala, že asi onemocní. Přemýšlel jsem, proč se asi Hašek nedostavil, že se snad na cestě z Lipnice někde zdržel, když tu se za našimi zády rozlehlo od nádraží mocné volání:

„Longene, kde jsi?“

„Hašek,“ vykřikla Xena radostně jako Kolumbův námořník, když po bludné plavbě spatřil poprvé zemi. „Přece se dostavil.“

Obrátili jsme se v opačný směr a pospíchali vstříc mohutné postavě, blížící se k nám alejí jako nemotorný černý medvěd.

„Proboha, lidi, co blbnete? Kam utíkáte? Což jste neviděli naproti nádraží hospodu a nenapadlo vám, že vás tam budu očekávat? Vyšli jsme se Šurou z Lipnice v poledne a celé odpoledne až do večera čekáme v té hospodě na váš příchod. Kuš, psí potvoro, já jsem Jaroslav Hašek, milovník a pěstitel psů. Racajda se ta bestie jmenuje? Velmi vhodné jméno pro vlčáckou čubku. Psíky jsem křtil jenom jmény proslavených mužů, podle jejich význačných vlastností. Například rvavého buldoka nazval jsem Napoleonem.“

„A kde máš povoz?“ přerušila Xena Haškovo povídání.

„K čemu povoz? Přišli jsme se Šurou pěšky a myslil jsem, že budete po cestě vlakem tak unaveni, že přenocujeme všichni ve Světlé.“

V několika hospodách tady mají výtečné pivo, ačkoliv celý kraj je zde daleko široko zamořen kořalkou. I děti vymění mateřské mléko za kořalku. Vidíte, že u nás naleznete mnoho zajímavých pozoruhodností, a proto jsem chtěl, abyste si důkladně prohlédli Světlou. Zítřa odpoledne se můžeme pomalu pustit na cestu do Lipnice, kam pohodlně do večera dorazíme, nepřekvapí-li nás na té pouti sněhová bouře nebo nějaké nenadálé dobrodružství v některé hospodě. Máme na cestě pět hospod.“

„Přestaň, Hašku,“ přísně zahovořila Xena. „Nepřijela jsem na žádný flám nebo toulky po vesnických hospodách. Chci si na Lipnici v klidu odpočinout.“

„Ano, na Lipnici užiješ klidu, až tě omrzí,“ potutelně se usmál Hašek.

„Prosím tě, opatři tady povoz, abychom co nejdříve vyjeli,“ zlostně zakňourala Xena.

„Proč takový spěch? Nic nám neuteče a jsem jist, že Longen trpí žízní jako já. Ostatně silně pochybuji, že ve Světlé seženeme nějaký kočár.“

„Proboha, snad nechceš, abychom nesli naše zavazadla na zádech až na Lipnici? Říkám ti, že raději odjedu.“

„Ale, Xeničko, zavazadla dopraví na Lipnici zítřa pošta. A ve dne můžeme spíše nalézt povoz,“ mírnil Hašek Xenu. „Pozoruji, že jsi silně nervózní, i radím ti, aby ses neukvapovala. Nic se na Lipnici nezmění, přibydeme-li tam až za týden.“

Xena zoufale vykřikla a vběhla do hospody, k níž jsme zatím dospěli. Nikdy bych nehledal v tom nepatrném domku proti nádraží útulnou krčmu a také bych nebyl býval soudil, že nás tam vytrvale očekává celé půldne Hašek se Šurou.

Prohlédl jsem si Haška při světle. Nápadně ztloustl od svého útěku z Prahy a na cizí lidi působil asi jako podivín, který se potlouká světem jako tulák. Nohy vězely až po kolena v ohromných plstěných botách, na těle měl svetr a šosatý černý kabát starého vydání

a zimník tísnil Haška tak, že jej nemohl dopnout. Obličej nabyl ještě masitějšího a zakulacenějšího tvaru, cihlové barvy a tučného lesku, jako by namrzl. Pohyby se vyznačovaly línou pomalostí, jako by každé hnutí Haška namáhalo, a jeho chování usilovalo o vyvolání korektně vážného dojmu.

Přivítali jsme se se Šurou a Hašek nás okamžitě seznámil s několika lidmi, kteří mu v hospodě dělali společníky. Nelíčenou radost projevil, když jsem mu odevzdal Nollovu fotografii jako Švejka, již Noll tvůrci své skvělé role poslal, a po přečtení dlouhých referátů Maxe Broda o *Švejkovi* a jeho provedení na Revoluční scéně. Zato se rozzlobil, když přelétl svýma čilýma očkami kratičké kritiky Loma a ještě několika jiných divadelních referentů.

„Bylo by mně mnohem příjemnější, kdyby tito pánové vůbec nebyli psali. Naprosto se nezajímám o jejich úsudky, jež působí zcela trapně, jako by se na mně zaučovali kritizování, a jsem šťasten, že se ostatní kritikové, ti mocní a neomylní, představením *Švejka* vyhnuli. Mně postačí uznání německého žida. Izraelité sluli odedávna správným čichem, a věřte, přátelé, že se zdaří všechno, na co sáhne žid. Ted' začínám sám věřit, že se *Švejk* dožije veliké kariéry, když se ho ujal jako první zastánce žid. Víš, Šuro, Češi jsou zvláštní národ, jenž výhradně pěstuje spolkaření a systém kliky. Kdo žije stranou a mimo dosah a působnost těch rozmanitých spolků a protekčních kruhů, je blbec, jenž si sám na sebe plete bič a zaslouží si plně, aby byl každým snobem nebo volem ignorován.“

Pak jsem musil Haškovi líčit přesný rozvrh scén dramatické úpravy *Švejka*. Hašek se zajímal o každou maličkost.

„Franta Sauerů mi něco o provedení povídal, ale nevím z toho nic, protože Franta je popleta. Nedovedl jsem si ani představit, jak je možno dramatizovat takový román, v němž se všechno rychle střídá jako v kaleidoskopu.“

Prozradil jsem Haškovi svůj úmysl, že přeruším provozování *Švejka* do té doby, než bude dopsán. Hašek nadšeně souhlasil.

„Správně. Také jsem si myslel, že bude lépe, zdramatizujeme-li celého Švejka jako jedinou hru. Divadlo není žádný biograf, aby se hrálo na epochy. A teď napíšu nějaké veselohry, abyste měli co provozovat, dokud neukončím Švejka, a já mohl brát tantiémy.“

Xena nás vyrušila z rozhovoru.

„Hašku, pošli někoho do Světlé pro povoz. Nechci tady zůstat na noc v nějakém venkovském hotelu, kde není ani vytopeno, jak to znám.“

„Na Lipnici to nebudeš mít pohodlnější,“ vzdoroval Hašek Xeně, neboť bylo zjevné, že by se rád zdržel ve Světlé aspoň do druhého dne. „Je to úplně jedno, kde budeš spát. Tady v tom horáckém kraji si nevybereš. Ani sám nevím, jsou-li na Lipnici v hostinském pokoji kamna, a tuším, že okna jsou tam rozbitá.“

Šura upokojila Xenu, že Invalid přichystal slušný a teplý pokoj. Tu nebyla se Xenou více žádná řeč. I Hašek podlehl a požádal hostinského, aby poslal pro povoz.

Teprve za dlouhou dobu se přiharcovala otevřená bryčka s jedním koněm. Hašek prohlásil znalecky:

„Tento dopravní prostředek je znamenitě přizpůsoben dnešnímu počasí. S největší pravděpodobností se můžeme těšit, že někdo z nás zcela určitě nastydne. Ale kdo chce kam, pomozme mu tam. Xeničko, vylez nahoru.“

Vtěsnali jsme se s velikou námahou a sebezapřením na úzká sedadla a vyjeli jsme směrem na Dolní Město. Byl jsem překvapen, když jsme přibyli do vesnice, neboť jsem si pod slibným názvem obce představoval skutečné město. Hašek líčil pozoruhodnosti vesnice:

„Tady stavějí baráky z horkých cihel. Za každé roční doby chytí stavení a vyhoří do základů. A odtud se začíná rozkládat kraj zamořený kořalkou. Sestupme, abyste se přesvědčili o pravdě mých slov. Musím do sebe vrazit pár skleniček borovičky, jinak zmrznu, než dojedeme na Lipnici.“

V hospodě byl Hašek uvítán jako oblíbený soused, jenž žije s obyvateli lipnického kraje odedávna v nejlepší shodě a míru. Představil nás obřadně a ihned poručil čaje a láhev kořalky, kterou častoval přítomné. Pak byla na mně řada. Když chtěl Hašek pokračovat v dalších přípitcích, Xena povstala.

„Pozoruji, že byste zde chtěli zdomácnět a usadit se v této zakouřené díře na několik dnů. Šuro, odjedeme samy, ale napřed nenápadně sdělíme hospodskému, že jsme pokladnicemi této společnosti a že pánové jsou bez peněz.“

Musili jsme obě přísné dámy za úšklebků pijáků následovat.

„Vidím, že sis dosud nedovedl uspořádat poměry ve své domácnosti podle své vůle a duševních sklonnů,“ tiše mi řekl Hašek na zápraží hospody. „Nikdy nesvěřím Šure všechny peníze a také ji nezasvěcuji do svých obchodních manipulací. Ženy nesmějí zvědět pravdu, ale žádný muž se nemá dát ženou přistihnout při lži. Poměr muže se ženou je překrásná hra na schovávanou.“

Cesta na Lipnici, jež je přilepena u starého hradu na vysokém kopci, ubíhala hlemýždím krokem, takže Xena ustavičně projevovala svoji netrpělivost. Hašek dlouho mlčel, ale pak vzkřikl na kočího:

„Hola, muži, zastavte. Dámám je líto vašeho koníka, že vleče do strmého vrchu skoro pět metrů lidského masa, kromě čubky Racajdy, a rozhodly se, že zbytek cesty poběhnou pěšky.“

Xena musila zoufale Haška prosit, aby nezdržoval jízdu. Hašek sestoupil z vozu a několik minut hájil neústupně svůj názor, že bude výhodnější použít k dosažení cíle vlastních nohou. Ani slzy by ho nebyly obměkčily, kdyby se bývala nerozpoutala divoká sněhová vánice. Tu přikázal kočímu, aby jel dál s největší opatrností, abychom v nastávající bouři nezbloudili z cesty.

„Na Lipnici je nejdrsnější podnebí z celé střední Evropy,“ vysvětloval Hašek, „dokonce tak surové, že teplota během hodiny klesne až na čtyřicet stupňů pod nulou. A vyskytly se případy, kdy za krátkou dobu zasypala sněhová vánice celou vesnici na tři met-

ry vysoko, takže obyvatelé byli uzavřeni ve svých barácích jako ve sněhových hrobech. A běda těm, kdož z určité svéhlavosti meškali venku. Zmrzli pod těžkým sněhovým příkrovem a jejich mrtvoly byly nalezeny až na jaře, když sníh roztál. Nechtěl jsem ti o tom psát, Xeno, ale teď cítím mravní povinnost, abych tě upozornil na veškerá nebezpečí, jež v sobě tento hrozný kraj záludně tají. Sem náležejí výhradně vlci a medvědi, nikdy však lidé, a zejména nikdy lidé zchoulostivělí velkoměstským pohodlím.“

Xena se rozplakala a šlapala mi zlostně na nohy.

„Prokleju tě, jestli z toho onemocním. Bývalo by bylo rozumnější, kdyby byl Hašek přijel za námi do Prahy.“

Dorazili jsme k Invalidově hospodě U Koruny zkřehlí a zasněžení, podobající se na bryčce sousoší z bílého mramoru. Stěží jsme slezli a dlouho jsme se nemohli v hostinci zahřát. Hašek si však pochvaloval:

„Není nad krutý mráz a víchr. To zoceluje nervy, takže člověk vypije několika tahy litr slivovice bez všech ošklivých následků, jako by to byla neškodná sladová káva. Všichni rozumní lékaři doporučují proti onemocnění z mrazu silné lihoviny, například zdejší pan doktor Novák se sám řídí podle tohoto osvědčeného receptu.“

Hašek nás seznámil se svými lipnickými přáteli a nezapomněl ani na obecního strážníka.

„S policajtem Štěpánkem musíme být zadobře. Je to zkušený muž a často mne dovede domů, když nerozeznávám domy od cesty. Veselý dědeček, jenž hraje tamhle v rohu karty, vyniká tím, že mu několik roků stůně žena, a on si nepřeje její smrt, že prý by se pak ve stavení sám bál. Kromě toho hraje výtečně karty, takže mě pokaždé obere, a poslední chodí z hospody domů k své nemocné ženě, které každého jitra přikládá křenové placky. Paní Invalidovou vám nemohu dnes představit, protože je několik dnů po porodu. Byla obdařena holčičkou. Lesmistr Böhm je jeden z mých nejlepších kamarádů, neboť mne zaopatřuje zvěřinou a zve mne k sobě na zábavné táčky, při nichž vypijeme větší dávky nejrozumnějších druhů jemných likérů

a vína. Lexa Invald je jako hostinský velmi pozoruhodný, protože mně často zrána odpírá alkohol a nutí mne k abstinenci, jako by náležel do protialkoholického sdružení profesora Foustky. Ostatní občany poznáte během několika dnů, aniž opustíte hospodu. Všichni jsou pilnými návštěvníky Invaldova podniku, takže místní farář v každém svém kázání ostře horlí proti hospodám, čímž však provozuje ohromnou propagaci hospodského ruchu.“

Xena odešla záhy do pokoje v prvním patře vedle Haškova obydlí, neopominouc nás upozornit, že přijela, aby se na Lipnici zotavila. Šura dodala, následujíc Xenu:

„Jaroslavčík, nesmět celá noc pít a křičet.“

„Buďte klidný, mé dámy,“ dvorně se uklonil Hašek. „Trochu si s Longenem popovídáme a přijdeme za vámi. Přisahám, že se Xena přesvědčí, jakým zázračným klidem je Lipnice proslavena. Zde bude spát jako v nebi.“

Pak jsem Haškovi sdělil svůj návrh, aby se mnou napsal divadelní hru *Ministr a jeho dítě*. Haškovi se líbila myšlenka hry, ve které jsme měli dramaticky vylíčit boj letáky cestovatele A. B. Frika s ministerstvem zahraničí, jež Frika zneuznalo.

„Dobře že chceš, abychom společně pracovali,“ zasmál se Hašek. „Aspoň se Xena se Šurou nebudou mezi nás plést. Ovšem postavu ministra Beneše pozměníme, aby nebyl k poznání. Udělám z něho ministra z operety, a tak se vyhneme nebezpečí, že by cenzura komedii zakázala. Vítr se v republice obrátil, vane silně zprava, a naše práce by byla marná. Zítra si uděláme kostru a pomalu začneme. Zde se ti zcela určitě zalíbí. Odpoledne jsem napsal ze Světlé Mistrovi Panuškoví, že mrzne a sněží. Panuška mne totiž ustanovil za svého meteorologického zpravodaje z Lipnice. Posílám mu zprávy o povětrnosti, aby mohl přijet malovat své oblíbené nálady. V zimě jezdí na Lipnici, je-li krajina pod sněhem. Ještě před týdnem jsem mu oznamoval, že je celý okres zatopen povodní, že se obyvatelé plaví po lodích a lipnické obecní zastupitelstvo stojí na hradě pod

kolena ve vodě, rokujíc o nezbytnosti druhého obecního býka. Avšak na můj dnešní přípis o sněhových bouřích s naprostou jistotou očekávám příchod Mistra Panušky, jenž miluje Lipnici i její okolí. S Panuškou jsme prožili na Lipnici krásné chvíle, zejména dokud zde nebyla Šura. Přiznávám se, že jsem jí sem utekl, spoléhaje na její mizerné geografické vědomosti. Ani za sto let by mne zde nebyla našla, ale podlehl jsem při jedné veliké pitce podivnému rozmaru. Vzpomněl jsem si, že mne asi Šura hledá po celé Praze, i napsal jsem jí dopis, aby přijela, chtěje jí ušetřit běhání po hospodách. Lexa i paní Invalidová ti mohou dosvědčit, jak jsem řádl. Musili mi přísahat, že kněžnu Lvovnu budou mít rádi a udělají pro ni všechno. Pak jsem odnesl dopis nahoru na poštu, jež je právě v tomto baráku, a kopanci do dveří jsem vzbudil poštovní slečinku, aby dopis okamžitě odeslala. Druhého dne jsem se při obědě dověděl, co jsem tropil. Byl jsem zoufalý, když jsem uslyšel, že jsem napsal Šuře, kde se zdržuji, a svěřil v noci toto neopatrné sdělení do rukou lipnické pošty. Běžel jsem nahoru, odhodlán vyloupit listovní zásilky, ale bylo pozdě. Nešťastný dopis byl odeslán ráno, když jsem ještě spal. Za čtyři dny se tady objevila Šura v doprovodu Franty Sauera, toho holomka, jenž se nekřesťansky radoval, že se zbavil ruské kněžny. Vidíš, jaké jsem hovořil. Sám jsem si upletl na sebe bič. A pak prý lidé v opici mluví pravdu. Nikoli. Alkohol proměňuje lidi ve své vlastní nepřátele. Každý opilec provádí v opilství činy, jimiž se trestá za svůj nezřízený život, a proto si zaslouží, aby s ním bylo ostatními bližními zacházeno co nejvládněji jako s člověkem, jenž mnoho vytrpí. Ted' si zahraju karty, abych se rozptýlil."

A Hašek se pustil s dědečkem Kleinhanzlem do hry, jež nabývala větším dílem divokého rázu jakoby hádky dvou nesmiřitelných odpůrců. Hašek řval pokaždé, jakmile prohrál.

„Kramhajzle, lupiči, zloději, zasloužíš, aby se ti žena uzdravila, nepustila tě na krok z domu a na potkání tě mlátila cepem jako táboritka.“

Dědeček reagoval na Haškovy hrozby s živou opravdovostí:

„Nehraj karty, vzteklej převíte, když to neumíš. Sám si lupič, který by mě zničil a vo chalupu připravil, kdybys to doved. Ty dáváš a měj se na pozoru, abys nešel k Šuře v podvlíkačkách. Sedřu ti kůži z těla, jestli budeš tak blbě hrát.“

Hašek se potouchle usmíval a podivná hra pokračovala za stálých výkřiků nevole a výhrůžek.

„To dělá Hašek schválně,“ stranou mne upozornil lesmistr Böhm. „Dráždí Kleinhanzla, aby ho vyprovokoval ke křiku, a přitom ho nechá vyhrávat.“

Noc vesele ubíhala a ke druhé hodině po půlnoci jsme zůstali s Haškem a Lexou v hostinci sami. Alkohol nás silně rozjařil a Hašek zpíval ruské písně. Vyšel jsem ven. Vánice ustala již dříve a měsíc ozařoval bílé obrysy hradní zříceniny. Vesnice tonula v matném světle, jakoby vytesána z ledu. Uvědomil jsem si, že jsem vzdálen velkoměsta, pohromadě s Haškem, nejzajímavějším člověkem širokého rozhledu i samostatných názorů, bez předsudků a zbabělých pocitů studu za své činy, i vyjádřil jsem svou divokou radost zpěvem, podobným vytí vlka na stepi. Lexa vyběhl za mnou a požádal mne, abych netropil výtržnost a raději odvedl Haška nahoru, jinak že by Jarda seděl do rána.

Vyhověl jsem Invalidovi. Hašek se silně zdráhal opustit lokál a ještě na odchodu si objednával skleničky borovičky, vždy s připomenutím, že už je to poslední „truňk“. Konečně jsme se vypotáceli na schody. Hašek zamumlal:

„Doufám, žeš nepřijel z těch hamižných důvodů, abys mně kazil mé radosti a vyháněl mne z hospod. To bych ti prachmizerně splatil.“

Pokoj, v němž jsme byli ubytováni, přímo sousedil s Haškovým příbytkem. Hlavy našich postelí se opíraly o zeď, vedle níž měl Hašek svoje lůžko. Každé slovo bylo zřetelně slyšet z pokoje do pokoje. Před ulehnutím hádal se Hašek rusky se Šurou. Po chvíli se vmísil

do rozhovoru cizí mužský hlas, což mne udivilo. Nemohl jsem pochopit, jaký muž se nachází u Haška, když jsme přišli s Haškem sami, ale únava mne přemohla, i usnul jsem dříve, než byla noční zábava u Haška skončena.

Pojednou jsem se probudil hýkavým nářkem za stěnou u mé hlavy. Neuvědomil jsem si ihned, kde jsem, a domníval jsem se, že se někdo vedle v bytě dusí a umírá. Po chvíli jsem poznal Haškův hlas, nářikavě vykřikující:

„Zatracený život – jak musím zkoušet – prokletý život.“

Hašek trpěl fyzicky. Bylo mi jasno, že musí každou rozdivočelou noc a pitku těžce vykoupit i draze zaplatit utrpením.

„Slyšíš?“ tichounce se ozvala Xena. „Hašek už nic nevydrží a žene se do zkázy.“

Ráno jsme byli vyburcováni ze spánku vytrvalým bušením na stěnu pokoje a Haškovým hulákáním:

„Vstávejte, bídáci, je čas k práci.“

Oblékl jsem se a navštívil Haška. Obýval maličký pokojík s jedním oknem do dvora. Na loži u stěny, sousedící s námi, ještě ležela Šura. Hašek seděl u ní na pelesti a obouval si své obrovské boty. Na druhé posteli se protahoval černovlasý vychrtlý mladík nažloutlé pleti.

„Představuji ti bulharského malíře Christova,“ křičel Hašek. „Vzal jsem tu svini na pár nocí k sobě, než by si ten mazal na Lipnici našel nějaký pelech, a teď už se mi tady roztahuje pár týdnů. Kvůli němu se se Šurou tlačíme na jedné posteli, takže jsem každého jitra celý rozlámaný, jako bych spal v mučírně na lámacím kole. Přitom šlapeme po barvách a mažeme svoje poslední šatstvo mazanicemi toho vetřelce, jenž byl poslán na Lipnici některým z mých nepřátel. Hej, Christov, marš ven. Ať tě celý den nevidím!“

Christov odešel bez odmluvy za Haškova smíchu.

Pak nám Xena nakázala, abychom dali u klempíře zhotovit veliký plechový tác, na který by mohla Racajda vykonávat v pokoji svoji potřebu, neboť Xena vychovávala své štěně s největší přísností.

Hašek přislíbil, že zařídíme vzornou psí domácnost a že se též ujme odborné výchovy Racajdy jako zkušený odborník a znalec psů.

Dole v lokále vypil černou kávu s rumem a vzápětí vyvstal na jeho zrudlé tváři hustý pot. Pobíhal po místnosti duse se kašlem a pak vyrazil ze dveří na čerstvý vzduch.

„Tak je to s ním pokaždé, když se déle zdrží a přepije se,“ vypravoval Lexa. „V létě to měl zlé. Nemohl spát v pokoji na posteli. Seděl tady dole u otevřeného okna a usínal až při svítání. A nedá si říct. Co jsme se namluvili, aby přestal pít a chodil na procházky. Ano, dokud zde byl sám, tehdy provázel Mistra Panušku při malování, ale Šura ho chce držet stále u sebe, snad ze strachu, aby jí neutekl. A se Šurou Hašek nerad vychází. Potřebuje stále mužskou společnost, aby se mohl bavit podle svého. Nerad je sám. A často jsem viděl, když tady seděl o samotě, že hledí netečně před sebe, jako by pozbyl ducha.“

Hašek se vrátil uklidněn.

„Obstaráme věci pro Racajdu, ale předtím navštívíme lesmistra v zámku. Zatím budou ženské upraveny a uspořádají naše domácnosti, abychom nebydlili jako dobytek v chlévě. A trochu si u lesmistra povzbudíme chuť.“

Lesmistr stál před zámkem a z dálky nám kynul.

„Říkali jste včera, že milujete teplo,“ přivítal nás ten silný rameňatý muž orlího výrazu v tváři a zavedl nás na dvůr. „Zde máte šest bukových pařezů. Jsou vaše, ale musíte si je sami rozštípat, abyste dělali také nějaký pohyb na vzduchu.“

„To je pro mne hračkou,“ vychloubal se Hašek. „Živil jsem se jednou řezáním a štípáním polen, milý lesmistře. A Longen ti může dosvědčit, že jsem v Praze také ledoval. Restaurátérovi Brejškovi jsem skládal led, za což jsem od něho dostával ke stravě padesát pět krejcarů. Ty pařezy vyřídíme za dva dny. Jen nám je dej dopravit k Invalidovi na dvůr. A teď bychom rádi popřáli tvou paní dobrého jitra.“

Paní lesmistrová nás již zahlédla z okna a uvedla nás přímo k prostřenému stolu, na němž kromě zákusků pyšně trčela baterie lahví.

„Lipnický kraj sluje odedávna slovanskou pohostinností,“ uznale zahovořil Hašek a chopil se číše, ale jeho ruka se náhle roztrásla, takže rozlil kořalku. „Vidíte, přátelé, jak se mi chvějou ruce pohnutím nad takovou velikou láskou k bližnímu.“

„Ba ne, Jardo,“ zasmál se lesmistr. „To je následek nemírného pití. Často Haška vybízím, aby se se mnou proběhl několik hodin po kopcích a lesích, že mu zdravý pohyb prospěje, a přitom se aspoň na jistou dobu zdržel chlastu. To bych však spíš veverky naučil zpívat.“

„Inu, jsem nepolepšitelný lump,“ odpověděl Hašek a vyprázdnil sklenici. „Myslím, že bych zemřel, kdybych zaměnil svůj způsob života například za tvůj. Mně je hned špatně, jakmile ustanu v pití. Jsem nucen následkem zákona o setrvačnosti pokračovat v boji s alkoholem. A pak na Lipnici je tak ostrý vzduch, že je nutno zahřívát útroby, aby člověk nezkréhl jako květina na mrazu. Čert mne sem zanesl.“

Nepotřebovali jsme zrána mnoho, abychom se rozjařili. Několik číšek různých kořalek nás uvedlo v opojení. Málem bychom byli zapomněli na splnění slibu, že zaopatříme Racajdu psím příslušenstvím, ale lesmistr náhle vstal, že musí na poštu.

„Ano, a my musíme vykonat důležité poslání,“ vykřikl Hašek a udeřil se do čela. „Ježíši Kriste, jaký jsem to dobytek. Chlastali bychom tady do večera a nešťastná Racajda by zatím podělala celý pokoj.“

Na mrazivém vzduchu se s námi lipnický kopec zatočil. Hašek mne uchopil za paži a mávaje sukovitou holí, ukazoval na rozlehlý kraj a řval:

„Tady vidíš, že se Země točí.“

Není divu, že jsme si spletli cestu. Klempíře jsme nenalezli, ale dostali jsme se do slepé uličky. Na konci z malého domku vyběhla mladá žena, usmívajíc se na zbloudilé návštěvníky.

„Ježíšmarjá,“ zašeptal Hašek, „rychle odtud. Tady bydlí dvě vesnické kněžky Venušiny, které přijímají hosty silného pohlaví.

Proboha, aby nás nikdo nespatrił a nedověděly se o naší procházce Šura a Xena.“

Bylo již pozdě. Obě ženy nás hledaly plnou hodinu po Lipnici a zahlédly nás, když jsme vyběhli z uličky jako dva hříšníci.

„Jaroslavčík být s Longenom za holky,“ pištěla Šura, a chopíc se Haška, vlekla ho z návrší. „Ty sviňa, svoloč. Já ti dala holka.“

Hašek uklouzl na náledí a skutálel se dolů na náves.

„Proboha, Šuro,“ křičela Xena, „oba darebáci jsou už teď zase namol.“

Nastal hrozný křik, neboť jsme se zároveň s Haškem hájili proti nařčení z nevěry i lomozným výčitkám, že jsme se opili u Bondyho v kořalně. Právě vycházely děti ze školy a Hašek použil té chvíle, aby zarazil ženské běsnění.

„Proboha, Xeno, nedělej nám tady před dětmi ostudu. Ustaň, Šuro, pamatuj se, vždyť jsem zde od nejmladšího občánka až po nejstaršího dědečka všeobecně vážen a ctěn.“

Ubíhal jsem od místa hanby po silnici z lipnického kopce. Xena letěla za mnou jako krotitelka, které utekl levhart. Hašek prchl k Invalidovým a skryl se v kuchyni. Dopoledne uplynulo za strašlivých scén. Šura vypátrala Haška a zuřivě mu vyčítala v hospodě. Xena mne proháněla po polích, spílajíc mi a slibujíc, že ihned odjedeme, jestli budu s Haškem provádět nějaké výstřednosti.

Oběd minul za trapné nálady. Hašek na mne potají mrkal a usmíval se nad talířem. Po jídle se rozhovořil:

„Navrhuji, panstvo, abychom si veškeré naše intimní záležitosti vyřizovali u Invalidů ve sklepě nebo na půdě, jinak nás dá obecní zastupitelstvo šupem poslat na hranice obce, odkud budeme dále hnáni postrkem až do Prahy. S lipnickými tatíky nejsou žádné žerty, neboť lid je zde v podstatě mírumilovný a tichý, i oškliví se mu pusté výjevy za bílého dne na návsí před školou. Uznějte, dámy, jaký špatný příklad mravů a rodinného života bychom poskytovali lipnické mládeži, kdybychom si i nadále počínali veřejně před

polednem jako nějací příslušníci divokého kmene kanibalů, kteří se chtějí vzájemně sežrat. Nebo učiníme malou vycházku do lesů, kde se můžete vykřičet podle libosti, velectěné dámy. A konečně běželo o neblahý omyl. Prosím vás, nechtějte žádná z vás, abyste se podobala oné ženě, jež podřezala svého muže, protože se z radosti opil se svým přítelem, který mu daroval šest krav. A my přinášíme od lesmistra Böhma šest bukových pařezů. A v čí prospěch? Jistěže je to dar pro vás, velevážené dámy, neboť mně a Longenovi zůstává lhostejno, máme-li vytopeny pokoje, když můžeme pohodlně dřepět v hospodě u kamen. A přesvědčíme vás, že nejsme žádní lenošiví větroplaši, poněvadž odcházíme nahoru, abychom spolu pracovali na hře, jež má zesměšnit hanebné útoky všelijakých pošetilců proti zasloužilé vládě republiky. I vyzýváme vás, abyste nás až do večera nerušily. Plechový tác pro Racajdu bude večer dohotoven a zde jsem zaopatřil misky pro žrádlo a nápoje.“

Hašek obrátil talířky a napsal vzadu věnování:

„Racajdě – Jaroslav Hašek.“

„Necháme vás klidně o samotě, neboť jsme panu Invalidovi řekly s veškerým důrazem, že vám nesmí nalejt ani kapku alkoholu, leda na svoji vlastní odpovědnost,“ promluvila Xena a vybidla Šuru k odchodu.

„Proboha, to je sprostá lež,“ úpěl Hašek a rval si vlasy. „Ted' vidíš, co znamená za nezdolnou moc, spojí-li se dvě ženské. S jednou bychom si to hned hladce vyřídili, že by ani nepípla, až by sletěla z věže lipnického hradu, ale dvě ženské nás udolají. Ostatně promluvíme si ještě s Lexou. Haló, kamaráde, doufám, že jsi dosti rozumný, abys věděl, že čaj není žádný alkohol.“

„Ano, čaj dostanete, ale s mlékem nebo citronem,“ chladně odpověděl Lexa.

„Ba ne, Lexo, přineseš nám nahoru do pokoje čaj s rumem, protože v čaji se nachází alkohol ve stavu naprosto zředěném, a nikoli čistém. A tvůj rum stejně obsahuje značné množství vody.“

Pak jsme s Haškem probrali podrobný rozvrh hry:

Ministr zahraničí, jenž pochází z chudé rodiny, se oženil s dcerou hokyně na zeleninovém trhu, jež ho podporovala na studiích, a má nesmiřitelného nepřítele v jihoamerickém cestovateli A. B. Frikovi, protože ho nechce jmenovat vyslancem v dalekých končinách, kdesi mezi indiány. Frik zahájí boj letáky, jimiž bombarduje veřejnost v republice a ostouzí ministra i jeho ministerskou zahraniční činnost. Později se rozhodne, že zkusí působit na ministra na dálku pomocí černých magických paprsků, jejichž tajemnou sílu poznal Frik na svých dobrodružných cestách u starých národů, kde působil jako Veliký Mág. Tento nový způsob boje se projeví na ministerstvu skandální scénou, ve které ministr i vysocí úředníci podlehnou sugesci Velikého Mága a přetvářejí se na různá zvířata, jak jim to nepřítel Frik určil. Tu chce dalšímu řádění Frikovu zabránit náčelník tajné policie při ministerstvu vnitra a vnikne v přestrojení do Frikovy vily, kde pozná na vlastní kůži sílu a moc ministrova nepřítele. Zároveň napsal Frik nový skandální leták Ministr a jeho dítě, v němž míní dítětem plod jeho škodlivé prý činnosti. Leták však vyvolá v rodině ministrově veliké rozbroje, neboť paní ministrová podezřívá svého chotě, že má nemanželské dítě, ale sama trne hrůzou, že je hrot letáku namířen proti její osobě, poněvadž je s ministrovým tajemníkem v jiném stavu. Náčelník tajné policie dá rozkaz k zabavení letáků a přitom je zatčena ministrova tchyně, neboť koupila čtvrt metráku letáků, aby do nich balila zeleninu. Tím prý se dopustila zločinu pobuřování, jelikož letáky rozšiřovala mezi svými zákazníky. Omyl se vysvětlí a matka paní ministrové je propuštěna na svobodu, jenže si pak na svého zetě došlápně, aby mu řádně vyčinila. Po mnoha zápletkách a vedlejších scénách dochází bojovný Frik svého cíle. Je ministrem zahraničí jmenován vyslancem na Novém Zélandě a stává se poslušným občanem, oddaným vládě republiky.

Po této předběžné práci nás Hašek vyzval, že nás provede Lipnicí. První cesta vedla opět na zámek, kde jsme musili navštívit učitele

Šikýře, jenž bydlil se svojí rodinou v přízemí. Byl též důvěrným přítelem Haškovým a věrným jeho kumpánem při pitkách. Proto se naše návštěva bez slivovice neobešla, ale Xena se Šrouou nás záhy přiměly na další procházku. Vkročili jsme za zámek hlouběji do lesa a tu jsme zpozorovali, že Hašek, loudající se stále vzadu, zmizel jako hradní zjevení. Všechno volání vyznělo naprázdno, i vrátili jsme se, jsouce přesvědčeni, že se Hašek ztratil k Šikýřovi.

Opravdu. Haška jsme vypátrali u Šikýřů v kuchyni v posteli, ukrytého za záclonkami pod prkenným příkrovem. Úkryt prozradila láhev slivovice, jež se tyčila na židli po Haškově boku.

„Jsi strašná, Šuro,“ zasténal Hašek opouštěje lože. „Nedopřeješ mi klidného odpočinku, ačkoliv dobře víš, že jsem celou noc nespál.“ I rozkřikl se: „Už mám toho všeho po krk. Odjedu do Karpat mezi medvědy, jestli mne neustaneš pronásledovat a vyrušovat v mých přípravách k další práci. A ten mazal Christov se musí ještě dnes odstěhovat. Chci se pohodlně vyspat a netísnit se na posteli. Ted' pojďme, ukážu vám zajímavou starou lipnickou stavbu.“

Sestoupili jsme za zámek při lese po kamenitých stezkách dolů do vesnice ke skupině několika starých baráků, o nichž Hašek tvrdil, že byly postaveny dříve, než byl hrad vybudován. Po tomto výkladu se Hašek hnál na prostranný dvůr. Šura zaječela:

„Jaroslavčík, ty zase chceš pít. Xeno, tady vařila pivo.“

Ale sládek, jenž přichvátal, nedopustil, abychom se vyhnuli jeho pivovaru. Provedl nás a pak zavedl k sobě. Tam náš už očekával mohutný džbán piva.

„Okusíme toho výtečného moku,“ povzbuzoval Hašek, „protože pan starý pro sebe vaří zvláštní várku. V hospodě pije pan starý jen víno s vodou, neboť mu nechutná pivo, kterým zaplavuje Lipnici a okolí.“

„Ty být strašná člověk, Jaroslavčík,“ zlobila se Šura. „Jen chodit z hospoda do hospoda a hledat kamaráda. Já mít veliká bolest. On strašná svoloč.“

Hašek nenalézal na Lipnici klidu. Šmejdil z místa na místo a jenom v nevyhnutelných případech psával, když nakladatel Synek vyžadoval telegraficky rukopis a Hašek potřeboval peníze. Hašek se nejraději potuloval po vesnici i okolí, a jak mohl, vzal před Šurou do zaječích. V nejhorším s ní podnikl delší výlet, někde ji usadil a sám vyhledal společnost kumpánů. V Německém Brodě se zastavil před Pachnerovým obchodem s lihovinami a zatvářil se tajemně, že se Šura polekala.

„Nyní se odeberu do jisté místnosti, kde má ilegální komunistická sekce tajnou schůzi a kam žádná ženská nesmí vkročit. Hned by tě uškrtili, kdybys tam jenom nos vstrčila. Procházej se po městě, jež má mnoho starobylých památek, navštiv Havlíčkův dům, a zde mne později nalezněš. Ale neopovaž se za mnou vstoupit. Byl bych ihned zastřelen, že jsem přivedl ženskou. Pamatuj si, že ženským je zde vstup pod trestem smrti zakázán.“

Hašek odešel k Pachnerovi na kořalku, kde vesele popíjel s různými lidmi, a Šura bloumala po ulici před Pachnerovým obchodem několik hodin, dokud se Hašek nenabažil zábavy a neomrzela ho společnost.

I u sládka jsme musili sedět tak dlouho, až si Hašek porozprávěl o všech lidech z Lipnice a okolních obcí, místních událostech a obecních záležitostech. Zajímal se o každou maličkost, o každý nepatrný detail. Byl jako všetečná kvočna, jež všude zapustí svůj dotěrný zobák. Až se nasytil.

Z pivovaru jsme se vrátili přímo domů. Uvelebili jsme se s Haškem u kamen v hospodském lokále. Ženy odešly nahoru, i byli jsme v hospodě sami. Lexa rozsvítil a odploužil se do kuchyně, aby pomohl své tchyni připravit večeři, protože paní Invalidová se ještě nemohla vzdálit z lože.

Chvilí Hašek mlčel. Pak se prohrábl ve vlasech, vytáhl z náprsní kapsy koženou tašku a listoval v různých papírech, zřejmě něco hledaje. Konečně vyeskamotoval malou fotografii, na kterou se dlouze

zahleděl. Potřásl hlavou usmívaje se dobrácky, ale jeho bystrá očka zesmutněla. Později mi podal ušpiněný fotografický snímek asi devítiletého hošíka.

„Tys dosud neviděl mého syna,“ zašeptal mžouraje však stranou. „Zde ho máš. To je můj Ríša.“

Nedopřál mi delšího pohledu. Bleskurychle se zmocnil fota a ukryl je v tašce, kterou zastrčil.

„Nechci, aby to Šura věděla,“ zasykl a výraz jeho obličeje vážně ustrnul. „Požádal jsem po návratu z Ruska svoji ženu Jarmilu, s kterou jsem se před válkou rozešel, aby mi dovolila shledat se s Ríšou. Byl jsem na kluka zvědav, zdali je mi podoben. Jarmila svolila k dostaveníčku, ale s podmínkou, že mne představí jako cizího člověka, svého známého redaktora. Prohlásila, že je nezbytnou nutností zapřít mne před vlastním synem jako otce, protože prý dítěti řekla, že jsem zhynul v Rusku. Ríša byl se seznámením se mnou velmi spokojen, neboť jsem mu vypravoval o světě a všelijaké hlouposti. Tak jsem se směl jednou za čas s hochem setkat. Jednou jsem mu z bujnosti vypravoval nehoráznou blbost, a představ si, že Ríša vážně zakýval hlavou a pravil:

– Vy jste ale blbý, pane redaktore. – Byl bych býval kluka za to zlíbal.“

Tu se Hašek nepřírozně rozesmál – i vyhrkly mu slzy, stékající proudem perel po zrudlých, šklebících se tvářích. Vzápětí se rozkašlal, otřel si obličej a mávl rukou, vykřiknuv hrubě:

„Eh co, všechno je to volovina. A z kluka bude idiot jako já.“

Do lokálu vešel starší usměvavý pán s šedivým vousem a ostrou bradkou.

„Konečně že jdete, pane řídící. Už jsem se strachoval, že jste vážně onemocněl, když jste se neobjevil v přesnou hodinu vašeho každodenního příchodu,“ uštěpačně se hihňal Hašek a představil mne řídícímu učiteli Pavlovi. „Mám pro vás důležité zprávy. Velmi se podivíte. Jen se napřed posad'te, abyste nám tady neomdlel.

Restrikce platů státních zaměstnanců je připravena, všechno mezi vládními stranami pod pokličkou upečeno a před Vánocemi to bude v parlamentě odhlasováno jako dárek k Vánocům. Srážka platu postihne také učitelský stav, pane řídící, a jsem jist, že učitelské Vánoce nebudou veselé.“

Řídící vykulil oči a bradka se mu rozklepala:

„Národně demokratičtí poslanci přislíbili učitelské deputaci, že nedopustí, aby učitelský stav byl zkrácen na svých počitcích.“

„To jsou sliby pro kočku, abyste nekřičeli dříve, dokud to nebude odhlasováno. A povídám vám, že jsem dnes obdržel naprosto zaručenou zprávu, že už má vláda přichystaný nůž v ruce, aby vám uřízla kus chleba.“

„A kdo vám oznámil tuto zvěst, pane spisovateli?“

„Snad znáte moje styky, pane řídící. Přece si nebudu dopisovat s klerikály nebo národní demokracií.“

Řídící vybuchl, jako by se proměnil v zapálenou raketu:

„Rozumím, to zase vaši komunisti vystrkují čertovo kopýtko, chtějí nás učitele štvát, a ostatní státní zaměstnance, aby pak lovili v kalných vodách, ale to se vám nepodaří, pane Hašku, s námi nic nesvedete, nás do té svojí ničemné partaje nedostanete, protože jsme upřímní Čechové a víme, že naše místo je pouze v národních politických stranách, a opakuji, nikdy, pane Hašku, nikdy nevstoupíme do takové internacionální a židovské bandy komunistických darebáků.“

„Občane, vyzývám vás, abyste se mnou hovořil slušně jako já s vámi. Vyžadujete-li ohledů pro sebe a svoje názory, vyžaduji jich také,“ rozkazovacím fortissimem ohradil se Hašek.

Starý učitel se polekal.

„Vždyť jsem neřekl nic zlého, pane spisovateli, já to tak špatně nemyslím.“

„Okamžitě odvolejte urážky komunistické strany, jež je útočištěm vydíraného proletariátu.“

„Prosím, pane Hašku, já odvolávám všechno, čím jste se cítil dotčen. Já chtěl pouze říci, že bych se nikdy nestal komunistou, protože nikdy nezměním své politické přesvědčení a neporuším svou věrnou příchyllost k národní demokracii.“

„Spokojuji se s vaším prohlášením, že jste komunismus nemínil zlehčovat, ale říkám vám ještě jednou, že vás národní demokracie po čertech napálí.“

„Pane Hašku, zanechme polemik. Ostatně zdržel jsem se a musím domů k večeři. Poroučím se vám, pánové.“

Řídící se vzhledem k svému stáří uklonil značně hluboko a zmižel za dveřmi.

Hašek se hlučně rozchechtal.

„Nasadil jsem mu brouka do mozku, že nebude dnes spát a neobjeví se zde několik dnů, jako obyčejně, když se pohádáme o politiku. Je to dobráček, pan řídící Pavel, a kromobyčejně slušný muž, jenž chce, aby bylo všude dobře. Typ bojácného inteligenta, který lpí na svých zásadách, jichž kdysi náhodným omylem nabyl. Pak se svět diví, že bolševici podobné inteligenty z Ruska vyházeli. Je to nespolehlivý živel a uvidíš, jak se budou tvářit, až vláda provede restrikcí. Jsou nezištnými a obětavými vlastenci jen tak dlouho, dokud jim neběží o vlastní kůži, ale sáhnout jim na zuby, tak budou ihned mluvit o třídním boji. Prožil jsem s místní inteligencí mnohou švandu a věř mi, že z celého obyvatelstva lipnického kraje mám nejvíce rád kameníky z lomů. Pokrokově nejspolehlivější živel, protože nic nemají a dřou. A vesnická buržoazie mi pokládá zazlé i vyčítá mi, že ji v nejlepší zábavě opustím a běžím ke kameníkům nebo k jiným proletářům, jakmile se objeví v hospodě.“

Hašek potrásl smíchy rameny a pokyvoval hlavou.

„Nedávno jsme byli s jakýmsi Hrůzou v Malém Mlýnku u Pepíka Kolářového, jenž nás častoval až do večera. Kamaráde, čím více jsem pil, tím větší jsem měl žízeň, a nikdo se nesmí divit, že jsem si vzal v Kolářově kanceláři na zpáteční cestu láhev, o níž jsem se

domníval, že obsahuje kořalku. Ovšem bez vědomí Koláře. Jen jsme měli Mlýnek za zády, tak jsem se napil. Člověče, okusil jsem v životě nejsilnějších lihovin, ale takovou žíravinu jsem si nalil do chřtánu poprvé. Byla to čistá trest', z níž Kolář vyrábí kořalku. Zůstal jsem stát bez dechu, očekáváje, kdy ze mne vyšlehne plamen. Hrůza mi vyrval flašku a chtivě se napil, jako by chtěl naráz vyprázdnit obsah. Jen tak že jsem mu zachytil ruku a rychle vyškubl pekelnou láhev. Viděl jsem v životě mnoho záchvatů šílenství i deliria tremens, ale náhlé zešlení Hrůzovo náleží k nejzajímavějším v tomto oboru. Skákal dva metry vysoko, rozpažuje a připažuje paže jako při prostném cvičení, vyl a opět bučel jako stádo nejrozmanitějších zvířat, pak sebou praštil na zem a válel se jako pes po sněhu, nakonec vyletěl a utíkal cestou necestou, jako by byl právě zapálil Kolářovu továrnu. Ubíhal jsem za ním, neboť jsem se obával, že shořím, zůstanu-li na místě. Hrůza doběhl k potoku a rovnou hlavou do vody. Učinil jsem totéž. Tehdy jsem teprve správně pochopil, proč se hasí oheň vodou. Myslím, že jsme s Hrůzou kloktali vodou aspoň hodinu, poněvadž jsme se přece jen neodvážili vodu pít. Smutně jsme nastoupili návrat na Lipnici a naše útroby čpěly spáleništěm. Před Dolním Městem jsme potkali tlupu kameníků, kteří šli z práce. „Kamarádi, zavdejte si,“ zvolal jsem, byv jat touhou, aby moji soudruzi sdíleli se mnou i zlý osud, když jsme se předtím často poměli dobře, a zvedl jsem láhev s tekutým ohněm do výše. Vzápětí kolovala láhev od úst k ústům, neboť kameníci se o napití přímo rvali. Kamaráde, ale pak následovala scéna z dob pronásledování prvních křesťanů pohany. Nešťastní pijáci řvali bolestí a vrhli se na nás, aby nás utloukli. Nevím, jestli jsi už někdy poznal úder kameníkovy paže, avšak dvacet kamenických pěstí znamenalo jistou smrt. Odolal jsem prvnímu náporu a dal jsem se na chvatný ústup, pronásledován šílenými chlapy, kteří řičeli jako stádo pominutých buvolů.

Za zatáčkou silnice se na vršíčku bělala hřbitovná zeď, i hnal jsem se tam, doufaje, že na svatém poli lidské vášně zmlknou. Chtěl jsem

se přehoupnout rychle přes zeď, ale zachytil jsem se kalhotou za vyčnívající ostrý kámen a zůstal viset duchaplnější polovinou těla na hřbitov a masitější částí napospas zuřivosti rozvzteklých chlapů. Kamaráde, tobě bych nepřál výprask, který mně byl uštědřen, poněvadž tebe by vejpůl přerazili, a jediné své tloušťce mohu děkovat za život, pak zchátralosti mých kalhot, které praskly odshora dolů, takže jsem se svalil ze zdi na hrob jednoho neznámého sebevraha. Utekl jsem do márnice, kde jsem se zabarikádoval a vyčkal, až zmlkne v dálce hulákání kamenických hrdel: „Ty pacholku, to seš bolševik? Svině, vrah a lotr jsi. Stydíme se za tebe, žes byl bolševickej komisař, ty prase! Jen přijď mezi nás, my z tebe naděláme mastnej štěrky, ty dobytku vykrmenej. Teď jsme poznali inteligenta a spisovatele! Držku ti rozmlátíme, abys víckrát neblbnul na papíře, ty hovado!“ Odpočíval jsem skoro dvě hodiny v márnici, abych se zotavil z ran, a představ si, že jsem byl na Lipnici v hospodě přivítán výsměšným řevem, když jsem vešel do lokálu. Hrůzovi se zdařil útěk a všechno vykdákal. Tu se místní buržousti zaradovali, že bolševický komisař dostal od bolševiků bití, až ztratil na hřbitově kalhoty.“

Druhého dne začal Hašek pracovat na hře *Ministr a jeho dítě*. Diktoval mi a já psal. Hned zpočátku jsem seznal, že se Haškovi v dramatické tvorbě zalíbilo. Chodil po pokoji a přemýšlel. Jakmile v jeho hlavě uzrál nový nápad, přistoupil přede mne ke stolu, a diktuje mi, hrál osobu, jejíž hovor jsem právě psal. Gestikuloval, dupal, křičel, šklebil se, i vážně se tvářil podle smyslu dialogů a charakterů představovaných osob. Tyto divadelní výjevy byly tak bizarně groteskní jako Hašek sám. A když se Haškovi zdařil vtip, tu se tiše rozesmál, jako by se kuckal, a procházel se s rukama v kapsách nebo složenýma na zadku, mžouraje po mně očkama, žádostiv účinku svých slov. Často jsem musil ustat v psaní, neboť jsem býval přepaden záchvaty křečovitého smíchu, aniž jsem si uvědomil, zavalil-li k tomu příčinu Haškův vtip nebo jeho herecký výkon.

Mnohdy příběhly z vedlejšího pokoje Xena se Šurou, aby zjistily původ hlučných projevů našeho veselí. Tu byl Hašek spokojen a zářil. I poručil mi, abych napsaný dialog přečetl. Sám se postavil před ženy a rychlým potřásáním hlavy i mrkáním čilými zraky je upozorňoval na význačné části nebo vtipy. Tu a tam mne při čtení přerušil, aby něco opravil nebo doplnil. A neustal ve své temperamentní činnosti, dokud nebylo první jednání hotovo. Divil jsem se, že se při své práci spokojil s několika čaji a malou dávkou rumu.

V tomto případě postačil Haškovi upřímný smích vděčných posluchačů. Večer jsem byl překvapen Haškovým rozkazem.

„Po večeri přečteš první jednání dole v hospodě.“

Rozmluvil jsem Haškovi tento nápad s odůvodněním, že bude pro hospodské obecenstvo vhodnější, poslechne-li si celou hru v souvislosti. Hašek ustoupil, ale bylo zřejmo, že ho to mrzí. Jedvaže usedl za stůl a chvatně pojedl (nikdy nedbal o jídlo), okamžitě se vytasil se svým trumfem:

„Dnes jsem nadiktoval velikou část nové komedie pro Revoluční scénu, zítra to dokončím a pozítří vám tady přečte Longen celou hru. Očekávám, že se dostavíte a podáte o tom zprávu všem svým lipnickým známým. Je to veliká událost pro Lipnici, neboť moje hra *Ministr a jeho dítě* bude vlastně zde slavit svoji premiéru.“

Toho večera pil Hašek hltavě a s vášní, jako by si chtěl vynahradit své odříkání při práci. Byl neobyčejně vesel a o půlnoci zavadil v hovoru opět o svoji dramatickou práci:

„Je to moje první dramatické dílo, i doufám, že projevíte živý zájem.“

„Jenom když to nebude nic bolševického,“ ozval se tenounký hlásek drobného a nervózního človíčka, jehož mi Hašek při večeri představil jako regenschorih Niederleho.

„Myslím, že by ti to nebylo na škodu, kdybys poznal bolševického ducha,“ odtušil Hašek a rychle zamíchal karty, aby naznačil, že nechce debatovat.

Niederle se rozkohoutil:

„Já se nedám otravovat žádným bolševickým jedem, kterým chtějí ti židovští lotři naočkovat celé lidstvo.“

„Poslouchej, Niederle, slyšels mne, že bych byl někdy urážel doktora Kramáře nebo Rašína?“

„Ne, to jsi neudělal, protože Kramář a Rašín jsou čestní lidé.“

„Tak buď zticha, nebo ti dám facku, až sletíš pod stůl, jestli řekneš ještě něco hanlivého o bolševicích. Znáš je? Četl jsi jejich spisy? Víš, kdo jsou a co znamenají v dějinách lidstva?“

„Ne, vykašlu se na to, poněvadž jsou to židovští pacholci, kteří chtějí otrávit a vyvraždit celé lidstvo, aby se pár židů mělo na světě dobře.“

Hašek vyčkal, až dozněla poslední hláska z Niederleho hrdélka, načež srazil nebohého varhaníka mohutnou ranou do tváře pod stůl.

V hospodě nastalo vzbouření. Někteří se obírali regenschorim, jehož vytáhli na lavici a chlácholili, ostatní vyčítali Haškovi:

„To jsi neměl udělat, Hašku.“

„To ti neodpustím, Jardo, to jsi neměl spáchat,“ vykřikl Lexa. „Víc ti nenaleju.“

Hašek měřil dlouhými kroky lokál, ruce v kapsách, tváře se rozčileně.

Pojednou se zastavil, chytil se rukama za hlavu a srdcervoucně zalkal:

„Ne, to jsem neměl udělat. Já tu facku Niederlemu neměl vrazit.“

I přiskočil k polekanému kapelníkovi, vytáhl ho před stůl, uchoopil za krk, a lomcuje jím, křičel:

„Slyšíš, Niederle, ty mi tu facku musíš vrátit!“

Niederle ani nedutal, jen se třásl.

„Slyšíš, přece nemluvím tatarsky, Niederle, vraž mi okamžitě tu facku zpátky.“

Regenschori vytřeštil oči a zašeptal:

„Ne, Hašku, já ti nemohu tu facku dát.“

„Krucifix, pitomče, buď mi vpálíš facku, nebo dostaneš ode mne novou, až upadneš za kamna,“ zařval Hašek a učinil mohutný rozmach k ráně.

„Tak dáš mi facku, nebo ne? Jedna, dvě...“

Všichni v hospodě křičeli:

„Niederle, vraž Haškovi facku, rychle mu ji vytni, nebo dostaneš od Haška druhou.“

Tu si Niederle dodal odvahy a třesoucí se rukou udeřil Haška tak slabě, jako by se bál, aby mu neublížil.

Hašek objal varhaníka, políbil ho na čelo a řekl:

„Teď jsme vyrovnáni: oko za oko, facka za facku. Zcela podle ruského způsobu.“

Pak následovala divoká pitka, neboť Xena se Šurou utekly hned při vzniku hádky Haška s regenschorim a vzkázaly nám, že si lehnou, aby unikly zmrzačení těla. Svítalo, když jsme s Haškem jeden druhého podpírali na strmých schodech, a kdyby se nebylo Lexovi nás zželelo, nikdy bychom se nebyli vyškrábali do svých obydlí.

Vstávali jsme před polednem. Ženské se procházely s Racajdou na návsi, i radili jsme se s Haškem, jak se omluvíme.

„Vymýšleli jsme si celou noc látku pro novou hru,“ vítězoslavně rozhodl Hašek a spěchal, aby oznámil tento výmysl Xeně a Šuře, na nichž bylo patrné, že jsou proti nám smluveny.

„Aj, aj, pánové jsou i v noci až do bílého dne pilní a mají naspěch,“ posmívala se Xena. „Hle, Šuro, stěží započali jednu hru a již přemýšlí o druhé.“

„Věř, Xeno, půjde-li to takhle dál, tedy budu mít do Nového roku připraveno deset dramatických kusů,“ odvážně se chlubil Hašek, jsa šťasten, že unikl hádce se Šurou, jež se na nás rovněž posměšně usmívala jako Xena.

„Pánové, nevím, jak budete dále pokračovat, protože jsme se Šurou rozhodnuty, že vám dnes večer připravíme jisté překvapení,

které vás zajisté rozruší stejnou měrou jako vaše noční řádění nás," odsekla Xena.

Hašek si položil zoufale dlaně na skráně:

„Ježíšmarjá, dámy!“

„To jsme si pevně umínily, abyste jednou viděli, jak to vyhlíží, když je v rodině jeden člen opilý," chladně odpověděla Xena a odvedla Šuru k obědu.

„Propánaboha," divil se Hašek. „Co jsme těm ženským provedli? Kamaráde, na dnešní večer jsem zvědav, a věř, že se na to představení těším více než na psaní naší komedie!“

Po obědě jsme se odklidili s Haškem do pokoje a Hašek začal diktovat pokračování hry. Zprvu se nemohl dobře soustředit na svoji práci a přerušoval diktování vzpomínkami na ženské výhrůžky:

„Co zamýšlejí, nešťastné ženské? Ožerou-li se, přilejou jen oleje do ohně. Tento ďábelský nápad se vymstí na nich samých. Ať se s námi nepouštějí do nerovného boje. Ženské působí na světě samý zmatek, a kdyby se ještě oddávaly alkoholu, pak učiníme nejlépe, vyvraždíme-li je, což bude počátek konce světa.“

Po chvíli diktování se Hašek opět zarazil:

„Máme strpět takovou neřest? Ano, děj se vůle boží. Necht' zajdou na otravu alkoholem.“

Poté se oddal veškerým svým temperamentem a bohatou fantazií další tvorbě. Hašek byl nevyčerpatelnou studnicí nápadů, vtipů a podivuhodných obrátů a tvořil s naprostou lehkostí, oplýváje kromobyčejnou pamětí. Věděl o každém slově, jež byl jednou vyřkl, a nezdržoval se ničím v tempu své práce. Sledoval pevně linii vývoje komedie a přesně věděl, započal-li nový dialog, jakou pointou skončí. Každou osobu měl promyšlenou do nejmenších podrobností, jako by ji byl již kdysi líčil nebo znal ze života. Též veliké životní zkušenosti napomáhaly. Tvořil, jako by se bavil pro vlastní obveselení.

Hašek neustal diktovat až do večera, kdy nás vyrušily Šura se Xenou, jež se nasládle podivila:

„Aj, pánové byli tak pilní? Pak si zasloužíte, abyste zažili krásný večer.“

Šura si poručila větší skleničku sladké kořalky a prozpěvovala ruské písně. Hašek nadšeně přizvukoval, ačkoliv ho Xena prosila, aby nekazil melodii. Záhy jsme uvolnili svoje city a utvářela se veselá nálada.

„Jsem šťasten,“ jásal Hašek. „Takový večer s vámi rád prožívám.“ A zazpíval refrén ruské písně: „Tula, tula, tula, tula, tula, tula, tulala.“

Dámy popíjely kořalku jako mužatky, i následovali jsme je s Haškem. Lexa provázel počínání naší společnosti starostlivými pohledy, protože se obával, že se jeho hospoda zvrhne v námořnickou krčmu, avšak Xena dopila skleničku a škytla:

„Poslední. Dost, Šuro, to postačí, abychom pánům dokázaly, že pití není žádným uměním. To bylo na výstrahu propříště, kdyby se chtěli pánové opět rozdivočet.“

Bohužel Šura nechtěla ustat v demonstraci proti nám a popíjela i z Haškových skleniček. I křičela už zmateně a z plného hrdla.

„Jaroslavčík, ty svoloč, moc pila. Ted’ pila Šura.“

Hašek pobíhal zoufale po hospodě a prosil Xenu:

„Prosím tě, domluv Šuře, aby přestala, nebo ji budu muset poslat do blázince.“

Avšak Šura překročila hranici jasného vědomí a oddala se opojení, požadujíc ustavičně, aby Lexa nosil nové nápoje, čemuž Xena zabránila. Tu se Šura zmocnila její nebo Haškovy sklenice.

Haškův krásný večer se rozplynul v žalostnou scénu. Musili jsme odnést Šuru nahoru do pokoje a uložit ji na lůžko. Sténala, plakala a rvala si vlasy. Dlouho jsme u ní bděli, dokud neusnula, naprosto vyčerpana.

Hašek pohlédl dlouze na spící a usmál se mírným úšklebkem.

„Chudinka, chtěla mi ukázat, jak je opilství strašlivé, ale zatím se přesvědčila, jak veliké to je fyzické i duševní utrpení.“

Hned zrána se Hašek ztratil z domu. Hledal jsem ho pak u lesmistra, u Šikýře, ale teprve Invalid mi prozradil, co se přihodilo:

„Hašek přiběhl po ránu jako divoch. Okamžitě jsem poznal, že chce už od rána chlastat, i umínil jsem si, že mu nenaleju. Povídám mu: ‚Ne, Hašku, nedostaneš ani kapku. Pamatuj, co se stalo včera, a že chceš dopsat divadelní hru.‘ Nato se Hašek rozeřval: ‚Neblbni, vole. Jen jednu štamprli slivovice chci!‘ ‚Kdepak, Hašku, já ti ve dne nenaleju!‘ Hašek chvíli hulákal, ale pak si sedl a začal číst román, který zde někdo zapomněl. Tu mne zavolala moje žena do kuchyně, že přišel řezník. Povídáme si tam chvíli a najednou vstrčí Hašek dovnitř hlavu a křikne: ‚Nalil jsem si ve výčepu tři velké slivovice. Napiš to!‘ Prásk dveřmi a byl ten tam. To mně často provede, když mu zabraňuji v pití. Ted’ ho najdete buď u Bondyho, nebo v některém jiném krámě, kde prodávají kořalku.“

Našel jsem Haška ve výčepu lihovin proti kostelu. Už svítil mastným potem, rudý jako mák, a častoval nějaké tuláky, které sebral na silnici. Chtěl jsem, aby se vrátil se mnou domů, že budeme pokračovat v práci, ale Hašek mne odbyl:

„Ne, dnes nedělám. Slavím hluboký zármutek.“ Otevřel dveře a křičel ven na náves:

„Lidi, Šura se mi včera ožrala. Pojd’te se mnou na zlost pít.“

Najednou spatřil na vršíčku faráře, jenž se důstojně ubíral ze školy na faru. Hašek se k němu přihnul, popadl ho za ruku a zval:

„Pane faráři, pojd’te si se mnou připít na bratrství. Všichni jsme jen lidé a každého tvora mám rád, jenom idioty opovrhují.“

„Odpusťte, pane Hašku, že musím vaše pozvání odmítnout, ale nyní musím vyřídit důležité pro mne záležitosti. Chcete-li si se mnou porozprávět, prosím, navštivte mne po obědě na faře. Ujišťuji vás, že mi budete vítaným společníkem.“

Hašek propustil faráře příslibiv, že se určitě dostaví. Pak zmerčil, že několik kameníků namáhavě táhne do příkrého kopce ke kostelu vozík s balvany. Ihned se rozběhl na pomoc a tlačil ze všech sil těžký náklad do vrchu. Před kořalnou kázal zastavit:

„Zapijeme tu námahu.“

A platil za všechny. Dětem, jež přicházely do krámu, kupoval cukrátku, neopomíjeje jim přikazovat:

„Važte si mne, dětičky. Mějte mne v úctě, neboť jsem nejlepší přítel pana faráře a přimluví se za vás, abyste se dostaly do nebíčka. Odpoledne se s důstojným pánem ochlastáme a budeme se za vás modlit.“

Teprve po poledni dovlékl jsem Haška k Invalidům. Šura seděla za stolem s ovázanou hlavou a výrazem smrtelně zraněné. Xena naříkala, že cítí kruté bolesti a píchání v pravém boku. Hašek se posmíval:

„Prohrály jste, dámy. Kampak na nás. Nás nepolepší ani peklo.“

Xena chtěla vstát, avšak klesla s bolestným výkřikem zpět. Pochopil jsem, že ji přepadl náhlý nervový záchvat, neboť tím již jednou trpěla. Šura omdlela. Hašek vyskočil a zvolal:

„Hle, dámy, ovoce vaší včerejší pošetilosti. Proměnily jste útulnou hospodu v nevlídnou nemocnici.“

A utíkal na faru, nestaraje se o zmatek, jenž zavládl v Invalidově domě. Xena musila ulehnout.

Přišel doktor Novák a konstatoval:

„Zánět nervů v pravém boku. Tato bolestná nemoc vyžaduje naprostý klid. Jen absolutní klid pomáhá. Jen klid.“

Pak předepsal speciální lék, abych jej telegraficky objednal z Prahy, a odešel s vážným připomenutím:

„Buďte pamětlivá, že pouze klid může zlepšit chorobu, a varujte se každého sebemenšího rozčilení, jež by zcela určitě přivedilo zhoršení.“

Bylo to zoufalé odpoledne a Lipnice mi připadala jako mučírna, neboť Xena neustávala střídat úpěnlivý nářek s přívalem výčitek, vždy zavilejších a urputnějších, jež vyvrcholily výkřikem:

„Jsi můj vrah a Hašek tvůj společník. Chcete mne ubít, zákeřníci.“

Hašek se vrátil z fary ve výtečné náladě. Hlučně k nám vrazil.

„Přátelé, nikdy bych nebyl věřil, že i farář může být dobrým společníkem. Je to znamenitý muž. Jeho sklep je zásoben několika

druhy lahodného vína, nemluvě o mešním, i kořalou. Také mi dovolil, abych se rouhal a klel.“

Xena zaúpěla. Vysvětlil jsem Haškovi její stav, a pověděv mu lékařovy názory i nařízení, požádal jsem ho, aby se choval po dobu Xeniny choroby co nejtíšeji. Hašek usedl vedle postele a hladil Xeně ruku, tichounce promlouvaje, jako by se proměnil v něžného ptáčka lidem pro radost.

„Ubohá Xeničko, chápu tvoje utrpení, neboť nervové záněty jsou nebezpečnější než záněty okostice, mozkových blan, ledvin a podobných orgánů. Nervová soustava je nesmírně choulostivá, a byla-li jednou porušena, nastává s postiženým brzy konec. Ovšem někdy dříve, jindy později, podle konstrukce nemocného. Někdo vydrží takových zánětů nervů několik, zejména nejsou-li zachváceny nervy v hlavě, ale přesto neodolá této zákeřné chorobě. Smrt nastává za strašlivých bolestí a umírající vytrpí děsná muka, jako by snímal hříchy celého světa. Já bych se raději zastřelil, kdyby se mně zanítily nervy. Neplač, s tebou není ještě tak zle, a pak, ženská je jako kočka.“

Musil jsem Haška odvést, protože by byl Xenu vystrašil k smrti. Hašek se na chodbě zasmál a pravil:

„Vyřid' Xeně, aby snášela svůj osud bez reptání jako starý Job. Zchromne-li, koupím jí sám hezký kočárek a ty ji budeš vozit.“

K půlnoci Xena usnula, i ulehl jsem. Spali jsme asi hodinu, když se rozlehly nočním tichem hrůzné rány, jako by se bořil dům.

„Ježíšmarjá, zemětřesení,“ vykřikla Xena a svíjela se v křečích.

Vyskočil jsem a rozsvítil, nechápaje původ lomozu, který pojednou ustal.

I ozval se něžňounký hlásek Haškův:

„Kamaráde, otevři.“

A nato následovalo nové bušení, ještě mocnější. Hašek zuřivě kopal do dveří našeho pokoje.

„Proboha, neotvírej,“ úpěla Xena. „Hašek se vrací z flámu a nehnul by se odtud do rána.“

„Kamaráde, otevři,“ sladce žadonil Hašek za dveřmi. „Zahrajeme si spolu partii šachů. Poražený musí zítra zaplatit deset slivovic. Otevři.“

A tu už Hašek řval:

„Rozbiju dveře a vniknu k vám násilím, jestli dobrovolně neotevřeš.“

Všichni v domě byli vzhůru. Invald přiběhl a zápasil s Haškem, jenž se rval, jako by byl přepaden lupiči. Teprve za Christovovy a mojí pomoci jsme nočního hosta zdolali a předali ho Šuře:

„Moje žena se tak vylekala, že začala třestit,“ naříkal Lexa. „Obávám se, že dostane horečku omladnic.“

Nespali jsme s Xenou až do rána, protože jsme stále očekávali, že Hašek přijde znovu, aby si zahrál v šachy, ale Hašek zmlkl, jakmile ho Šura svlékla a uložila.

Dopoledne se objevil růžový a usměvavý.

„Dobré jitro, Xeničko. Doufám, že už jsi zdráva, i navrhuji proto, abychom si prohlédli lipnický hrad. Je to smrtelná ostuda, že jste tam dosud nebyli.“

Xena zhluboka vzdychla.

„Nechtěl bys mne tam dopravit s postelí, Jaroušku?“

„Rozhodně by sis měla pospíšet, abys viděla hrad ještě před svou smrtí,“ neobyčejně rozšafně odpověděl Hašek a pokračoval: „Každý, kdo navštíví Lipnici, nemešká a žene se do té památné zříceniny, jako by tam čepovali zdarma pivo. A jsou tací, kteří zdaleka putují na lipnický hrad, a těch je většina. Sám jsem několikrát provázel takové milovníky památností a vypravoval jim historii hradu. Jednou jsem potkal čtyři profesory, kteří se tam ubírali, a nabídl jsem se jim jako průvodce, že jsem z toho zaměstnání živ. Profesori mi dali dohromady pět korun, a vodil jsem je po hradě. Poznal jsem, že jsou profesori důvěřivější než žáci, neboť věřili každému nesmyslu, který jsem jim pověsil na nos. A vyptávali se mne na takové věci, že to nevěděli ani rytíři, kteří kdysi na hradě žili, a mysleli, že musím

za těch pět korun spopitného povídat voloviny celé odpoledne. To mne dopálilo a v jedné místnosti na otázku profesorů, co se tam odehrávalo, jsem odpověděl: ‚Zde byla mučírna, kde mučili zvědavé a potrhle profesory.‘ Proto vám mám zázle, že jste první, kteří jsou na Lipnici už několik dnů a dosud neprolezli onu věhlasnou zříceninu, trčící nad krajem jako vykotlaný zub. Když jsem sem přišel, chystal jsem se k návštěvě hradu sice několik týdnů, ale jen z vědeckých důvodů. Prostudoval jsem všechen historický materiál pojednávající o založení hradu, jeho pánech a osudech. Pak jsem se tam za slunného dne vypravil společně s lesmistrem Böhmem, Šikýřem a Kolářem. Utábořili jsme se na nádvoří a pili jsme na zdraví všech hradních nebožtíků, kteří kdysi hrad obývali. Tyto vzpomínkové a pietní pitky jsme na hradě opakovali vícekrát. Za deštivého nebo nevlídného počasí na mázhauze, kde dal lesmistr Böhm postavit do starého krbu železná kamna. Přitom jsem konstatoval, že na hradě žije strašidlo, jež trpce neslo, že nemohlo chlastat s námi. Vždy si s někým z nás krutě zahrálo. Mně podrazilo několikrát nohy, takže jsem se válel z hradního srázu až do vsi, Šuře hodilo strašidlo psíka jezevčíka do přehluboké hradní studny, kde ubohé zvířátko utonulo, lesmistrovi rozbilo nos o hradní schody, Kolářovi ukradlo klobouk a nejstrašlivěji se vymstilo Šikýřovi. Odvleklo ho někam do hradního kouta, kde ho uspalo. My jsme opustili hrad s domněnkou, že Šikýř odešel domů již dříve, a lesmistr uzavřel hradní vrata pevně na klíč, aby v noci nikdo hrad nevyhloupil. Představte si zděšení lipnických občanů, když se před půlnocí objevilo na hradní zdi tajemné zjevení, které zoufale ječelo a řvalo: ‚Pomoc, otevřete mi. Já musím domů.‘ Občan Charamza běžel celý vystrašený vzburcovat faráře, aby zahnal nepokojného ducha svěcenou vodou. Ponocný přiběhl do hospody k Invalidům. Kulil oči, jekal zuby a nemohl slovo ze sebe vyrazit, až jsme mu nalili do chřtánu pět boroviček. Pak vykotal: ‚Na hradě běhá strašidlo.‘ Všichni jsme běželi k hradu a já jsem poslal lesmistra pro pušku, aby strašidlo odstřelil. Pak jsem

se odvážil přiblížit se k strašidlu co nejbliže, ačkoliv mne ostatní zrazovali, i zvolal jsem: ‚Rci, duchu, proč nemáš v hrobě pokoje?‘ Zjevení odpovědělo Šikýřovým hlasem: ‚Nestraš mě, Jardo, a pomoz mi ven.‘ Doběhl jsem k lesmistrovi pro klíč a otevřel Šikýřovi, který rychle utekl, aby nikdo z lipnických obyvatel nevěděl, že na hradě strašil pan učitel. A od těch dob se tady v kraji všeobecně věří, že na hradě straší a o půlnoci chodí zjevení na věži a běduje.“

Po chvíli se Hašek odhodlal, že budeme pokračovat v dramatické práci, a aniž by byl nahlédl do rukopisu, diktoval pokračování, navazuje přesně dialog, jako by se byl právě před kratinkou dobou odmlčel.

„Dnes musíme hru dokončit,“ prohlásil během svého diktanda a plyně s obdivuhodnou hbitostí jazyka mluvil celé dialogy, takže jsem nestačil psát. Snad chtěl odčinit noční výjev, neboť hrál při diktování své líčené postavy s nadbytkem humoru a projevoval své uspokojení, když jsme s Xenou odměňovali jeho nápady a grimasy výbuchy smíchu. Málokdy jsem viděl Haška v takové náladě. Odpoledne pojednou ustal.

„Hrome, musím napsat zase několik stran *Švejka*. Synek mne denně bombarduje urgencemi a brečí v dopisech, že *Švejka* nikdy nedopíšu.“

Zavřel se ve svém pokoji a vrátil se až za několik hodin.

„Udělal jsem celý tiskový arch a to zatím postačí. Piš dále.“

A navázal opět přesně dialog, nenahlédnuv vůbec do rukopisu. K podivení Xeny, že si Hašek pamatuje každé slovo, poznamenal skromně:

„Musím si pamatovat všelijaké cizí blbosti, bodejť bych tedy nepodržel ve své palici svoje vlastní.“

Pozdě večer byla hra dopsána. Hašek zatleskal spokojeně a zasmál se:

„Ted’ tu komedii přečteš dole v lokále. Jsem zvědav, co tomu ti pitomci řeknou.“

I četl jsem Haškovu veselohru v hospodě. Hašek seděl naproti mně, usmíval se na všechny strany a vysvětloval některé situace nebo osoby. Lesmistr Böhms poznal hned po přečtení prvního jednání:

„Tohle vám cenzura nepustí.“

„Nepovažuji cenzora za tak chytrého, aby viděl ve hře nějaké zlehčování poměrů v naší republice,“ vyřkl Hašek a doložil s důrazem: „Vždyť nepíšu ani o Praze, ani nikoho nejmenuji jeho pravým jménem a uvádím, že se to odehrává v neznámé republice. To by byl cenzor vyložený idiot, kdyby hru zakázal. A nevěřím, že by stát zaměstnával v úřadech lidi, kteří by vlastně náleželi do ústavů pro mozkové choroby. Konečně nedotýkám se také žádného státního zřízení nebo ústavy, nýbrž pouze zesměšňuji letákový boj fanfaronů Frika s ministerstvem zahraničí. A vězte, přátelé, že je moje komedie poučnou lekcí, neboť jsem jist, že zahraniční ministerstvo se v budoucnosti stane předmětem ještě mnoha útoků.“

A rozhořčeně vyjel si na dědečka Kleinhanzla, jenž se u druhého stolu pustil s několika kameníky do hry v karty:

„Zatracený Kramhajzle, nemůžeš počkat, až bude celá hra přečtena? Jestli nás budeš vyrušovat svým křikem, tedy tě vyhodíme z hospody.“

Avšak dědeček se nedal zakřiknout.

„Jděte si svoje voloviny číst někam jinam, ale do hospody s tím nelezte, když je to tak dlouhý. Já nejsem takový hovado, abych to celý poslouchal. Hlásím stovku se sedmou.“

„Podívejte se na dědka,“ rozeřval se Hašek. „Jak se můžeš opovážit zlehčovat kulturní práci? Chlap stará počíná si jako univerzitní profesor literatury, který kromě klasiků žádného jiného spisovatele neuznává. Ale počkej, Kramhajzle, já ti pak v kartách svlíknů kalhoty, abys pochopil, co je to literatura, a příště se choval skromněji.“

„I dyť ty nejseš žádný spisovatel,“ zaklapal dědeček bezzubou hubou. „Ty umíš jenom chlastat a dělat si z lidí psiny. Takový pito-mosti bych taky dovedl napsat, kdybych nechtěl pánu bohu krást čas.“

„Vždyť se neumíš ani pořádně podepsat, domýšlivý dědku,“ smál se Hašek.

„Tak bych to někomu diktoval jako ty. To sou nějaký kumšty? Chodíš po pokoji, chlastáš čaj s rumem, kecáš a jinej to píše. Já taky umím mluvit a vím toho za ty roky víc než ty.“

Všichni se rozesmáli. Hašek přistoupil k dědečkovi a podal mu ruku.

„Dobrá, dědku. Budeš zítra diktovat a já to budu psát. Bylo by na škodu celé lidské kultury, kdyby se tvůj hovadský talent neprojevil.“

„A co mi zaplatíš za prozahálený čas?“ hihňal se Kleinhanzl.

„Deset korun za hodinu, ty vydřiduchu.“

„Není to málo? Ty na tom vyděláš víc, až to prodáš do novin.“

„Dostaneš celý honorář, který poukážou z blázince, kam tvoje povídání zašlu.“

„Pošli si to, kam chceš. Mně je to jedno, jen když si vydělám nějaký peníze,“ výsměšně pokřikoval dědek. „To se ví, že jenom blázni platějí za takový hovadiny. Za pořádnou a poctivou práci chcípá člověk hlady.“

„Dost, Kramhajzle, nechlub se poctivou prací, když celý den koukáš, jak bys někoho obral v kartách. Zítra přijdeš a já ti napíšu tvoje žvásty. A teď čti dál naši hru, kamaráde.“

Dočetl jsem Haškovo humorné dílko. Hašek se pátravě rozhlédl po přítomných a zakýval hlavou, jako by byl s účinkem spokojen.

„Pozoruji, že hra na vás zapůsobila, přátelé, neboť nevíte, jak se tvářit a co říci. Doufám, že se cenzorovi při čtení povede na chlup stejně.“

Ráno byla hra odeslána do Prahy. I radili jsme se s Haškem o nové komedii. Upozornil jsem na Kischovu odyseu, kterou zažil na parníčku Lanna 8.

Kisch byl vyzván, aby se zúčastnil plavby parníku z karlínského přístavu do Bratislavy. Mužstvo obdrželo příkaz, aby plulo s lodí po Vltavě do Mělníka, po Labi do Hamburku, pak po moři až do Ho-

landska, odtud průplavy na Rýn a dolů po rýnském proudu na řeku Mohan, jež je spojena průplavem s Dunajem. Po Dunaji měl parníček doplnout přes Vídeň až do Bratislavy. Kisch se skutečně nalodil a cestoval s karlínskou kocábkou až k Mohanu. Tam se rozloučil s lodní posádkou, s níž zakusil mnohá dobrodružství, a vrátil se vlakem do Prahy. (Později popsal svoji cestu v knize *Zuřivý reportér*.) Po celou dobu trvání plavby posílal Kisch zprávy do novin, takže značně přispěl k popularitě dobrodružné cesty parníčku Lanna 8.

Hašek přijal nadšeně tento nápad, zakládající se na skutečnosti.

„Parník necháme zamrznout někde na Mohanu, ačkoliv opravdu do Bratislavy doplul. Posádka se bude skládat z kapitána Struhy a topiče Mikuláška, jenž bude typ sám o sobě, pravý chlap od vody. Tato výprava musí překonat Verneovu *Cestu kolem světa* a bude vlastně opěvovat sportovní výkony pražské paroplavby na cestě střední Evropou. Kapitán Struha musí být patriot, jenž je pyšný na mateřský přístav v Karlíně a po celou cestu nadává na cizí vymoženosti, jež považuje za zbytečny, neboť se na Vltavě také bez nich obejdou a neznají jich. Mikulášek je alkoholik, odhodlaný ke všemu, aby upokojil svoji vášeň. V Hamburku prodá parníček i s posádkou v hospodě, aby zaplatil útratu za několik dnů. A novinářský reportér bude znamenitým doplňkem lodní trojice. On se bude snažit, aby byl živým nervem celé výpravy, a proto dojde k mnohým konfliktům mezi ním a lodníky. Doufám, že se hra stane historickým dokladem československé průbojnosti i obchodního ducha.“

Řídící Pavel vrazil do hospody rozlícen, bledý na smrt. Třesoucíma se rukama mačkal *Národní listy* a vzlykal jako zrazený milenec.

„Tady to máme. Včera byla restrikce platů státních zaměstnanců odhlasována, zrada na učitelstvu provedena. Třicet roků odbíral jsem *Národní listy*, ale teď jsem právě odeslal dopis, že vypovídám předplatné, když národní demokrati hlasovali pro zkrácení našich požitků. Nenalézám slov pro tento čin. Pro celý život jsem zklamán.“

A starý pán se rozplakal:

„Zradili nás, jako bychom pro národ zhola nic nevykonali. Hodili nás přes palubu jako přítěž. Skandál.“ A řídící zabušil pěstmi do stolu. „Ale jen si nemyslete, pánové, že spolkneme tuto hořkou pilulku a budeme se dále bít pro národní demokracii. Ani učitelský stav nezapomíná na svůj čistý štít i svá práva a ukážeme vám, že nejsme lokajové, odkázaní na milost a nemilost. Ted' posílíme řady vašich nepřátel, pánové z *Národních listů*. Uvidíte, zač je toho loket.“

Řídící by býval neustal v nářku i výhrůžkách, kdyby ho býval Hašek nepopudil nevinnou otázkou:

„Stanete se komunistou, pane řídící?“

„Pane Hašku, zklamání naplňuje mne bezměrnou bolestí,“ pateticky vykřikl starý učitel a postavil se jako bojovník na barikádě. „Ale zrádcem národa se přece nikdy nestanu. Raději zemřu bez politického přesvědčení.“

„Blahopřeju vám,“ šibalsky se zašklebil Hašek. „Je vidět, že jste čestný muž každým coulem. I já tvrdím, že je lépe žít bez jakéhokoli přesvědčení než dělat někomu vola. Jen lituji, že jste tuto pravdu pochopil, až když vám vaše národně demokratická partaj důkladně přitáhla opasek.“

Starý pán, zestárlý ve službách škoie a své zamilované politické straně, hrozivě vypoulil na Haška oči. Šedivá bradka se mu roztřásla jakoby na pružném pérú a vybrebtal:

„Myslíte, že jsem tedy dělal vola?“

„Nikterak o tom nepochybuji, pane řídící,“ lahodným hláskem zašvitořil Hašek, jako by se chtěl učiteli zalichotit.

Zklamany muž se zarazil, ale potom sklonil smutně hlavu.

„Ano, máte pravdu, pane Hašku. Byl jsem veliké hovado.“

Otočil se a přibouchl za sebou dveře.

Hašek vypukl v upřímný smích.

„To je rána pro vlastenecké kantory. Uvidíme, jak se začnou rojit.“

Již před večerem se dostavili lipniční učitelé a někteří z okolí, aby se poradili o společném postupu proti odhlasované předloze

o restrikci. Vášnivě debatovali a zlobili se podobně jako řídící Pavel. Nejzuřivěji si vedl učitel Mareš, jenž často v rozhovorech ukazoval sklony k radikalismu, třebaže byl organizovaným národním demokratem. Během večera náhle vylovil ze své kapsy legitimaci své politické strany a před celým hospodským shromážděním ji roztrhal s výkřikem:

„Každý čestný muž mne musí následovat. Pliju na svoji minulost a přísahám, že příště věnuji své síly partaji, o které budu přesvědčen, že bude vždy hájit naše zájmy a nezradí nás.“

„Dej se ke komunistům,“ lomozně se rozkřikl Hašek, takže přehlušil hospodskou vřavu.

Učitel Mareš stál chvíli za nastalého ticha jako solný sloup, pak, jako by ho had uštkl, několika skoky se ocitl u Haška a objal ho, volaje s nepochopitelným vzrušením probuzeného člověka:

„Soudruhu Hašku, přistupuji za člena komunistické strany. A vyžívám vás všechny, kolegové, abyste také tak učinili.“

Hašek usadil Mareše po svém boku a začal zvolna hovořit, jako by se chystal k přednášce.

„Nepředstavuj si vstup do Třetí internacionály tak snadný. Hned nebudeš přijat. Bolševici nesednou každému na lep a bolševická partaj není žádný okrašlovací spolek. Napřed přijdeš do karantény, takzvané čekací lhůty, ve které musíš dokázat své komunistické přesvědčení, a budeš přísně střežen, aniž bys něco pozoroval. Budou ti činěny všelijaké nástrahy, například tě vyhledá nějaký pán, jenž tě bude svádět k velezrádným skutkům a pak ti pohrozí, že tě udá u trestního soudu. Bolševici chtějí mít zdatné příslušníky a žádné baby, které se lekají kriminálu. A dostaneš se do žaláře, což ti zaručuji, neboť to se už tak čiperně nastrojí, aby ses posadil aspoň na pár týdnů do chládku. Musíš dostat křest paragrafy buržoazní spravedlnosti. Žádný bolševik se bez kriminálu neobejde. Zároveň s přihláškou objednáš nejdůležitější knihy komunistické literatury a pilně prostuduješ všechny bolševické teze. Po dobu čekání na

přijetí jest tobě uloženo, abys dráždil buržoazii a provedl nějaký teroristický čin, například veřejně nafackoval nějakému zaměstnavateli a dokázal mu před svědky, že vykořisťuje dělnictvo. Kdyby náhodou vypukla někde v okolí stávka, je tvůj první povinností, abys se činně zúčastnil, podporoval všemožně stávkující, popřípadě je vzal k sobě do bytu a živil, i bránil stávkokazům, aby nemohli vpadnout stávce do zad. Splníš-li všechny tyto podmínky, budeš přijat, avšak běda tobě, jestli ze zbabělosti couvneš a zradíš své rozhodnutí. Pak se těš, že tě bolševici zanesou na černou listinu a budeš první, jenž se bude za komunistické revoluce houpat před kostelem na lípě. Bolševici zacházejí se zrádci hůře než s buržoazií a kontrarevolucionáři.“

Učitel se za Haškovy řeči chvěl a poučil vyděšeně oči, když slyšel o žaláři a teroristických činech. Jistý učitel z Kežlic poznamenal:

„Dobře že jste nám zevrubně vylíčil komunistické podmínky, pane Hašku. To pro nás nic není. My vychováváme příští generace národa a předcházeli bychom mládeži špatným příkladem, kdybychom se povalovali po kriminálech a žili se zákonem na kordy. My jsme pro evoluci, a proto přistoupíme k některé socialistické straně, jež pracuje v rámci stávajícího řádu. Nám je blaho republiky nadevše.“

„Ne, nebojím se,“ zahlučel učitel Mareš a vyskočil na židli, aby zdůraznil svým temperamentem vážnost chvíle rozhodující o budoucnosti. „Co jsem jednou řekl, to také splním. Byli jsme zrazeni, a proto se stávám třídně uvědomělým člověkem. Dnes jsem proletář a moje místo je mezi komunisty, kteří usilují o změnu společenského řádu ve prospěch pracujícího lidu. Soudruhu Hašku, napiš přihlášku.“

Učitel se hrdě rozhlédl po přítomných, kteří polekaně naslouchali těm neslýchaným řečem, slezl opatrně ze židle a objal Haška.

„Přihlaš také moji ženu i synka, jenž chodí už do druhé obecné.“ A Hašek vesele psal, vyptává se učitele na podrobná data z jeho života. Kromě jiného chtěl zvědět, zdali snad nebyl Mareš pohlavně nemocen.

„Proboha, Hašku,“ křičel rozjařený učitel, „co s tím má co činit komunismus?“

„Bolševici chtějí mít jen zdravé členstvo a odmítají všechny prostopášníky nakažené buržoazním morem.“

„Přísahám, že jsem nikdy nebyl pohlavně nakažen. A nikdy jsem se své ženě nestal nevěrným. Jsem úplně zachovalý i zdravý.“

Hašek zakončil přihlášku slovy:

„Podepsaný výslovně prohlašuje, že jest si plně vědom nebezpečí vyplývajících z členství v komunistické sekci Třetí internacionály a že jest odhodlán obětovat pro komunistickou ideu svůj život, majetek, postavení i rodinu.“

Učitel rychle vypil skleničku slivovice a pak podepsal listinu. Hašek složil papír, zastrčil jej do kapsy a suše podotkl:

„Zítra časně zrána odešlu tvoji přihlášku přímo výkonnému výboru komunistické strany v Praze. Upozorňuji tě, že nedostaneš žádnou odpověď. Výkonný výbor sdělí tvoje rozhodnutí místní komunistické organizaci, jež si tě pak vezme na mušku. Doufám, že mi neprovedeš žádnou ostudu, protože tě v přihlášce doporučuji jako bývalý sovětský komisař v Rusku.“

„Děkuji ti, soudruhu Hašku, a věř, že tě nikdy nezklam. Prosím tě též o případné rady, jak si mám počínat.“

„Navštiv mne zítra nahoře v mém pokoji. Tady v hospodě nemůžeme projednávat tajné záležitosti týkající se komunismu.“

„Ale Třetí internacionálu mne naučíš zpívat ještě dnes.“

Toto přání Hašek neodmítl a nadšeně hulákal revoluční píseň komunistů na podivný nápěv, připomínající válečné zpěvy indiánů. Ostatní učitelé se nenápadně vytratili, i osiřeli jsme v hospodě. Mareš co chvíli připíjel Haškovi a povykoval:

„Jsem bolševik. Ať žije Třetí internacionála! Zítra rozbiju hubu továrníkovi Čupřinovi, protože vysává své skláře. A moje žena bude chodit v šátku a v plátěných šatech. Čest, soudruhu Hašku.“

Po půlnoci byl učitel naprosto zmořen a vysílen. Vyvedli jsme ho na náves a rozloučili jsme se s ním. Zmizel ve tmě, vrávoraje k domovu. Z dálky jsme slyšeli jeho křik.

„Jen se těšte, buržoustové, držka bude rozbita...“

Před svítáním se rozlehlo spícím domem prudké bušení. Probudiv jsem se a vyběhl na chodbu, abych zakročil proti rušiteli klidu. Před dveřmi Haškova pokoje stál třesoucí se Mareš, tloukl pěstmi do dveří a lkal:

„Proboha tě prosím, Hašku, otevři a vrať mi moji přihlášku. Provedl jsem v prvním záchvatu hněvu nerozvážný kousek a zničil bych svoji rodinu i sebe.“

„Neruš nás a táhni domů,“ rozzlobeně se ozval Hašek. „Přihlášku jsem odevzdal v noci na poštu. Schválně jsem vzbudil poštmistra. Shodím tě ze všech schodů, nepřestaneš-li řídit jako ožrala.“

Učitel se odklidil dolů do hospody, kde vyčkával, až bude pošta otevřena. Tam nebylo nikomu ničeho povědomo o nějakém dopisu podaném Haškem v noci. Nešťastný Mareš běhal po chodbě a netrpělivě očekával Haškova probuzení. Pak vmetl Haškovi ve tvář nesouvislou směs výčitek. „Tys mi měl rozmluvit můj neblahý nápad. Proč jsi psal tu přihlášku? Žena se mi chtěla oběsit, když jsem jí v noci všechno pověděl. Potom se sebrala a utekla s dítětem k rodičům do Světlé. Všichni kolegové se mne budou stranit jako prašivce. To byl hloupý vtip, Hašku, protože jsi mohl poznat, že jsem byl opilý. Vrať mi tu přihlášku.“

Hašek vzplanul:

„Vlez mi na záda, pitomce. Máš, co jsi sám chtěl. Ted' trp, protože si z komunistů nebudeš tropit blázný. Přihlásím tě, kdyby ses třeba na místě zastřelil.“

Mareš padl před Haškem na kolena, rozplakal se a se sepjatýma rukama prosil:

„Nenič mě, mám rodinu. A co na mně komunistům záleží?“

Teprve po dlouhých učitelových prosbách roztrhal Hašek přihlášku a výsměšně pravil:

„Snad ses nedomníval, že tenhle cár pošlu výkonnému výboru komunistické strany? Bolševici nemohou potřebovat takové cha-

meleóny, jako jsi ty. Chtěl jsem ti pouze ukázat, jak je tvůj radikálismus ubohý.“

Odešli jsme s Haškem do pokoje, neboť Hašek projevil touhu pracovat na výpravné hře *Z Prahy do Bratislavy za 365 dní*. Během diktování se pojednou vyslovil o případu učitele Mareše:

„Přesvědčení lidí závisí vždy na jejich hmotné existenci. Proto si lidského přesvědčení příliš nevážím a nikterak si ho necením. Jsem si jist, že by mnoho našich komunistů uteklo ze strany, kdyby byli obdařeni statky a činžáky. A já sám mohu být nějakému přesvědčení jenom tak dlouho věrný, dokud mne to baví. Nikterak Marešovi nezazlívám jeho náhlý obrat ve smýšlení. Je chudák a bojí se o kejhák, neboť by se nedovedl uživit, kdyby ho ze služby vyhodili. Přitom však zůstane i nadále nepolepšitelným radikálem.“

Za několik dnů jsem obdržel zprávu z Prahy, že se cenzura zdráhá propustit komedii *Ministr a jeho dítě*, poněvadž prý míří ostrým hrotem proti ministerstvu zahraničí a státním orgánům. Hašek se dopisu zasmál a pak napsal list přímo policejnímu prezidentovi, že vůbec nepomyslel na to, aby se dotkl cti některého příslušníka vládního kabinetu, a že nelze tudíž spatřovati ve hře nějaké urážky, neboť hlavně běželo o vylíčení komedie, kterou provádí cestovatel Frik se státními činiteli.

„Někdo musí do Prahy a promluvit na příslušných místech, aby nebyly činěny provedení hry potíže,“ starostlivě rozhodl Hašek. „Nejlépe bude, pojeděš-li ty sama, Xeno. Předně jsi už zdráva a pak jsi z nás všech tvor nejrozumnější. My budeme zatím pokračovat v práci na Kischův námět.“

Xena odcestovala s Haškovým prohlášením. Pro Haška znamenalo rozhodnutí cenzury příjemné vzrušení. Každému, s kým se setkal, vykládal, potřásaje hlavou a mžouraje chytrácky očima:

„Už to tady máme. Ťali jsme do živého. Ve vládních kruzích je vzbouření a cenzura se staví na zadní nohy. Tak se musí psát pro divadlo. Každá hra má způsobit živý rozruch. Pouze ve skandalizování

a zdravém smíchu spočívá síla dramatika a moc divadla. A stávající poměry přímo volají, aby byly vystaveny na pranýři. Jen počkejte, holoubkové, podívám se vám všem na zoubek.“

Xena se vrátila večer na Štědrý den s odpovědí policejního prezidenta:

„Snad se dá hra zachránit, napíšete-li přede hru, ve které Frik usíná, a do hru, ve které se probudí ze sna, v němž se mu zdál celý průběh hry.“

„Tento nápad dokazuje, že také policejní úředník může zdárně spolupracovat na dramatickém díle,“ vyřkl Hašek úvahu o policii. „Obyčejně se hodně škrtá, a hle, hlava policejního úřadu vynalezla, kterak možno zpestřit a obohatit děj.“

Ani připsané dvě scény hru nezachránily. Cenzura ji definitivně zakázala. Hašek zuřil.

„Přece jsem nepsal komedii pro pana cenzora, aby si ji schoval do skříně. Pozoruji, že člověk pomalu nebude smět se zasmát od plic. Všechno se staví proti mně. Napřed si vypůjčím slavnou kritiku. Kamaráde, napíšu španělskou hru z dob inkvizice a nabulíkujeme veřejnosti, že ono drama sepsal Calderónův vrstevník, jenž byl inkvizicí upálen. A uvidíte, přátelé, že mi kritikové určitě naletějí. Pak napíšu sáhodlouhé rozbory, když to bude klasická španělská hra, ale těšte se, pánové, na moji odpověď. Píšete o každé knížce básniček, jen mne ignorujete. Pustím se do té španělské komedie a tím donutím naši slavnou kritiku, že si mne povšímne. Potřebujeme materiál, kamaráde, a myslím, že nám Ottův slovník naučný postačí.“

Hašek přinesl od řídícího Pavla dva svazky slovníku: A a Š – jako vzácnou kořist. Dal mi knihu A.

„Pročti Ameriku a vypiš všechna španělská jména i důležité poznámky týkající se Španělů. Já si prohlédnu Španělsko.“

Odešel do svého pokoje a hlučně debatoval se Šurou po celou dobu, za které jsem opsal ze slovníku potřebná slova. Vrátiv se potom ke mně, hodil svoji knihu na stůl.

„Piš!“

Pohlédl jsem na Haška s údivem.

„Co mám psát? Vždyť si musíme napřed opsat význačná jména osob a měst ve Španělich.“

„Už vím všechno,“ zabručel Hašek a diktoval mi spoustu jmen různých poznámek s jistotou přednášejícího profesora.

Po odchodu Haška jsem ve slovníku vyhledal stať o Španělsku a užasl jsem. Hašek si během rozmluvy se Šurou ledabyly přečetl dotýčný článek a potom mi vše podrobně diktoval, až na nepatrné odchylky a opominutí několika slov.

Tato kromobyčejná paměť napomáhala Haškovi, že dovedl použít všech svých vědomostí i zkušeností vždy v pravém okamžiku, jako by namátkou sáhl do své nevyčerpatelné zásobárny. Pro mnohé Haškovy vrstevníky bylo hádankou, kdy vlastně Hašek četl a vzdělával se, když se stále potuloval po hospodách a z místa na místo. A přece Hašek četl. Opatřil si knihu a rychle ji přečetl. Hltal četbu a pamatoval si vše, i to, co jednou slyšel vypravovat. Jeho paměť zůstala stále svěží až do jeho skonu, a ani alkohol ji neoslabil. Velmi často četl ve stavu absolutní nepřičetnosti, a když vystřízlivěl, byl mocen zevrubného rozboru knihy do nejmenších podrobností. Zázračná paměť tvořila důležitou složku při jeho tvorbě.

Mnohdy byl Hašek nucen narychlo psát v kavárně, aby si zaopatřil něco peněz, a tu obyčejně požádal své kamarády o látku k článku jako při svých skvělých improvizovaných přednáškách. A ihned psal, pokládaje rozvážně písmenka na papír s pečlivostí krasopisce. Nespořádaný v životě, téměř lajdák, miloval úhledný rukopis, v němž velmi málo škrtal nebo přepisoval. Jakmile začal psát, měl již přesně rozvržený počet čtvrtků papíru, jež zabere jeho článek. I podle vyžádaných tiskových sloupců se dovedl řídit a při psaní se nedal ničím vyrušit. Trpělivě naslouchal poznámkám bujných kumpánů a reagoval břitkým vtipem. Vrchní číšník Patera v Unionce velmi rád Haška zlobíval, když začal v kavárenském koutku psát své humoresky. Slídl nablízku a říkával:

„Napišou tam do toho povídání něco o černým kafi nebo o buch-
tách, ať vidím, že jsou opravdovej spisovatel, pane Hašku.“

Hašek přikývl, a pak se Patera při čtení povídky podívoval, neboť
Hašek zapletl do děje jak určená slova, tak i vrchního Pateru, který
později Haška podplácel, aby prý nebyl smýkán novinářským bahnem.

V rušném hluku kaváren a hospod Hašek letmo prohlédl různé
noviny a hned byl dostatečně informován, takže mohl polemizovat
s každý politikem, jenž by byl býval v naprosté nevýhodě, neboť by
ho byl Hašek udolal vtipnými obraty a nápady.

K sepsání španělské komedie nedošlo, ačkoli si Hašek již vymy-
slil hlavní komický typ, žebravého mnicha, jenž stál ve službách
španělské inkvizice a udával lidi, s nimiž se na svých toulkách stý-
kal, přitom však byl občas inkvizicí mučen, ovšem naoko, aby bylo
odvráceno podezření, že je špiónem inkvizice.

„Mnicha bude hrát herec Noll,“ rozhodl Hašek. Nolla sice neznal, ale
mnohokrát se vyptával na různé Nollovy herecké i povahové vlastnos-
ti. A náramně si Nolla oblíbil, jednak že hrál Švejka, a pak že jsem Nolla
vylíčil jako herce pudového, bytost, v níž srostlo herectví s lidstvím.

„První obraz položím do mučírny,“ ďábelsky se radoval Hašek.
„Tam bude mnich mučen zároveň se svými oběťmi, jež přivedl do
spárů inkvizice. Mnich bude řvát o své nevině a prosit svatou inkvi-
zici o milost, ale po straně bude kamarádsky napomínat kata, aby
ho nepálil doopravdy a neutahoval tolik řemeny.“

Do těchto příprav hrubě zasáhla náhlá potřeba změny reper-
toáru Revoluční scény. Musili jsme pracovat na výpravné hře *Z Pra-
hy do Bratislavy za 365 dní* Hašek diktoval neúnavně po celý den, ale
večer se odklidil z domu i se Šurou, když jsem prohlásil, že musím
hru až do noci režírně upravovat i kreslit návrhy scén. Avšak hra
nebyla ještě dokončena.

Následujícího jitra se na Lipnici objevil posel z Prahy, jenž po-
žadoval novou hru pro Revoluční scénu, ale po Haškovi nebylo ani
vidu ani slechu, až Invalid vysvětlil Haškovo zmizení:

„Večer nebyl Hašek u nás a myslím, že byl u Nováků. V jedenáct hodin jsem zavřel hospodu a ve tři hodiny zrána mě probudilo strašný mlácení na domovní vrata. Běžel jsem otevřít, a tu vtrhl do dveří Hašek, s ním Jarďa Kolářů a celá kavalkáda kameníků, všichni namol zpití. Hned jsem jim oznámil, že každý dostane jenom jedno pivo, a Hašek souhlasil. Vypili pivo a chtěli druhý. Když jsem trval na svém, že více nenaleju, tak Hašek ztropil hrozný výstup, že se ode mne odstěhuje a že se mi pomstí, a odved svoji společnost. To mi Hašek provádí často, že mě v noci vyburcuje a přitáhne si nějaký kumpány, který bůhví kde sebere, a pak chce, abych jim do rána nalejval. Jednou přišel s Jarďou Kolářem a nějakým Rusem, o němž tvrdil, že je to bývalý pobočník jednoho ruského generála. Povolil jsem každému štamprlí a jedno pivo, ale pak jsem na ně vzal hůl, když chtěli chlastat dál. Pobočník se rozčiloval: ‚Ty na pobočníka generála hůl?‘ Ale Hašek křičel: ‚Pobočník nepobočník, Invalidovi je to jedno a přetáhne tě holí jako psa.‘ A sám všechny vyhnal z lokálu na chodbu. Pak se vrátil a povídá: ‚Dobře jsi udělal, Lexo, vždyť bych se zase pořádně nevyspal a zítra musím psát Švejka.‘ Zavřel jsem dům a uleh jsem. Představte si však moje překvapení zrána, když jsem vstoupil do velkého lokálu, a noční hosti tam seděli s Haškem, kerej mi řekl: ‚Už jsme se vyspali, Lexo, a čekáme na tebe, abys nám uvařil grog.‘ Nechápal jsem, jak se mohli dostat do zavřeného domu, ale Hašek to prozradil, že nikdo neodešel, nýbrž všichni vylezli nahoru do Haškova pokoje, kde přespali. Takových kousků naprováděl se Hašek mnoho a neznám dne, kdy mě zase nějakým novým taškářstvím nepřekvapí. Nevím, co jsem zlého v životě proved, že mě pánbů potrestal s Haškem jako nájemníkem. Teď ho máte v povětrí a musíte ho jít hledat po vesnicích. Začněte v myslivně u Jarďy Koláře, tam vám snad pověděj další.“

Zastihl jsem Haška u Koláře v myslivně, vzdálené od Lipnice hodinu cesty. Právě vstal a umýval se. Sdělil jsem mu příchod posla na Lipnici, což Haška podnítilo k projevu sebedůvěry:

„Bud' klidný. Dnes hru dopíšeme, neboť jsem v dobré náladě a znamenitě připraven. Myslil jsem jenom na komedii a topiče Mikuláška, jak si bude na další plavbě počínat. Neustanu diktovat, dokud hra nebude hotova.“

Hašek splnil svůj slib. Pozdě večer dokončil hru a podepsal rukopis. Časně zrána odvážel posel novou komedii do Prahy. Hašek vykládal dědečkovi a policajtovi, popíjeje s nimi borovičku:

„Tak se dělá divadlo, přátelé! Napíše se kus i pošle se do Prahy, a když to cenzura sbalí, tak se rychle napíše ještě účinnější. Jenže tentokrát nás cenzura nedoběhne, třebaže komedie líčí blbost a blamáž určitých úředních orgánů. Po Novém roce přeložím starou klasickou španělskou hru, kterou mi poslal jeden známý malíř z Barcelony. Ted' si pár dnů odpočinu, abych byl na silvestra čilý. Uspořádáme s Longenem na Lipnici silvestr, na který do smrti nezapomenete. Můžete to po celé Lipnici rozhlásit.“

Jako na zavolanou nás vyhledali členové výboru spolku lipnických ochotníků. Jednatel nám vyložil, že přichází s prosbou, abychom pomohli při silvestrovském programu. Hašek přivítal tuto žádost nadšeně.

„Samo sebou se rozumí, že vám ve všem pomůžeme, a chcete-li, obstaráme s mým kamarádem celý program sami. I herečku máme, paní Xenu, jež s radostí vykoná, co jí poručíme.“

Jednatel ochotníků rozpačitě zakašlal a druhý výbor vykoktal, že prý už mají celý silvestrovský program sestavený a že potřebují pouze dva sólové výstupy, a sice právě pro pana jednatele a výbora, a že proto žádají, abychom pro ně nějaké ty hlouposti sestavili a také si zakoupili vstupenky.

Hašek zkoprněl, ale z jeho hrdla se třesoucím hláskem ozval pokorný souhlas:

„Napíšeme něco a pošleme vám to ještě dnes. Nejlépe byste vynikli v duetu sester Blažkových. Pan jednatel jako stará Blažková a vy jako ta nezvedená. Pro vstupenky si pošlem, neboť nevíme, kolik nás půjde.“

Sotvaže výboři vyšli na schody, spustil Hašek hromobití:

„Mizerové, raubíři, domýšliví idioti! My máme takovým venkovským hňupům pomáhat k úspěchu, ale o nás nestojí, abychom sami vystoupili. Hovno vám napíšeme. Sdělíme vám svoje mínění, jež si nedáte do spolkového archivu, nekulturní holoto. A ještě vám za vaši otravu platit? Naprdět.“

A napsal:

„Doznávám, že nejsem schopen napsat takové hlouposti, jež by plně odpovídaly vašim schopnostem a duševní úrovni. Příložených dvacet korun přijmete ve prospěch postižených ochotnickým mo-rem.“

Večer v hospodě se dále rozčiloval:

„Ochotníci, to jsou umělci, ale já? Co je platno, že jsem již vystupoval nesčíslněkrát na různých velkoměstských scénách. A zeptejte se tady kamaráda, s jakým zdarem. Ovšem pro lipnické jeviště nejsem ještě zcela zralým. A já ty ochotníky na Boží hod obdivoval, když hráli jakousi kravinu, a zaplatil jim v zákulisí padesát piv. Ano, proto mě považují za hovado. Ted' jsem to pochopil. Avšak my uspořádáme tady u Invalidů také silvestr, za účinkování členů Revoluční scény. Přátelé, sdělte to každému v obci a postarejte se, aby bylo nabito. To bude nejkrásnější odpovědí na zpupnost místních ochotníků.“

Na Silvestra trápil Hašek po celý den Invalida, je-li dostatečně zásoben nápoji a jídlem, že očekává večer ohromnou účast. Bezprostředně před večerí vpadl do kuchyně jako puma:

„Hrome, Lexo, máš dostatek vína, abychom si o půlnoci všichni připili?“

Invalid zoufale zalomil rukama a poprosil Haška, aby se mu více nepletl do hostinských záležitostí.

Dlouho jsme večer seděli samotni. Hašek nepokojně poposedával a co chvíli vybíhal před dům, zdali nepřicházejí hosté. Avšak zasněžená Lipnice se zdála vymřelým městysem. Ani dobráckého

policejta Štěpánka nebylo k spatření, ani ponocný se nevynořil ze tmy jako sousedský přízrak.

Xena se škodolibě posmívala:

„Kdybychom byli odkázáni na vstupné za dnešní silvestrovský večer, tak nás odsud zítra poženou šupem. Ještě štěstí, že Invalid měl rozum a neobjednal všechny ty zásoby, jež jsi požadoval, Jaroušku. Ted' bychom to musili sami vypít a sníst nebo zaplatit.“

Na chodbě zahlučely těžké kročeje a Hašek zajásal:

„Obecenstvo se již schází. Na vesnici chodí lidé na představení, až když obstarají hospodářství a uloží děti.“

Vstoupilo šest hranatých kameníků. Usedli k vedlejšímu stolu a začali hrát karty. Hašek se rozesmál.

„Jsme bojkotováni a to se mi líbí, přátelé. Lipničtí na nás vyzráli a za to si jich více vážím. Dnešní silvestr je můj nejpodařenější a věřte, že se výtečně pobavíme.“

Hašek se vždy vyznal, jak otočit situaci ve svůj prospěch. Rázem nabyl rovnováhy a dal nám tušit, že rozpoutá nevázané veselí. Sestavil ze židlí vratké pódium, na něž vystoupil a přednášel svoji oblíbenou báseň v próze o zavraždění babičky. Pak hovořil o významu posledního dne v roce a skončil přirovnáním, že to tak bude na světě vyhlížet o posledním soudu jako na Silvestra, kdy jsou lidé opojeni a objímají se s láskou, jako by se několik století neviděli. Kameníci hráli přitom dále karty, nestarajíce se o nás. Hašek se na ně rozkřikl, aby ustali ve hře a neznescvěcovali starobylé zvyky.

„Jen v družné zábavě máte prožít dnešní večer,“ zvolal.

Invalid Haška mírnil.

„Neblázni, Jardo. Ten ramenáč se vrátil včera z kriminálu, kde seděl čtvrt roku pro rvačku. Neručím za nic, protože Toníka Vyklouze znám, co umí. Velikou radost z něho nebudete mít.“

Toto varování podnítilo Haškovu chtivost divočiny.

„Vyzývám vás, soudruzi, abyste si přesedli k nám. Jste zavržení jako my, jichž se místní buržoustičkové obávají jako zhoubných ko-

bylek, a vaše místo je mezi námi. Jezte a pijte, co hrdlo ráčí, neboť soudružný cit mi káže, abych za vás všechno zaplatil.“

Poslední slova se kameníkům zalíbila a přisedli si k nám. Lipničtí dělníci z lomů jsou dobří lidé, ale nedůvěřiví ke každému, kdo se lépe šatí a nemá ruce mozolnaté a zhrublé jako kámen. Jistě by bývala zábava vázla, kdyby nebyli znali Haška od druhých dělníků z vypravování. I překotné požívání alkoholu zapůsobilo, že neviditelná hradba mezi námi a dělníky spadla a hovor se uvolnil. Hašek poručil Invalidovi, aby uvařil námořnický grog. Při páté sklenici objal Hašek Toníka Vyklouze s vřelým projevem přátelství.

„Trpěl jsi v kriminále, soudruhu, a trpěl jsi zcela nevinně, protože jsi chtěl svůj spor se svým nepřítelem skoncovat bez měšťáckých soudů a zvolil jsi k tomu svoje ruce, jimiž jsi svého odpůrce tak zpracoval, že si poležel několik neděl v nemocnici. Nemůžeš za to, že je tvoje ruka tak těžká jako kladivo, jímž drtíš žulové balvany. A plně tvoje jednání schvaluji, neboť jsem odpůrcem humanismu. Hleď, my tě s kamarádem neopustíme a jmenujeme tě tímto naším společným tajemníkem. Budeš vyřizovat naše záležitosti a obdržíš dobrý plat, abys neumíral hladu jako v poctivé dřině.“

Více jsem si z toho večera nepamatoval, neboť vznikla divoká pitka. Na Nový rok přiběhl k poledni Invalid nahoru a hlásil, že v hostinci očekává rozkazů svých pánů tajemník Toník Vyklouz. Pohlédli jsme s Haškem na sebe nechápavě. Avšak Xena se rozohnila:

„Nehrajte si na neviňátka, pánové. Vyváděli jste včera a povídali věci, že byste se za to dostali ihned do blázince, kdyby vás byl slyšel nějaký psychiatr. Kameníka Vyklouze jste angažovali jako svého sekretáře a dali jste mu padesát korun zálohy. Hašek napsal ministrovi Benešovi dopis, že se nemá nikdy urážet vtipy, jež se ho netýkají, a odevzdal jej panu sekretáři, že s ním dnes pojede do Prahy. A ty, Longene, jsi dal sekretáři dopis na Revoluční scénu, aby mu bylo vyplaceno pět set korun. Teď si sami snězte, co jste si nadrobili.“

Hašek se bránil upejpavé jako děvčátko, jež poprvé klopýtne.

„To všechno byl vtip, jestli jsme něco podobného provedli. Na Silvestra je každý nesmysl dovolen a vítán. To musíš uznat, Xeničko, a proto nejlépe učiníš, když to Vyklouzovi nějak vymluvíš a dáš mu odbytné za nevykonané služby.“

S pomocí Invalida rozmluvila Xena zklamanému sekretáři jeho pevné odhodlání, že nám bude do smrti věrně sloužit. Po dlouhém vyjednávání přijal kameník dvacet korun „odbytného“, vrátil dopisy a vyhradil si právo, že si s námi ještě o celé své záležitosti promluví.

„Váš bývalý sekretář se usadil dole v lokále,“ oznámila nám Xena. „Prý se nehne dříve, dokud se s vámi nevypořádá.“

„Co ještě chce?“ durdil se naoko Hašek. „Dostal najíst a pořádně napít a celkem sedmdesát korun v hotovosti. Chce se snad s námi rvát? To bych mu neradil, a pak se nesluší, aby se člověk rval na Nový rok jako ve všední dny. To bychom se potom prali celý rok. Půjdeme do některé blízké vesnice na výlet a prožijeme dnešní den v míru a pokoji.“

Tiché zimní odpoledne nás zlákal k novému dobrodružství. Sestupující z lipnického kopce v zamlklé údolí, zasněžené a tísněné stráněmi i tmavými lesy, zapomněli jsme na všechny příhody zažité v uplynulém roce a hovořili jsme o budoucnosti jako děti, jež si volí nejrozmanitější povolání. Hašek zářil prudkým odleskem sněhu, všecek rozehrát obtížnou chůzí po kluzké stezce, a svěřoval se nám tak důvěřivě, jako by svým slovům věřil:

„Nikdo by mne více do velkoměsta nevytáhl, ani kdyby byl bolševický převrat a udělali mne lidovým komisařem osvěty. Neopustím více venkov, a pomohu-li si finančně, tak si koupím někde tady v lipnickém kraji malé hospodářství. Šura bude krmit slepice, prasata a krávy, což je pro bývalou kněžnu nejvhodnějším zaměstnáním, a já budu klidně pracovat, nestaraje se v úzkosti o zítřek, přinese-li bídu nebo blahobyť. Mám jistou touhu napsat zcela vážné dílo, ale všelijací pitomci o mně navykládali, že se zmožu jenom na hlou-

posti. A k vážné práci potřebuji absolutního klidu i bezstarostnosti, abych se mohl plně soustředit.“

Před vesnicí Kejžlicemi začalo mírně sněžit. Xena žádala, aby-
chom se vrátili. Hašek mávl rukou a odbyl ženské obavy:

„Je rozkoší, sype-li se na člověka takový snížek. Zato bych vám nepřál, abyste tady zažili pravou horskou sněhovou bouři. To člověk snadno zabloudí, zapadne v závěje a zmrzne. Tento sněhový poprašek se za chvíli rozplyne a budeme mít čistý návrat. Ostatně máme nadbytek času do soumraku a ohřejeme se v hospodě U žida.“

Ženské vstoupily do hospody první. Zastavil jsem Haška.

„Pohled' na zataženou oblohu, jež slibuje nejhorší.“

„A bojíš se snad?“ vyjel si na mne Hašek a slibně zablikal očima.
„V nejhorším tady přenocujeme. Aspoň něco zažijeme.“

V kejžlické hospodě U žida bylo nevlídno. Několik ospalých sousedů se hrálo u polovytopených kamen, stojících uprostřed místnosti a obehnaných plůtkem jako malá nepřístupná tvrz. Několik kroků dále od kamen lomcovala návštěvníky zima. Hospodský nemohl ničím posloužit.

„Všecko nám včera o silvestru snědli a vypili. A dnes mám jenom rum.“

Vypili jsme každý sklenku odporného rumu a Hašek se udeřil do čela.

„Proklatě, vždycky vlezu do toho nepravého. Místo na výsluní do hnoje. Na konci Kejžlic je veliká hospoda, jejíž majitel je řezník. U něho dostanem, co budeme chtít, protože tam chodí bohatí sedláci.“

Vyšli jsme z proletářské židovy hospody na náves. Sněžilo bez ustání a Xena opět ustrašeně zatoužila po návratu. Hašek ukázal na nejtmaší mraky na obzoru, spoléhaje na špatný zrak Xeny, a zahrál si na meteorologa.

„Tam se již vyjasnilo, i mraky se roztrhaly. Také se obrátil vítr a vane od jihu, takže není se nám čeho obávat. Hůře by to s námi

dopadlo, kdyby se přihnal znenadání pořádný severák. Ten by nás prohnal, že bychom se domů živí nedostali.“

V řezníkově hospodě bylo živo a veselo. Vytrvalci slavili dozvuky silvestra a přicházeli odpočatí Kejžličtí, aby se vespolek potěšili na Nový rok. V rohu hospody za pažením klímali muzikanti, nevyspalí a opilí, očekávající, až si dá někdo z vesničanů zahrát.

Hašek se přivítal s hostinským a několika sousedy a zamířil pak přímo k muzikantům. Udeřil furiantsky na pult a zavýskl.

„Muzikantům deset piv,“ poručil řezníkovi.

„Ty, Jaroslavčík, to nesmět dělat. Zase se ochlastat a domů ne,“ zapištěla Šura a uchopila Haška, aby ho odtáhla. Ale se zlou se potázala. Hašek ji odstrčil a vyčastoval před celou hospodou:

„Zatracená ženská, urazím ti hlavu, opovážíš-li se ještě něco podobného. Jsme v cizí hospodě a nemysli si, že na mne smíš rvát jako doma. A nebeč, nebo tě vyhodím z hospody a potáhneš sama domů. Čert mi tě byl dlužen, žes za mnou přilezla až na Lipnici. Ano, občané, takový nesu na svých bedrech kříž. Hrom aby všechny ženské pomlátil. Zkazí člověku každou radost a potom zbývá jenom chlast.“

„Proboha, neopijte se, už není silvestr. A jestli budete zase vyvádět, tak vám se Šurou utečeme,“ pohrozila nám Xena, čemuž se Hašek posupně zachechtal.

Muzikanti spustili kočičí píseň a bubeník mlátil do bubnu, jako by se byl s někým vsadil, že jej rozbije. Hospoda desateronásobně oživila a otřásala se v základech divokým vírem povykujících zdravých hrdel, dusotem tančících, výskáním a ječením ženských a falešně lomozivým vřeštěním vesnické hudby.

„Není to krásné?“ radoval se Hašek a pokyvoval usměvavě hlavou jakoby do taktu. „Primitivní, ale tvrdý život. Napíšu hru z vesnice, až skončím španělskou komedii. A potom se pustím do hry z kamenického života. Vidíš, kamaráde, že dovedu zásobit tvoje divadlo, a proto, ženské, musíte mi nějakou tu radost ze života povolit. Kdy-

bych seděl jenom doma a chodil s vámi na procházku do lesů, tak bych zblbl a snad bych se stal lyrickým básníkem.“

V hospodě nejvíce řádl jakýsi kramář, jenž svoje zboží vláčel s sebou po světě v bedně na zádech, Poloslovák, Polomaďar. Tančil čardáš, točil se na jedné noze, vyskakoval, dupal a výskal, neohlížeje se na nikoho. Zpíval svoji vášnivou a divokou píseň překypujícího temperamentu pro sebe, zpíval a jásal celým tělem, zdánlivě zuboženým, strnule vypjatých beder jako soumar nosící do úpadu těžké břímě. Vesničané se mu vysmívali, nechápající, že ten světoběžník křičí svoji radost ze života, že je zpit sám sebou a zapomíná na další plahočení neznámými kraji.

Haška strhl divoký projev kramáře, i připojil se, poskakuje neobratně jako medvěd, tleskaje do skoku a houkaje jako tovární píšťala. Sdílená radost zachvátila všechny přítomné. Xena i Šura se rozesmály a prozpěvovaly do falešného rytmu hudby, jež zanikala v chaosu rostoucího řevu a dupotu mnoha párů nohou. I mne zlákal divoké veselí a vmísil jsem se do chumáče zmítajících se těl.

Zakouřená místnost roztočila se šíleným vírem jako v peřejích.

Hašek nedbal nás a žádného z kraje. Jen snědý kramář podněcoval Haškovu chtivost divočiny. Hašek ho objímal, v krátkém odpočinku s ním pil na bratrství a mluvil s ním maďarsky, nazýváje ho Lájošem. Dávno se setmělo, hospoda matně zářila žlutavým světlem petrolejových svítilen a zběsilý tanec neustával.

Tu přivedl Hašek svého Lájoše k Šuře.

„Hej, ty, Šuro, musíš si s cikánem zatančit.“

Putyka zaburácela souhlasem a ke Xeně přistoupil jednooký hromotluk, jenž se Haškovým příkladem osmělil, aby vyzval k tanci bledolící ženu, účastnou mocného vzednutí vášni a pudů pouze zpovzdáli.

Ženské se ohradily uraženým křikem, který stlačil mohutné vypětí hospodského veselí v dusivé ticho. Jen supění prudce oddychujících hrudí úporně doléhalo na tváře jednotlivců. Jednooký hromotluk zaskřípal zuby a pozvedl pěst. Hašek zbrunátněl a zasípal:

„Půjdeš tančit, Šuro, nebo...“ A vztekle uchopil sklenici.

Popadl jsem židli a hleděl na hromotluka výstražně.

Hrozivé napětí nebezpečné chvíle bylo přerušeno příchodem několika sedláků, pokrytých tlustou vrstvou sněhu.

„Venku řádí sněhová bouře,“ promluvil jeden a udiveně pohlédl na podivnou skupinu u stolu.

Xena vyskočila a vychrlila vodopád výčitek, namířených na Haškovu i moji hlavu. Hašek zamžoural zlověstně očkami a řekl jako kající hříšník:

„Odpusť, Xeničko, zapomněl jsem se. Jsem bídný lotr, jenž myslí jenom na darebáctví, ale neboj se. Povedu vás domů. Znáám cestu na Lipnici tak dobře, že mohu jít potmě.“

Hostinský nás zrazoval a nabídl nám nocleh, ale Hašek se rozkřikl:

„Což nepozorujete, že naše dámy již touží po domově?“

Nikdy nezněla slova „naše dámy“ výsměšněji než tehdy v kejžlické hospodě z Haškových úst.

Hned před krčmou jsme zapadli po kolena do bílého příkrovu a ostrý vítr bičoval naše tváře ztuhlými kusy sněhu. S námahou, krok za krokem, drali jsme se vichřicí. Hašek se ke mně těsně naklonil a pokropil moji líc prskotem svého smíchu.

„Teď to mají, potvory. A cestu na Lipnici nenajdu. I policejní pes by zbloudil. A potom, jak kdo...“

Další jeho slova zanikla v pronikavém svištění sněhové bouře. Za vesnicí jsme neviděli na krok a potáceli jsme se pohromadě v klubku, abychom se jeden druhému neztratili. Neznali jsme směr a klopýtali jsme vpřed, jak radil Hašek. Tu jsem se vyhrabal ze sněhu vzhůru na sráz. Xena zoufale vykřikla:

„Zbloudili jsme a vláčíme se někde v polích.“

„Snad nebude tak zle,“ sladce odpověděl Hašek. „Někam se doškrabeme. Takových příhod jsem zažil na Sibiři denně, a jednou jsme spali se Šurou u koní v závějích. Člověk přivykne všemu. Jen trpělivost.“

Vykročil jsem napřed. Naštěstí se vichr trochu ztišil, takže vánice ustávala. Po chvíli jsem zaslechl zděšený výkřik Xeny:

„Pomoc! Proboha, Hašku, pomoz mi! Propadám se.“

Otočil jsem se a běžel nazpět. Hašek kráčel zvolna dále, nestaraje se o Xenu, jež sjela ze stráně do hluboké závěje. Utíkáje těsně kolem Haška, zahlédl jsem v jeho tváři spokojený úsměv. Po delší době jsem Xenu vyprostil ze závěje a pomohl jí na rovinu. Xena se usedavě rozplakala.

„Nikdy bych si nebyla pomyslnila, že je Hašek tak zlý. Klidně by mne zde nechal zahynout. Co kdybys nezaslechl můj křik? A Hašek dobře ví, že jsem nedávno přestála nervový záchvat.“

mlčel jsem, neboť jsem myslel pouze na záchranu. Tmavé postavy před námi zanikaly ve tmě. Tu jsem zahlédl vpravo světélko. Upozornil jsem Xenu.

„Tam je stavení.“

„Ale nevolej Haška,“ zlostně zasykla Xena. „Ať bloudí v polích třeba do rána. Zub za zub.“

Doškrábali jsme se ke statku, kde ještě svítili. Na naše volání vystoupil sedlák se světlem na pavlač. Vysvětlil jsem mu naše dobrodružství.

„I dyť se od Lipnice vzdalujete,“ klidným hlasem pronesl sedlák.

„Vyšli jste z Kežlic opačnou stranou. Počkejte, vyprovodím vás.“

Pochopil jsem. Hašek se mstil za ztrátu svých radovánek. Zanedlouho nás muž se světlem vyvedl na cestu a stranou vlevo na planině jsme zahlédli dva potácející se tmavé obrysy lidských bytostí.

„Kamaráde, počkej na nás,“ dušně řval Hašek, jenž nás poznal. „Brouzdáme se závějemi. Hyneme. Pomoc! Stůjte, přátelé!“

„Jen kupředu,“ nabádala Xena sedláka. „Ten pán je z Lipnice, zná dobře cestu a je pouze opilý.“

Pospíchali jsme za sedlákem. Přestalo sněžit a noc zbělela napadaným sněhem odrážejícím jas oblohy, zbavující se těžkých mraků. Často jsem se ohlížel a vždy jsem spatřil Haška válet se ve

sněhu jako nemohoucí lavinu. Šura mu pomáhala na nohy. A ještě několikrát se z dálky ozvalo zoufalé volání.

„Kamaráde, neopouštěj mne... Zastav, kamaráde.“

Tu se opět zasmála Xena.

V úvodu, vedoucím na lipnický kopec, se s námi dobrý muž ze samoty rozloučil a zakrátko jsme si oddychli před Invalidovým domem.

Asi po hodině zaklepal Invalid na dveře pokoje.

„Pan Hašek sedí dole v lokále u kamen vysvěcen do prádla a suší se. Mám se vás zeptat, jak se vám líbil výlet do Kežlic a zdali přijdete na horký grog?“

Vyprskl jsem ve smích, ale Xena pravila s největší rozhodností: „Vyřídte panu Haškovi, že zítra odjíždíme do Prahy.“

Přikryl jsem si hlavu poduškou, abych ztlumil svůj smích. Xena mne okřikla a starostlivě prohlásila:

„Nový rok začal nešťastně. Víím, že nevěříš na pověry, ale pamatuj si, že taková bouře nevěstí nic dobrého.“

Lipníci jsme opouštěli odpoledne před soumrakem. Hašek se Šurou přisedli do kočáru a Hašek zvolal na Invalidovy, stojící na zápraží:

„Jedeme kamarády vyprovodit do Okrouhlice.“

Na cestě před lesem poručil Hašek kočímu, aby zastavil, a přinutil nás pohlédnout zpět na lipnický vrch.

„Ta lipnická hradní zřícenina vyhlíží jako nepodařená lokomotiva.“

V Okrouhlici poslal Hašek povoz domů.

„Pojedeme s vámi do Prahy, přátelé. Chci vidět svoji hru na jevišti.“ Za to rozhodnutí jsem byl Haškovi nesmírně vděčen. Pomyšlení na rozloučení s Haškem mi sevřelo nitro jako při ztrátě vzácného člověka.

Ve vlaku mi Hašek vypravoval o sibiřských solných močálech, do nichž se propadávají lidé a prý i celé vesnice.

„Sibiř je podivná země a chystám se napsat veliký sibiřský román. Tam jsou lidé: krev, vášeň a divočina! Tady? Ubrečená civilizace a syrovátka.“

„Jsi anarchista.“

„Ano, snad, ani nevím.“

Přijeli jsme v noci a dům byl již zavřen. Domovník, jenž nám otvíral, byl jevištním dělníkem v Revoluční scéně. Vyštěkl na mne zmateně:

„Divadlo máme zavřený.“

Xena zavzlykala:

„Prokletý Nový rok.“

„Před Silvestrem se do divadla dostavila divadelní komise a prohlásila, že ani hlediště, ani jeviště nevyhovují bezpečnostním předpisům,“ dále sděloval dělník. „A povolili nám hrát naposledy na Silvestra a Novej rok. Tak jsme už dnes víc nehráli.“

Hašek si odplivl na schody a zamumlal:

„Pracoval jsem tedy na obou hrách nadarmo.“

„Co tomu říkáš?“ oslovil jsem Haška v bytě.

„Pitomá msta. Přitom blbý je to, že ztrácím peníze, jež bych byl dostal za provozování. A neviděl jsem vůbec žádnou svou práci hrát na jevišti. Svinstvo. Jen jsem o divadlo zavadil a už jsem pohořel.“

K spánku uléhal Hašek té noci úplně střízlivý, nepožil ani náprstek alkoholu. Spal velice neklidně, zmítal sebou na lůžku a vykřikoval ze spaní. Ráno mu bylo velmi zle. Třásl se na celém těle a nemohl vypít ani kávu.

To bylo 3. ledna roku 1922. Rok před jeho smrtí.

Šura vypravovala, že Hašek trpěl již v létě podivnými záchvaty.

„Celá noc on, Jaroslavčík, jen sedět a koukat, koukat a křičet. A nic psát za den, nic, nic, jen koukat jako ta blbec.“

Na ulici se Hašek vzpamatoval.

„Běž, kamaráde, za svými záležitostmi a já se půjdu někam posílit. Večer se uvidíme u tebe doma.“

Ten den znamenal pro mne křížovou cestu po úřadech, i vyhledal jsem dychtivě domov, abych se zotavil. Marně jsme očekávali se Xenou a Šurou Haška. Musil jsem za ním a objevil jsem ho u Jelínků v Charvátově ulici. Seděl se sochařem Amortem.

„Hašku, pojd' domů,“ nervózně jsem vyhrkl.

Hašek se na mne dlouze zahleděl, jaksi měkce se usmál a nezvučně pronesl, přistavuje prázdnou židli vedle sebe:

„Sedni si, kamaráde a vykašli se na všechno. Já jsem už taky hodně ztratil a je mi to přece fuk. Nechme ženské a posed'me si. Domů nepůjdu.“

Posadil jsem se na chvíli, ale nemohl jsem toho večera snést hospodskou atmosféru. I Hašek mlčel, naslouchaje opilým žvástům, jež mne pojednou vydráždily. Stiskl jsem Haškovi ruku a vyběhl na čerstvý vzduch. Poslal jsem Šuru za Haškem, aby ho přivedla. Nevrátili se, neboť Hašek vyrazil na delší toulku Prahou a Šura ho provázela, aby jí někam neutekl. Pak odjeli na Lipnici.

Za dva měsíce jsme se s Xenou stěhovali do Berlína, stěhovali jsme se jako chudáci, jen s tím nejnutnějším – a s vědomím hanebného pokoření člověka, jemuž bylo započaté dílo vyrváno z rukou.

Za Podbabou jsem vyhlédl z okna rychlíku směrem ku Praze a zalomcoval mnou bezmocný vztek. Vzpomněl jsem si na Haška, ve chvíli jsem se uklidnil a pocítil (proč bych se styděl?) – pocítil jsem lítost.

Xena mne vyrušila.

„Co je ti?“

„Lituji, že Hašek nikdy nenapíše španělskou komedii, ani hru z vesnice, ani ze života kameníků, ani žádnou jinou hru, protože tam v Praze není pro Haška více žádné jeviště.“

17

Na odchodu

Skoro pět let po Haškově smrti jsem zajel na Lipnici. Invalid mne dovedl k Haškovu hrobu. Leží u zdi, drnem obložený, bez označení – bezejmenný.

Proti hřbitůvku bydlí v malém domku kamenický mistr, který prohlásil, že sám vytesá kamennou desku se jménem Jaroslava Haška, aby lidé věděli, kde leží.

„Musíme každého, kdo přijde navštívit hrob pana spisovatele, vodit na hřbitov a ukázat mu ho. Už se za to sami stydíme.“

I dověděl jsem se z mnoha úst na Lipnici všechny podrobnosti z posledních dnů Jaroslava Haška.

Hašek si zakoupil v létě roku 1922 přímo pod lipnickým hradem jednopatrový domek a hned se pustil do oprav. Žádná změna se mu nezdála nemožná, neboť chtěl bydlit podle svého. Stavitel, jenž prováděl přestavbu, Haška často zrazoval, aby upustil od různých změn.

„To bude vyžadovat nejméně patnáct set nákladů, Jaroušku.“

„Napiš si tedy dva tisíce a dělej, ať se mohu na podzim nastěhovat do svého,“ odpovídal Hašek jako kavalír. „Čert vzal nějakou tu tisícovku, jen když bude barák vyhlížet k světu.“

Sedával na hradní stráni a přihlížel, jak práce pokračuje. Když býval spokojen, napsal na lístek Invalidovi, aby poslal na stavbu pivo, burty, chleba a cigarety. Tu se přestalo dělat a zedníci rozprávěli na stráni s Haškem, hodující na jeho útraty. Konečně bylo vše hotovo a Hašek jen vyčkával, až nové zdivo a malba vyschne.

Bydlil stále ještě u Invalida, ale už se více netoulal krajem. Stavba ho zaujala, a pak: příliš ztučněl. I nohy mu postupně otékaly. Špatně se mu chodilo a mnozí lidé v nestřežený okamžik zahlédli, že Hašek

trpí. Zkřivil tvář a třel si nohy, vězící v ohromných ruských plstěných botách. Také přestal psát a výhradně diktoval své dílo synovi policajta Štěpánka. Učinil ho svým stálým písařem.

Třásl se mu ruce a sotva udržel pero, musil-li napsat dopis, jehož obsah chtěl před cizími utajit.

Žil stále svým způsobem, ale bylo zjevno, že už touží po klidu. Jen někdy se dal dopravit povozem do Německého Brodu, kde navštěvoval hostinec U Krechlerů, vinárnu U Altů a Pachnerův výčep lihovin. Také zajel do Brodu, když v divadle hostoval Karel Noll jako Švejka. Tehdy viděl Hašek poprvé svého *Švejka* na jevišti a byl tak nadšen Nollovým výkonem, že nabídl Nollovi své spolupůsobení při pohostinských hrách jako sapér Vodička. Ale jeho touha po herecké slávě zůstala opět neukojena. Noll opustil Brod bez Haška, jenž se z radosti nad úspěchem Švejka v domácím kraji toulal po brodských hospodách několik dnů.

Konečně se Hašek nastěhoval do svého domu, aby jej živ neopustil. Přestal se toulat i vycházet, neopouštěje svoji domácnost. Na prstech by se dalo spočítat, kolikrát vyšel ze stavení ven do Lipnice. Ale lákal společnost k sobě domů, neboť nemohl bez lidí žít.

Mnohdy vzkázal večer k Invalidovi do hospody že zve všechny hosty na pravý ruský čaj a dobrou slivovici. Později se málokdo odvážil Haška navštívit, protože každý opouštěl jeho obydlí v nepřítelném stavu. U Haška musili hosté pít a Hašek nepovolil.

Na krejčího Pavla vytáhl revolver.

„Zastřelím tě, chlape, nebudeš-li chlastat.“

Nebohý krejčík ze strachu před Haškovou zbraní pil, až ztratil vědomí. Několik dnů si poležel a pak se domku s břidlicovou střechou vyhýbal jako pes holi.

Pár týdnů před Vánocemi se Hašek vážně roznemohl. Doktor Novák mu alkohol zakázal a poručil vodu a mléko. Hašek se bránil chorobě, jež nelítostně dotírala, a nechtěl ulehnout do postele. „Jakmile se jednou položím – více nevstanu.“

S odporem pil léky, vodu a mléko.

„Hrom měl zabít onu krávu, která první začala dojit.“

Přátelé ho nabádali, aby se šetřil, že do jara bude zase běhat po Lipnici. Hašek se svým těšitelům vysmíval do obličeje:

„Přátelé, už dávno jsem říkával, že mám sedmero nemocí, z nichž je každá smrtelná, ale teď s veškerou jistotou zajdu na všechny.“

Nelitoval a neobával se ničeho, zachovává si svůj humor.

O Vánocích očekával větší společnost svých známých, které si sezval. Nakoupil veliké zásoby jídla a nápojů, ale nikdo z pozvaných se nedostavil. A samotnému Haškovi by bylo bývalo smutno na Štědrý večer. I přikázal Šuře:

„Přivedeš prvního chlapa, kterého uvidíš na silnici.“

Šura se vrátila s kameníkem bez zaměstnání, jenž přišel na Lipnici za prací. Rázem bylo Haškovi veselo a hostil překvapeného dělníka jako v pohádce.

Kameník už nemohl jíst, ale Hašek křičel:

„Nepustím tě, dokud všechno nesežereš.“

Nešťastný Haškův host prosil o milost, ale Hašek s holí v ruce vymáhal svá práva jako štědrý hostitel. Kameník se přejedl a Hašek ho léčil kořalkami.

Na Nový rok se Haškovi přitížilo, ale vědomí neztrácel. V předvečer svého skonu zašeptal:

„Nikdy jsem nevěřil, že se umírá tak těžce...“

Emil Artur Longen
Můj přítel Jaroslav Hašek

Edice Klasická česká próza
Ilustrace na obálce volné zdroje
Redakce Jaroslava Bednářová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 26. 11. 2018

ISBN 978-80-7602-374-1 (epub)
ISBN 978-80-7602-375-8 (pdf)
ISBN 978-80-7602-376-5 (prc)